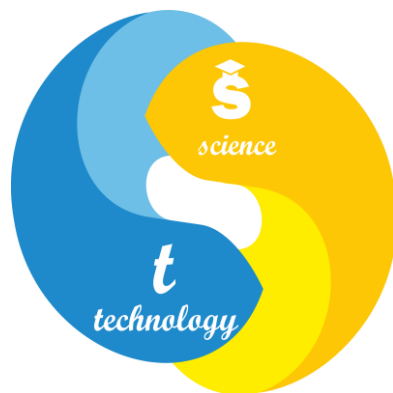

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ НАУКИ І ТЕХНОЛОГІЙ**

**ВСЕУКРАЇНСЬКА НАУКОВО-ТЕХНІЧНА
КОНФЕРЕНЦІЯ СТУДЕНТІВ І МОЛОДИХ УЧЕНИХ
“НАУКА І СТАЛІЙ РОЗВИТОК ТРАНСПОРТУ 2023”**

Дніпро
2023

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ НАУКИ І ТЕХНОЛОГІЙ**

**ВСЕУКРАЇНСЬКА НАУКОВО-ТЕХНІЧНА
КОНФЕРЕНЦІЯ СТУДЕНТІВ І МОЛОДИХ УЧЕНИХ
“НАУКА І СТАЛИЙ РОЗВИТОК ТРАНСПОРТУ 2023”
27 жовтня 2023 року**

ЗБІРНИК ТЕЗ

Том III

Дніпро
2023

Наука і сталий розвиток транспорту 2023. Т.ІІІ: зб. тез доп. Всеукр. наук.-техн. конф. студентів і молодих учених, Дніпро, 27 жовт. 2023р.-Дніпро: УДУНТ, 2023.-174с.

У збірнику приводяться тези доповідей Всеукраїнської науково-технічної конференції студентів і молодих учених “Наука і сталий розвиток транспорту 2023”, в яких розглянуті питання раціонального використання енергетичних ресурсів, створення нових та удосконалення існуючих технологічних процесів, екологічних та економічних проблем сучасного виробництва для забезпечення конкурентоспроможності продукції на світовому ринку.

У матеріалах ІІІ тому збірника узагальнено позитивний досвід інших країн за ключовими напрямками: економіка, менеджмент, фінанси, бухоблік, інтелектуальна власність. Надано рекомендації щодо успішного функціонування провідних галузей шляхом вирішення окреслених в тезах проблем в Україні в умовах воєнного стану. Розглянути питання інженерної екології та безпеки життєдіяльності. Також висвітлюються актуальні питання науки, освіти, технологій та суспільств, питання: історії та культурології, філософії та політології, документознавства та інформаційної діяльності, української мови, педагогіки і психології, філології, перекладу, іноземних мов та фізичного виховання.

Організаційний комітет конференції:

Голова: д.т.н., професор Пройдак Ю.С.- проректор з наукової роботи УДУНТ

Члени організаційного комітету:

к.т.н., доцент Куроп'ятник О. С.

к.т.н., доцент Сковрон І.Я.

к.т.н., доцент Громова О. В.

к.т.н., доцент Горячкін. В. М.

д.т.н., професор Дейнеко Л. М.

к.т.н., доцент Костриця. С. А.

д.е.н., професор Чаркіна. Т. Ю.

к.т.н., доцент Бондар.О. І.

к.х.н., доцент Тарасова Л.Д.

д.т.н., професор Должанський А.М.

д.іст.н., професор Кривчик Г.Г.

к.т.н., доцент Маркуль Р.В.- начальник НДЧ УДУНТ

бібліотекар 1 категорії Мартинова Л.З.

Секція «Економіка та менеджмент»	13
Підсекція «Економіка»	13
1.Вакар К.В., (ЕП01-21) «Подолання корупції як стимул розвитку бізнес-середовища України», (кер. доц. Педько А.Б.).....	13
2.Чайковський О.Ю., (ЕП01-18м) «Щодо бізнес-процесу реінжинірингу (BPR)» (кер. доц. Гулик Т.В.).....	13
3.Біленко О.А., (ЕП901-22м) «Оцінка конкурентоспроможності промислового підприємства», (кер. доц. Семенова Т.В.).....	14
4.Циплюк А.О., (ЕП01-18м) «Методи стрес-тестування при оцінці ефективності інвестиційних проектів » (кер. доц. Письменна О.О.).....	15
5.Дмитренко Є.О., (ЕП01-21) «Корупційні виклики в контексті створення сприятливого ділового клімату» (кер. доц. Педько А.Б.).....	16
6.Пацак С.Б., (ЕП901-22м) «Аналіз збутової діяльності ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ» (кер. доц. Семенова Т.В.).....	17
7.Ковальов К.О. (ЕП01-23м) «Об'єкт та предмет товарознавства сировини та матеріалів» (кер. доц. Гулик Т.В.).....	18
8.Семеліт В. Є., (ЕП01-23м) «Трактування поняття «Environmental stability» в методиці спрасе-методу» (кер. ст.викл. Найдовська А.О.).....	19
9. Леонова Ю.Р.(МО2321) «Цінності публічного адміністрування» (кер. проф. Марценюк Л.В.).....	19
10. Онопрієнко В. А. (ГНПУ ім.О. Довженка) «Професійна компетентність робітників з ремонту автотранспортної техніки: ключовий чинник розвитку економіки сучасного автомобільного сектору», (кер. доц.Вовк Б.І.).....	20
11.Чумак Ю.С.(ТР2226) «Основні підходи оцінки ефективності розвитку сфери туризму» (кер. доц. Задоя В.О.).....	21
12. Ломтев О.К(ТР2226)«Основні аспекти впливу туризму на національну економіку країни» (кер. доц. Задоя В.О.).....	22
Підсекція «Облік і оподаткування»	23
1.Василенко Д.Г. (БО2221) «Оплата праці в сільському господарстві: проблеми та можливі шляхи їх вирішення» (кер. доц. Матусевич О.О.).....	23
2.Режко Д.С. (АС0022) «Розвиток місцевих органів влади в умовах кризи» (кер. проф. Бобиль В.В.).....	24
3.Лоскутова Г.А. (АС0022) «Ризики та загрози в економіці та їх вплив на зовнішньоекономічну діяльність України» (кер. проф. Бобиль В.В.).....	25
4.Долина І.А. (ОА01-23М) «Удосконалення обліку кредиторської заборгованості в умовах комерційного підприємства» (кер. доц. Распопова Ю.О.).....	26
Підсекція «Фінанси та економічна безпека»	27
1.Боровських В.О., Глова Д.Є. (ПС2111) «Безпека молоді в контексті економічної психології та сталого розвитку» (кер. проф. Шевяков О.В.).....	27
2.Москальчук С.В. (ПС2111) «Управління ризиками в системі економічної безпеки банківської установи» (кер. доц. Добрик Л.О.).....	28
3.Рябінін І.В. (ФК2221) «Удосконалення ринку страхових послуг в Україні» (кер. доц. Добрик Л.О.).....	29
4.Бабич І.Ю. (ФК2127) «Кредитна політика комерційного банку та шляхи її удосконалення» (кер. доц. Добрик Л.О.).....	30
5.Тулъ К.Е. (ФК2226) «Оптимізація портфеля активних операцій комерційного банку в Україні» (кер. доц. Добрик Л.О.).....	31
6. Абрамов М.Д. () «Економічна безпека страхової компанії в умовах воєнного стану» (кер. доц. Добрик Л.О.).....	32

7. Руденко М. (АС0022) «Оптимізація процесів управління якістю пасажирських перевезень на залізничному транспорті» (кер. доц. Добрик Л.О.)	33
8. Нуштаєва А. (ФК01-21) «Сучасні проблеми розвитку страхового ринку України» (кер. проф. Мушнікова С.А.)	34
Підсекція «Менеджмент»	35
1. Залеський О.В. «Напрямки цифровізації залізничного транспорту» (кер. проф. Чаркіна Т.Ю.)	35
2. Тараненко А.С. (АС0022) «Управління поверненням коштів за неякісні товари, придбані через мережу інтернет» (кер. проф. Марценюк Л.В.)	36
3. Сидорчук А.О. (АС0022) «Управління проєктами будівництва в контексті зниження претензій контрагентів» (кер. проф. Марценюк Л.В.)	37
4. Марценюк М.М. (МО2011) «Важливість бізнес-планування для досягнення цілей організації» (кер. доц. Задоя В.О.)	38
5. Марценюк М.М. (МО2011) «Рекламна діяльність для стимулювання збуту інформаційних продуктів та послуг» (кер. доц. Чернова Н.С.)	39
6. Шніпов В.Д. (АС0022) «Основні елементи антикризової діяльності підприємницької структури» (кер. проф. Марценюк Л.В.)	40
7. Маріненко Р.П. (МО2011) «Напрями управління кризою персоналу» (кер. проф. Марценюк Л.В.)	41
8. Щащенко В.О. (МО2011) «Контроль як функція антикризового управління» (кер. проф. Марценюк Л.В.)	42
9. Єременко Г.С. (МО2011) «Джерела отримання інформації антикризовими менеджерами» (кер. проф. Марценюк Л.В.)	43
10. Столярова Г.С. (БО2321) «Приклади «зелених» технологій» (кер. проф. Марценюк Л.В.)	44
11. Балачук В.Д. (МО2211) «Напрями збереження флори та фауни, аналіз червоної книги України» (кер. проф. Марценюк Л.В.)	45
12. Марценюк М.М. (МО2011) «Логістична стратегія - сучасний інструмент управління бізнес-процесами в компанії» (кер. доц. Гребенюк Г.М.)	46
13. Шапенкова Д.Г. (ТМ23120) «Проблеми забруднення водних ресурсів» (кер. проф. Марценюк Л.В.)	47
14. Зінюк К.В. (МО21120) «Лідерські якості сучасного менеджера» (кер. проф. Марценюк Л.В.)	48
15. Якимець В.О. (МО23120) «Особливості сучасного українського експорту» (кер. проф. Марценюк Л.В.)	49
16. Супрун І.Р. (ФК2211) «Міжнародні системні відносини» (кер. проф. Марценюк Л.В.)	50
17. Балачук В.Д. (МО2211) «Обіг валют у світі» (кер. проф. Марценюк Л.В.)	50
18. Якимець А.О. (МО23120) «Переваги та недоліки зони вільної торгівлі» (кер. проф. Марценюк Л.В.)	51
19. Небоян К.О. (ФК2211) «Трудова міграція» (кер. проф. Марценюк Л.В.)	52
20. Фоменко О.Р. (МО2321) «Бюрократія: за чи проти?» (кер. проф. Марценюк Л.В.)	54
21. Река К.М. (ФК23120) «Міжнародні інвестиції» (кер. проф. Марценюк Л.В.)	55
22. Гаркуша Д.Л. (ТМ23120) «Переваги та недоліки медичного туризму в світі» (кер. проф. Марценюк Л.В.)	56
23. Шапенкова Д.Г. (ТМ23120) «Проблематика діяльності підприємств та організацій в Україні під час війни» (кер. доц. Задоя В.О.)	57
24. Бойчук В.Р. (МО2226) «Щодо розвитку бізнесу України під час війни»	58

(кер. доц. Задоя В.О.).....	
25.Якимець А.О. (МО23120) «Задачі менеджменту в ХХІ столітті» (кер. доц. Задоя В.О.).....	59
26.Якимець В.О. (МО23120) «Роль управлінського обліку в менеджменті» (кер. доц. Задоя В.О.).....	60
27.Нікулін О.А. (МО2011) «Логістика та її роль у підвищенні конкурентоспроможності підприємства» (кер. доц. Гребенюк Г.М.).....	61
28.Маріненко Р.П. (МО2011) «Потік та запас як основні категорії логістики» (кер. доц. Гребенюк Г.М.).....	62
29.Зінюк К.В. (МО21120) «Бюджетування у логістиці» (кер. доц. Гребенюк Г.М.)	63
30.Єременко Г.С. (МО2011) «Основні показники якості логістичного сервісу та їх вплив на логістичну систему компанії» (кер. доц. Гребенюк Г.М.).....	64
31.Щащенко В.О. (МО2011) «Логістичні ризики: види, класифікація та метод обліку» (кер. доц. Гребенюк Г.М.).....	65
32.Пашенко М.О. (МО2011) «Мотивація логістичного персоналу» (кер. доц. Гребенюк Г.М.).....	66
33.Швецова А.Р. (МО22120) «Сучасні підходи до теорії організації» (кер. доц. Гребенюк Г.М.).....	67
34.Матвієвський В.С. (МО2221) «Аспекти діяльності підприємств та організацій в Україні під час війни» (кер. доц. Задоя В.О.).....	68
35. Пятаков А.М., Пінчук О.П.(ТР2326) «Сучасний стан міжнародного туризму в Україні під час війни» (кер. доц. Задоя В.О.).....	69
Підсекція «Інтелектуальна власність та управління проектами».....	70
1.Баришевський А. І. (УП02-18-М) «Особливості управління проектами з цифрової трансформації» (кер. проф. Корогод Н.П.)	70
2.Бушуєв М.Б. (аспірант) «Дослідження організаційного капіталу інжинірингових компаній» (кер. проф. Петренко В.О.).....	70
3.Божко І.М. (ІВ01-18-М) «Особливості використання франчайзингу в умовах автосервісного підприємства» (кер. доц. Фонарьова Т.А.)	71
4.Горбаньов М.О. (УП02-18-М) «Інноваційні проекти автоматизації аграрних підприємств в умовах воєнного стану» (кер. доц. Фонарьова Т.А.)	72
5.Дегтярьова А.Д. (УП-902-22-М) «Оптимізація виробництва текстильної продукції» (кер. доц. Фонарьова Т.А.).....	72
6.Лисько Б.А. (УП02-22-М) «Комплаєнс-контроль в банківських установах» (кер. доц. Фонарьова Т.А.).....	73
7.Мцаканов М.С. (УП02-22-М) «Дослідження ринку ІТ-продукції» (кер. доц. Фонарьова Т.А.).....	73
8. Ніколайчук Т.В. (ІВ901-22-М) «Використання цифрової інтелектуальної власності в діяльності підприємства транспортних послуг» (кер. доц. Фонарьова Т.А.).....	74
9.Руденко В.А. (УП02-18-М) «Сучасні аспекти удосконалення маркетингової інформаційної системи підприємства» (кер. доц. Фонарьова Т.А.)	75
10.Щербина М.В. (ІВ01-18-М) «Розвиток інтелектуального підприємництва як основа інноваційного розвитку України» (кер. доц. Фонарьова Т.А.)	75
11.Колісник К.В. (УП02-18-М) «Проект модернізації енергоефективності ОСББ» (кер. доц. Виприцький А.О.)	76
12.Корнійченко Д.М. (УП02-18-М) «Удосконалення управління проектом малого бізнесу» (кер. доц. Виприцький А.О.)	76
13.Колісник С.В. (УП02-18-М) «Управління проектом створення	

енергоаудиторської компанії» (кер. доц. Виприцький А.О.)	77
14.Полторацька К.В. (ІВ901-22-М) «Використання військової тематики для створення торговельних марок та перспектива їх подальшої охорони в Україні» (кер. ст. викл. Швець Є.С.).....	77
15.Лелікова О.С. (ІУП902-22-М) «Управління ризиками в інноваційних проєктах розвитку промислових підприємств» (кер. ст. викл. Швець Є.С.).....	78
16.Шевченко Є.Ю. (ІВ01-18М) «Актуальні питання використання об'єктів права інтелектуальної власності в спортивно-оздоровчій сфері», (кер. проф. Петренко В.О.).....	79
17.Конопацька Ю.Г. (ІВ01-18М) «Використання торговельних марок в рекламній діяльності сфери індустрії краси»,(кер. проф. Петренко В.О.).....	80
18.Кулик О.М. (ІВ01-18М) «Захист прав інтелектуальної власності в цифровому середовищі», (кер.проф. Петренко В.О.).....	80
19.Шепілов-Комарницький В.В. (ІВ01-18М) «Особливості захисту авторських прав в креативних індустріях», (кер. проф. Петренко В.О.).....	81
20.Сторчай А.А. (ІВ01-18М) «Інтелектуальна безпека промислового підприємства, (кер. проф. Петренко В.О.).....	82
21.Погорілий С.С. (ІВ01-18М) «Судова експертиза порушених прав інтелектуальної власності», (кер. проф. Петренко В.О.).....	82
22.Лапін П.Д. (ІВ01-18М) «Розпорядження правами інтелектуальної власності на інтелектуальний продукт в умовах промислового підприємства», (кер. проф. Петренко В.О.).....	83
23.Товщик С.О. (ІВ01-18М) «Особливості захисту порушених прав інтелектуальної власності на комерційну таємницю на підприємстві», (кер. проф. Петренко В.О.).....	84
24.Сушко М.П. (УП902-22М) «Актуальні аспекти управління ризиками в проєктах зі створення озброєння та військової техніки України», (кер. проф. Петренко В.О.).....	85
25.Бушуєв К.М. (аспірант) «Документальне забезпечення інвестиційного проєкту» (кер. проф. Савчук Л.М.).....	85
Секція «Екологія».....	86
Підсекція «Інженерна екологія».....	86
1.Коваленко А. Б.(ЕО 2221) «Ретроспективний аналіз екологічних параметрів вод каналів Орільської захисної дамби»(кер. доц. Сорока М. Л.).....	86
2.Марочка М.О.(ЕО 2226) «Оцінка критеріїв екологічного впливу малого виробничого меблевого комплексу на якість повітря»(кер. доц. Сорока М. Л.).....	87
3.Альошин М. А. (ЕО 2226) «Чинники екологічного впливу сервісного підрозділу залізничного транспорту на стан та якість водних ресурсів»(кер. доц. Сорока М. Л.).....	87
4.Кравченко В.О.(ЕО 2221) «Вивчення токсичного впливу відпрацьованих нафтопродуктів на довкілля » (кер. доц. Безовська М. С.).....	88
5.Звяга Д.В.(ЕО 2221) «Вибір сорбентів для очищення компонентів довкілля від забруднення метанолом»(кер. доц. Тарасова Л.Д.).....	89
6.Мацюк Я.М. (ЕО 2221) «Екологічні аспекти очищення промислових стічних вод від забруднення органічними»(кер. доц. Тарасова Л.Д.).....	90
7.Сторожко Г.О. (ЕО 2221) «Важливість оцінки впливу металургії на компоненти довкілля»(кер. доц. Тарасова Л.Д.).....	91
8.Інюшина К. В. (ЕО 2221) «Огляд технологій переробки полімерних відходів та вибір технології для аналізу еколого-токсикологічних показників»(кер. проф.	92

Зеленько Ю.В.).....	
9.Лобур Є.М. (ВГ 2321) «Впровадження новітніх джерел освітлення в вагонному господарстві для сталого енергоспоживання»(кер. ст. викл. Лоза В.Г.).....	93
10.Мазний В. Ю. (ЕО2221) «Управління екологічною безпекою за допомогою ПС» (кер. ст. викл. Самарська А.В.).....	94
11.Місяць С. А.(ЕО2226) «Біотехнології очищення та відновлення ґрунтів, забруднених вибуховими речовинами» (кер. ст. викл. Самарська А.В.).....	94
12.Bunchuk Yu. (ЕО2226) «The phytomining of precious metals: opportunities and limitations» (supervisor PhD Samarska A.).....	95
13.Чмирков А. С. (ГНПУ) «Формування екологічних компетентностей майбутніх кваліфікованих працівників аграрного профілю», (кер. доц. Вовк Б.І.).....	95
14.Гуцаленко М.В. (ТЕ01-21) «Оцінювання рівня небезпеки на промисловому майданчику ТЕС при несприятливих метеоумовах» (кер. проф. Біляєва В.В., доц. Усенко А.Ю.).....	96
15. Беленко А.І., Срібний В.С. (ТЕ01-20) «Прогнозування радіоактивного забруднення повітря при аварійній емісії радіонуклідів на АЕС» (кер. проф. Біляєва В.В., доц. Форись С.М.).....	97
16.Самосієнко Я.Б. (ЦБ-22мп), Дубов Т.М. (ЦБз-22мп) «Екстремальні ситуації на потенційно небезпечних об'єктах: прогнозування наслідків» (кер. доц. Берлов О.В., доц. Якубовська З.М.).....	98
17.Богдановський А.П. (ЕО01-18м) «Дослідження можливих шляхів утилізації шламів гальванічного виробництва з обранням раціонального» (кер. доц. Гупало О.М.).....	99
18. Беймо Е.В. (ЕО01-18м) «Дослідження стоків підприємства по виробництву цукру та обрання і обґрунтування раціональної схеми їх очищення» (кер. доц. Суліменко С.Є.).....	100
19.Маковецький О.В. (ЕО01-18м) «Дослідження ефективності системи очистки викидів агломераційного цеху феросплавного заводу» (кер. проф. Єрьомін О.О.).....	101
20.Мешков О.С. (ЕО01-18м) «Аналіз схем очистки стоків підприємств молокопереробної промисловості з обранням і обґрунтуванням раціональної» (кер. ст. викл. Мешкова А.Г.).....	102
21.Мотрій Д.С. (ЕО01-18м) «Дослідження ефективності очистки гальваностоків від ціанідів та важких металів відомими методами з обранням раціонального» (кер. ст. викл. Мешкова А.Г.).....	102
22.Пікуш О.Г. (ЕО901-22м) «Розробка технологічної схеми очистки стічних вод газоочистки доменного виробництва» (кер. доц. Прокопенко О.М.).....	103
23.Скотарь О.Ю. (ЕО01-18м) «Дослідження впливу теплоелектростанцій на навколишнє середовище та розробка заходів щодо його зменшення» (кер. проф. Єрьомін О.О.)	104
24.Репешко М.М. (ЕО01-18м) «Розробка системи очистки стічних вод електроферосплавного виробництва» (кер. доц. Романько Я.В.).....	104
25.Строценко М.В. (ЕО901-22м) «Аналіз процесу утворення та методів зниження надходження діоксинів в навколишнє середовище» (кер. ст. викл. Мешкова А.Г.)	105
26.Ткач А.П. (ЕО901-22м) «Дослідження впливу викидів коксового цеху на стан повітряного басейну та розробка заходів щодо їх зменшення» (кер. доц. Суліменко С.Є.).....	106
27.Філоненко Д.С. (ЕО01-18м) «Розробка схеми очистки стічних вод виробництва свинцевих акумуляторів» (кер. ст. викл. Мешкова А.Г.).....	107

28. Чапалюк О.В. (ЕО901-22м) «Дослідження ефективності очистки стічних вод виробництва коксу з розробкою заходів щодо її підвищення» (кер. ст. викл. Мешкова А.Г.).....	107
Підсекція «Безпека життєдіяльності».....	108
1. Дзюман А.В. (ФП2321) «Ризики підприємств під час роботи в особливий період» (кер. проф. Горобець В.Л.).....	108
2. Богуш А.А. (ФП2321) «Ризики та наслідки порушень під час експлуатації електричних приладів» (кер. проф. Горобець В.Л.).....	109
Секція «Гуманітарні дисципліни».....	110
Підсекція «Українознавчі науки».....	110
1. Бичишина Д.О. (УЛ2321) «Джерела поповнення молодіжних жаргонізмів в українській мові» (кер. доц. Ляшенко І.С.).....	110
2. Гафаров Д.В. (ЕТ2111) «Нікополь у Другій світовій війні» (кер. ст. викл. Лагдан С.П.).....	111
3. Десв В.Ю. (ПЗ2321) «Відображення сімейних цінностей у пареміях української мови» (кер. ст. викл. Лагдан С.П.).....	113
4. Кімлик А.О. (УА2011) «Козацькі прізвиська на відображення індивідуальних рис та вдачі їх носіїв» (кер. ст. викл. Лагдан С.П.).....	114
5. Костенко К.Л. (СК2011) «Розкриття правди про голодомор 1932-1933 рр. за кордоном» (кер. доц. Ляшенко І.С.).....	115
6. Костирко Р.В. (УЛ2011) «Мовні засоби маніпуляції в засобах масової комунікації» (кер. ст. викл. Лагдан С.П.).....	116
7. Мельникова Н.Я. (ПЗ2112) «Соціолект студентської молоді» (кер. ст. викл. Лагдан С.П.).....	117
8. Москвітїна А.Р. (УЗ2111) «Німецькі запозичення в українській мові» (кер. доц. Ляшенко І.С.).....	118
9. Мясніков Д.О. (ЕТ2111) «Сторінки дослідження родоводу» (кер. ст. викл. Лагдан С.П.).....	119
10. Положечко О.Ю. (ПБ2321) «Українські прізвиська композитного типу» (кер. ст. викл. Лагдан С.П.).....	120
11. Фурсенко М.А. (ПЗ2111) «Мова періоду російсько-української війни» (кер. ст. викл. Лагдан С.П.).....	122
12. Шелепова Д.Д. (аспірантка) «Людина і природа в українській літературі другої половини ХХ століття» (кер. проф. Кривчик Г.Г.).....	123
13. Ярмоменко М.А. (КБ2111) «Спортивні жаргонізми в сучасній українській мові» (кер. доц. Ляшенко І.С.).....	124
14. Дідик А.В. (ДІ01-22) «Мовний етикет як складова культури мовлення» (кер. доц. Решетілова О.М.).....	125
15. Соломчак А.О. (ДІ01-18М) «Лексичні особливості текстів офіційно-ділового стилю» (кер. доц. Решетілова О.М.).....	126
Підсекція «Філософія, політологія та педагогіка».....	127
1. Алексеенко В.О. (ПЗ 1811) «Психологічна маніпуляція - вплив, націленість та різновид» (кер. доц. Айтов С.Ш.).....	127
2. Велко Т. С. (УЛ 2011) «Вплив особистості керівника на мотивування працівників» (кер. доц. Айтов С.Ш.).....	128
3. Гунько В. О. (УЛ 1911) «Структура управлінського професіоналізму керівника» (кер. доц. Айтов С.Ш.).....	129
4. Завертяєва О. І. (ПЗ 1812) «Вплив релігії на психіку людини» (кер. доц. Айтов С.Ш.).....	130

5.Каїра А. І. (АТ 2011) «Філософія доби Просвітництва та її вплив на сучасність» (кер. доц. Айтов С.Ш.)	130
6.Костенко К.Л. (СК 2011) «Філософські погляди Томаса Гоббса в контексті сучасності» (кер. доц. Айтов С.Ш.)	131
7. Костирко Р. В. (УЛ 2011) «Психологія управління конфліктами в організації» (кер. доц. Айтов С.Ш.)	132
8. Котенко Р.А. (ПЗ 1811) «Емоційний інтелект у бізнесі» (кер. доц. Айтов С.Ш.).....	133
9. Адамян Г. Р. (ФА 2226) «Етичні конотації в методології пізнання Джордано Бруно» (кер. проф. Малівський А. М.).....	134
10.Адамян Г. Р. (ФА 2226) «Концепція філософії культури Жан - Жака Руссо» (кер. проф. Малівський А. М.	135
11.Бичкова Д.М. (КН01-22) «Гендерна рівність як складова рівності жінок у політичному процесі держави» (кер. к.політ.н. Цурканова І.О.).....	136
12.Бакун А.К. (КН01-22) «Становлення та розвиток політичної влади в Україні» (кер. к.політ.н. Цурканова І.О.).....	137
13.Школа С.В. (КТ01-22) «Сучасні міжнародні конфлікти: причини виникнення та шляхи їх подолання» (кер. к.політ.н. Цурканова І.О.).....	138
14. Пінкін Я.Г. (КН01-22) «Політична ідентичність та етнічна політика: аналіз взаємозв'язку та їхня роль у конфліктах та процесах національної інтеграції» (кер. к.політ.н. Цурканова І.О.).....	139
15.Мозолевський Д.Д. (МБ01-21) «Роль та значення політичних партій» (кер. к.політ.н. Цурканова І.О.).....	140
16.Арсенівська В.О. (ПР01-18 М) Професійна мотивація здобувачів вищої освіти як необхідна умова розвитку професіонала й особистості (кер. проф. Лучанінова О.П.).....	140
17.Калініченко Д.І. (ПР01-18 М) Енергозберігаюча політика держави та її роль у формуванні навичок безпекової діяльності студентів-металургів (кер. проф. Лучанінова О.П.).....	141
18.Прокопчук А.С. (ПР01-18 М) Професійна компетентність і особливості професійної діяльності майбутніх інженерів-металургів (кер. проф. Лучанінова О.П.).....	141
19.Вільхова Н. (ПР01-18 М) Особливості змішаного навчання в закладах вищої освіти в умовах війни (кер. проф. Лучанінова О.П.).....	142
20.Восьмерик В. (ПР01-18 М) Моделювання в освіті й педагогічних дослідженнях (кер. проф. Лучанінова О.П.).....	142
Підсекція «Документознавство та інформаційна діяльність».....	143
1.Богданова І. Ю. (ДІ901-23М) «Інформаційний ресурс як невід'ємна складова рекламного простору» (кер. доц. Прокоф'єва К. А.).....	143
2.Шевченко М. Т. (ДІ901-23М) «Основні правила перекладу документів» (кер. доц. Прокоф'єва К. А.).....	144
3. Уманська М. С. (ДІ01-18М) «Трансформація психіки суб'єкта як наслідок інформаційного впливу» (кер. доц. Решетілова О. М.).....	145
4. П'ятак О.С. (ДІ01-21) «Теоретичні аспекти документного забезпечення нотаріального процесу» (кер. доц. Решетілова О. М.).....	146
Підсекція «Переклад та іноземні мови».....	147
1.Богуш А.А. (ФП2321) «Наратив та стереотип: сучасні проблеми філології та культури» (кер. проф. Власова Т.І.).....	147
2.Богуш А.А. (ФП2321) «Інтернаціоналізми та «фальшиві друзі перекладачів»»	148

(кер. проф. Власова Т.І.).....	
3.Дзюман А.В. (ФП2321) «Деякі проблеми українського перекладознавства» (кер. проф. Власова Т.І.).....	150
4.Дзюман А.В. (ФП2321) «Дискурс та дискурсивність як проблеми сучасного перекладу» (кер. проф. Власова Т.І.).....	151
5.Дзюман А.В. (ФП2321) «Хронотоп як поняття прози (на матеріалі жанру фентезі)» (кер. проф. Власова Т.І.).....	153
6.Моргуль А.А. (ФП2221) «The notion of books in the XXIst century» (кер. проф. Власова Т.І.).....	154
7.Мамчиц В.М. (УЗ2211) «Англійська мова в науці» (кер. доц. Мунтян А.О.).....	155
8.Петраш Д.О. (КГ2321) «Наукова комунікація» (кер. доц. Мунтян А.О.).....	156
9.Положечко О.Ю. (ПБ2321) «Культура англомовного ділового спілкування студентів» (кер. доц. Мунтян А.О.).....	156
10.Пушкар О.С. (ЕТ2221) «Англійська - мова кар'єрного розвитку» (кер. доц. Мунтян А.О.).....	157
11.Хаустов А.В. (УЗ2211) «Важливість вивчення іноземної мови» (кер. доц. Мунтян А.О.).....	158
12.Bordovskij Oleksandr (ПЗ2311) «Learning language as the way to improve mind» (кер. доц. Мунтян А.О.).....	158
13.Borusenko Anastasia (ПЗ2211) «Supporting teaching it terminology with the use of educational website: Quizlet» (кер. доц. Мунтян А.О.).....	159
14.Cherednichenko Valeriia (ПЗ2211) «The impact of online learning platforms: a case study of Coursera» (кер. доц. Мунтян А.О.).....	160
15.Nikita Usenko (ПЗ2221) «The importance of learning English in modern society» (кер. доц. Мунтян А.О.).....	161
Секція «Фізичне виховання».....	161
1.Міщенко П.О. (КГ 2211) «Головні чинники впливу занять футболом на організм» (кер. доц. Пічурін В. В.).....	161
2.Бондарєв В.С. (УЛ 2211) «Планування навчально-тренувальної роботи у футболі» (кер. доц. Дутко Т. Р.).....	162
3.Костенко К.Л. (СК 2011) «Фізична активність – ключ до здорового та щасливого життя» (кер. ст. викл. Лутаєва Н. В.).....	163
4.Москвітїна А.Р. (УЗ 2111) «Історія та перспективи розвитку велосипедного руху в Україні» (кер. ст. викл. Дорош В. А.).....	164
5.Положечко О. Ю. (ПБ 2321) «Новітні фітнес-технології та їх вплив на життя і здоров'я студентів» (кер. ст. викл. Дорош В. А.).....	165
6.Шульга Д. М. (УА 2111) «Вплив спортивної діяльності на розвиток громадянського патріотизму української молоді» (кер. ст. викл. Дорош В. А.) ...	166
7.Пошелюжна М. Є. (УЗ 2111) «Гендерна рівність у спорті» (кер.ст.викл.Дорош В. А.).....	167
8.Чєпа М. І. (ПЗ 2113) «Фізична культура і спорт як тренди студентського середовища» (кер. ст. викл. Дорош В. А.).....	167
9.Щащенко В.О. (МО 2011) «Психологічні аспекти пауерліфтингу» (кер. викл. Умеренко В. Л.).....	168
10.Бондаренко Д. О. (МЕ01-21-2) "Скандинавська ходьба як засіб рухової активності та оздоровлення сучасної молоді" (кер. ст. викл. Савєнкова О. В.)	169
11.Євєнко О. М. (МВ01-20-1) "Оздоровча фізична культура – як складова частина культури суспільства" (кер. доц. Чєкмарьова Н.Г.)	170
12.Ніколаєв О. О. (ЕО01-23) "Позитивний вплив оздоровчого бігу на здоров'я	

людини" (кер. ст. викл. Максимов А. В.)	170
13.Пономаренко В. С. (МВ04-23-М) «Модернізація процесу фізичного виховання у закладах професійної (професійно-технічної) освіти» (кер. доц. Чернявська О. А.).....	171
14.Хаджинов Р. В. (КН04-23) «Рівень здоров'я і фізичні вправи» (кер. доц. Хаджинов В. А.).....	171
15.Хаджинов Р. В. (КН04-23) «Сучасні шляхи удосконалення фізичного виховання студентів у ЗВО» (кер. доц. Хаджинов В. А.).....	171
16.Хорошаєв М. А. (ХТ02-23-М) «Мотиваційна складова як компонент здорового способу життя студентської молоді» (кер. ст. викл. Матлахов М. В.).....	172
17.Чистякова Є. М. (СТ01-21) «Бадмінтон як масовий і ефективний засіб фізичного виховання у закладах освіти» (кер. доц. Чекмарьова Н.Г.).....	172

ЕКОНОМІКА ТА МЕНЕДЖМЕНТ

ПІДСЕКЦІЯ «ЕКОНОМІКА»

ПОДОЛАННЯ КОРУПЦІЇ ЯК СТИМУЛ РОЗВИТКУ БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩА УКРАЇНИ

Вакар К.В., керівник доц. Педько А.Б.

Український державний університет науки і технологій

Корупція є серйозною загрозою для бізнесу та економіки загалом. Вона спричиняє недовіру до урядових інституцій, гальмує економічний розвиток та перешкоджає конкурентоспроможності підприємств. Корупція має безпосередній вплив на бізнес в різних аспектах.

Перш за все, це збільшує витрати підприємств, оскільки підприємцям доводиться платити хабарі для отримання послуг або отримання необхідних дозволів. Це підриває їхню фінансову стійкість та конкурентоспроможність.

Крім того, корупція призводить до невизначеності і недостатньої захищеності прав власності, що робить інвестиції менш привабливими для іноземних інвесторів. Це може обмежити потік іноземних інвестицій та спричинити втрати для національної економіки.

На мій погляд, напрямки подолання корупції мають бути наступними:

- a) підвищення прозорості прийняття законів, які гарантують доступ до інформації про діяльність урядових органів та державних закупівель;
- b) необхідно вдосконалити законодавство, що стосується боротьби з корупцією, і зробити його більш суворим і ефективним. Це включає в себе збільшення покарань за корупційні дії;
- c) залучення громадськості до боротьби з корупцією, вимагаючи відкритості та відповідальності влади, а також відмовляючись від участі в корупційних схемах;
- d) програми з підвищення обізнаності про корупцію та її наслідки можуть допомогти зменшити її поширення серед населення та бізнес-спільноти.

Отже, зробимо висновок. Корупція має серйозний вплив на бізнес-середовище, і її подолання є критично важливим завданням для забезпечення сталого економічного розвитку. Тільки спільними зусиллями ми можемо створити більш справедливе та конкурентоздатне бізнес-середовище для всіх.

ЩОДО БІЗНЕС-ПРОЦЕСУ РЕІНЖІНІРИНГУ (BPR)

Чайковський О.Ю., керівник доц. Гулик Т.В.

Український державний університет науки і технологій

Кожен власник бізнесу веде бізнес задля досягнення певних цілей. Тому бізнес-процеси відіграють важливу роль у успішному досягненні цілей та завжди мають можливості для подальшого вдосконалення.

Якщо відбувається збільшення компанії за розміром, модифікація процесів стає складнішою. Однак неможливо покращити процеси, не змінюючи їх. Реінжиніринг процесів за допомогою BPR — непросте завдання, і при впровадженні BPR можна припуститися помилок, які можуть спантеличити.

Якщо компанія шукає стратегію, що дозволить покращити бізнес-процеси, модернізувавши існуючі процеси? Якщо так, то це місце цієї компанії.

Що таке реінжиніринг бізнес-процесів (BPR).

Можливо, ви часто чули про BPR, що дозволяє підвищити прибутковість вашого бізнес-процесу. Але із цим терміном може виникнути плутанина. Ми розкриємо визначення BPR, щоб зробити цей термін зрозумілішим. BPR – це скорочена форма реінжинірингу бізнес-процесів. Це процес покращення існуючого бізнес-процесу з метою збільшення відвідуваності та покращення якості продукції.

Реінжиніринг бізнес-процесів допомагає компаніям відсікати непотрібні процеси або функції/операції, які не є корисними для розвитку бізнесу. Реінжиніринг бізнесу не лише виключає непотрібні завдання, а й поєднує аналогічні дії, щоб скоротити кількість кроків, необхідних для завершення процесу. Найкращим прикладом BPR є заміна ручної обробки даних системою управління базами даних, яка оптимізує бізнес-процес і знижує ймовірність помилки.

Впровадження реінжинірингу бізнес-процесів (BPR) для збільшення обороту вашої компанії є найкращою ідеєю. Причина в тому, що ваші бізнес-процеси потребують покращення, щоб виділитися в конкурентному світі. Слід розглянути можливість впровадження BPR для покращення бізнес-процесу у таких сценаріях:

- ви отримуєте запити на повернення коштів та скарги від ваших клієнтів;
- ваші співробітники відчують сильний стрес;
- ваші досвідчені співробітники звільняються або йдуть у відпустку;
- зростання бізнесу знижується;
- немає корпоративного управління;
- ви не можете керувати грошовим потоком вашого бізнесу;
- рівень запасів збільшиться;

Якщо компанія зіткнулася з труднощами на якомусь рівні бізнесу, настав час запровадити реінжиніринг бізнес-процесів (BPR), щоб подолати всі ці проблеми.

Реінжиніринг процесів спрямовано на перепроєктування процесу загалом, що передбачає фундаментальне переосмислення того, як слід виконувати організаційну роботу задля досягнення радикального поліпшення. Саме це відрізняє BPR від покращення процесів, яке фокусується лише на функціональному чи поступовому покращенні.

Реорганізація може бути доцільною не в усіх ситуаціях, особливо якщо процеси вимагають лише оптимізації і якщо організація не має наміру зазнавати радикальних змін. У цьому випадку ви можете вибрати метод покращення процесу.

ОЦІНКА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

Біленко О.А., керівник доц. Семенова Т.В.

Український державний університет науки і технологій

В економічній літературі відсутній єдиний підхід до вимірювання рівня конкурентоспроможності підприємства. Проте існуючі методи її оцінки можна диференціювати на наступні групи:

1) методи, засновані на аналізі порівняльних переваг. Найявністю у країні переваг, які дозволяють забезпечити відносно низькі витрати виробництва в певній галузі, є передумовою для завоювання даною галуззю сильних ринкових позицій, тобто для її конкурентоспроможності;

2) методи, що базуються на теорії рівноваги фірми і галузі. Ці методи базуються на теорії рівноваги фірми і галузі А. Маршалла і теорії факторів виробництва. Підприємство досягає рівноваги тоді, коли у виробника не існує стимулів для переходу в інший стан, тобто, для зміни обсягу виробництва (зміни своєї частки на ринку). В

умовах рівноваги виробника кожний із факторів виробництва використовується з однаковою й одночасно – найбільшою продуктивністю;

3) методи, побудовані на основі теорії ефективної конкуренції. За таким методом більш конкурентоспроможним є підприємство, у якого найкращим чином організована робота всіх підрозділів, ефективність діяльності яких визначає наявність ресурсів;

4) методи, засновані на теорії якості товару. Відповідно до методики виявляються різні критерії задоволення запитів споживачів стосовно певного продукту, встановлюються їхня ієрархія й порівняльна важливість у межах того спектра характеристик, які в змозі помітити й оцінити споживач, здійснюються порівняння техніко економічних даних продукту з іншими конкуруючими продуктами;

5) матричні методи оцінки. На відміну від методу рівноваги фірм та галузі ці методи розглядають підприємство у тісному взаємозв'язку з галуззю в цілому; стадією життєвого циклу товару, фірми або галузі; темпами розвитку галузі (ринку); привабливістю галузі (ринку); значущістю галузі для економіки в цілому тощо;

6) методи, засновані на теорії мультиплікатора. Оціночні коефіцієнти чи мультиплікатори – це відносні показники, які визначаються як співвідношення окремого суттєвого вартість – формуального критерію з певною фінансово-економічною базою. Зіставлення мультиплікаторів дає змогу оцінити конкурентоспроможність підприємств на основі зіставлення значень окремих показників аналогічних підприємств. Метод ґрунтується на тезі про рівність окремих мультиплікаторів, розрахованих для підприємств – аналогів;

7) інтегральні методи оцінки конкурентоспроможності, відповідно до яких інтегральний показник конкурентоспроможності підприємства містить ряд критеріїв конкурентоспроможності. Більшість методів оцінки конкурентоспроможності підприємства будуються на застосуванні коефіцієнтів аналізу виробничої діяльності, фінансового стану, ефективності інвестицій тощо. Найбільш обґрунтованим є використання комплексних методичних підходів, націлених на розробку зведеного показника рівня конкурентоспроможності.

Методики комплексної оцінки конкурентоспроможності підприємства полягають у виявленні наявних ресурсів підприємства, оцінки ефективності використання потенціалу і визначення рівня його конкурентоспроможності відносно підприємств, які функціонують в одній галузі та належать одній продуктивній групі. Конкурентоспроможність може бути визначена тільки зіставленням декількох аналогічних об'єктів і тому являє собою відносний показник.

МЕТОДИ СТРЕС-ТЕСТУВАННЯ ПРИ ОЦІНЦІ ЕФЕКТИВНОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ

Циплюк А.О., керівник доц. Письменна О.О.

Український державний університет науки і технологій

В умовах економічної та політичної нестабільності, що поглиблюється воєнним станом, важливим напрямком досліджень є розробка інструментарію, який спрямований на створення запасу міцності та забезпечення стійкості підприємства. До такого інструментарію можна віднести методи стрес-тестування, які на сьогоднішній день поширені в банківській сфері та використовуються з метою оцінки ймовірних ризиків та сценаріїв розвитку економічного, ринкового середовища, політичних та соціальних викликів тощо.

До базових методів стрес-тестування відносять аналіз сценаріїв, аналіз чутливості, метод еластичностей, метод оцінки втрат тощо. Перші два з названих методів широко використовуються при оцінці ефективності інвестиційних проектів. Разом з тим, слід

зауважити, що традиційно використання цих методів обмежується аналізом власне інвестиційного проекту з подальшим прогнозом основних фінансових показників для одного із сценаріїв або умов реалізації проекту. В умовах підвищення рівня невизначеності традиційна методологія оцінки ефективності інвестицій має бути розширена в бік більш ретельного аналізу впливу ризиків на всі складові роботи підприємства, включаючи стрес-аналіз не тільки власне інвестиційного проекту, але й сценарійний прогноз результатів фінансової, операційної, збутової діяльності тощо. Така методологія має включати систему показників-критеріїв, що різнобічно описують роботу підприємства, критичні їх значення та можливу їх зміну через настання того чи іншого сценарію розвитку інвестиційного проекту або портфелю проектів.

1. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua>
2. Щербатих Д.В. Сучасні методи стрес-тестування банківської системи України. Гроші, фінанси, кредит – Режим доступу: http://economyandsociety.in.ua/journals/19_ukr/181.pdf

КОРУПЦІЙНІ ВИКЛИКИ В КОНТЕКСТІ СТВОРЕННЯ СПРИЯТЛИВОГО ДІЛОВОГО КЛІМАТУ

Дмитренко Є.О., керівник доц. Педько А.Б.

Український державний університет науки і технологій

Корупція є однією з актуальних проблем сучасного світу та суттєво впливає на розвиток економіки і бізнес-середовища країн. Ця проблема особливо важлива для України, яка в останні десятиліття активно бореться із корупцією та впроваджує реформи для покращення умов для бізнесу. У даній доповіді розглядається вплив корупції на бізнес-середовище і можливі шляхи її подолання, зокрема в контексті української економіки.

Корупція має безпосередній і негативний вплив на бізнес-середовище в ряді аспектів. По-перше, це призводить до збільшення вартості операцій і обслуговування підприємства через неофіційні внески і платежі. Це підвищує витрати на ведення бізнесу та знижує його конкурентоспроможність.

По-друге, корупція створює невизначеність і негативно впливає на інвестиційний клімат. Інвестори несуть ризик, пов'язаний з корупцією, і це може призвести до відмови від інвестицій у країну.

По-третє, корупція порушує рівень конкуренції на ринку, оскільки підприємства, які мають зв'язки з корупційними чиновниками, можуть отримувати переваги перед іншими компаніями. Це сприяє монополізації та обмеженню можливостей для нових учасників ринку.

Для подолання корупції в бізнес-середовищі необхідно впроваджувати комплексні заходи, а саме:

Політичні реформи. Зміна політичного ландшафту та створення прозорих інституцій є ключовими елементами боротьби з корупцією. Україна, наприклад, реформує свою поліцію, судову систему та інші органи влади, щоб забезпечити більшу відкритість і відповідальність.

Електронні сервіси і технології. Впровадження електронних сервісів та технологій може зменшити можливості для корупції, спрощуючи процедури і зменшуючи безпосередні контакти з чиновниками.

Публічність та медіа. Розширення доступу до інформації і розслідування корупційних випадків через активну роль ЗМІ та громадськості може викрити корупцію та спонукати до її подолання.

Міжнародна співпраця. Укладання міжнародних угод та співпраця з іншими країнами допомагають у подоланні корупції, оскільки корупційні схеми часто мають міжнародні зв'язки.

Отже, шляхи подолання корупції включають політичні, технологічні, інформаційні та міжнародні заходи. Україна приймає активні кроки у боротьбі з цією проблемою та сподівається покращити умови для бізнесу та інвестицій.

АНАЛІЗ ЗБУТОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ»

Пацак С.Б., керівник доц. Семенова Т.В.

Український державний університет науки і технологій

ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ» є провідним підприємством України за обсягом експорту сталевих труб та коліс у країни далекого зарубіжжя. Частка реалізації продукції підприємства по регіонах дальнього і ближнього зарубіжжя за 2020 рік склала 49,6%, що дає змогу за валюту придбати імпорتنі сировину і основні матеріали для їхнього виробництва.

Найбільшими споживачами трубної продукції ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ» є підприємства нафто- і газодобувної промисловості, машинобудування, комунальної сфери й будівництва, а також підприємства залізничного транспорту.

Покупцями труб нафтового сортаменту є крупні компанії, які займаються розвідкою, добуванням, переробкою та транспортуванням нафтопродуктів. Покупцями труб загального призначення є машинобудівні заводи, які із труб виробництва ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ», виготовляють свою продукцію (машини та механізми).

Поставки труб ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ» здійснюються більш ніж у 60 країн Європи, Азії, Африки та Америки. Основними ринками збуту трубної продукції заводу є: Україна, країни СНД, країни дальнього зарубіжжя (зокрема, країни Європейського союзу, США, країни Латинської Америки, Близького сходу та Південно-Східної Азії). Компанія «ІНТЕРПАЙП» входить в топ-10 найбільших у світі експортерів безшовних труб.

Частка експорту в структурі продажів трубної продукції ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ» склала 75%. Реалізація трубної продукції збільшилася на 64,8% в порівнянні з 2019 роком і склала 273,1 тис. т. Основні точки зростання – ринки України, Америки та Європи. Географія поставок трубної продукції ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ» у 2020 році розподіляється за регіонами таким чином: Україна – 25%, Європа – 23%, Азія – 14%, Америка – 15%, країни СНД – 23%.

Поставки труб на український ринок зросли на 58,4% в порівнянні з 2019 роком і досягли 68,3 тис. т. Основним драйвером зростання стало збільшення обсягів буріння на українських родовищах і кількості операцій з інтенсифікації видобутку АТ «УкрГазвидобування». Це дозволило збільшити продажі продукції нафтогазового сортаменту на 15%, в тому числі – труб з преміальним різьбовим з'єднанням URJ-M, раніше сертифікованим за найвищим рівнем вимог CAL IV.

У 2020 році США вперше за майже півстоліття стали лідером по середньодобовому видобутку нафти, випередивши Саудівську Аравію і Росію. Крім того, американський ринок традиційно є найбільшим у світі за кількістю буріння нових свердловин. Завдяки продовженню зростання нафтовидобутку ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ» вдалося показати в американському регіоні максимальний результат за останні 4

роки, тобто з 2013 року. Сумарно в Північній і Південній Америці завод в 2020 році реалізував 41,0 тис. т лінійних і нарізних труб (+37% до 2020 року).

Ще одним регіоном зростання в 2020 році стала Європа, де попит на трубну продукцію збільшився практично в усіх галузях. Європейським клієнтам ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ» поставив 62,8 тис. т безшовних і зварних труб (+24% до 2020 року).

На Близькому Сході завод зберіг продажі в ключових сегментах – будівельному і нафтогазовому на рівні 38,2 тис. т, основні обсяги яких припадають на ключових клієнтів ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ» – великих дистриб'юторів в ОАЕ, Саудівської Аравії, Туреччині та Єгипті. Серед найважливіших проєктів можна виділити відвантаження лінійних труб для метро в Ер-Ріяді, а також перші поставки обсадних труб для нафтових проєктів в ОАЕ.

ОБ'ЄКТ ТА ПРЕДМЕТ ТОВАРОЗНАВСТВА СИРОВИНИ ТА МАТЕРІАЛІВ
Ковальов К.О., керівник доц. Гулик Т.В.
Український державний університет науки і технологій

Споживання товарів як у побуті, так і на виробництві невід'ємно пов'язане з їх споживчими властивостями, які у значній мірі визначаються матеріалами, що використовувались при їх виробництві. Ринкова економіка потребує підвищення ефективності виробництва в умовах зростання вимог до споживчих властивостей продукції. Основний шлях розв'язання цього завдання – економне і раціональне використання матеріальних ресурсів. Необхідно постійно враховувати та задовольняти зміни споживчого попиту, розширювати асортимент та підвищувати якість продукції.

Товарознавство – наука, яка системно вивчає товари на всіх етапах життєвого циклу, методи пізнання їх споживчої вартості, закономірності формування асортименту та вимог до якості для забезпечення ефективності їх виробництва, обігу та споживання.

Об'єктом товарознавства є товари, як продукт праці для задоволення потреб споживача.

Предмет товарознавства – споживча вартість товарів, закономірності її прояву і збереження.

Товарознавство вирішує такі основні задачі:

- визначення основних характеристик, що визначають споживчу вартість товарів;
- вивчення властивостей та асортименту товарів;
- вивчення області застосування товарів та їх взаємозамінності;
- визначення основних напрямків, досягнень і перспектив науково-технічного прогресу в області виробництва і використання матеріальних ресурсів;
- вивчення умов і правил пакування, маркування, кодування, зберігання і транспортування товарів;
- забезпечення якості та кількості при поставках товарів;
- встановлення причин товарних втрат на всіх етапах переміщення товарів;
- інформаційне забезпечення руху товарів від виробника до споживача.

Під методом товарознавства розуміють системний підхід до пізнання споживчої вартості товарів і вивчення закономірностей її прояву і збереження.

Вивчення корисності матеріальних ресурсів і шляхів їх ефективного використання включає загальні відомості про сировину і матеріали, класифікацію, асортимент, властивості, маркування, пакування, транспортування та зберігання основних груп сировини та матеріалів, досягнення в області виробництва та використання матеріальних ресурсів.

ТРАКТУВАННЯ ПОНЯТТЯ «ENVIRONMENTAL STABILITY» В МЕТОДИЦІ SPACE-МЕТОДУ

**Семеліт В. Є., керівник ст. викл. Найдовська А. О.
Український державний університет науки і технологій**

Одним із методів стратегічного вибору, який сьогодні отримав розповсюдження, є SPACЕ-метод, перевагами якого є можливість більш менш конкретно визначити вектор розвитку підприємства з урахуванням комплексної оцінки чисельних факторів зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства. Сьогодні дослідниками пропонуються різні варіанти зведення поодиноких характеристик внутрішнього та зовнішнього середовища підприємства в комплексні параметри (поняття) financial strength (FI), industry strength (IS), competitive advantage (CA) та environmental stability (ES), є чітка методика отримання координат вектору розвитку та трактування отриманих результатів, проте відсутня єдність думок стосовно наповнення кожної з комплексних характеристик поодинокими складовими.

При розробці факторів, що трактують комплексні поняття, важливо не дублювати інформацію, максимально відмовлятися від споріднених характеристик. Крім того доцільно ввести систему вагових коефіцієнтів, що зможуть відобразити значущість того чи іншого поодинокого параметра при формуванні комплексного поняття.

З погляду авторів, оцінка компоненти «environmental stability» може викликати найбільші труднощі. Стабільність – це незмінність певного стану об'єкта протягом тривалого проміжку часу. Зрозуміло, що зовнішнє середовище будь-якого підприємства не може бути стабільним, навіть, протягом року, а стратегічний період зазвичай є більшим за 2-3 роки. Тож виникає, питання, який зміст повинна відображати ця компонента SPACЕ-методу. Виходячи із класичного підходу до аналізу зовнішнього середовища, а саме PEST-аналізу, вважаємо, що ця компонента повинна відображати, які прогнозовані зміни очікуються у політичній, правовій, економічній, соціо-культурній та технологічній сферах. Причому оцінка по кожній із сфер макроекономічного зовнішнього середовища може бути у свою чергу отримана як інтегральна характеристика (з використанням методів інтегральної оцінки, у тому числі з урахуванням вагомості факторів).

Таким чином оцінка компоненти «environmental stability» буде отримана як середньозважена оцінка чотирьох або п'яти компонент (у залежності від того, як будуть оцінюватися групи факторів політичних та правових, як одне ціле чи окремі характеристики).

ЦІННОСТІ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ

**Леонова Ю.Р., керівник проф. Марценюк Л.В.
Український державний університет науки і технологій**

Сучасний світ не стоїть на місці, щодня з'являються ідеї для нових винаходів, неспинно розвиваються технології, також зміни торкаються і суспільства як соціального організму. Еволюція людей від первісних представників людського виду до Homo sapiens, що з латинської означає «людина розумна», відбулася у зв'язку з вивченням та аналізом навколишнього середовища, розвитком мислення, комунікації та інших соціально-культурних навичок. Саме еволюція людського суспільства призвела до виникнення цінностей, а постійні зміни в нашому світі – до зміни уявлення про них.

Визначення цінностей публічного адміністрування є важливим завданням, адже це буде фундаментом для високоякісного та етичного управління у сфері державної влади, що сприяє досягненню громадських цілей та розвитку суспільства.

Сутність публічного адміністрування заключається в управлінні та координації діяльності публічних організацій, державних та місцевих органів влади маючи за мету виконання поставлених їм завдань і функцій, що передбачені законом та спрямовані на задоволення потреб суспільства, забезпечення суспільного добробуту. Публічне адміністрування є вагомим складовим функціонування сучасного суспільства і відіграє першорядну роль у забезпеченні ефективності та справедливості у владних структурах. Цінності слугують основою для встановлення стандартів поведінки, прийнятої для службовців публічного сектора та владних органів. Можна виділити такі основні цінності публічного адміністрування:

1. Професіоналізм. Служіння громадянам шляхом задоволення їх потреб, інтересів та забезпечення добробуту суспільства. Державні службовці повинні бути віддані своєму суспільству, сприяти його благополуччю та відповідати громадським інтересам.

2. Чесність, справедливість та інтегритет - мають бути основними цінностями публічного адміністрування. Це включає в себе відмову від корупції, заборону використовувати владу для особистої вигоди і дотримання етичних норм.

3. Доступність, відкритість та прозорість. Забезпечення доступу до інформації та процесів прийняття рішень є важливим для громадян, це сприяє посиленню довіри суспільства до держави та публічних організацій.

4. Законність, правопорядність та відповідальність. Усі виконані дії в сфері публічного адміністрування повинні відповідати закону та конституційним принципам, державні служби мають нести відповідальність за свої рішення та дії.

5. Справедливість, людяність та рівність. Публічне адміністрування має додержуватись цих цінностей, запобігати дискримінації, дотримуватись принципу справедливості та людяності, виключати нерівність.

6. Ефективність та результативність. Робота служб у сфері публічного адміністрування повинна бути спрямована на досягнення ефективних результатів з продуктивним використанням ресурсів.

Отже, цінності публічного адміністрування відображають основні принципи та ідеали, які представляють етику та моральність управлінської діяльності в роботі публічних організацій, державних та місцевих органів влади, що допомагає покращити взаємодію між урядом та суспільством.

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ РОБІТНИКІВ З РЕМОНТУ АВТОТРАНСПОРТНОЇ ТЕХНІКИ: КЛЮЧОВИЙ ЧИННИК РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ СУЧАСНОГО АВТОМОБІЛЬНОГО СЕКТОРУ

Онопрієнко В. А., керівник доц. Вовк Б.І.

Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка

Сучасна економіка України невід'ємно пов'язана з функціонуванням транспортної інфраструктури, і автотранспорт відіграє одну з ключових ролей у цьому процесі. Збільшення кількості автомобілів веде до постійної потреби в їх обслуговуванні та ремонті, що робить професію робітника з ремонту автотранспортної техніки надзвичайно важливою

Теоретичний аналіз літературних джерел засвідчує розширення спектра послуг з ремонту автомобілів та технічного обслуговування пов'язане з економічним піднесенням України, утвердженням ринкових взаємовідносин, що актуалізує питання

фахової підготовки робітників з ремонту автотранспортної техніки у закладах професійної (професійно-технічної) освіти як вагової складової загальної суспільної практики. Сьогоднішня вітчизняної освіти, зокрема професійно-технічної, пов'язане з модернізацією педагогічного процесу на засадах нової особистісно орієнтованої концепції – компетентнісного підходу. Цей підхід повинен замінити концепцію репродуктивного навчання, яка використовувалася багато років, на концептуальну ідею опанування знаннями, уміннями, навичками в перехресті стратегії особистого професійного розвитку, соціокультурних потреб, цінностей суспільного життя. Його особливість полягає в тому, що він не обмежується обсягами знань, умінь та навичок, а спрямований на всебічний, цілісний розвиток особистості.

Багато закладів професійної (професійно-технічної) освіти все ще не ефективно використовують компетентнісний підхід у підготовці робітників з ремонту автотранспортної техніки, продовжуючи використання застарілих методик. Щоб вирішити цю проблему, потрібно шукати інноваційні педагогічні технології, які забезпечують досягнення освітніх результатів, які відображені в стандартах професійно-технічної освіти. Ці технології мають орієнтувати на навчання дією: практично наближена професійна реалізація навчальних завдань, умінь навчатися (навчаємось у викладача, майстра, один в одного), імітація проблемновиробничих ситуацій, наближених до майбутньої професійної діяльності. При цьому традиційна знаннява компонента залишається базовою, а пріоритети зміщуються в бік професійно-соціального виховання особистості.

Отже, професійна компетентність робітників з ремонту автотранспортної техніки є ключовим фактором розвитку сучасного автомобільного сектору. Ця компетентність включає не лише професійну діяльність та здатність виконувати спеціалізовані завдання на основі комплексу знань, умінь та моральних цінностей, а й здатність вирішувати складні соціально-професійні ситуації в умовах сучасного ринку.

Список використаної літератури:

1. Мося І. А. Розвиток самоосвітньої компетентності учнів професійнотехнічних навчальних закладів у процесі загальноосвітньої підготовки: метод.реком. Київ: Інститут ІПТО НАПН України, 2013. 49 с.
2. Дубініна О.В. Формування професійної компетентності майбутніх автослюсарів у центрах професійно-технічної освіти : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» Переяслав-Хмельницький, 2013. – 21 с.

ОСНОВНІ ПІДХОДИ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ РОЗВИТКУ СФЕРИ ТУРИЗМУ

Чумак Ю.С., керівник доц. Задоя В.О.

Український державний університет науки і технологій

Оцінка економічної вигідності внутрішнього туризму передбачає розробку комплексу показників, що характеризують економічний вплив існуючих та майбутніх заходів у цій галузі, продуктивність використання наявних ресурсів туристичного комплексу на території.

Існує безліч різних методик оцінки ефективності діяльності, серед яких, враховуючи загальні ознаки, можна виділити два підходи: витратно-ресурсний і цілеорієнтований. Якщо витратно-ресурсний підхід ґрунтується на принципах відповідності результатів розглянутої діяльності до витрат, то цілеорієнтований підхід дозволяє відстежити, наскільки досягаються поставлені цілі. Витратно-ресурсний підхід з'явився і широко використовувався в індустріальній економіці, в той час як цілеорієнтований став актуальним на сучасному етапі розвитку системи цілеорієнтований.

Складність розробки комплексу показників для оцінки економічної ефективності внутрішнього туризму може бути подолана за допомогою комплексного підходу, який охоплює всі складові економічного потенціалу та зовнішнього середовища функціонування внутрішнього туризму.

Припустимий алгоритм оцінки економічної ефективності туристичної діяльності включає такий порядок дій:

- визначення потреби у інформації, вибір та обґрунтування показників, що характеризують економічний аспект функціонування туристичної сфери;
- збір та обробка вихідних даних;
- аналіз отриманих даних та розробка управлінських рішень.

Дослідниками пропонується в якості показників соціально-економічної ефективності сфери туризму наступні показники:

- кількість туристів на одиницю місткості всіх місць розміщення, включаючи спеціальні (люд./місце);
- середня річна кількість туристів, обслугованих одним підприємством розміщення (тис. чол);
- продуктивність праці (тис. грн. / чол);
- рентабельність основної діяльності (%);
- обсяг інвестицій в основний капітал (млн. грн.);
- частка послуг внутрішнього туризму в загальному обсязі платних послуг для населення території (%);
- частка зайнятих у сфері внутрішнього туризму в загальній кількості працюючого населення території (%);
- частка населення території, що користується послугами внутрішнього туризму (%);
- кількість туристів на 1000 осіб населення території (людей);

Для оцінки ефективності сфери туризму визначимо, що її економічна складова передбачає характеристику потенційних можливостей здійснення процесів виробництва та збуту туристичних продуктів, виражену через динаміку і результативність цих процесів, яка підтверджує економічну доцільність створення даної туристично-рекреаційної системи.

ОСНОВНІ АСПЕКТИ ВПЛИВУ ТУРИЗМУ НА НАЦІОНАЛЬНУ ЕКОНОМІКУ КРАЇНИ

Ломтєв О.К., керівник доц. Задоя В.О.

Український державний університет науки і технологій

Економічний вплив туризму можна виявити та виміряти на різних просторових рівнях, від глобального і континентального до національного, регіонального та місцевого. Значущість впливу залежить від масштабу дослідження. Національний рівень виділяється впливом туризму на валютні надходження. На регіональному і місцевому рівнях важливо оцінювати кількість створених робочих місць і існуючого відтоку. При цьому важливо враховувати не тільки просторовий масштаб, але і місце, де відбуваються економічні втрати, а також, хто саме отримує прибуток. Можна виділити *область прибуття туристів, область подорожі та пункт призначення*. Кожна з цих областей має своє поєднання видів витрат та емпіричних проблем.

Область прибуття туристів: в самому початковому місці подорожні шукають інформацію, бронюють поїздки та купують спорядження. Проте розподіл витрат на конкретну поїздки або відпустку часто може бути проблематичним.

Область подорожі: під час поїздки туристи витрачають гроші на пальне, їжу, дорожні збори, проживання на проміжних зупинках і таке інше. Виникають дві

проблеми: по-перше, більша частина транспортних витрат бронюється і оплачується заздалегідь в місці походження та місці призначення, і пересічення видів транспорту (літаки, поїзди або водний транспорт) не дає ніяких переваг. По-друге, якщо хтось бажає пов'язати дорожні витрати з певним регіоном або місцем, то треба враховувати тенденцію туристів до кількох поїздок (у випадку подорожей туди і назад).

Пункт призначення: у пункті призначення туристи оплачують проживання, гастрономію, продукти, події, сувеніри, послуги і таке інше. Отже, для регіонального економічного аналізу (наприклад, подій чи конкретних визначних місць) просторові обмеження та розмір місця призначення визначають вплив, оскільки значна частина витрат туристів може бути зроблена поза межами регіону. Крім того, для цих оцінок визначних місць чи подій головним чином враховуються тільки витрати в пункті призначення, тоді як витрати на поїздку чи в початковій зоні не беруться до уваги. Отже, економічний вплив від туристичної події, ймовірно, буде обернено пропорційним відстані від її місця розташування.

В наукових дослідженнях узагальнюються найважливіші правила щодо аналізу витрат відвідувачів і розглядаються методи та моделі, використовувані для оцінки витрат відвідувачів. Найважливішим фактором, що визначає витрати туристів, є їхні доходи, незалежно від того, наскільки вони реалізовані. Цей висновок добре відповідає загальній мікроекономічній теорії, яка стверджує важливість доходу для попиту.

Також для оцінки впливу туризму на національну економіку країни необхідно аналізувати економічні моделі непрямих і прямих економічних ефектів туризму, що часто розглядається, як найскладніша частина процесу оцінки.

ПІДСЕКЦІЯ «ОБЛІК І ОПОДАТКУВАННЯ»

ОПЛАТА ПРАЦІ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ: ПРОБЛЕМИ ТА МОЖЛИВІ ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Василенко Д.Г., керівник доц. Матусевич О.О.

Український державний університет науки і технологій

Сільське господарство є кількісною і якісною важливою галуззю у багатьох країнах, але питання оплати праці в цій галузі залишається складною проблемою. Ця тема вимагає уваги, оскільки вона стосується як самого сільського населення, так і продовольчої безпеки, а також стабільності економіки.

Однією з основних проблем є низька оплата праці в сільському господарстві порівняно з іншими секторами економіки. Фермери, сільські робітники часто отримують менше грошей за свою працю порівняно з працівниками у міському середовищі. Це призводить до втрати мотивації та низької якості роботи а також до міграції сільських працівників до міст у пошуках кращих умов праці. Відповідні показники також впливають на продовольчу безпеку та економіку країни.

Ще однією проблемою є сезонність роботи у сільському господарстві. Велика частина сільських робіт вимагає інтенсивної праці під час певних сезонів, таких як жнива або збір врожаю, в той час як інші періоди року можуть бути менш інтенсивними. Додатковою складністю є невизначеність і ризику, які пов'язані із сільським господарством, такі як погодні умови, шкідники, цінова нестабільність та інші фактори. Ці фактори призводять до фінансових труднощів та нестабільної оплати праці для сільських працівників.

Проблематика оплати праці в сільському господарстві також обговорює важливі аспекти, такі як соціальний захист сільських працівників, доступність освіти та професійного розвитку, а також гендерні різниці в оплаті праці.

Внесення інновацій в сільське господарство, такі як нові технології та методи, може створювати виклики щодо оплати праці. З одного боку, ці інновації можуть підвищити продуктивність та ефективність сільського виробництва, що потенційно може призвести до збільшення доходів. Проте, з іншого боку, вони можуть спричинити автоматизацію та зменшення кількості робочих місць, що може негативно вплинути на зайнятість та заробітну плату сільських працівників.

Шляхи для вирішення проблематики оплати праці в сільському господарстві включають в себе створення більш справедливих систем оплати, вдосконалення умов праці та соціального захисту сільських працівників, впровадження новітніх технологій для зменшення ризиків, а також розробку ефективних політик та регулювань. Важливо враховувати інтереси сільських працівників та забезпечувати їм справедливу оплату за їхню важку працю, щоб підтримати стабільність та сталість сільськогосподарського сектору.

РОЗВИТОК МІСЦЕВИХ ОРГАНІВ ВЛАДИ В УМОВАХ КРИЗИ

Режко Д. С., керівник проф. Бобиль В. В.

Український державний університет науки і технологій

Забезпечення стабільності та ефективного управління в умовах кризи є однією з ключових функцій місцевих органів влади. Розвинуті та підготовлені місцеві органи влади можуть бути ключовим фактором у подоланні кризових ситуацій і забезпеченні добробуту громади.

Розглянемо основні дії місцевих органів влади в умовах кризи:

- адекватне реагування на зміни чинників зовнішнього та внутрішнього середовища: розробка та впровадження планів надзвичайних ситуацій, координація роботи з іншими органами влади та готовність реагувати на зміни в ситуації в реальному часі;

- забезпечення комунікації та інформації: місцеві органи влади повинні активно працювати над забезпеченням доступу до достовірної інформації для громадян. Кампанії з освіти населення щодо дій в кризових ситуаціях стають ключовим елементом успішного управління кризою;

- підвищення фінансової стійкості: розробка місцевими органами влади фінансової стратегії, яка дозволить зберегти фінансову стабільність під час кризи (наприклад, створення резервних фондів та розробка ефективних бюджетних планів);

- запровадження інноваційних підходів: використання електронного урядування, аналітики даних і сучасних комунікаційних засобів;

- розробка планів кризового управління: плани мають включати алгоритм діяльності під час певних кризових ситуацій, ролі і обов'язки владних органів та механізм координації дій;

- робота соціальних служб: місцеві органи влади повинні забезпечувати функціонування соціальних служб, які надають підтримку тим, хто найбільше потребує допомоги, включаючи безпритульних, людей із обмеженими можливостями та інші вразливі групи.

- збереження екологічної стабільності: місцеві органи влади повинні включати в свої плани кризового управління заходи для збереження екологічної стабільності та мінімізації можливих негативних впливів на природу.

- підвищення рівня готовності громади: навчання громадян навичкам безпеки, розробка систем попередження та реагування на небезпеку, а також підтримка добровольців та громадських організацій.

- співпраця з іншими рівнями влади та міжнародними партнерами;
- забезпечення доступу до основних послуг: розробка планів забезпечення громадян необхідними ресурсами та послугами в найважчі часи;
- моніторинг та аналіз кризових ситуацій: збір та аналіз даних, які допомагають визначити причини кризових ситуацій та розробити стратегії їх запобігання;
- розвиток системи попередження кризових ситуацій: розробка систем аварійного оповіщення, навчання громадян певним діям під час надзвичайних подій та підвищення свідомості про потенційні загрози.
- впровадження прозорості та відкритості у прийнятті рішень: місцеві органи влади повинні відкрито спілкуватися з громадою, забезпечуючи прозоре прийняття рішень та інформування про дії владних структур.

Отже, збереження діяльності місцевих органів влади в умовах кризи є важливим завданням для забезпечення стабільності та безпеки місцевих громад. Активне реагування, забезпечення інформацією, фінансова стійкість, залучення громади та інноваційні підходи грають важливу роль у забезпеченні антикризового управління.

РИЗИКИ ТА ЗАГРОЗИ В ЕКОНОМІЦІ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНУ ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНИ

Лоскутова Г.А., керівник проф. Бобиль В. В.

Український державний університет науки і технологій

Ризики та загрози в економічній сфері, включаючи міжнародну, є різноманітними та багатогранними. Варто розглядати ці ризики та класифікувати їх в залежності від різних факторів.

Таким чином, важливо розглянути класифікацію економічних ризиків у зовнішньоекономічній діяльності (ЗЕД) з урахуванням різноманітних характерних факторів. Існують типові ризики, пов'язані з управлінням бізнес-організаціями (фірмами, компаніями, фізичними та юридичними особами).

Залежно від функцій управління, економічні ризики можуть бути розділені на ризики прогнозування та ризики, пов'язані зі стратегічним та оперативним плануванням діяльності. Також відмінюються організаційні ризики, ризики продуктивності, ризики фінансового обліку та контролю.

За сферою походження на ринковому просторі можна виділити ризик ліквідності, ризик вибору сегмента ринку та ризик управління продуктивним портфелем. Залежно від етапу прояву, ризики поділяють на передпроектні та проектні, інноваційні та інвестиційні. Також важливим є ризик реконструкції (трансформації) організаційної системи та системи управління.

До фінансових ризиків ЗЕД включаються:

- кредитний ризик (індивідуальний та портфельний);
- процентний ризик, пов'язаний із змінами ринкових ставок;
- фондовий ризик, що виникає внаслідок негативних змін курсів акцій, облігацій та інших цінних паперів;
- ціновий ризик, що виникає через коливання цін на різні товари;
- валютний ризик, що виникає через зміни валютних курсів.

Залежно від дії конкурентів можуть бути інші ризики, такі як застосування демпінгових цін на товари та послуги, промислове та комерційне шпигунство, що може призвести до розголошення комерційної, технічної та технологічної інформації.

Для забезпечення зовнішньоекономічної безпеки країни важливо визначити існуючі та потенційні загрози та визначити конкретні заходи для їхньої нейтралізації.

Управління ризиками зовнішньоекономічної діяльності є функцією національних регуляторів.

Державна політика у сфері ЗЕД спрямована на створення сприятливого підприємницького середовища та врахування економічних інтересів різних стейкхолдерів. Держава впливає на мінімізацію ризиків у сфері ЗЕД.

Самі стейкхолдери ЗЕД також ведуть свою зовнішньоекономічну політику, яка може поєднувати конкуренцію та партнерство. Це визначає відносини та специфічні зв'язки у сфері ЗЕД.

Забезпечення економічної безпеки та управління ризиками у сфері ЗЕД має різні рівні, кожен з яких має свої унікальні ризики та загрози, а також спеціальні інструменти для їхнього управління. При цьому може виникати конфлікт інтересів між стейкхолдерами, що ускладнює взаємодію в процесі зовнішньоекономічної діяльності.

Для визначення рівня зовнішньоекономічної безпеки України використовуються різні показники, такі як співвідношення імпорту та експорту, співвідношення експорту та ВВП, відношення зовнішнього боргу до ВВП та інші. За даними Державної служби статистики України, в останні роки спостерігається зростання дефіциту зовнішньої торгівлі та зниження покриття експорту імпортом.

Отже, низький рівень зовнішньоекономічної безпеки України є результатом впливу різних загроз у різних сферах, таких як фінансова, торгова, інформаційна та інші.

УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ В УМОВАХ КОМЕРЦІЙНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Долина І.А., керівник доц. Распопова Ю.О.

Український державний університет науки і технології

В процесі господарської діяльності підприємства співпрацюють із іншими суб'єктами господарювання та фізичними особами. Взаємовідносини виступають головною передумовою для виникнення кредиторської заборгованості. Тому, рівень кредиторської заборгованості є важливим чинником, який має значний вплив на фінансовий стан підприємства. Ділова репутація й розрахункова дисципліна залежать напряду від організації системи бухгалтерського обліку, формування системи внутрішнього контролю і аналізу стану та структури кредиторської заборгованості. Стан кредиторської заборгованості підприємства визначає рівень його ліквідності та платоспроможності, та формує його ділову активність.

Методологічні вимоги до формування в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності інформації про зобов'язання а також принципи їх відображення визначає НП(С)БО 11, відповідно до якого «зобов'язання» - це заборгованість підприємства, яка виникла внаслідок минулих подій і погашення якої в майбутньому, як очікується, приведе до зменшення ресурсів підприємства, втілюючи в собі економічні вигоди. Поточні зобов'язання - зобов'язання, які будуть погашені протягом операційного циклу підприємства або повинні бути погашені протягом дванадцяти місяців, починаючи з дати балансу.

Важливим недоліком платіжної політики підприємства є наявність простроченої кредиторської заборгованості, зокрема, перед постачальниками (підрядниками). Несвоєчасне погашення цієї заборгованості спричиняє за собою сплату штрафів, неустойок, що впливає на фінансовий стан підприємства. Крім того, затримка платежів постачальникам створює підприємству імідж ненадійного партнера на ринку. Тому значну увагу в обліковому процесі необхідно приділяти відстеженню фактів виникнення та своєчасного погашення заборгованості за товари (роботи, послуги).

При аналізі стану кредиторської заборгованості в умовах діючого комерційного підприємства були виявлені суми простроченої заборгованості перед постачальниками.

З метою усунення таких фактів, запропоновано удосконалити систему обліку шляхом збору та накопичення відповідної інформації в аналітичному документі, а саме, «Відомості стану погашення кредиторської заборгованості з постачальниками».

Запропонована форма Відомості має вигляд таблиці. Поле таблиці складається зі стовпчиків в яких міститься узагальнена інформація щодо:

- «Постачальник»;
- «Виникнення заборгованості»;
- «Строк погашення заборгованості»;
- «Погашення заборгованості у встановлені терміни»;
- «Прострочена заборгованість».

Ведення запропонованого документу обліковцями: дозволить скоротити трудомісткість їх праці при проведенні інвентаризації зобов'язань; забезпечить чіткий контроль своєчасності розрахунків за кожним фактом виникнення кредиторської заборгованості; сприятиме підвищенню рівня платіжної дисципліни підприємства.

ПІДСЕКЦІЯ «ФІНАНСИ ТА ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА»

БЕЗПЕКА МОЛОДІ В КОНТЕКСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ ТА СТАЛОГО РОЗВИТКУ

**Боровських В., Глова Д., керівник проф. Шевяков О. В.
Український державний університет науки і технологій**

Актуальність дослідження. Проблеми безпеки особистості стосуються кожної людини, ставлять низку філософських, правових, політологічних, соціологічних, психологічних та інших спеціальних питань. Аналіз сучасної літератури з різних аспектів вивчення проблем безпеки особистості дозволяє стверджувати, що безпека є складною, міждисциплінарною областю знання, і роль психології полягає не тільки в формуванні універсального визначення, а у виробленні загальних уявлень і системи знань про цей феномен на філософському та теоретико-методологічному рівнях. Необхідність аналізу філософських та соціокультурних основ психологічної безпеки обумовлена тим, що його проведення дозволить сформувати не лише загальні наукові положення про таке складне соціальне явище, яким є безпека, та, зокрема, психологічна безпека особистості студента, але й розкрити її загальні властивості, закономірності становлення, розвитку та функціонування.

Поняття «безпека» довгий час застосовували переважно в рамках політичної філософії, причому пріоритет, як правило, віддавався державній безпеці, а не особистій чи громадській. Сьогодні ж ця проблематика актуальна і для інших розділів філософського знання, а також й інших галузей наукового осмислення.

Мета дослідження - з'ясування чинників відмінності між індивідуальною безпекою кожної окремої людини та безпекою колективною (безпекою всього суспільства, громади, держави, організації).

Методи та методика дослідження - аналіз літературних джерел з проблеми дослідження; опитування; методика «САН» (В. Доскін); дослідження самооцінки (Будасі).

Основні результати. Більшість робіт присвячено визначенню найбільш ефективних методів та засобів вирішення практичних завдань, тобто фахівці, розмірковуючи про безпеку, говорять про конкретні прикладні розуміння цього терміну: національна, освітня, організаційна, та інші види безпеки.

Суб'єктивна безпека, представлена в нашому дослідженні, може бути розкладена на низку взаємопов'язаних занчущих чинників, як-от: показники суб'єктивного психологічного стану (50-60%), сприйняття людиною стану безпеки або загрози (80-85%), психологічні механізми утворення страху в соціальних групах(30-4-%), руйнування або маніпуляція ідентичністю та самооцінкою (80-90%), громадянська самосвідомість і здатність самоорганізації спільноти щодо зовнішніх і внутрішніх загроз (70-80%).

УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ В СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ БАНКІВСЬКОЇ УСТАНОВИ

Москальчук С., керівник доц. Добрик Л.О.

Український державний університет науки і технологій

Ризик у банківській діяльності - це можливість виникнення фінансових втрат або несприятливих подій, які можуть вплинути на фінансове становище банку. Банківський сектор схильний до різних видів ризиків, і їх ефективне управління є ключовим завданням для забезпечення стабільності та стійкості банку.

Управління ризиками у банківській діяльності - це комплекс стратегій, методів та процесів, спрямованих на ідентифікацію, оцінку, контроль та зниження різних видів ризиків, з якими банк може зіткнутися. Основними видами управління ризиками у банківській діяльності є:

1. *Управління кредитним ризиком:* банк розробляє кредитну політику, яка встановлює критерії видачі кредитів, процедури оцінки позичальників та ліміти на кредитування; банк проводить аналіз фінансового стану позичальників та оцінює їхню здатність повернути позики; проводить диверсифікацію кредитного портфеля через широку різноманітність типів кредитів та позичальників, що допомагає знизити ризик концентрації.

2. *Управління ринковим ризиком:* через процедуру хеджування банки використовують фінансові деривативи, такі як ф'ючерси та опціони, щоб пом'якшити ринкові коливання; встановлюються обмеження на розміри позицій у різних активах, щоб зменшити потенційні збитки.

3. *Управління операційним ризиком:* банк розробляє та впроваджує операційну політику та відповідні процедури, щоб запобігти помилкам персоналу та іншим операційним непорозумінням; проводить постійний моніторинг через реєстрацію та аналіз інцидентів, що дозволяє банку виявляти та усувати вразливості.

4. *Управління ліквідним ризиком:* банк розробляє плани відновлення у разі нестачі ліквідності; стежить за потоками коштів і підтримує достатні резерви для виконання зобов'язань.

5. *Управління репутаційним ризиком:* банк приділяє увагу громадському сприйняттю та управлінню своєю репутацією; підтримує етичні стандарти та соціальну відповідальність, бере участь у благодійних та соціальних програмах.

6. *Управління законодавчим та регуляторним ризиком:* банк стежить за змінами в законодавстві та забезпечує відповідність нормативним вимогам.

7. *Управління капіталом:* банк повинен мати достатній капітал, щоб покривати потенційні збитки та дотримуватись регуляторних вимог.

8. *Управління страховими ризиками:* банк страхує свої активи та зобов'язання, щоб захиститися від несподіваних збитків.

Ефективне управління ризиками у банківській діяльності - це комплексний та багатогранний процес, який потребує суворих політик, технологічних рішень та

навичок управління. Це дозволяє банкам утримувати свою діяльність у безпеці та забезпечувати стійкість в умовах мінливого економічного середовища.

УДОСКОНАЛЕННЯ РИНКУ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Рябінін І., керівник доц. Добрик Л.О.

Український державний університет науки і технологій

Страхові послуги - це угоди між страховою компанією (страховиком) та клієнтом (страхувальником), в рамках яких страховик зобов'язується компенсувати певні фінансові збитки або ризики, пов'язані з певними подіями, в обмін на сплату страхової премії з боку страхувальника. Основні види страхових послуг включають в себе, наприклад: автострахування, медичне, життєве страхування, страхування нерухомості та від нещасних випадків або хвороб, страхування майна, відповідальності, бізнесу, туристичне страхування мандрівників, страхування вантажів та перевезень, а також страхування від лих та природних катастроф. Отже, страхові послуги надають фінансову безпеку та захист від ризиків, дозволяючи людям та компаніям керувати невизначеністю у своєму житті та бізнесі. Вибір конкретного виду страхування залежить від індивідуальних потреб та ситуації кожного клієнта.

Ринок страхових послуг є економічною сферою, де страхові компанії надають страхові продукти та послуги споживачам (страхувальникам) в обмін на сплату страхових премій. Цей ринок відіграє важливу роль у сучасній економіці та фінансовій системі, забезпечуючи фінансову безпеку та захист від ризиків як для індивідуальних осіб, так і для підприємств. Важливі аспекти ринку страхових послуг включають в себе: різноманітність продуктів, наявність конкуренції, державне регулювання, адекватну оцінку ризиків, інвестиції, глобалізація в світі, інновації, коли ринок страхових послуг постійно еволюціонує з розвитком технологій та зміною споживчих переваг. Тому ринок страхових послуг має глибокий вплив на економічну стабільність та добробут суспільства, надаючи фінансовий захист у разі непередбачених подій.

Удосконалення ринку страхових послуг може бути вигідним як страхових компаній, так споживачів. Представимо декілька пропозицій, як можна покращити сучасну ситуацію на ринку страхових послуг України:

– Приділення особливої уваги прозорості та спрощеності умов страхування. Споживачі мають чітко розуміти, що вони одержують за свої страхові премії;

– Застосування інновацій у страхових продуктах, наприклад страхування кібербезпеки, страхування від зміни клімату та ін.;

– Використання сучасні цифрових технологій для спрощення процесів. Підтримка онлайн-продажів, мобільні програми для управління страховками та використання аналітики даних можуть значно покращити досвід клієнтів;

– Впровадження персоналізації через використання страхових продуктів та цін на основі даних про конкретних клієнтів. Це може допомогти знизити вартість для низькоризикових клієнтів і покращити доступність страхування для широкого кола людей;

– Розвиток та застосування технологій для виявлення і запобігання шахрайству. Це може знизити вартість страхування та покращити фінансову стійкість галузі;

– Співпраця з іншими галузями надасть можливість співпраці з іншими компаніями, щоб створювати інтегровані рішення, наприклад, з банками чи виробниками автомобілів або медичного обладнання;

– Необхідно розробляти та впроваджувати страхові продукти та стратегії, пов'язані зі зміною клімату та екологічною стійкістю, щоб пом'якшити фінансові наслідки лих та екологічних ризиків;

– Популяризація освіти та інформування в галузі страхування. Запровадження освітніх програм, курсів підвищення кваліфікації та розповсюдження страхової грамотності сприятиме розумінню громадян про те, як вони можуть захистити себе та своє майно, а відповідно розширення культури страхування в цілому по країні;

– Суворе дотримання нормативних вимог та стандартів страховими компаніями забезпечить надійність та стабільність ринку страхових послуг в Україні;

– Заохочення різноманітності пропозицій від страхових компаній на ринку страхових послуг надасть споживачам більше варіантів вибору;

Підсумовуючи, можна стверджувати, що удосконалення ринку страхових послуг потребує зусиль з боку страхових компаній, регуляторів та споживачів. Це може призвести до більш ефективного та доступного страхування, що зрештою сприятиме фінансовій безпеці та захисту інтересів населення та України в цілому.

КРЕДИТНА ПОЛІТИКА КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ ТА ШЛЯХИ ЇЇ УДОСКОНАЛЕННЯ

Бабич І., керівник доц. Добрик Л.О.

Український державний університет науки і технологій

Банківський сектор є невіддільною частиною економіки та однією з її основних рушійних сил. Ним реалізуються процеси кредитування населення, які допомагають соціально-економічному розвитку економіки країни. Завдяки кредитуванню фізичних осіб згладжуються соціальні обставини, підвищується споживчий попит на різні види продукції, що в свою чергу стимулює народне господарство для його подальшого розвитку. Основа процесу кредитування при цьому створюється з урахуванням кредитної політики банку, що також формує його загальні принципи та обмеження.

Кредитна політика є основною частиною діяльності будь-якого комерційного банку. Вона дозволяє залучати кошти за допомогою методів, принципів та механізмів організаційної банківської структури в умовах жорсткої конкуренції банківської системи. Кредитна політика ґрунтується на оптимальному співвідношенні рівня прибутковості кредитної установи та потенційно можливих ризиків, які виявляються у процесі проведення тих чи інших операцій.

Основною метою кредитної політики є те, щоб діяльність комерційного банку від кредитних операцій була прибутковою, а кредитні ресурси були ефективно розміщені. Проте досягнення цієї мети може бути забезпечене лише завдяки розробці ефективної кредитної політики або вдосконаленні вже наявної. Цей процес є неможливим без врахування комерційним банком факторів впливу. Адже на кредитну політику банку впливає низка макроекономічних та мікроекономічних факторів.

Серед макроекономічних зовнішніх факторів прийнято виділяти економічну ситуацію в країні в цілому; державну політику; стадію економічного циклу, на якому знаходиться держава; рівень реальної та офіційної інфляції та відсоткових ставок в країні; рівень конкуренції у банківській сфері. Перелічені фактори є тими на які комерційний банк самостійно вплинути не може.

Мікроекономічними факторами, на які банк може впливати, але при цьому вони також впливають на кредитну політику є ресурсна база банку, середня вартість залучення грошових ресурсів на забезпечення діяльності банку, розмір клієнтської бази, галузь спеціалізації банку, ліквідність кредитної установи в цілому. В процесі розвитку кредитного ринку також зростає значущість людського фактора, а саме: кваліфікації персоналу, схильність працівників банку до попереднього аналізу, готовність працювати з різними категоріями позичальників. Зазначені фактори впливають на

банківські показники та, як наслідок, на ухвалення політики та управлінських рішень, які можуть підвищити прибутковість у банківському секторі.

Завдяки правильному аналізу всіх факторів та регулятивних механізмів комерційний банк може розробити ефективну кредитну політику або вдосконалити вже наявну.

Наступним кроком має стати аналіз поточної кредитної політики, оцінка її ефективності та виявлення можливих слабких місць. Після чого здійснюється розробка нових стратегій та процедур кредитування для їх подальшого впровадження. Важливо зауважити, що після впровадження нових політик та процедур банк має систематично моніторити та оцінювати їх ефективність, що дозволить коригувати та надалі вдосконалювати кредитну політику. Також, процес вдосконалення кредитної політики може включати використання нових технологій та аналітичних інструментів для підвищення якості кредитного аналізу та прийняття рішень.

Удосконалення кредитної політики банку є постійним процесом адаптації до ринкових умов та змін потреб клієнтів. Це дозволяє комерційним банкам бути більш конкурентоспроможними внаслідок отримання прибутку в умовах сучасної ринкової економіки, що постійно змінюються.

ОПТИМІЗАЦІЯ ПОРТФЕЛЯ АКТИВНИХ ОПЕРАЦІЙ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ В УКРАЇНІ

Туль К., керівник доц. Добрик Л.О.

Український державний університет науки і технологій

Активні операції комерційного банку включають різні фінансові дії, які банк виконує з метою збільшення свого прибутку і задоволення потреб клієнтів.

Оптимізація портфеля активних операцій комерційного банку - це стратегічний процес управління фінансовими ресурсами та активами банку з метою максимізації прибутку, управління ризиками та задоволення потреб клієнтів. Процедура оптимізації портфеля активних операцій комерційного банку в Україні може включати в себе кілька важливих етапів, а саме:

1. *Розробка стратегії портфеля:* Банк повинен розробити чітку стратегію для свого портфеля активних операцій. Ця стратегія повинна враховувати фінансові цілі, ризики та очікування клієнтів. Наприклад, банк може вирішити сфокусуватися на корпоративному кредитуванні через високий рівень прибутковості, або зосередитися на масових споживчих кредитах.

2. *Диверсифікація активів:* Диверсифікація портфеля активів може допомогти зменшити ризики. Банк повинен розглядати різні види активів, такі як іпотечні кредити, корпоративні кредити, цінні папери та інші інвестиції.

3. *Оцінка кредитного ризику:* Банк повинен проводити ретельну оцінку кредитного ризику для кожної активної операції. Це включає в себе аналіз фінансової стійкості позичальників, оцінку структури застави та інші параметри. Мінімізація кредитних втрат є ключовою метою.

4. *Управління ліквідністю:* Банк повинен забезпечувати достатню ліквідність для виконання своїх зобов'язань перед клієнтами та регуляторами. Це може включати в себе підтримку резервів та управління строками депозитів та кредитів.

5. *Оптимізація доходності:* Банк повинен прагнути до максимізації доходності своїх активних операцій при дотриманні нормативів по капіталу та регулюванням. Це може включати в себе пошук можливостей для зменшення операційних витрат і підвищення ефективності.

6. *Розробка нових продуктів та послуг:* Банк може шукати нові можливості для збільшення своїх активних операцій через розробку та надання нових продуктів та послуг, які відповідають потребам клієнтів та ринковим тенденціям.

7. *Управління технологічними інноваціями:* Банк повинен слідкувати за технологічними інноваціями, які можуть покращити ефективність та безпеку його активних операцій. Це може включати в себе впровадження цифрових рішень і систем управління ризиками.

8. *Моніторинг та аналіз дотримання нормативів та регуляторних вимог:* Постійний моніторинг та аналіз продуктивності портфеля активів дозволяють банку оперативно реагувати на зміни на ринку та регуляторному середовищі, дотримування регуляторних вимог щодо капіталу та резервів.

Оптимізація портфеля активних операцій є складним і динамічним процесом, який вимагає постійного моніторингу та аналізу. Банк повинен бути готовим до адаптації своєї стратегії відповідно до змін ринкових умов і потреб своїх клієнтів.

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Абрамов М.Д., керівник доц. Добрик Л.О.

Український державний університет науки і технологій

Економічна безпека страхової компанії забезпечується за допомогою різних стратегій, політик та практик, які допомагають їй уникати фінансових ризиків та забезпечити стабільну діяльність.

Введення воєнного стану в Україні, як важливий соціально-політичний та економічний виклик, має серйозний вплив на діяльність різних секторів економіки, включаючи страхові компанії. У таких умовах формування економічної безпеки страхової компанії стає надзвичайно складним завданням. Пропонуємо розглянути кілька аспектів, які потрібно враховувати для забезпечення економічної безпеки страхової компанії під час воєнного стану:

1. *Аналіз ризиків:* Ситуація воєнного стану призвела до значного зростання ризиків, таких як руйнування майна, травми та втрати людських життів. Страхова компанія повинна переглянути свою систему актуаріальної оцінки ризиків та врахувати нові загрози.

2. *Зміна тарифів та умов полісів:* В умовах воєнного стану відбувається збільшення вартості страхування і зміна умов полісів. Страхова компанія повинна адаптувати свої тарифи та умови до нових реалій.

3. *Фінансовий резерв:* Збільшення кількості страхових виплат у зв'язку з воєнними подіями створює додатковий фінансовий тиск на страхову компанію. Важливо мати достатній фінансовий резерв для покриття цих виплат.

4. *Ліквідність:* Ситуація воєнного стану призвела до зменшення ліквідності на ринку. Страхова компанія повинна планувати відповідні заходи для забезпечення доступності грошових коштів для виплат страхових відшкодувань.

5. *Відносини з перестраховиками:* Важливо мати діючі угоди з перестраховиками, які можуть допомогти зменшити ризики та фінансовий тиск в разі великих втрат під час війни.

6. *Дотримання регуляторних вимог:* Страхова компанія повинна дотримуватися всіх регуляторних вимог та стандартів, щоб зберегти довіру клієнтів та інвесторів.

Важливо враховувати, що воєнний стан призводить до значних змін у соціально-економічному середовищі, і страхові компанії адаптуються до цих змін, забезпечуючи

економічну безпеку через аналіз, стратегічне планування та відповідність нормативам. Деякі світові страхові компанії мають досвід роботи у воюючих країнах, але ця діяльність завжди пов'язана з високими ризиками та унікальними викликами. Враховуючи високі ризики та невизначеність воєнного стану, страхові компанії повинні бути дуже обачними та готовими до оперативних змін у своїй діяльності, а також до взаємодії з клієнтами та регуляторами в цих надзвичайних обставинах. На сьогодні, в умовах воєнного стану країни, лише комплексний і системний підходи організації економічної безпеки страхової компанії забезпечать найбільш повною мірою її надійний захист.

ОПТИМІЗАЦІЯ ПРОЦЕСІВ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ПАСАЖИРСЬКИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ НА ЗАЛІЗНИЧНОМУ ТРАНСПОРТІ

Руденко М., керівник доц. Добрик Л.О.

Український державний університет науки і технологій

Поняття "якість пасажирських перевезень" визначається як загальна оцінка задоволення пасажирів у процесі їхньої подорожі. Ця оцінка враховує різні аспекти та параметри, що впливають на задоволення пасажирів під час користування транспортними послугами. Основними складовими визначення якості пасажирських перевезень можна вказати: безпеку, зручність, пунктуальність, цінову доступність, обслуговування та взаємодію з персоналом, санітарні умови, екологічність.

Розглянемо ці складові більш детально через призму пасажирських перевезень на залізничному транспорті.

Безпека: визначення якості безпеки в сфері пасажирських перевезень на залізничному транспорті реалізується через різні підходи та заходи, які спрямовані на забезпечення безпеки пасажирів під час їхніх подорожей. Важливо зауважити, що реалізація цієї складової визначення якості може варіюватися в різних країнах та в різних видах пасажирського транспорту. Багато країн мають встановлені стандарти та нормативи безпеки для пасажирського транспорту, особливо на залізничному транспорті. Ці стандарти включають в себе вимоги до технічного стану залізничних транспортних засобів, процедур пасажирської безпеки та інших аспектів, що стосуються безпеки. Регулярне обслуговування, діагностика і ремонт залізничних транспортних засобів є ключовими для забезпечення безпеки пасажирів. Персонал, який обслуговує транспортні засоби, повинен мати необхідну освіту та проходити тренування з питань безпеки на залізничному транспорті. Впровадження сучасних технологій, таких як системи контролю безпеки, аварійного гальмування, електронна система безпеки і інші, допомагає підвищити безпеку пасажирських перевезень. Розвивається міжнародна співпраця та взаємне визнання стандартів безпеки на залізничному транспорті для забезпечення безпеки пасажирів на міжнародних маршрутах особливо в умовах воєнного часу.

Зручність: є важливою складовою при оцінці якості пасажирських перевезень на залізничному транспорті і може бути реалізована через різні заходи та врахована в критеріях оцінки. Транспортні засоби повинні мати комфортні сидіння та приємний інтер'єр для пасажирів. Забезпечення приємних кліматичних умов всередині транспортного засобу, пасажирів повинні мати достатньо місця для розташування ніг, включаючи тих, хто має обмежені можливості, зокрема наявність підйомників, розкладних сидінь тощо. В сучасних пасажирських перевезеннях важливо мати можливість заряджати електронні пристрої та підключатися до Інтернету під час подорожі. Наявність додаткових послуг, таких як кави, чай, закуски, преса, може

підвищити зручність пасажирських перевезень. Для пасажирів важливо мати можливість зручно розмістити свій багаж.

Пунктуальність: має велике значення для пасажирів, оскільки вона допомагає їм планувати свої подорожі і розраховувати на доставку у визначені терміни. Зменшення затримок та вчасне виконання розкладу є одними з основних аспектів поліпшення якості пасажирських перевезень на залізничному транспорті.

Цінова доступність: впливає на можливість користуватися залізничним транспортом широким верствам населення для подорожі і становить одну з ключових складових якості пасажирських перевезень.

Обслуговування та взаємодія з персоналом: важливою складовою є відношення персоналу з пасажирями. Професіоналізм та ввічливість грають важливу роль у враженні пасажирів від подорожі, їх комфорту та безпеці.

Санітарні умови: чистота на залізничному транспорті не тільки забезпечує комфорт та безпеку пасажирів, але також сприяє підтримці гігієнічних стандартів і допомагає зберегти залізничний транспорт в належному стані.

Екологічність: в Україні складова екологічності при визначенні якості пасажирських перевезень на залізничному транспорті реалізується через різні заходи та ініціативи. Поступово збільшується використання біопалива та інших екологічно чистих альтернативних джерел енергії для руху залізничних локомотивів. Розвиток залізниці з електротягою сприяє зменшенню використання дизельного пального і зниженню викидів CO₂. Впровадження програм екологічної логістики, які спрямовані на зменшення викидів від транспортування товарів і пасажирів. Ці ініціативи та заходи спрямовані на зменшення впливу залізничного транспорту на навколишнє середовище та сприяють збереженню екології в Україні.

Отже, якість пасажирських перевезень є комплексним поняттям, яке враховує багато різних факторів та критеріїв, що впливають на задоволення та комфорт пасажирів під час їхньої подорожі. Оптимізація оцінки якості пасажирських перевезень на залізничному транспорті важлива для забезпечення задоволення пасажирів і підвищення якості цих послуг. Цей процес може бути постійним і допомагати вдосконалювати залізничний транспорт для всіх користувачів.

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Нуштаєва А., керівник проф. Мушнікова С.А.

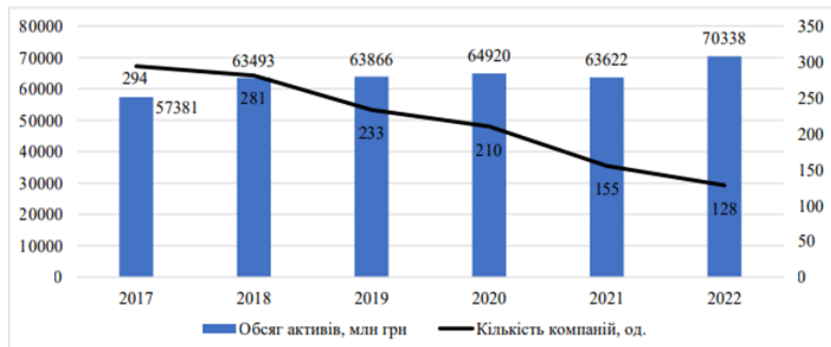
Український державний університет науки і технології

Страховий ринок є важливою складовою ринкової інфраструктури та фінансової системи будь-якої країни. Він відіграє ключову роль у забезпеченні фінансової стабільності та захисту інтересів громадян і підприємств. Світовий досвід підтверджує, що розвиток страхового сектору часто свідчить про рівень економічного розвитку країни, і в багатьох країнах він навіть випереджає за рентабельністю промисловий та банківський сектори.[1]

Проте, український страховий ринок протягом тривалого часу стикався з рядом проблем, які обмежували його розвиток. Однією з них була низька популярність страхування серед населення та підприємств, що призводило до обмеженого обсягу страхових премій. Крім того, ринок страхування в Україні був суттєво вплинутий різними негативними факторами, такими як політична нестабільність, окупація східних територій і Криму з відповідною втратою частини ринку, пандемія COVID-19 та коливання на світовому ринку капіталів. [2]

Спричинено нові виклики - вторгнення Росії на територію України в 2022 році, що поглибило кризову ситуацію на страховому ринку та вплинуло на ефективність роботи страхових компаній. Наразі, страховий ринок України можна охарактеризувати як ринок з помірними темпами розвитку, де працює 128 страхових компаній зі збалансованими обсягами активів. [3]

За останні роки спостерігається скорочення кількості страхових компаній на ринку, але ті, які залишилися, збільшують свою капіталізацію. Це свідчить про посилення регулювання з боку

Національного банку України та високий рівень конкуренції. Проте, не дивлячись на це, існують проблеми, які гальмують розвиток ринку, такі як зниження вартості одного страхового договору та обсягу страхових виплат. [4]

Також варто відзначити, що рівень страхового проникнення в Україні залишається дуже низьким у порівнянні з іншими країнами світу. Це свідчить про потребу в подальших зусиллях для популяризації страхування серед населення та підприємств. [4]

Узагальнюючи, сучасний стан страхового ринку України він характеризується повільним розвитком, і цей процес стримується різними чинниками, включаючи політичні, економічні, соціальні та технологічні аспекти. [5] Проте, ринок має потенціал для подальшого розвитку, і впровадження відповідних інструментів та поліпшення умов можуть сприяти позитивному впливу на ринок страхування та економіку країни в цілому.

Список використаної літератури

1. Пурій Г.М. Страховий ринок України: сучасний стан та проблеми розвитку. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/10_2018/60.pdf
2. Хропонюк Д. О., Длугопольський О. В. Сучасні проблеми та перспективи розвитку страхового ринку України. Innovation and Sustainability. 2023. № 1. С. 118-126. URL: <https://ins.vntu.edu.ua/index.php/ins/article/download/131/149/228>
3. Показники діяльності страхових компаній. Наглядова статистика. НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist#6>
4. Біла книга «Майбутнє регулювання ринку страхування в Україні». НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/bila-kniga-maybutnye-regulyuvannya-rinku-strahuvannya>

ПІДСЕКЦІЯ «МЕНЕДЖМЕНТ»

НАПРЯМКИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ

Залеський А., керівник проф. Чаркіна Т.Ю.

Український державний університет науки і технологій

Кожне підприємство на ринку не залежно від галузі хоче бути конкурентоспроможним та мати конкурентні переваги, особливо в умовах турбулентності зовнішнього середовища, і це не можливо без використання новітніх цифрових технологій, інноваційних стратегій, висококваліфікованого персоналу та нових підходів до надання послуг.

Діджиталізація транспортного ринку стає невідворотною тенденцією, ігнорування якої є ознакою відсталості й невідповідності сучасним вимогам. Усі стратегічні напрямки щодо підвищення конкурентоспроможності будь-якого економічного суб'єкта повинні реалізовуватися у площині його цифрового виміру.

Діджиталізація та цифрові технології – це не тільки фактор підвищення ефективності та конкурентоспроможності залізничного транспорту, а ще спосіб знизити витрати. Але головне те, що діджиталізація допоможе створити нову конкурентну перевагу, підвищити привабливість залізничних перевезень, залучити нових клієнтів та збільшити дохід залізниці.

Цифрові технології сприяють розширенню інформаційного простору, створенню нових інформаційних продуктів, зниженню інформаційних витрат. Це все істотно прискорює надання та обмін інформацією, сприяє швидкому росту співпраці між компаніями, покращує бізнес-процеси. Цифрові технології також допомагають створювати інтермодальні транспортні системи та стимулюють впровадження інновацій.

Кожному працівнику будь-якої організації необхідно пристосовуватися до нових умов праці, окрім володіння комп'ютером, необхідно вивчати і нові технології, освоювати нові програми, проходити міжнародне стажування, постійно підвищувати свою кваліфікацію. Переважна більшість галузей економіки тією чи іншою мірою піддається впливу діджиталізації, яка стає важливим складником економічного розвитку.

Залізничному транспорту для того, щоб бути як раніше конкурентоспроможним та мати більший дохід від своєї діяльності потрібно запроваджувати нові напрямки цифровізації та запроваджувати інноваційні заходи, враховуючи попередній досвід залізниць світу.

До таких напрямків відносяться:

- впровадження інтелектуальних потягів;
- впровадження «розумних вокзалів», «розумних депо»;
- впровадження цифрової платформи для організації пасажирських та вантажних перевезень;
- побудова транспортних ХАБів для організації мультимодальних вантажних та пасажирських перевезень;
- впровадження цифрових технологій у процес перевезення.

На ринку транспортних послуг відбувається жорстка конкуренція, кожний вид транспорту хоче мати більший сегмент ринку та більші прибутки, за рахунок своїх конкурентних переваг. Залізничному транспорту необхідно запровадити нові напрямки цифровізації, щоб забезпечити залізничному транспорту на більш ефективну діяльність та зміцнити його позиції на транспортному ринку.

УПРАВЛІННЯ ПОВЕРНЕННЯМ КОШТІВ ЗА НЕЯКІСНІ ТОВАРИ, ПРИДБАНІ ЧЕРЕЗ МЕРЕЖУ ІНТЕРНЕТ

Тараненко А.С., керівник проф. Марценюк Л.В.

Український державний університет науки і технологій

З розвитком діджиталізації в усьому світі зросли Інтернет-продажі різноманітних товарів та послуг. В багатьох розвинених країнах онлайн-продажі складають чверть всіх продажів. Відповідно, і суми доходів торгівельних компаній значно зростають, адже вони скорочують витрати на оренду торгових залів, оплату праці персоналу тощо. Окрім позитивних моментів для двох сторін – продавця та покупця, в Інтернет-продажах, як і в офлайн-продажах існують неприємні моменти,

особливо коли це стосується повернення товару продавцеві та необхідності компенсації коштів за нього замовникові. Повернення спричиняє значні економічні витрати. У цьому контексті узгодження процесу управління поверненням коштів, політики та загальних бізнес-цілей має важливе значення для забезпечення високого рівня ефективності бізнесу.

З огляду на його високу актуальність, дослідження щодо повернення продукції та управління поверненням посіли помітну роль у літературі з логістики та управління ланцюгами поставок (SCM). Зворотна логістика та заходи з контролю за так би мовити «воротами» продавця, зосереджені на фактичній фізичній реалізації зворотного потоку товарів, тоді як уникнення зосереджено на зниженні потоку повернення. Існують численні ініціативи та методи, спрямовані на мінімізацію ймовірності повернення продукту. Деякими прикладами є покращена якість продукту, точна інформація та детальні зображення, щоб переконатися, що продукти відповідають очікуванням клієнтів, а також вчасна доставка продукції. Як пропозиція послуг, повернення є невід'ємною частиною клієнтського досвіду від початку до кінця. Як відновлення послуги, повернення є ненавмисним наслідком незадоволеності клієнтів. Потреба в технічній підтримці є важливим інструментом у спілкуванні зі споживачами. Щоб керувати поверненням товарів, необхідно використовувати лояльну для клієнтів політику повернення. Для Інтернет-магазинів політика повернення є важливим інтерфейсом з клієнтами, який повідомляє про правила та взаємну згоду між ними. Доволі розвинутою є політика повернення з точки зору часових рамок, протягом яких клієнт може повернути товар. За бажанням клієнта йому може бути замінено товар або повернено кошти. Політика повернення може вплинути на бажання споживачів купувати, оскільки вони можуть вибрати інших постачальників із більш щедрою політикою повернення. Більше того, щедра політика повернення може призвести до позитивного рішення про покупку, а за правильного використання може призвести до збільшення попиту. М'яка політика повернення збільшує ймовірність того, що клієнт розмістить замовлення. Управління поверненням має стратегічне значення. Розробка процесу повернення є життєво важливим елементом у розробці ефективної стратегії управління поверненням. Взаємозв'язок цих компонентів один з одним у контексті управління доходами та виявлені неузгодженості можуть бути використані як основа для дослідження того, як досягти вищого рівня узгодженості. Нарешті, розбіжності, які суперечать загальній бізнес-цілі, можуть допомогти менеджерам у розробці більш скоординованих стратегій. Стратегія управління поверненням або її відсутність може вплинути на ефективність і репутацію компанії.

УПРАВЛІННЯ ПРОЄКТАМИ БУДІВНИЦТВА В КОНТЕКСТІ ЗНИЖЕННЯ ПРЕТЕНЗІЙ КОНТРАГЕНТІВ

Сидорчук А.О., керівник проф. Марценюк Л.В.

Український державний університет науки і технологій

В процесі своєї діяльності більшість галузей виробництва стикаються із необхідністю удосконалення власної інфраструктури, а отже будівельні роботи різного обсягу є неминучими для багатьох підприємств. Зрозуміло, що власними силами більшість підприємств навряд чи зможе виконати будівництво будь-якого масштабу, тому у керівництва підприємств є потреба звертатися до будівельних компаній. В процесі будівництва доволі часто виникають різні ситуації, що можуть викликати незадоволення замовника, наприклад, затримка здачі проєкту або збільшення витрат на будівництво. Уникнути або хоча б зменшити негативний вплив цих явищ на фінансовий стан замовника допоможуть грамотно укладені договори.

Як вказано у науковій літературі, основні джерела вимог походять від поведінки або дії клієнтів, підрядників або третіх осіб, у тому числі ті, що виникають внаслідок непередбачених та виняткових обставин (форс мажор). Ключовими сторонами контракту на будівельний проект є клієнт і підрядник, які можуть подавати претензії один проти одного. З іншого боку, претензії також виникають через дії третіх осіб, наприклад, переривання або затримки регулюючих органів для перевірки об'єкта або затримка надання основних послуг (наприклад, водопостачання чи енергопостачання або інші роботи третіх осіб) може затримати роботу систем тестування. По-третє, форс-мажорні обставини виникають внаслідок виняткових і непередбачених подій, які перешкоджають підряднику виконання своїх обов'язків, наприклад, масові заворушення, негода, різкі зміни валюти або вартості матеріалів.

Варто зазначити, що установи по всьому світу надали стандартизовані контракти, які дозволять захистити як замовника, так і підрядника, наприклад, JBCS Контракти (Спільний комітет будівельних контрактів), FIDIC (Міжнародна федерація інженерів-консультантів) і NEC (Новий інжиніринговий контракт), спрямований на управління подіями, які призводять до претензій. Однак, незважаючи на ці зусилля, претензії все ще руйнують будівельний сектор. У більшості випадків часто виникають зміни в тривалості або вартості проекту. Цікаво, що тільки частина позовів чи претензій задовольняються судом, адже довести провину підрядника замовнику іноді доволі складно. Позови від клієнтів, а також від підрядників бувають виправдані та невинуваті, юридично та економічно обґрунтовані та необґрунтовані та інші.

Незалежно від того, чи претензія задоволена або відхилена, вона є руйнівною, адже і клієнт (у якого зірвані терміни будівництва або будівництво вийшло за межі запланованого ним на першому етапі бюджету), і підрядник (він отримав зіпсовані назавжди стосунки з клієнтом, який більше не зробить замовлення саме цьому підрядникові) будуть незадоволені спільною взаємодією та уникатимуть контактів в майбутньому.

На наш погляд, тільки постійна плідна взаємодія замовника та підрядника впродовж виконання проекту, швидке реагування на зміни внутрішніх та зовнішніх умов дозволять скоротити час виконання проекту та уникнути перевитрати коштів. При цьому контракт повинен супроводжуватися надійним планом проекту, який охоплює передбачувані події, де відповідальність і ризики розподілені відповідно.

ВАЖЛИВІСТЬ БІЗНЕС-ПЛАНУВАННЯ ДЛЯ ДОСЯГНЕННЯ ЦІЛЕЙ ОРГАНІЗАЦІЇ

Марценюк М.М., керівник доц. Задоя В.О.

Український державний університет науки і технологій

Бізнес-план – це документ, який містить систему ув'язаних між собою в часі та в просторі та узгоджених з метою і ресурсами заходів і дій, спрямованих на отримання максимального прибутку внаслідок реалізації підприємницького проекту (угоди). Бізнес-планування включає в себе три етапи: підготовчий період – підбір виконавців, консультантів та експертів, постановка завдання і розподіл обов'язків між виконавцями, розробка календарного плану (графіка) виконання робіт, збір вихідної інформації; розробка бізнес-плану; презентація бізнес-плану – доведення основних положень бізнес плану до потенційних інвесторів.

В процесі бізнес-планування менеджерами вирішуються такі основні стратегічні та тактичні завдання: оцінювання організаційно-управлінського та фінансово-економічного стану підприємства; аналіз зовнішнього бізнес-середовища підприємства, його сильних і слабких сторін діяльності; формування цілі, розробка стратегії і тактики

конкурентної боротьби підприємства; визначення потреби та джерел надходження матеріальних, трудових і фінансових ресурсів, необхідних для досягнення цілей підприємства; оцінювання фінансових результатів на перспективу та виявлення ризиків у діяльності підприємства; інформування працівників підприємства про цілі бізнесу й засоби їх досягнення; розроблення заходів з мотивації працівників підприємства на виконання завдань підприємства тощо.

Для розробки бізнес-плану необхідна інформація таких видів: маркетингова (вид продукції, якість продукції, ціни, споживачі, конкуренти, канали реалізації, організація продажу); виробнича (розміри галузей, обсяги виробництва продукції, технологія, виробничі будівлі, обладнання, машини, сировина і матеріали, персонал); фінансова (дохідність і рентабельність, потреба в кредитах, податки, страхування); загальноекономічна й галузева (тенденції розвитку галузі, економічна ситуація, законодавство, політичні та соціальні умови); прогнозна (можливий обсяг продажу продукції, прогнозні ціни, темпи зростання бізнесу тощо).

В сучасній практиці бізнес-план виконує декілька функцій. Перша із них пов'язана з можливістю використання бізнес-плану для розроблення стратегії бізнесу. Друга функція пов'язана з використанням бізнес-плану для оцінки можливості розвитку нового напрямку діяльності та контролю процесів всередині підприємства. Третя функція дозволяє своєчасно передбачити можливі перешкоди і проблеми в процесі реалізації підприємницького проекту та підготувати необхідні заходи для їх усунення. Четверта функція пов'язана з використанням бізнес-плану як інструменту для забезпечення фінансування підприємства. П'ята функція шляхом залучення співробітників підприємства в процес розробки бізнес-плану сприяє їх інформованості, підвищенню кваліфікації та створює мотивацію досягнення цілей.

Отже, бізнес-план – це комплексний документ, який відображає всі основні аспекти підприємницького проекту та визначає раціональні шляхи його реалізації. Якщо ви хочете забезпечити успіх вашого бізнесу, вам необхідно ретельно продумати кожен крок вашого бізнес-плану. Не бійтеся витратити час та зусилля на його розробку, це може зробити ваш бізнес більш ефективним та прибутковим в майбутньому.

РЕКЛАМНА ДІЯЛЬНІСТЬ ДЛЯ СТИМУЛЮВАННЯ ЗБУТУ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПРОДУКТІВ ТА ПОСЛУГ

Марценюк М.М., керівник доц. Чернова Н.С.

Український державний університет науки і технологій

Термін "реклама" походить від латинського слова *reklamare* – "голосно читати" або "повідомляти" (у Давній Греції та Римі оголошення голосно виголошували або читали на площах та в інших місцях скупчення людей). Нині реклама є найдієвішим засобом впливу на покупців і споживачів. Реклама є обов'язковою умовою розвитку конкуренції, оскільки несе в собі певну інформацію і виступає орієнтиром для споживачів. Вона інформує споживача про різноманітність ринку товарів та послуг, що пропонуються виробниками.

Реклама переважно розглядається як частина комунікативної підсистеми в загальній системі маркетингу і її мета полягає у доведенні інформації до споживачів. Для рекламодавця мета реклами – довести інформацію до споживачів і домогтися їхньої прихильності з метою розширення попиту на товар. Споживачеві реклама дає змогу заощадити час і кошти при з'ясуванні заявлених відмінних властивостей товару.

Мета реклами полягає у специфічному комунікаційному завданні, яке виконується в середовищі певної аудиторії й у заданий період часу. Сьогодні реклама є однією з найбільш важливих маркетингових функцій, яка здійснюється абсолютною

більшістю суб'єктів ринкової діяльності і є найбільш поширеним інструментом просування товарів та послуг як на інформаційному ринку, так і на ринку взагалі.

В Україні рекламний ринок інформаційних продуктів та послуг сформувався порівняно недавно, тому, на відміну від традиційних ринків, у ньому немає остаточно визначених зв'язків і відносин. Однак необхідність у просуванні товарів спонукає національні підприємства до тісної співпраці з операторами рекламного ринку.

Рекламна інформація насамперед необхідна споживачеві, оскільки він – головна рушійна сила процесу продажу і від нього залежить чи відбудеться процес купівлі чи ні. Реклама подає покупцеві інформацію про те, що існує товар певної марки, що він має певну споживчу характеристику, тим-то відрізняється від подібних товарів, його можна придбати там-то і за ось таку ціну. Покупець, для якого понад усе – престиж, може знайти інформацію про престижні фірми та супермаркети, про продавців модних товарів і новинок. Така інформація дає змогу порівняно забезпеченій людині, яка живе в економічно розвинутому суспільстві, якимось вирізнитися та соціально відмежуватися.

Рекламна політика – спосіб дії фірми, спрямований на досягнення визначених цілей; стратегія – загальна провідна лінія й установка на досягнення кінцевих цілей; тактика – сукупність засобів і прийомів, спрямованих на досягнення мети, спосіб дій, лінія поведіння.

Рекламна політика може мінятися чи не мінятися протягом якогось часу. Це залежить від ситуації на ринку в цілому і від ситуації усередині самої фірми. Отже, свою рекламну політику фірма повинна будувати на здатності чимось виділитися серед конкурентів на загальному ринку (якщо такі є), забезпечивши споживачам унікальний вид товару чи послуги, і, вслякю підкреслюючи високу кваліфікацію своїх працівників, специфічні властивості товару, перевагу його перед іншими фірмами.

Рекламодавцям потрібно використовувати сучасні засоби комунікації, саме ті, якими користується потенційний споживач товарів та послуг.

ОСНОВНІ ЕЛЕМЕНТИ АНТИКРИЗОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ СТРУКТУРИ

Шніпов В.Д., керівник проф. Марценюк Л.В.

Український державний університет науки і технологій

Світові фінансові кризи, постійні природні й техногенні катастрофи все найчастіше змушують задуматися над тим, що ж таке антикризова діяльність. Виходячи з того, що більшість науковців розглядає «кризу» як явище, що супроводжується істотним порушенням якихось раніше стабільних характеристик. Якщо визнати таке розуміння терміна «криза», то термін «антикризова діяльність» – це сукупність цілеспрямованих й послідовних дій підприємницької структури, яка полягає у прогнозуванні й виявленні кризових процесів. Антикризова діяльність передбачає реалізацію процесів із: своєчасного передбачення кризових моментів; своєчасного випередження настання кризи, підготовки до негативних змін з метою локалізації можливих наслідків; активної, комплексної діяльності на всіх ланках системи під час зародження кризи; обов'язкове дослідження причин, основних факторів виникнення, зародження кризової ситуації; науковий аналіз проведених заходів, що повинен відповісти на наступні питання - чи все було зроблено як треба, чи все було зроблено як могли зробити, до чого це привело й за часом і за ефективністю й до чого це могло призвести у випадку здійснення інших дій, вибору й реалізації інших стратегій?

Діяльність, спрямовану на вслякю протидію кризовим процесам, здійснюється на різних рівнях. На макрорівні реалізуються загальнонаціональні заходи протидії кризовим процесам на всіх або більшості підприємницьких структурах.

Функціонування складників антикризової діяльності нанорівня усуває дестабілізуючий вплив різних чинників на конкретному підприємстві. На основі існуючих базових принципів організації антикризової діяльності визначені основні її цілі, що передбачають: розробку й реалізацію превентивних антикризових заходів, а також розробку критеріїв і переліку заходів щодо антикризової діяльності підприємства у період гострої фази кризи. Така мета антикризової діяльності підприємства, як «Розробка й реалізація превентивних антикризових заходів» домінує при роботі підприємства за відсутності гострих кризових проявів. Вона орієнтує діяльність підрозділів фірми щодо формування й підтримки системи збору й зіставлення аналітичних даних про зовнішні й внутрішні джерела ризику, ступеня їхнього впливу на стабільність підприємства, а також здатність суб'єкта підприємництва адекватно управляти цими ризиками. Отримана в такий спосіб інформація використовується фахівцями підприємства для моделювання основних напрямків можливого розвитку кризи в фірмі. Ґрунтуючись на аналізі отриманих моделей, приймаються рішення по розробці й підтримці адекватної системи корпоративного управління й контролю, що здатний звести вплив дестабілізуючих факторів до мінімуму. Для досягнення цієї мети антикризовим органам необхідно виконувати наступні роботи: розробити можливі сценарії розвитку кризи внаслідок впливу зовнішніх і внутрішніх факторів для наступного моделювання напрямків розвитку кризи; розробити й підтримувати систему оперативного одержання інформації про виробничі та фінансові показники діяльності підприємства й основних параметрів зовнішнього середовища; розробити й підтримувати механізм оперативної корекції виникаючих проблем несистемного характеру без кардинальної модифікації систем управління й контролю.

НАПРЯМИ УПРАВЛІННЯ КРИЗОЮ ПЕРСОНАЛУ

Маріненко Р.П., керівник проф. Марценюк Л.В.

Український державний університет науки і технологій

Зважаючи на постійні зміни в сучасному світі і непередбачувані виклики, які можуть виникати в кризових ситуаціях, управління кризою персоналу вимагає комплексного підходу та постійного вдосконалення.

Уявіть, що ваша організація стикається з кризовою ситуацією, такою як економічна нестабільність, природна катастрофа або глобальна пандемія. Одним із перших кроків є аналіз ситуації. Необхідно ретельно вивчити природу та масштаб кризи, оцінити її вплив на персонал, операції та фінанси компанії. Кожна криза має свої унікальні особливості, і підходи до управління ними можуть відрізнятися.

На цьому етапі важливо створити кризовий комітет, в який включити ключових представників організації для координації та керівництва вирішенням проблеми. Визначте лідера комітету, який володіє досвідом управління кризовими ситуаціями.

Ефективна комунікація - це один із ключових аспектів управління кризою персоналу. Забезпечте регулярну та чітку комунікацію зі співробітниками та іншими зацікавленими сторонами. Співробітники повинні бути повідомлені про поточну ситуацію та заходи, які приймаються для вирішення проблеми.

Розробка плану дій - це крок, який включає в себе стратегію для збереження робочих місць та фінансової стійкості. Розгляньте можливості зниження витрат та оптимізації персоналу, щоб забезпечити стійкість компанії в умовах кризи.

Збереження персоналу - це важливий аспект управління кризою персоналу. Розгляньте можливості переведення співробітників на інші робочі позиції, зменшення годин роботи або збільшення гнучкості в робочому графіку для збереження робочих місць.

Підтримка співробітників включає в себе надання психологічної та емоційної підтримки для тих, хто відчуває стрес через кризу. Також важливо розглядати можливості для навчання та розвитку для співробітників, які втратили роботу.

Професійна реабілітація може включати в себе підтримку співробітників у пошуку нових робочих можливостей поза організацією. Важливо надати їм поради та ресурси для успішного пошуку роботи.

Моніторинг та коригування - це постійний процес, який вимагає постійного аналізу та оцінки ефективності прийнятих заходів та корекції стратегії відповідно до змін в ситуації.

Управління культурою організації також може відігравати критичну роль в управлінні кризою. Створення культури, яка сприяє адаптації, інноваціям та взаємному співробітництву, може сприяти успішному подоланню труднощів.

Загалом, управління кризою персоналу - це складний та динамічний процес, який вимагає гнучкості, співпраці та вдосконалення на всіх етапах. Навички та стратегії, розроблені під час кризи, можуть також бути корисними для майбутніх викликів та сприяти стійкому розвитку організації.

Завдання сучасного менеджера – вміти завчасно розпізнати можливу кризу персоналу та зреагувати на неї, для цього бажано мати план антикризових заходів з усіх напрямів на підприємстві.

КОНТРОЛЬ ЯК ФУНКЦІЯ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ

Щащенко В.О., керівник проф. Марценюк Л.В

Український національний університет науки і технологій

Контроль – функція управління, яка забезпечує перевірку і нагляд відповідності функціонування підприємства до встановлених показників плану фінансового оздоровлення, передбачає розробку стандартів його перебігу у вигляді певної системи кількісних показників, що дають змогу перевіряти результативність та ефективність окремих заходів, своєчасно вносити зміни до розробленого плану фінансового оздоровлення. В антикризовому управлінні контроль відіграє важливу роль у збереженні стабільності та вирішенні проблем в організації під час кризових ситуацій. Його основна мета - виявлення, аналіз та керування відхиленнями від стандартів та стратегій, а також забезпечення вчасного реагування на кризові явища.

Антикризовий контроль передбачає постійний моніторинг різних аспектів діяльності організації під час кризової ситуації, це включає в себе збір та аналіз інформації щодо фінансового стану, виробничих процесів, реакції клієнтів та інших важливих показників. Допомагає виявити відхилення від норми або очікуваних результатів, наприклад відхилення від бюджетних показників, втрати ринкової частки, погіршення якості продукції, збільшення фінансових ризиків тощо. Визначає кореневі причини кризової ситуації це важливо для того, щоб розробити стратегії подолання кризи та запобігання її повторенню в майбутньому. На основі аналізу відхилень та визначення причин, дозволяє розробити план дій для подолання кризи, може включати в себе реструктуризацію фінансових потоків, зміни в управлінській стратегії, маркетингові акції тощо. Після вжиття заходів контроль включає в себе відстеження їх ефективності та виявлення, чи були досягнуті поставлені цілі, що дозволяє вчасно коригувати стратегію та плани. Антикризовий контроль також включає в себе ефективне розподілення ресурсів (фінансових, людських, матеріальних) для максимальної користі в умовах кризи та забезпечує ефективну комунікацію і співпрацю між всіма рівнями управління та працівниками організації для спільного реагування на кризову ситуацію.

Отже можна зробити висновок, що контроль є ключовою функцією антикризового управління, яка допомагає організаціям виявляти, уникати та ефективно реагувати на кризові ситуації. Ця функція допомагає забезпечити стабільність і життєздатність організації, зменшує ризики фінансових втрат та допомагає зберегти репутацію компанії.

Список використаних джерел:

1. http://journals.khnu.km.ua/vestnik/pdf/ekon/2009_5_2/pdf/169-172.pdf
2. Василенко В.О. Антикризове управління підприємством: Навч. посібник. – К.: ЦНЛ, 2003.
3. <https://core.ac.uk/download/pdf/78067019.pdf>
4. Антикризове фінансове управління підприємством : навч. посібник. – Київ : Центр навчальної літератури.

ДЖЕРЕЛА ОТРИМАННЯ ІНФОРМАЦІЇ АНТИКРИЗОВИМИ МЕНЕДЖЕРАМИ

Єременко Г., керівник проф. Марценюк Л.В
Український національний університет науки і технологій

Антикризовий менеджмент включає в себе різноманітні стратегії та інструменти для управління кризовими ситуаціями в організаціях. Джерела інформації грають ключову роль у виявленні, аналізі та реагуванні на кризові ситуації. Ось кілька основних джерел інформації для антикризових менеджерів:

Внутрішні джерела:

Фінансова звітність: Фінансові звіти організації можуть надавати інформацію про фінансовий стан, ліквідність та рентабельність.

Менеджментська звітність: Звіти від департаментів та внутрішніх підрозділів організації можуть містити дані про виробничі процеси, ресурси та персонал.

Внутрішні комунікації: Інформація, яка обмінюється між внутрішніми структурами компанії, такі як звіти з нарад, може містити ключові дані щодо поточних проблем.

Зовнішні джерела:

ЗМІ та інтернет: Антикризові менеджери можуть відслідковувати новини та публікації в ЗМІ та на веб-сайтах, щоб виявити зовнішні загрози та тренди.

Аналітичні звіти: Різні джерела, такі як аналітичні агентства та консалтингові фірми, можуть надавати звіти про галузеві тенденції та ризики.

Дані від конкурентів: Вивчення діяльності конкурентів може допомогти виявити зміни на ринку та можливі загрози.

Дані від клієнтів та клієнтський фідбек: Повідомлення від клієнтів, які стосуються їхніх потреб і скарг, можуть вказувати на можливі проблеми та шляхи їх вирішення.

Дані з моніторингу ринку та середовища: Інформація про стан ринку, зміни в законодавстві, екологічні аспекти та інші зовнішні чинники можуть бути важливими для планування антикризових заходів.

Експертна оцінка: Залучення експертів та консультантів може допомогти збирати інформацію та аналізувати її, особливо в складних або непередбачуваних ситуаціях.

Соціальні мережі: В мережах, таких як Twitter і LinkedIn, можна відслідковувати обговорення та думки експертів та споживачів.

Антикризовий менеджмент передбачає систематичний аналіз інформації з цих джерел для реагування на потенційні кризові ситуації, розробки планів дій та вжиття необхідних заходів для збереження стабільності та виживання організації.

Список використаних джерел:

1. <http://dspace.puet.edu.ua/bitstream/>
2. <https://core.ac.uk/download/pdf/78067019.pdf>

ПРИКЛАДИ «ЗЕЛЕНИХ» ТЕХНОЛОГІЙ

**Столярова Г.С., керівник проф. Марценюк Л.В.
Український державний університет науки і технологій**

«Зелені» технології – це інноваційні технології та практики, спрямовані на зменшення впливу людської діяльності на навколишнє середовище та збереження природних ресурсів. Вони покликані підвищити ефективність енерговикористання, знизити викиди шкідливих речовин і забруднюючих викидів, сприяти переходу на відновлювані джерела енергії та створенню стійких і збалансованих систем господарювання. «Зелені» технології сприяють створенню більш екологічно чистого, здорового та стійкого світу. «Зелені» технології є важливим аспектом сталого розвитку та захисту навколишнього середовища. Вони включають в себе широкий спектр інноваційних рішень і технологій у різних сферах.

Приклади зелених технологій:

1. Відновлювана енергетика: технології, що використовують природні джерела енергії, такі як сонце, вітер, водні ресурси та біомасу для виробництва струму. Сонячні батареї, вітряні турбіни та гідроелектростанції – приклади зеленої енергетики.
2. Енергоефективність: технології, спрямовані на зниження енергоспоживання та підвищення ефективності енергетичних процесів, наприклад, енергоефективні будинки, LED освітлення, енергозберігаючі прилади.
3. Електромобільність. Транспортні засоби, що використовують електричний привід замість традиційних двигунів з внутрішнього згоряння, забезпечують менше забруднення повітря та зменшують споживання нафти.
4. Водозберігаючі технології: інновації, які сприяють ефективному використанню водних ресурсів та зменшенню втрат води, такі як системи збирання дощової води та технології іригації.
5. Утилізація відходів: розвиток технологій для переробки відходів та забезпечення їх вторинного використання або повторного використання.
6. Еко-дизайн: створення продуктів з мінімальним впливом на довкілля, відповідність принципам екодизайну та легкість у переробці.
7. Смарт-технології: використання інтелектуальних систем управління, що дозволяють оптимізувати використання енергії та ресурсів.

Компанії України, що впроваджують «зелені» технології:

«Кліар Енерджі Груп». Основні напрямки діяльності компанії – генерація енергії з біогазу та біомаси, а також управління полігонами.

ГК «Укртепло». У місті Токмак Запорізької області збудували Придніпровську біоТЕС на аграрних відходах – лушпинні соняшника та соломі.

Recycling Solutions. Спеціалізується на управлінні промисловими відходами та побічними продуктами, інвестує в «зелені» проекти.

МХП. Вже близько десяти років займається питанням енергоефективності. У 2013 році було введено в експлуатацію комплекс з виробництва біогазу ПрАТ "Оріль-

Лідер", а у 2019 році агрохолдинг запусив першу чергу найбільшого в Європі біогазового комплексу "Біогаз Ладижин".

«Зелені» технології сприяють зниженню негативного впливу людської діяльності на довкілля, підвищенню економічної ефективності та створенню сталого та збалансованого суспільства.

НАПРЯМИ ЗБЕРЕЖЕННЯ ФЛОРИ ТА ФАУНИ, АНАЛІЗ ЧЕРВОНОЇ КНИГИ УКРАЇНИ

Балачук В. Д., керівник проф. Марценюк Л.В.

Український державний університет науки і технологій

Біорізноманіття – це один з фундаментальних феноменів, що характеризує прояви життя на Землі. Зниження рівня біорізноманіття займає особливе місце серед головних екологічних проблем сучасності. Наслідком зникнення видів стане руйнування існуючих екологічних зв'язків та деградація природних угруповань, неспроможність їх до самопідтримки, що призводитиме до їх зникнення. Подальше скорочення кількості видів живих організмів може привести до втрати цілісності біосфери та її здатності підтримувати найважливіші характеристики середовища. Внаслідок незворотного переходу біосфери в новий стан вона може стати непридатною для життя людини. Протягом останніх років здійснено десятки спроб зменшити руйнівну діяльність людської спільноти шляхом обґрунтування та втілення різних природоохоронних ініціатив. Ініційовано створення заповідників, національних природних і регіональних ландшафтних парків, зоопарків і ботанічних садів тощо. Головна причина збереження флори та фауни полягає в тому, що вони виконують провідну роль у забезпеченні стабільності екосистем та біосфери в цілому. З метою охорони тваринного й рослинного світу з 1992 р. в Україні ухвалили низку законів. Наразі ведуться роботи з інтродукції, акліматизації та реакліматизації видів. Варто зазначити, що існує система, яка забезпечує охорону популяцій рослинного й тваринного світу. Одними з основних напрямів цієї системи є розробка механізмів підтримання і реабілітації популяцій, що являє собою безпосередню діяльність людини по їх відновленню. Крім того, відбувається внесення рідкісних видів у «червоні списки», на основі яких формуються Плани дій та державні програми. Також серед охоронних факторів є зміна ставлення пересічних людей, тобто зміна суспільних цінностей щодо флори і фауни. Розуміння необхідності ретельного обліку рідкісних і зникаючих видів організмів, зокрема рослин, зумовило створення Міжнародним союзом охорони природи й природних ресурсів Міжнародної Червоної книги, окремі випуски якої почали видавати з 1966 року. В Україні перше видання Червоної книги здійснене 1980 року. Червона Книга України – затверджений на державному рівні документ, який містить перелік рідкісних і таких, що перебувають під загрозою зникнення, видів тваринного і рослинного світу у межах території України, її континентального шельфу та економічної зони, а також узагальнені відомості про сучасний стан цих видів тваринного і рослинного світу та заходи щодо їх збереження і відтворення. Вона є основою для розроблення та реалізації програм, спрямованих на охорону та відтворення рідкісних і таких, що перебувають під загрозою зникнення, видів тваринного і рослинного світу, занесених до неї. Кожне чергове видання книги є своєрідною точкою відліку на наступне десятиліття (так званий ревізійний період), яке вмщує інформацію про те, які види охороняються, де вони зустрічаються, які заходи охорони вжиті і які ще необхідно запровадити. До Червоної книги занесені ті зникаючі або рідкісні види організмів, які постійно чи тимчасово мешкають у природних умовах на території нашої держави або в межах її територіальних вод. Про кожний вид рослин і грибів, занесений до Червоної книги

України, наведені дані про характерні риси зовнішньої будови, поширення, екологічні особливості, чисельність, ужиті або заплановані заходи охорони тощо.

ЛОГІСТИЧНА СТРАТЕГІЯ - СУЧАСНИЙ ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСАМИ В КОМПАНІЇ

Марценюк М.М., керівник доц. Гребенюк Г.М.

Український державний університет науки і технологій

Логістика є невід'ємною частиною організації. У сучасних умовах бізнесу численні компанії використовують стратегічне управління логістикою, щоб сукупні витрати та забезпечити високий рівень конкурентоспроможності. У цьому випадку стратегія може бути корисною при розробці ефективної системи управління логістикою як усталеного процесу управління, інформації та потоків продукції між постачальниками, компаніями та споживачами. В умовах нестабільності ринку та недостатньо розроблених вченими моделей для розробки оптимальних стратегій формування логістичної системи часто відбувається стихійно та неефективно. Через жорстке конкурентне середовище сучасним компаніям потрібно застосовувати нові підходи до планування та контролю потоку товарів (або послуг) від виробника готової продукції до споживача, реалізуючи логістичні стратегії, засновані на принципах адаптивності та гнучкості, та їх зростаюче значення у забезпеченні конкурентоспроможності компанії, що оптимізують свою діяльність.

Загалом, логістична стратегія розглядається як цілеспрямоване застосування логістичного підходу до побудови та розвитку цілого ряду внутрішніх та зовнішніх відносин з метою реалізації процесів створення споживчої вартості за певних часових та просторових параметрів таких відносин для досягнення очікуваних конкурентних переваг та переваги. Він складається з чітких та цілеспрямованих бізнес-підходів та ініціатив, за допомогою яких компанія формує та задовольняє споживчий попит, протидіє агресивній агресії та зміцнює ринкові позиції, яких вона досягла. Незалежно від розміру компанії, досягнення цілей логістичної стратегії може бути забезпечене лише шляхом вибору, розробки та реалізації існуючих або нових ринкових стратегій, настанов, програм та планів. Логістична стратегія компанії, поряд з іншими функціональними стратегіями, технологічними, інноваційними, маркетинговими тощо, вважається її функціональною стратегією. У той же час логістика - це узагальнений виробничо-сервісний ресурс компанії, наявність якого визначає можливість і варіанти реалізації як основних, так і функціональних стратегій. З таких позицій логістичну стратегію сучасної промислової компанії можна розглядати як ключову в портфелі стратегій її розвитку.

Логістична стратегія компанії - це доцільний, взаємовизначений та взаємозалежний, орієнтований на ринок набір процесів для створення та підтримки гнучкого зв'язку між цілями і можливостями компанії та ресурсами і ринковими реаліями. Аналіз кожної області логістичної стратегії враховує всі цільові настанови щодо логістичної реорганізації компанії, а кінцевий результат цього аналізу складається на основі висновків про відповідність результатів бізнесу та його стратегічні цілі.

Управління бізнес-процесами відіграє важливу роль у функціонуванні компаній в сучасному бізнес середовищі та їх можливість адаптуватися до ринкових змін. Саме ефективна та продумана логістика на будь-якій компанії за ключовими напрямками є запорукою успішного функціонування цієї компанії.

ПРОБЛЕМИ ЗАБРУДНЕННЯ ВОДНИХ РЕСУРСІВ

Шапенкова Д.Г., керівник проф. Марценюк Л.В.

Український державний університет науки і технологій

Забруднення водних ресурсів — насичення вод, водотоків і водойм речовинами в таких кількостях або сполученнях, які погіршують якість води та зумовлюють несприятливі наслідки, а також потрапляння різного бруд у води річок, озер, підземних вод. Відбувається при прямому або непрямому потрапленні забрудників у воду при відсутності заходів щодо очищення і видалення шкідливих речовин. Здебільшого забруднення прісних вод залишається непоміченим, оскільки забрудники розчиняються у воді. Але є такі винятки, як мийні засоби, нафтопродукти, що плавають на поверхні. Є декілька природних забрудників.

Забруднювач або джерело забруднення – об'єкт, який вносить у природні води хімічні речовини, мікроорганізми або тепло, що призводить до погіршення якості вод. Термін «забруднювач» не можна вживати замість терміна «забруднювальна речовина». Головним джерелом забруднення природних вод є стічні води (промислові, господарсько-побутові, сільськогосподарські), серед яких за токсичністю виділяються промислові стічні води. Забруднення отрутохімікатами та мінеральними добривами поверхневих вод відбувається кількома шляхами. Забруднення вод добривами та пестицидами особливо небезпечне своєю повсюдністю. Забруднення води пестицидами понад гранично допустимі норми особливо поширене в районах з постійним застосуванням зрошування. Останнім часом у побутові стоки все більше потрапляє дуже шкідливих синтетичних мийних речовин. Одним із суттєвих джерел забруднення гідросфери є водний (й частково наземний) транспорт. Особливо великої шкоди завдають їй танкери, що доставляють нафту водним шляхом у різні пункти земної кулі. При аваріях, ремонтах та очистці їх величезна кількість нафтопродуктів потрапляє у воду морів та океанів, викликаючи справжні екологічні катастрофи й масову загибель морських мешканців. Крім того, у воду в значних кількостях потрапляє бензин, гас, мазут, мастильні речовини і різне сміття з кораблів та моторних човнів, що заповнили весь Світовий океан, стан забрудненості якого погіршується з кожним роком. Велику небезпеку для річок становить сплав лісу розсипом, особливо заздалегідь обробленого сильнодіючими отрутохімікатами, що застосовуються в лісовій промисловості для обробки не обкорованої деревини. Вода стає непридатною для споживання і життя у ній. Найважливішим наслідком забруднення води є те, що, потрапляючи у водойми, забруднювальні речовини спричинюють зниження її якості. Якість води – це сукупність фізичних, хімічних, біологічних та бактеріологічних показників, які обумовлюють придатність води для використання у промисловому виробництві, побуті тощо. Це виявляється у зміні її фізичних властивостей (прозорості, запаху, присмаку) та хімічного складу (кислотності, кількості органічних та мінеральних домішок, вмісту отруйних речовин тощо), у зменшенні вмісту у воді кисню, зміні кількості і видового складу мікроорганізмів, появі хвороботворних бактерій. Отже, забруднення природних вод може призвести до того, що вони стають непридатними для пиття, купання, а інколи і для технічних потреб. Як правило, забруднена вода непридатна і для використання у промисловості, оскільки порушує нормальний хід технологічного процесу, знижує якість вироблюваної продукції.

Настав час розробити концепцію розвитку водного господарства України.

ЛІДЕРСЬКІ ЯКОСТІ СУЧАСНОГО МЕНЕДЖЕРА

Зінюк К.В., керівник проф. Марценюк Л.В.

Український державний університет науки і технологій

Для успішного здійснення управлінської функції, менеджеру потрібно вміти вести за собою підлеглих. Виступаючи сьогодні в ролях керуючого, дипломата, і просто людини, менеджер насамперед виявляє себе як лідер.

Лідерство – важливий елемент діяльності менеджера. Лідерство проявляється насамперед у цілеспрямованому впливі на поведінку окремих осіб чи цілої робочої групи. Інструментами такого впливу виступають навички спілкування й особисті якості менеджера, що відповідають зовнішнім і внутрішнім потребам групи. Лідерські дії в сучасному менеджменті превалюють у всіх сферах дії професійної діяльності керівника будь-якого рангу.

Питання щодо лідерства викликали цікавість людей з давніх часів. Однак широке вивчення лідерства почалося тільки з Ф. Тейлора. Ним було проведено багато досліджень, але на сьогодні немає повної згоди з приводу того, що таке лідерство та як його слід вивчати. На жаль, лідерство неможливо подати у вигляді якоїсь формули, схеми чи правила. Це – уміння, навіть талант, з яким народжуються і якому просто потрібно допомогти проявитися. Важче – навчитися якостям лідера. На превеликий жаль, існує велика кількість людей, хто в силу своїх переконань та здібностей не зуміли поєднати у своєму стилі роботи риси чудового менеджера та сильного лідера.

Наразі не існує певних жорстких вимог до якостей, які мають бути притаманні справжньому лідеру. З цього виходить, що ефективність лідерства ситуаційна, хоча особисті якості керівника мають важливе значення у взаємодії з людьми. Часто виникнення відносин лідерства зумовлюють такі риси характеру, як переконаність, відповідальність, чесність, впевненість, оптимізм, ентузіазм тощо.

Розглядаючи лідерство з позицій менеджменту, необхідно сказати, що воно є запорукою успішної діяльності підприємства. Менеджери-лідери – носії головного підприємницького мислення, орієнтованого на нововведення. Головні риси сучасного менеджера-лідера:

- він знаходить підхід до кожного співробітника;
- він з'ясовує проблеми на місцях та бере на себе відповідальність;
- делегує повноваження виконавцям;
- провину за помилки бере на себе, не втрачаючи часу на пошук винуватця, оскільки головне – це виправити помилку.

Тобто, можна сказати, що не можна пов'язувати лідерство тільки з особистими якостями людини. Це явище групової діяльності й прояву відносин, що виникають у процесі взаємодії людей. Знання аспектів, згідно з якими співробітники оцінюють свого лідера, дає йому змогу бути гнучким у спілкуванні, а значить використовувати не загальний, а індивідуальний підхід до кожного із команди. Саме цей показник, а не правила, вичитані з книжок з лідерства й менеджменту, є маяком для лідера.

Таким чином, лідерство – це багатоаспектне соціальне явище. Феномен лідерства проявляється в будь-яких більш-менш організованих групах, що прагнуть до загальної для групи мети.

ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО ЕКСПОРТУ

Якимець В.О., керівник проф. Марценюк Л.В.

Український державний університет науки і технологій

Законодавство України трактує поняття «експорт» в руслі обох вказаних підходів і визначає його як продаж або передачу на інших законних підставах товарів українськими суб'єктами зовнішньо-економічної діяльності іноземним суб'єктам господарювання та іншої діяльності з вивезенням або без вивезення цих товарів через митний кордон України, включаючи реекспорт. Експортні операції здійснюються на різних за змістом комерційних умовах поставки товарів, розроблених Міжнародною торгівельною палатою, що регулюють розподіл відповідальності та ризиків між покупцем і продавцем. Проте вартісні обсяги експорту у міжнародній статистиці оцінюють з включенням усіх транспортних і страхових витрат, пов'язаних з доставкою товару до борта судна чи кордону країни-експортера. Поняття «експорт послуг» дещо відмінне від поняття «експорт товарів». Відповідно до правил Генеральної угоди про торгівлю послугами СОТ (1994), воно означає виробництво, розповсюдження, маркетинг, продаж та доставку послуги способами трансграничне надання: послуга перетинає національний кордон за допомогою засобів комунікації та зв'язку (телефон, факс, телебачення, Інтернет та ін.), а споживач і постачальник знаходяться на території своїх країн; споживання за кордоном: туризм, медичні послуги нерезидентам, ремонт суден тощо; комерційні присутності: надання послуг безпосередньо на території країни-споживача через місцеві філії, представництва та відділень іноземних юридичних осіб (найбільш поширений спосіб); присутності фізичних осіб: для надання послуги на території країни-споживача прибуває фізична особа, яка надає послуги самостійно або представляє постачальника.

Особливістю сучасного розвитку вітчизняних експортоорієнтованих галузей є високий рівень залежності від кон'юнктурних коливань на світових ринках. Розвиток виробництва товарів з високою доданою вартістю є головним пріоритетом у створенні бази для нарощування обсягів та поліпшення структури українського експорту. Для України характерні низькі показники експорту високотехнологічних товарів та послуг. Це віддзеркалює недосконалу структуру конкурентних переваг української економіки, яка базується передусім на цінних факторах та порівняльних перевагах у вартості природних ресурсів та робочої сили. При цьому не використовуються належним чином наявні високотехнологічні можливості окремих галузей промисловості. [Україна](#) має потужний науково-промисловий потенціал, який, на відміну від більшості країн світу, не має відповідної інституційної та фінансової державної підтримки для просування на світові ринки, через що, незважаючи на наявні цінні та технічні переваги, не використовується повною мірою експортний потенціал високотехнологічних товарів українського виробництва на зовнішніх товарних ринках. Експорт становить понад 50% валового національного продукту України. Понад 80% експорту це: [металургія](#), [сільське господарство](#), машинобудівна та хімічна [промисловість](#). На сьогодні існує необхідність створення інституційної основи для запровадження державної підтримки упровадження фінансових інструментів розвитку експорту, що забезпечить подальший розвиток і нарощування вітчизняного економічного потенціалу та закріплення на традиційних і нових ринках збуту.

МІЖНАРОДНІ СИСТЕМНІ ВІДНОСИНИ

**Супрун І.Р., керівник проф. Марценюк Л.В.
Український державний університет науки і технологій**

Системи міжнародних відносин – це середовище де формується та зростає взаємозалежність держав та реалізуються зовнішньополітичні дії. Відносини між країнами протягом багатьох століть постійно змінювалися. Минуло багато часу доки міжнародні відносини інтегрувалися у всесвітню систему.

За структурою відносини серед державами можна поділити на центральні (центрові), конфліктогенні (вузли суперечки) й надбудову, з вище перерахованих можемо зрозуміти, що основними відносинами є центральні – бо вони визначають фундамент міждержавного співіснування. Їх основною причиною розвитку є суперечки, або вузли суперечностей, що виникають між державами.

Система міжнародних відносин є стабільною й водночас рухливою, їй притаманні рівновага сил та інтересів. Розвиток системи міждержавних відносин зумовлений за законами діалектики єдністю і боротьбою протилежностей, переходом кількісних змін у якісні, запереченням заперечення.

Система міжнародних відносин перебуває в постійному процесі розвитку, що виявляється в зіткненні інтересів суб'єктів міжнародного права. Найгострішою формою протистояння виступає збройна сутичка або війна. Сутність конфлікту визначається конкретними суперечностями держав, ареал — його учасниками, а форма — засобами розв'язання конфлікту.

Аналізуючи міжнародні конфлікти, в тому числі й збройні сутички, можна дійти висновку, що більшість із них є невиправданими, а наслідки — катастрофічними, в результаті чого страждає мирне населення обох протилежних сторін (здебільшого люди літнього віку, жінки й діти). Уникнути крайньої стадії розвитку конфліктів можна шляхом застосування принципів і заходів превентивної дипломатії: вивчення закономірностей розвитку соціальних систем, з'ясування позицій сторін, застосування засобів врегулювання (аналізування позицій, задіяння переговорного процесу, проведення "круглих столів", тристоронніх зустрічей, механізму друзів Генерального секретаря ООН, залучення спостерігачів, арбітражу, Міжнародного Суду тощо).

Отже, можемо зробити висновок, що система міжнародних відносин – означає самодостатню та спроможну до саморегуляції систему (комплекс) взаємодії суб'єктів міжнародних відносин на рівні держав, міжнародних організацій та акторів недержавного рівня.

При цьому головним системоутворюючим елементом служать саме відносини та інші форми взаємодії як всередині системи (між її компонентами), так поза її межами (відносини з зовнішнім середовищем системи).

Отже, з одного боку, епоха глобалізації трансформує світ, поширюючи знання, інформацію, і створює широкі економічні можливості для розвитку всіх країн. З другого боку, глобалізація світової економіки, що дедалі зростає, революція в засобах транспорту, зв'язку та інформації зробили традиційну картину світу з чітким поділом на суверенні національні держави безнадійно неадекватною.

ОБІГ ВАЛЮТ У СВІТІ

**Балачук В. Д., керівник проф. Марценюк Л.В.
Український державний університет науки і технологій**

Невід'ємною ланкою міжнародної валютної системи є валютний ринок – система стійких організаційних і економічних відносин між учасниками міжнародних

розрахунків з приводу валютних операцій, зовнішньої торгівлі, надання послуг, здійснення інвестицій та інших видів діяльності, які вимагають обміну і використання різних іноземних валют. Міжнародний валютний ринок включає світові, регіональні та національні ринки. Їх учасниками є: банки, спеціалізовані фінансово-кредитні установи, страхові компанії, брокерські фірми та підприємства, корпорації та державні органи.

Глобалізація фінансової системи охоплює інтернаціоналізацію внутрішніх валют, банківської справи та ринку капіталу. Ринок, на якому резиденти різних країн здійснюють торгівлю активами, називається міжнародним ринком капіталу. Цю назву не слід вважати остаточною, оскільки цей ринок фактично не є єдиним. Насправді це ряд тісно взаємопов'язаних ринків, де торгівля активами відбувається у міжнародному масштабі.

Основна частина валютних операцій проводиться в безготівковій формі, тобто по поточних і термінових банківських рахунках і лише невелика частина ринку приходить на торгівлю монетами і обмін готівкових грошей. Територіально валютні ринки прив'язані до великих банківських і валютно-біржових центрів. В останні роки найбільшими світовими валютними ринками є Лондонський, частка якого в обороті іноземних валют у середині 90-х років становила 30 %. Також важливу роль в обігу відіграють такі ринки, як: Нью-Йоркський (16 %), Токійський (10 %) і Сінгапурський (близько 7 %).

Для того щоб уявити масштаби валютного ринку, досить сказати, що річний обсяг світової торгівлі фізичними товарами дорівнює обороту валютного ринку протягом кількох днів. Іншими словами, валютний ринок набагато більший від усіх інших ринків разом узятих. Валютні ринки є позабіржовими, вони цілодобово функціонують у всіх країнах світу. Крім цього, існує низка похідних валютних інструментів – деривативів, якими торгують на біржах.

Стан валютних ринків визначається економічними умовами, попитом на окремі валюти, новинами і настроями ринку. Часто короткострокові зміни обмінних курсів є наслідком очікування певних економічних подій або результатом настроїв ринку.

Гроші переміщуються у країни з найвищими реальними ставками доходу. Центральні банки зазвичай підвищують процентні ставки задля залучення капіталу в країну. Вищі ставки сприяють залученню капіталу, що дає змогу сподіватися на збільшення попиту на національну валюту і, як наслідок, на підвищення обмінного курсу. Для одержання високого доходу учасники ринку повинні інвестувати капітал у країну і купувати її національну валюту. Коли центральний банк підвищує процентні ставки, реальні ставки доходу в національній економіці зростають, що обумовлює залучення в країну капіталу. Навпаки, зниження процентних ставок спричиняє відплив капіталу з країни. Приплив або відплив капіталу відповідно зміцнює або послаблює валюту. Отже, змінюючи процентні ставки за допомогою операцій на національному грошовому ринку, центральний банк може впливати на обмінний курс.

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ЗОНИ ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ

Якимець А.О., керівник проф. Марценюк Л.В.

Український державний університет науки і технологій

Зона вільної торгівлі – це міжнародна торговельна угода, яка включає групу країн і передбачає скасування або суттєве зниження торгових бар'єрів між цими країнами. Ці бар'єри можуть включати мита, квоти на імпорт, технічні стандарти та інші обмеження. Основна мета зони вільної торгівлі – це стимулювання економічних

відносин між країнами, сприяння зростанню обсягів торгівлі та інвестицій, забезпечення доступу до ринків і підвищення ефективності торгівлі.

Учасники зони вільної торгівлі зазвичай домовляються про конкретні правила та умови торгівлі між собою. Це може включати встановлення найбільш сприятливого режиму обробки, що означає, що країни мають оброблювати імпортні товари з інших країн на рівних умовах, як власні. Зони вільної торгівлі можуть бути більш широкими, як, наприклад, Європейський союз, або більш обмеженими, фокусуючись на певних товарах чи послугах. Можна визначати основні переваги та недоліки зони вільної торгівлі. До переваг, можна віднести такі фактори: розвиток та доступ до міжнародних ринків підвищують обсяг та конкурентоспроможність торгівлі завдяки полегшенню обміну товарами та послугами між країнами для малих та середніх бізнесів. Зниження витрат через виключення або зменшення митних платежів, яке в результаті дозволяє підприємствам зменшити витрати на експорт і імпорт. Стимул підприємства до покращення якості та інновацій, а додаткові інвестиції, сприяють подальшому економічному зростанню. Зниження обсягів корупції, оскільки зона вільної торгівлі стимулює прозорість та дотримання міжнародних стандартів. Стимулювання розвитку транспортної інфраструктури та логістичних систем для полегшення торгівлі. Зниження цін на імпортні товари може позитивно позначитися на рівні життя населення. Налагодження дипломатичних зв'язків та співпраця між країнами-учасницями в спільних проектах у сфері науки, технологій і досліджень, тим самим надаючи доступ до обміну новітніми технологіями з іншими країнами. Економічна співпраця через зону вільної торгівлі може сприяти політичній стабільності та миру між країнами. Однак важливо враховувати, що зона вільної торгівлі може також мати й негативні наслідки. До основних недоліків можна віднести такі фактори: втрачання митних надходжень, які призводять втрати доходу для уряду. Нерівноправність, коли більш розвинені країни використовують зону вільної торгівлі для домінування над менш розвиненими країнами. Вільна торгівля може мати негативний вплив як на внутрішню економіку загалом, так і на окремі галузі внутрішнього виробництва, які не можуть конкурувати на світовому ринку. Також учасниці зони вільної торгівлі можуть конфліктувати щодо правил і умов торгівлі, що може призвести до торговельних конфліктів. Зміна структури зайнятості, адже може вимагати перекваліфікації працівників та зміну їхньої структури зайнятості. Споживання надмірних ресурсів та енергії, збільшення виробництва та відходів, що має негативний вплив на навколишнє середовище через зростання кількості підприємств. Відтік спеціалістів, які шукають кращих можливостей за кордоном. Можливість залежності країни від імпорту ключових товарів, що може бути ризиковим у випадку глобальних криз.

Загалом, зона вільної торгівлі має свої переваги та недоліки, і її ефективність залежить від умов домовленостей між країнами-учасницями та регулюючих органів.

ТРУДОВА МІГРАЦІЯ

Небоян К.О., керівник проф. Марценюк Л.В.

Український державний університет науки і технологій

Визначення трудової міграції часто відображає поточну національну політику держави та відрізняється в різних країнах в залежності від історичного періоду їх розвитку. Як правило, під трудовою міграцією розуміється переміщення в іншу країну з метою працевлаштування. Однак не існує загальноприйнятого визначення трудової міграції. Варто погодитись, що трудова міграція населення — це особливий, економічного характеру, вид міграції, який обумовлений пошуком роботи, як правило, за межами країни постійного місця проживання. З широкої точки зору трудову

міграцію визначають як сукупність усіх форм територіального руху населення, пов'язаного з трудовою діяльністю на території іншої країни. Вузьке трактування зводиться до вселення жителів однієї країни на територію іншої, що супроводжується їх подальшим працевлаштуванням.

Як еквівалент терміну «трудова міграція» іноді використовується термін «економічна міграція». Однак ці два поняття можуть охоплювати різні категорії. Термін «трудова міграція» може бути використаний тільки для визначення переміщення з метою працевлаштування, в той час як економічна міграція може вживатися як у вузькому значенні, що включає в себе переміщення з метою працевлаштування, так і в широкому, що включає в себе виконання інших видів економічної діяльності, наприклад, підприємницької. Деякі вчені до економічних міграцій відносять навіть переселення на постійне місце проживання, якщо це супроводжується працевлаштуванням. Міжнародна організація з міграції до економічних мігрантів відносить осіб, які залишають своє звичне місце проживання з метою поселення за межами країни походження для покращення якості свого життя. Цей термін також вживається до біженців, які шукають притулку від переслідувань, а також до осіб, які намагаються проникнути в країну без дозволу, нелегально використовуючи процедуру надання притулку.

Вживаються як синоніми і такі поняття, як трудова міграція і праця за кордоном. Проте, це різні за змістом явища. Трудова міграція безумовно є ширшим поняттям і являє собою переміщення працездатної особи на територію держави, громадянином якої вона не є та в якій постійно не проживає, з метою зайняття оплачуваною трудовою діяльністю; у той час, як праця за кордоном – це оплачувана трудова діяльність працівника-мігранта за кордоном, заради якої він, власне, і виїжджає за межі своєї країни. Треба розуміти, що трудова міграція – це певний процес, обумовлений відповідними факторами. На відміну від трудової міграції, праця за кордоном – це вже безпосередній її кінцевий результат. Можна вважати, що праця за кордоном є ціллою трудовою міграцією, а більш загальною метою є отримання оплачуваної роботи.

Міжнародні організації, такі як Організація об'єднаних націй (ООН) та Міжнародна організація праці (МОП) також використовують різні визначення поняття трудової міграції. Відповідно до Міжнародної конвенції про захист прав всіх трудящих та членів їхніх сімей 1990 р., трудящий мігрант – це особа, яка буде займатися, займається або займалася оплачуваною діяльністю в державі, громадянином якої він чи вона не є. У конвенціях МОП працівник-мігрант – це особа, яка мігрує з однієї країни в іншу з наміром отримати роботу інакше, ніж за власний рахунок, і охоплює будь-яку особу, яка визнається згідно з законом як працівник-мігрант. Європейська конвенція про правовий статус трудящих-мігрантів 1977 р., яка ратифікована Україною 16 березня 2007 р., до трудящого-мігранта відносить громадянина Договірної Сторони, якому інша Договірна Сторона дозволила перебувати на її території з метою здійснення оплачуваної діяльності. У Конвенції про правовий статус трудящих-мігрантів і членів їхніх сімей держав-учасниць Співдружності Незалежних Держав 2008 р., що ратифікована Україною 21 грудня 2011 р., трудящим-мігрантом визнається особа, яка є громадянином однієї зі Сторін, а також особа без громадянства, яка постійно проживає на території однієї Сторони, законно знаходиться та на законній підставі займається оплачуваною трудовою діяльністю на території іншої Сторони, громадянином якої вона не є та в якій постійно не проживає. У розробленому Міжнародною організацією з міграції глосарії сказано, що трудова міграція — це переміщення осіб з однієї країни в іншу або у межах країни постійного місця проживання з метою працевлаштування. Як бачимо у більшості міжнародних конвенцій до трудових мігрантів відносяться лише ті

особи, які на законних підставах знаходяться та працюють на території іншої держави, тобто нелегально працевлаштовані іноземці не вважаються трудовими мігрантами.

Варто зазначити, що трудова міграція регулюється перш за все національним міграційним законодавством. У Законі України «Про зайнятість населення» передбачено право займатися трудовою діяльністю у період тимчасового перебування за кордоном, якщо вона не суперечить чинному законодавству України і країни перебування. Проте трудова міграція стала в нашій державі об'єктивною реальністю та для багатьох громадян є основним джерелом доходів. Сучасний стан трудової міграції в Україні характеризується як легальним, так і нелегальним виїздом на роботу за кордон значної частини економічно активного населення держави, транзитною міграцією в Західну Європу, збільшенням кількості трудових іммігрантів. Однак у міграційному законодавстві України ще досі не визначено поняття таких категорій як «трудова міграція», «трудоий мігрант».

На розгляд Верховної Ради України неодноразово подавалися законопроекти у сфері міграції, у яких пропонувались різні визначення даних категорій. Зокрема, у проекті Закону України «Про Державну міграційну службу України» трудовою міграцією вважається переміщення особи, пов'язане з перетинанням державного кордону з метою виконання робіт, надання послуг на платній основі чи провадження будь-якого виду підприємницької діяльності, не забороненого законодавством держави працевлаштування, яка має на це відповідний дозвіл державного органу. До основних особливостей трудової міграції належать: добровільність та тимчасовість; економічна мотивація (безробіття, низький рівень заробітної плати); мета – працевлаштування (офіційно або неофіційно); перетин державних кордонів

Таким чином, у широкому значенні трудова міграція – це переміщення особи за межі країни з метою працевлаштування. У вузькому, – під трудовою міграцією слід розуміти добровільне переміщення особи через державний кордон з метою тимчасового працевлаштування. А трудоий мігрант – це особа, яка займається оплачуваною трудовою діяльністю на території держави, громадянином якої вона не являється та в якій постійно не проживає. Для забезпечення захисту українських громадян, які працюють за кордоном та для регулювання трудової імміграції, в нашій країні необхідно на законодавчому рівні закріпити запропоновані вище поняття «трудова міграція» та «трудоий мігрант», зокрема, у Трудовому кодексі України та при розробці нової редакції Закону України «Про зайнятість населення». Законодавче визначення понять «трудова міграція» та «трудоий мігрант» дозволить вдосконалити адміністративно-правове регулювання трудової міграції в Україні.

БЮРОКРАТІЯ: ЗА ЧИ ПРОТИ?

Фоменко О.Р., керівник проф. Марценюк Л.В.

Український державний університет науки і технологій

В нашому повсякденному житті немає нічого однозначного, немає однозначної сторони і конкретного за чи проти. Ось одним із постійних питань є на тему бюрократія. Бюрократія за чи проти? Навколо цього цікавого слова і тим, що за ним стоїть завжди є дві сторони думки і два логера, одна думка яка виступає за, а інша як не дивно, то проти. Але маючи в своєму озброєнні просто слово “Бюрократія” для вас буде тяжко зрозуміти самого себе на якій ви стороні і на скільки ви компетентні в цьому питанні. Тому для легшого формування власної думки слід розібрати, що ж таке бюрократія і які вона має плюси та мінуси. Що таке бюрократія? Бюрократія - це система управління державою або компанією у якій існує безліч різних відділів, що відповідають за свою ділянку роботи. При цьому, всі вони підкоряються вищим

безпосереднім керівникам. Для простоти розуміння концепції бюрократії, можна уявити ступінчасту піраміду. На вершині знаходиться найголовніший керівник. На ступенях нижче розташовані його заступники. Нижче їх підлеглі й так далі аж до простих клерків. Маючи поняття, що таке бюрократія ми тепер розуміємо, що це за структура та якій скелет вона має. Будучи вже у дорослому віці більшість людей вже зіткнулась з системою бюрократії та має вже більш детальне розуміння, що це таке і може чітко побачити та відчутти на собі всі плюси та мінуси. Отже про ці плюси та мінуси ми і поговоримо.

Плюси бюрократії:

- 1) Стабільність і надійність.
- 2) Чіткість і передбачуваність.
- 3) Контроль і нагляд.
- 4) Захист прав і інтересів громадян.

Мінуси бюрократії:

- 1) Повільність і неефективність.
- 2) Бюрократичні бар'єри.
- 3) Корупція та втрата грошей.
- 4) Недостатній розгляд індивідуальних ситуацій.

Розбивши всі твердження навколо бюрократії на дві сторони нам тепер легше зрозуміти, всю специфіку і всі підводні камені. На мій погляд бюрократію можна порівняти з дуже популярним прислів'ям – тихіше їдеш далі будеш. Бо є порядок в діях так він трохи затримує процес, але сам процес буде якісним, з меншим допущенням помилок та аварійних ситуацій. Так бюрократія сильно обмежує наші можливості і бажання, і це все затягується на трохи більший час, але через весь цей час в майбутньому ми можемо отримати більш ідеальний варіант чим ми могли собі представити. Та є один найголовніший мінус нашого “прислів'я”, чим тихіше їдеш то людський мозок більше відволікається і перестає слідкувати за дорогою, і можна втратити обачність, ось так і з бюрократією, коли перестаєш слідувати дорозі і звертаєш на узбіччя корупції.

Тому на мою думку корупція у бюрократії це самий великий мінус. Тому маючи всі фактори бюрократії, залишається тільки вам самостійно обирати ви за чи проти.

МІЖНАРОДНІ ІНВЕСТИЦІЇ

Река К.М., керівник проф. Марценюк Л.В.

Український державний університет науки і технологій

Міжнародні інвестиції - це важливий аспект глобальної економічної системи, і їх вплив на країни та світову економіку може бути різноманітним. Ось кілька тез щодо міжнародних інвестицій: Стимулюють економічний розвиток: Міжнародні інвестиції можуть сприяти розвитку країн, допомагаючи створювати робочі місця, підвищувати виробництво і розвивати нові галузі економіки. Поширення технологій і знань: Іноземні інвестиції можуть включати в себе передачу технологій і навичок з однієї країни в іншу, що може підвищити рівень знань і виробничий потенціал. Збільшують доступ до фінансових ресурсів: Міжнародні інвестиції можуть забезпечити країнам доступ до додаткових фінансових ресурсів, які можуть бути використані для розвитку інфраструктури, освіти та охорони здоров'я. Можуть сприяти глобальній торгівлі: Іноземні інвестиції можуть сприяти збільшенню обсягів часниками глобальних ланцюгів постачання. Ризики і нестабільність: Міжнародні інвестиції також можуть приносити ризики в умовах політичної нестабільності, зміни валютних курсів та інших факторів. Роль держави і регуляція. Корпоративна відповідальність: Питання

корпоративної відповідальності набувають все більшого значення в контексті міжнародних інвестицій, зокрема щодо соціальної відповідальності підприємств і екологічного впливу. Глобальний вплив: Міжнародні інвестиції можуть мати вплив на геополітичні відносини між країнами і геостратегічний розподіл влади в світі. У цілому, міжнародні інвестиції є складним і важливим аспектом світової економіки, і їх вплив і роль продовжують розвиватися в умовах глобалізації та змін в економічному середовищі.

Основні види міжнародних інвестицій включають в себе: Прямі інвестиції: Це інвестиції в підприємства або філіали в інших країнах з метою отримання контролю або значного впливу на їх управління і діяльність. Прямі інвестиції можуть включати в себе створення нового бізнесу або придбання частки в існуючому. Портфельні інвестиції: Це інвестиції в цінні папери, такі як акції, облігації і інші фінансові інструменти, видані іноземними компаніями або урядами. Інвестори не отримують контролю над діяльністю цих компаній, але сподіваються отримати прибуток від зростання цін активів. Іноземні прямі інвестиції (ІПІ): ІПІ - це іноземні інвестиції, які направлені в економіку конкретної країни і включають в себе прямі інвестиції та портфельні інвестиції. Вони можуть бути використані для розвитку галузей економіки, створення робочих місць і підтримки економічного зростання. Міжнародна фінансова допомога: Іноді держави або міжнародні організації надають фінансову допомогу іншим країнам у вигляді позик або грантів, які можуть бути використані для розвитку інфраструктури, освіти, охорони здоров'я і інших сфер. Міжнародні інвестиції мають велике значення для світової економіки, оскільки вони сприяють обміну капіталом, технологіями та ресурсами між країнами, сприяють створенню робочих місць і сприяють економічному зростанню. Однак вони також можуть викликати ризики, пов'язані з коливаннями валютних курсів, політичною нестабільністю та іншими факторами. Тому важливо ретельно аналізувати інвестиційні можливості та ризики перед здійсненням міжнародних інвестицій.

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ МЕДИЧНОГО ТУРИЗМУ В СВІТІ

Гаркуша Д.Л., керівник проф. Марценюк Л.В.

Український державний університет науки і технологій

В останні роки багато країн активно просувають медичний туризм для стимулювання економічного зростання. Однак розширення медичного туризму потенційно негативно впливає на добробут приймаючих країн. Зокрема, зниження продуктивності праці може виникнути в результаті скорочення надання медичної допомоги населенню через розширення сфери медичного туризму. Як стверджують науковці, що провели різноманітні дослідження в цій сфері, медичний туризм в середньому позитивно впливає на зростання виробництва в приймаючих країнах, особливо в країнах, що не входять до ОЕСР. Проте, якщо не врахувати несприятливий непрямий вплив на продуктивність, вихідний внесок медичного туризму завищений у середньому на 26,8 %.

Якщо казати про позитивні впливи медичного туризму, то можна виокремити наступне. Медичний туризм приносить користь країнам, що відправляють, кількома способами. Це розширює доступ жителів країн відправлення до медичних послуг. Пацієнти, особливо в розвинених країнах, мотивовані шукати лікування за кордоном через значну економію коштів і невдоволення системою охорони здоров'я вдома. Зростання витрат на охорону здоров'я через реформу політики охорони здоров'я та старіння населення в розвинених країнах, а також плани страхування з високою франшизою та високою оплатою, що пропонуються в цих країнах, зробили споживачів

набагато більш усвідомленими щодо цін і бажанням розглянути можливість лікування за кордоном. На основі міжнародного порівняння цін на 15 процедур, було визначено, що приблизно 1,4 мільярда доларів США можна заощадити щорічно, якби 1 з 10 пацієнтів у Сполучених Штатах лікувався за кордоном.

Негативні впливи медичного туризму теж мають місце. Незважаючи на свої переваги, медичний туризм створює ризики для країн відправлення. Основним ризиком для медичних туристів є неякісне медичне лікування. Медичні процедури за своєю суттю ризиковані, і пацієнти можуть не повністю усвідомлювати ризик, пов'язаний з процедурою, особливо якщо лікування проходить за кордоном. Потенційні медичні туристи все більше покладаються на Інтернет (сайти лікарень і програми для медичного туризму), фасилітаторів медичного туризму та туристичні агентства, що спеціалізуються на медичному туризмі, для отримання інформації. Проте жодні глобальні мінімальні стандарти не регулюють надання інформації про послуги, що пропонуються постачальниками медичних послуг та фасилітаторами в галузі медичного туризму.

Таким чином, медичний туризм є складною практикою, яка має як позитивні, так і негативні впливи на країни відправлення та приймаючі країни. З позитивних аспектів можна відзначити зростання доступності медичних послуг для жителів країн відправлення, можливість економії коштів для пацієнтів і покращення доступу до лікування. Однак, медичний туризм також приносить ризики, зокрема, неякісне медичне лікування та недостатню інформацію для пацієнтів.

Отже, медичний туризм є складним явищем, яке потребує обережного аналізу і розгляду всіх аспектів, щоб забезпечити максимальну користь для всіх сторін, задіяних у цій практиці.

ПРОБЛЕМАТИКА ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ТА ОРГАНІЗАЦІЙ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Шапенкова Д.Г., керівник доц. Задоя В.О..

Український державний університет науки і технологій

Війна суттєво вплинула на попит на різні товари та послуги у зв'язку із складними обставинами. Окремі області України опинилися під тимчасовою окупацією, інші перебувають у безпосередній близькості до конфлікту, що призводить до зниження підприємницької активності.

Багато українців, в умовах воєнного конфлікту, були змушені переїхати до безпечних регіонів України або за кордон, що також призвело до зменшення обсягів продажів товарів та послуг.

Спосіб захисту від спаду продажів відомий підприємцям - це диверсифікація. Це означає розширення географії продажів і розширення асортименту продуктів. Більшість компаній здійснюють це (незважаючи на загальне скорочення українського експорту на 35% минулого року).

У більшості випадків, компанії збільшують асортимент продукції та залучають іноземних клієнтів, щоб розширити свою присутність на міжнародних ринках, особливо в Європейському Союзі, використовуючи спеціальні пільги для українського бізнесу.

Щодо цифр продажів за кордоном, вони вказують на різні цифри - 40%, 70%, 80%, і, хоча у кожній компанії вони зросли під час війни, багато підприємців також розглядають відкриття представництв у інших країнах для зближення з закордонними споживачами.

Під впливом війни, підприємства стикаються з негативними чинниками, які впливають на їхню роботу. В цих умовах, більшість опитаних вказують на проблеми зі збутом продукції. Інші чинники, такі як втрати постачальників, нестача робітників через їхнє вимушене переміщення або мобілізацію, також є важливими.

Якщо розглядати ці чинники залежно від розмірів підприємства, то великі підприємства в основному стикаються з проблемами постачання, середні - з нестачею робітників, а малі підприємства найбільше відчувають проблеми зі збутом продукції. Разом з цим, війна суттєво вплинула на фінансову стабільність, валютний курс, окупацію, облікову ставку та інші аспекти, що також відзначаються підприємцями.

Загалом, війна викликала значні труднощі для підприємств, їх робота сильно постраждала внаслідок фінансових і моральних витрат, які вони зазнали з початком конфлікту, і це також негативно вплинуло на економіку України.

ЩОДО РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Бойчук В.Р., керівник доц. Задоя В.О.

Український державний університет науки і технологій

Протягом періоду воєнних подій в Україні, втрати українського бізнесу перевищили ті, які були за два роки пандемії. Оцінити обсяг завданої шкоди та можливі довгострокові наслідки стало вельми складно, з огляду на те, що бойові дії на території країни ще тривають. За даними Національного банку України, під час війни економіка країни втрачає до 50% "невиробленого" ВВП, що означає велику щотижневу втрату понад 50 мільярдів гривень. І це ще без врахування збитків від руйнувань.

МВФ оцінює втрати України внаслідок вторгнення російських окупантів у 35% ВВП. Велика кількість підприємств опинилася в зонах активних бойових дій і була змушена евакуюватися в безпечніші регіони або призупиняти свою діяльність. Проте навіть ті підприємства, які далекі від зони конфлікту, стикаються з проблемами логістики та дефіцитом сировини.

Лише четверть компаній працює на повному обсязі, і кожна третя зовсім не працює. Третина підприємців планує відновити свою діяльність. Опитування інших організацій показують схожі результати. Навіть в умовах війни бізнес повинен функціонувати там, де це можливо, сплачувати податки і надавати ресурси для підтримки оборони країни.

Основною проблемою, спричиненою війною, є втрата людського капіталу. З 24 лютого 2022 року понад 10 мільйонів громадян України виїхали з країни, менше половини з них – люди працездатного віку, при цьому майже всі вони – жінки. Багато чоловіків працездатного віку були мобілізовані, а деякі працівники переїхали в відносно безпечні регіони. Це призводить до нестачі робочих рук для бізнесу, який не може переїхати. 48% малих і середніх підприємств не можуть релокувати виробництво, 31% не встигли це зробити, і приблизно 20% здійснили часткову релокацію бізнесу або знаходяться в процесі переїзду.

Проблема мобілізації працівників особливо актуальна для галузей, що надають послуги. Найгострішою є мобілізація фахівців без військового досвіду, які входять до мобілізаційних та громадських резервів. З перших днів вторгнення окупантів практично всі ІТ-фахівці, які мали військовий досвід і були готові прийняти зброю, долучилися до Збройних Сил України. Решта продовжують боротьбу з ворогом у кіберпросторі та працюють за комп'ютерами на своїх робочих місцях. Масовий призов ІТ-фахівців загрожує існуванню української ІТ-індустрії, що може призвести до зменшення валютних надходжень. Проблема нестачі персоналу актуальна також для

галузей, що забезпечують населення товарами першої необхідності, такими як ліки та продукти.

Узагальнюючи ситуацію, можна сказати, що усі ці проблеми підкреслюють важливість підтримки бізнесу в умовах війни та необхідність збереження людського капіталу для подальшого відновлення економіки країни. Також важливою є міжнародна підтримка та солідарність у допомозі Україні в цей важкий період.

ЗАДАЧІ МЕНЕДЖМЕНТУ В ХХІ СТОЛІТТІ

Якимець А.О., керівник доц. Задоя В.О.

Український державний університет науки і технологій

Менеджмент у ХХІ столітті – це сукупність теорій, практик і підходів, які використовуються безпосередньо для керівництва організаціями у сучасному бізнес-середовищі. Він орієнтований на оптимізацію ресурсів, досягнення стратегічних цілей, управління персоналом та адаптацію до швидких змін умов. У цьому столітті менеджмент, безсумнівно, дедалі більше враховує важливість цифрових технологій, сталості та етики, а також соціальних ініціатив.

Розглядаючи детально цю тему, можна побачити, що управління в ХХІ столітті стикається з рядом сучасних завдань і викликів, які вимагають безпосередньо нового підходу та стратегій.

До основних задач менеджменту в сучасному світі можна віднести такі аспекти, як: глобалізація-менеджери повинні враховувати вплив глобальних ринків, конкуренції та виробничих ланцюгів на свої бізнес-процеси, це вимагає від них в свою чергу розуміння міжнародних тенденцій, торгових угод та культурних відмінностей. Цифрова трансформація-в умовах швидкої технологічної зміни менеджери повинні активно впроваджувати цифрові рішення для оптимізації бізнес-процесів, аналізу даних та забезпечення кібербезпеки. Важливо збільшувати ресурсну продуктивність враховувати соціальні та екологічні аспекти управління, розвивати стратегії, спрямовані на збереження ресурсів та стійкий розвиток та зменшувати сучасний впливу на довкілля, адже ці фактори стають дедалі важливішими завданнями, це включає в себе безпосереднє управління енергоефективністю, відходами й іншими ресурсами. Ризик-менеджмент-в умовах невизначеності та нестабільності, менеджери повинні ретельно аналізувати та управляти ризиками для забезпечення стійкості бізнесу, лідери повинні бути відкритими для навчання та розвитку власних лідерських якостей, а також вміти надихати і мотивувати свою команду. Дігіталізація та технологічний розвиток-управління в епоху цифрових технологій вимагає розуміння та використання сучасних інформаційних та комунікаційних засобів, штучного інтелекту, аналітики даних і інших інноваційних інструментів. Етика та правознавство, адже вже сьогодні зростає увага до етичних аспектів бізнесу та відповідальності перед суспільством і від того, менеджери повинні дотримуватися високих стандартів етики та правознавства, особливо в питаннях щодо корпоративної відповідальності та обігу даних. Швидка зміна умов ринку вимагає від менеджерів готовності адаптуватися, переглядати стратегії та швидко впроваджувати зміни в бізнес-процеси. Диверсифікація ризиків-зменшення ризиків стало ключовою задачею для багатьох компаній, їх менеджери повинні розглядати можливості диверсифікації портфелю продуктів, ринків та галузей, щоб зменшити безпосередній вплив зовнішніх змін.

Отже, можна зробити висновки, що в загальному важливими аспектами менеджменту в ХХІ столітті є глобалізація, цифрова трансформація, управління змінами, інновації, розвиток людського капіталу та багато інших. Він вимагає від менеджерів гнучкості, спроможності адаптуватися та реагувати на нові виклики та

можливості, а також зосередженості на досягненні сталого успіху в довгостроковій перспективі.

РОЛЬ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ В МЕНЕДЖМЕНТІ

Якимець В.О., керівник доц. Задоя В.О.

Український державний університет науки і технологій

В загальному вигляді управлінський облік в менеджменті - це система збору, аналізу та безпосередньо використання інформації для прийняття рішень і керування підприємством. Головна його роль полягає в наданні менеджерам необхідних даних для виконання та контролю за досягненням стратегічних цілей компанії.

Детально розглянувши роль управлінського обліку в менеджменті можна виокремити такі основні аспекти: оптимізація робочих процесів шляхом виявлення найбільш продуктивних та неефективних робочих процесів в організації даючи можливість менеджерам аналізувати дані та визначити можливості для поліпшення операцій, що може призвести до зниження витрат і підвищення продуктивності. Він також включає в себе підготовку фінансових і управлінських звітів для комунікації з інвесторами, банками, державними органами та іншими зацікавленими сторонами. На підставі даних управлінського обліку менеджери можуть розробляти довгострокові стратегії та плани розвитку організації, це дозволяє компанії адаптуватися до змін у ринкових умовах та забезпечувати конкурентну перевагу. Управлінський облік допомагає ідентифікувати фінансові та операційні ризики, з якими може стикнутися організація, це дозволяє менеджерам приймати заходи для зменшення ризику і забезпечення стійкості компанії в умовах невизначеності. Допомагає визначити джерела зайвих витрат і раціонально їх використовувати, що призводить до підвищення ефективності та прибутковості. Управлінський облік також може бути використаний і для створення систем мотивації для співробітників. Наприклад, застосування системи премій на основі результатів діяльності може стимулювати працівників до досягнення цілей компанії. Збільшення ефективності взаємодії інформації між вищим керівництвом безпосередньо з нижчими працівниками та споживачами цієї інформації. Завдяки ефективному зворотньому зв'язку можна ефективно розподіляти та координувати завдання, враховуючи повноваження та цілі поставлені перед підприємством. Налагоджені внутрішні інформаційні зв'язки ведуть до створення надійної, злагодженої та ефективної роботи на різних рівнях контролю.

Якщо зробити узагальнення та спрощення аспектів в ролі управлінського обліку в менеджменті, можна виокремити такі загальні функції: облікова-полягає в зборі, вимірюванні, реєстрації та акумулюванні інформації про об'єкти управлінського обліку. Аналітична функція включає в себе детальний аналіз та коригування вже раніше прийнятих управлінських рішень та надання інтерпретації інформації через інструменти управлінського обліку. Планово-контрольна функція- це розробка бюджетів та контроль їх безпосередньому виконанню відповідно до концепції управління. Організаційно-комунікаційна – це робота по проектуванню та моделюванню системи управлінського обліку та управлінської звітності.

Загалом, управлінський облік, очікувано, виконує безпосередньо ключову роль у формуванні стратегій, управлінні ресурсами та досягненні успіху в організації, забезпечуючи менеджерам інструменти та інформацію для прийняття обґрунтованих рішень та ефективного керівництва.

ЛОГІСТИКА ТА ЇЇ РОЛЬ У ПІДВИЩЕННІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМТВА

Нікулін О. А., керівник доц. Гребенюк Г. М.

Український державний університет науки і технологій

На сучасному етапі ринкової трансформації економіки України торговельні підприємства змушені працювати в умовах, що характеризуються високим рівнем невизначеності зовнішнього середовища, що постійно змінюється, це впливає й на їх внутрішній стан. Тому важливою умовою радикальної зміни економічного середовища стає формування нових підходів щодо управління підприємством на принципах логістики, що сприятиме підвищенню конкурентного положення. Дослідження, що були проведені на підприємствах, доказують позитивний взаємозв'язок між ефективною організацією логістичних процесів та успіхом у підприємницькій діяльності завдяки розвитку співдружності між всіма учасниками логістичного ланцюга. Кожний товар або продукт має свою власний та унікальний ланцюг постачання. Іншими словами ланцюг постачання описує весь шлях матеріалів, який вони проходять з початку і до кінця. Тобто ланцюг постачання – послідовність дій, що необхідні для задоволення потреб споживачів.

Логістика передбачає системний підхід до інтегрованого та динамічного управління матеріальними, інформаційними та фінансовими потоками на підприємстві. Практичним інструментом для управління ефективністю, конкурентоспроможністю та організованістю підприємства як виробничо-збутової системи є створення логістичних інформаційних систем. Логістика є управлінням інформаційним потоком на підприємстві і в його оточенні з метою використання інформації для регулювання економічних процесів. Логістика використовує такі інформаційні технології: управління даними, електронний обмін даними штрихове кодування доступ і комунікації.

Скорочення часу проходження товарів по логістичному ланцюгу також має значні економічні резерви. Суть в тому, що в структурі загального часу на виробництво та реалізацію товарів сам процес виробництва займає в середньому від 2 до 5 %. Таким чином понад 95 % часу товарообігу витрачається на логістичні операції. Скорочення цієї складової дозволить підвищити оборотність капіталу, і, відповідно, отримати більший прибуток за одиницю часу.

Логістичний підхід створює також передумови для покращення й інших показників діяльності підприємства, які полягають у покращенні загальної організованості підприємства, налагодженні надійних взаємозв'язків, що дозволяє стверджувати про підвищення рівня керованості та отримання вищих фінансово-економічних показників. В цілому, логістика впливає майже на кожен аспект формування фінансового результату підприємств.

Отже, висновок можна зробити такий, що одним із визначальних чинників конкурентоспроможності є рівень організації та впровадження логістики на підприємстві. Логістика розширює межі конкурентоспроможності умовами виробництва, умовами постачання, рівнем обслуговування споживачів. Виділення та внесок логістики як окремої складової конкурентоспроможності дає можливість промислового підприємству досягти успіху в умовах ринку, тим самим забезпечуючи конкурентну досконалість.

ПОТІК ТА ЗАПАС ЯК ОСНОВНІ КАТЕГОРІЇ ЛОГІСТИКИ

Маріненко Р. П., керівник доц. Гребенюк Г. М.

Український державний університет науки і технологій

У численних роботах з логістики в якості головної категорії називається саме потік. З цим не можна не погодитися, але слід зробити істотне додавання: головними категоріями логістики є потік і запас, які один без одного існувати просто не можуть. Очевидно, в довгостроковому періоді всі сукупності ресурсів представлені у вигляді потоків, а запаси можуть розглядатися як окремі випадки останніх. Але в короткостроковому періоді в прагматичному плані допустимо і доцільно розгляд потоків і запасів як паритетних логістичних категорій. Потік являє собою сукупність об'єктів, сприйняту як єдине ціле, існуючу як процес на деякому часовому інтервалі і вимірювану в абсолютних одиницях за певний період. Параметри потоку - це параметри, що характеризують число об'єктів, які є в наявності в конкретний момент часу, та вимірювані в абсолютних одиницях. Основні параметри, що характеризують потік, наступні: початковий і кінцевий пункти його, геометрія шляху (траєкторія), довжина шляху (міра траєкторії), швидкість і час руху, проміжні пункти, інтенсивність. Запас - категорія, яка характеризує число об'єктів, наявних в деякий конкретний момент часу і вимірювана в абсолютних одиницях. Матеріальні потоки можуть перебувати у двох протилежних станах: динамічному і статичному. У тих випадках, коли матеріальні потоки розглядаються не в часовому інтервалі, а у визначений момент часу, вони утворюють матеріальні запаси. Між статичними параметрами запасів і динамічними параметрами потоків існує тісний взаємозв'язок. Потік характеризує процес зміни запасу, а запас відображає результат зміни і накопичення потоку.

Категорії потоку і запасу широко використовуються в макроекономічних моделях, правда без настільки глибокою і деталізованої опрацювання, яка необхідна в логістиці. Так, Е. Дж. Долан і Д. Ліндсей, розглядаючи проблему кругообігу доходів і продуктів в економічній системі, визначають її як модель, яка описує потік товарів і послуг, якими забезпечуються фірми і сімейні господарства, збалансований контрпотоком грошових платежів, що здійснюються при цьому обміні. Розглядаючи найважливіші макроекономічні показники, Н. Менк'ю зазначає: «Коли ми розробляємо теоретичні основи аналізу будь-яких змінних, ми часто стикаємося з залежністю між запасом і потоком... При вивченні економічних показників часто буває необхідно визначити, до якої категорії вони відносяться - запас це чи потік, і чи є між ними залежність».

Широко використовує категорії потоків і запасів Л. Харріс при побудові власної концепції грошової теорії, а також аналізуючи теорії грошей інших авторів. Так, характеризуючи чисту теорію попиту на гроші М. Фрідмена, Харріс відзначає той факт, що в цій теорії грошові залишки розглядаються як актив, який можна порівняти з іншими видами активів, а це, на його думку, свідчить «що теорія Фрідмена виражена в значеннях запасів, а не потоків». Для Харріса цей висновок є принциповим.

З вищевказаного можна зробити наступні висновки: потік і запас - не локальні логістичні категорії, вони мають загальноекономічний характер. Потоки і запаси в логістиці - окремий випадок подібних узагальнених економічних категорій. У ряді економічних досліджень відмінність між потоком і запасом далеко не очевидна.

БЮДЖЕТУВАННЯ У ЛОГІСТИЦІ

Зінюк К. В., керівник доц. Гребенюк Г. М.

Український державний університет науки і технологій

В сучасних умовах ефективна логістична діяльність забезпечує конкурентоспроможність виробничого підприємства і залежить від визначення її місця у загальній стратегії господарюючого суб'єкта.

У дослідженні діяльності сучасного підприємства слід виокремлювати логістичну діяльність та приділяти більше уваги проблемі відокремлення логістичних витрат, оскільки не можна говорити про логістичне управління, якщо на сучасному підприємстві не розроблені принципи бюджетування логістичних витрат.

До складу логістичних витрат включаються витрати на обслуговування замовлення, транспортування, складування, управління запасами, упакування, обслуговування споживача. Дані, що отримуються завдяки обліку та аналізу логістичних витрат, повинні бути індикатором наявності проблем у підприємства в області логістики та основою для вибору ефективних варіантів рішення цих проблем.

Бюджетування являє собою інструмент планування, сутність якого можна визначити як систему розробки, аналізу та поточного контролю реалізації короткострокових цілей підприємства.

Бюджетування насамперед реалізується засобами формування бюджетів для конкретних об'єктів на певний період часу з метою визначення на підставі різноманітного аналізу в натуральній або грошовій формах обсягу логістичних витрат і надходжень.

Розробка бюджетів може здійснюватися синхронно або послідовно. Використання синхронного бюджетування найчастіше забезпечує розробку оптимальних бюджетів і досягнення максимального ефекту, тому що на всіх етапах формування логістичних бюджетів ураховуються та узгоджуються взаємозалежні питання виробничо-логістичної діяльності й усуваються протиріччя між підрозділами підприємства.

Тож, бюджет логістичних витрат:

- 1) уточнює видову структуру відображених в ньому логістичних витрат;
  - 2) визначає місця виникнення цих витрат, тобто ті організаційні підрозділи підприємства, які реалізують логістичні процеси;
  - 3) уточнює період, на який встановлюються ліміти логістичних витрат.
- Глобальні та національні проблеми економіки.

Таким чином, бюджетування логістичних витрат являє собою складний організаційний й економічний процес, для якого необхідно вносити зміни в традиційні організаційні рішення, а також у загальний баланс витрат підприємства, що складався раніше. Бюджетування логістичних витрат сприяє виявленню вузьких місць в логістичній системі підприємства, рішенню проблем комунікацій і розподілу відповідальності між окремими підрозділами й учасниками процесу управління ресурсами.

ОСНОВНІ ПОКАЗНИКИ ЯКОСТІ ЛОГІСТИЧНОГО СЕРВІСУ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ЛОГІСТИЧНУ СИСТЕМУ КОМПАНІЇ

Єременко Г. С., керівник доц. Гребенюк Г. М.

Український державний університет науки і технологій

Основні показники якості логістичного сервісу є ключовими для успішної логістичної системи компанії, оскільки вони безпосередньо впливають на задоволеність клієнтів і конкурентоспроможність підприємства.

Один з найважливіших показників якості логістичного сервісу - час доставки. Запізнені або несвоєчасні поставки можуть призвести до втрати клієнтів і погіршення репутації компанії. Інший ключовий показник - точність запасів. Недостача або перебільшення запасів може призвести до затрат і втрати можливостей. Показник якості обробки замовлень також важливий, оскільки помилки в обробці можуть призвести до незадоволення клієнтів і збитків для компанії. Відстеження і відомість стану товарів під час транспортування є ще одним важливим показником, оскільки це дозволяє уникнути втрат і забезпечити безпеку товарів. Комунікація з клієнтами та партнерами впливає на якість логістичного сервісу, тому що налагоджений обмін інформацією допомагає уникнути непорозумінь і прискорює реакцію на зміни.

Співвідношення значимостей окремих показників може мінятися. Наприклад, в умовах дефіциту платіжних засобів Україні високе значення мало надання кредитів. У той час у країнах з розвинутою ринковою економікою найбільш значимим показником є надійність постачання. Принципами логістики проголошуються пріоритети споживання, тому рівень і зміст сервісу, наданого клієнтурі, висувається в логістиці на передній план, а скорочення часу оперативного виконання замовлення затверджується головною метою логістики.

Постійний моніторинг та аналіз показників якості логістичного сервісу дозволяють компанії удосконалювати свою логістичну систему і виробляти стратегічні рішення. Успішна логістична система компанії побудована на забезпеченні високої якості логістичного сервісу, що включає в себе широкий спектр показників, що покривають усі аспекти логістики. Принципами логістики проголошуються пріоритети споживання, тому рівень і зміст сервісу, наданого клієнтурі, висувається в логістиці на передній план, а скорочення часу оперативного виконання замовлення затверджується головною метою логістики. Діяльність виробника будь-яких виробів, але особливо технічно складних, як виробничого, так і збутового призначення, приречена на невдачу, якщо не організований належним образом високоякісний сервіс. Важливим критерієм, що дозволяє оцінити систему сервісу, як з позиції постачальника, так і з позиції одержувача послуг, є рівень логістичного обслуговування.

Вплив показників якості логістичного сервісу на логістичну систему компанії полягає в покращенні продуктивності, оптимізації витрат і підвищенні конкурентоспроможності, що є важливими факторами для успіху на ринку.

Питанням логістичного обслуговування необхідно надавати першочергового значення, адже установка на вдосконалення сервісу повинна діяти у всьому логістичному ланцюгу, гармонізуючи взаємозв'язки між технологічними компонентами та елементами логістичних систем.

ЛОГІСТИЧНІ РИЗИКИ: ВИДИ, КЛАСИФІКАЦІЯ ТА МЕТОД ОБЛІКУ

Щащенко В. О., керівник доц. Гребенюк Г. М.
Український державний університет науки і технологій

Логістичні ризики – це можливість виникнення негативних подій або обставин під час виконання логістичних операцій транспортування, складування, вантажопереробки та управління запасами і ризики логістичного менеджменту всіх рівнів, які можуть вплинути на ефективність та ефективність логістичних процесів у підприємстві або організації.

Одними з основних видів логістичних ризиків є логістичні витрати. Усі складові логістичних витрат можуть носити умовно-постійний або змінний характер. Вони включаються до сукупних умовно-постійних або змінних витрат фірми при розрахунках критичного обсягу виробництва (обсягу виробництва у натуральній або грошовій формі, при реалізації якого покриваються як постійні, так і змінні витрати, але не утворюється прибуток).

Логістичні ризики можна класифікувати за декількома критеріями, такими як походження, тривалість, вплив тощо. Основні класи логістичних ризиків включають зовнішні ризики (наприклад, зміни в ринковому середовищі), внутрішні ризики (наприклад, неефективність внутрішніх процесів), природні катастрофи, економічні кризи тощо.

Методи обліку логістичних ризиків:

1. Передбачення і оцінка ризиків. Цей метод включає в себе аналіз інформації про можливі логістичні ризики, їх ймовірність виникнення і потенційний вплив на бізнес.
2. Заходи з управління ризиками: Після визначення ризиків важливо приймати заходи для їх запобігання або зменшення впливу.
3. Моніторинг і контроль: Після впровадження заходів з управління ризиками важливо постійно моніторити та контролювати ситуацію. Це допоможе вчасно виявляти нові ризики або зміни в існуючих і приймати корективні заходи.

Ризики в логістичній системі можуть походити від внутрішніх та зовнішніх чинників. У світовій практиці до 50% комерційних операцій зазнають невдачі через недостатню увагу до проблеми ризиків. Дослідження з метою виявлення та ідентифікації ризиків, пов'язаних з транспортуванням, показують, що 75% всіх виникаючих ризиків викликані людськими помилками – недостатньою підготовкою, втому, індивідуальними психоемоційними якостями, порушеннями правил і вимог роботи на певних робочих місцях або за виконання певних логістичних функцій. Щоб уникнути або мінімізувати можливі ризики, логіст повинен оцінювати, прогнозувати і, головне, керувати ними. Для оцінок та прогнозів достатньо представляти логістичну ланцюжок і мати базовий досвід, щоб розуміти, де і коли щось може піти не так. Уміння керувати потенційними ризиками є для логіста настільки ж важливим, як і вміння забезпечувати сам процес транспортування вантажу з точки А до точки Б. При цьому, зниження ризиків до прийняттого рівня дозволяє суттєво знизити витрати на транспортування, уникаючи непередбачених простоїв та штрафних санкцій за невиконання умов постачання.

Отже, аналіз причин виникнення та систематизація результатів оцінки, як правило, дозволяють надалі прийняти рішення про заходи компенсації, зниження або запобігання логістичного ризику.

Я вважаю, що у світі, де несподіваність та зміна стали нормою, логістичні ризики відіграють важливу роль у стратегічному плануванні та управлінні логістикою. Їх правильне управління може допомогти підприємствам забезпечити стабільність та долати труднощі, а також використовувати можливості для розвитку та зростання.

МОТИВАЦІЯ ЛОГІСТИЧНОГО ПЕРСОНАЛУ

Пащенко М. О., керівник доц. Гребенюк Г. М.

Український державний університет науки і технологій

Мотивація — це готовність докласти максимальних зусиль з метою досягнення організаційних цілей, що зумовлена здатністю цих зусиль задовольняти певну індивідуальну потребу, певна сила, що змушує людей діяти, стимул, який змушує нас наполегливо працювати та підштовхує до успіху.

На мою думку саме мотивація персоналу в галузі логістики є критичним елементом успішного функціонування логістичних процесів та досягнення стратегічних цілей підприємства.

Основними способами мотивації персоналу можуть бути:

Справедлива оплата праці, працівники повинні відчувати, що їх труд винагороджується належним чином.

Професійний розвиток, потрібно надавати своєму персоналу можливості для навчання та розвитку. Курси, семінари, тренінги та інші форми професійного росту можуть підвищити їхню компетентність і зацікавленість у власному розвитку.

Участь у прийнятті рішень, залучати персонал до процесу прийняття рішень, особливо в тих аспектах, які стосуються їхніх робочих завдань і процесів. Це збільшує їхню залученість і відчуття власної важливості.

Визнання та нагороди, варто підкреслювати досягнення персоналу та нагороджувати їх за високий рівень продуктивності і внесок у досягнення цілей логістики. Це може бути фінансовою премією, похвалою від керівництва або навіть додатковими вихідними днями.

Також, велику роль у мотивації відіграє комфортність умов праці та збалансований робочий графік, врахування робочого балансу та надання можливостей для відпочинку сприяють підтримці фізичного та емоційного здоров'я персоналу.

Основними методами, які виокремлюються у складі мотиваційного механізму є організаційно-адміністративні, економічні, соціально-психологічні методи. Вони забезпечують управління мотивацією шляхом морального стимулювання працівників, участі в управлінні підприємством, через особистий приклад керівника, формальне та неформальне спілкування, професійне і кар'єрне зростання, справедливості оцінки керівником результатів праці підлеглого, соціальний розвиток колективу та формування корпоративної культури, збагачення змістовності праці та можливість новаторства, а також покращення естетичних умов праці і формування творчої атмосфери.

Створення мотиваційного механізму в мотиваційно-логістичному середовищі підприємства обумовлює комплекс інструментів впливу на поведінку працівників з урахуванням їх особливостей через мотиви, стимули, потреби, ціннісні орієнтири, які забезпечать досягнення цілей працівниками та стратегічних цілей підприємства в частині забезпечення ефективного управління взагалі і фінансовими потоками зокрема.

Загалом, мотивація персоналу в логістиці вимагає розуміння потреб та цілей працівників і застосування стратегій, які сприяють їхньому особистому та професійному розвитку, а також дозволяють їм відчувати свою важливість для успіху організації. Мотивація логістичного персоналу має бути індивідуалізованою та спрямованою на досягнення спільних цілей підприємства. Послідовне застосування цих тез може підвищити продуктивність та задоволення від роботи логістичного персоналу.

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ТЕОРІЇ ОРГАНІЗАЦІЇ

Швецова А. Р., керівник доц. Гребенюк Г. М.

Український державний університет науки і технологій

Теорія організації – система наукових знань, що узагальнює організаційний досвід і відображає суть організаційних відносин, їх внутрішні необхідні зв'язки, закони функціонування і розвитку.

Теорія організації як навчальна дисципліна вивчає загальні властивості, закони і закономірності створення і розвитку організацій як цілого. Вона посідає особливе місце серед навчальних дисциплін управлінських спеціальностей і є фундаментальним елементом наукової бази менеджменту. Насамперед тому, що організація – це сфера діяльності керівника, а з іншого боку, організація – це одна з основних функцій менеджменту.

Сучасна теорія організації розвивається у трьох напрямках: ситуативний підхід до розгляду проблем організації, екологічний підхід, підхід організаційного навчання.

1. Ситуативний підхід: заснований на визнанні того, що в організаційній діяльності не має єдиного правильного шляху. Організація повинна пристосовуватися до умов навколишнього середовища. Неможливо забезпечити створення таких структур, методів, типів організаційного порядку, які були б ідеально пристосовані до будь-якого часу, цілей, цінностей, ситуації. Кожному типу управлінської ситуації, вирішуваних завдань, зовнішнього середовища відповідають свої оптимальні вимоги до стану організації, стратегія і структура.

2. Екологічний підхід: стверджує, що серед організацій «виживає найбільш пристосована», діє процес природного відбору і заміни організацій. У спрощеному вигляді цей підхід до розгляду організацій можна охарактеризувати таким чином:

- у центрі уваги дослідників знаходяться не окремі організації, а групи, або популяції організацій;
- ефективність організації визначається її здатністю виживати;
- роль навколишнього середовища у формуванні структури, стратегії організації визнається абсолютною, вважається, що менеджмент не робить істотного впливу на здатність організації до виживання;
- оскільки природні і соціальні ресурси обмежені, то в процесі напруженої конкуренції одні організації продовжують функціонувати, а інші припиняють.

3. Підхід організаційного навчання заснований на визнанні двох видів навчання: першого порядку - по «одинарній петлі» і другого порядку — по «подвійній петлі». Відмінність між цими видами навчання стосовно організації полягає в тому, що навчання по «одинарній петлі» — це звичайне для будь-якої організації обов'язкове навчання персоналу, воно підвищує здатність організації досягати поставлених цілей, а навчання по «подвійній петлі» - це організований і свідомо керований процес самонавчання в організації, який зумовлює повне переосмислення досвіду організації та її навчання за допомогою цього процесу.

Становлення та розвиток сучасних організацій потребують знання сучасних підходів до формування та розвитку організаційних процесів і систем, підвищення ефективності їх функціонування та координації роботи всередині самої організації.

АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ТА ОРГАНІЗАЦІЙ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Матвієвський В.С., керівник доц. Задоя В.О.

Український національний університет науки і технологій

Бізнес – певна діяльність, що здійснюється безпосередньо юридичними особами та підприємцями з метою отримання прибутку в межах закону даної країни. Ведення будь-якої підприємницької діяльності відіграє вагомий роль в економічному розвитку будь-якої держави, адже саме завдяки оптимальній роботі бізнесу відбувається формування вагової частки у структурі ВВП, наповнення держбюджету та створення робочих місць для населення. Однак, активні бойові дії на території України, які тривають довгий період часу, призвели до руйнівного впливу економіки та функціонування бізнесу.

З 24.02.2022 року майже 47 % підприємств повністю або майже повністю припинили свою роботу. Причинами для цього слугувало багато факторів: зруйнована інфраструктура, окуповані території, різке зниження попиту на певні товари чи послуги, проблеми з доставками, тощо. Тому в умовах війни одним із найголовніших завдань держави є надання ефективної політичної підтримки розвитку підприємницької діяльності з метою створення сприятливих умов для його стабілізації.

Однією з найважливіших проблем є значні економічні втрати, зазнані країною внаслідок війни. Військові дії призвели до руйнування інфраструктури, знищення підприємств та втрати значної частини господарського потенціалу. Це призвело до зниження виробництва, збільшення безробіття та загального погіршення економічної ситуації в країні. Відключення електрики суттєво впливає на роботу бізнесу: на 48% опитаних підприємств заявили про зниження оборотів на 20% і більше через цю причину, зокрема, 9,5% підприємств втратили близько половини обороту, ще 7,5% підприємств — втратили до 80% обороту, а 7,9% практично зупинились.

Війна призвела до фінансової нестабільності в Україні. Збільшення витрат на оборону та реконструкцію регіонів, порушених конфліктом, створило значний фінансовий тиск на бюджет. Це може вплинути на стабільність національної валюти, інфляцію та фінансову дисципліну.

Військовий конфлікт створює негативний образ України на міжнародному рівні, що може призвести до зниження притоку іноземних інвестицій. Бізнес та інвестори зазвичай уникають ризикованих ринків, і військовий конфлікт може вплинути на рішення про інвестування в Україну. Перешкодою для фінансування кредитних проєктів, про один з яких я згадав вище, є вартість ресурсу. Висока облікова ставка, викликана повномасштабною війною, жодним чином не мотивує банки здешевлювати позики.

Для більшості компаній, значний відсоток мобілізованих співробітників є одним із найбільших викликів, для бізнесу суттєвий рівень мобілізації працівників може викликати проблеми у виробничому процесі. При цьому не підлягає сумніву той факт, що працюючі бізнеси та їхні податки – це той фактор, без якого перемогти не можливо.

Військовий конфлікт на сході України створив численні складнощі для підприємств та організацій в країні. Економічні втрати, фінансова нестабільність, зменшення інвестицій, зниження зовнішньої торгівлі та гуманітарна криза стали серйозними викликами для бізнесу та суспільства загалом. Розв'язання цих проблем вимагає спільних зусиль уряду, бізнесу та міжнародного співтовариства.

СУЧАСНИЙ СТАН МІЖНАРОДНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Пятаков А.М., Пінчук О.П., керівник доц. Задоя В.О.
Український державний університет науки і технологій

У 2022 році було очікувано, що він стане роком відновлення та розвитку нових видів послуг у сфері туризму. Після найсильнішого удару пандемії суспільство та уряди країн почали здійснювати заходи, спрямовані на зменшення впливу кризи та відновлення галузі. Більшість країн світу спрямували свої зусилля на відновлення туризму, але, на жаль, для України 2022 рік приніс численні випробування та труднощі через конфлікт, що виник на її території. Тим не менш, навіть при таких умовах туристична галузь в Україні продовжувала існувати.

Однак війна вплинула на інші країни та сфери економіки. Крім України, найбільше постраждалими від військового конфлікту стали країни-сусіди. Також значні збитки зазнали деякі європейські туристичні напрямки, такі як Мальдіви, Сейшели та Шрі-Ланка. Військовий конфлікт мав негативний вплив на міжнародний туризм, і частка України у цій галузі знизилася до 0,9% у порівнянні з 2020 роком.

Станом на березень 2023 року, згідно з Tourism recovery tracker, кількість країн, які послабили обмеження через COVID-19, складає 124, що в порівнянні з липнем 2022 року (коли таких країн було всього 38) свідчить про значний ріст. За аналізом за регіонами, найбільше країн без COVID-обмежень розташовано в Європі (42 країни) та в Америці (31 країна). Згідно з даними Tourism Economics, у Європі очікується позитивна тенденція щодо кількості туристичних прибуттів. Зокрема, у 2019 році їх було 579,6 млн осіб, у 2020 - 202 млн, у 2021 - 246 млн, і у 2022 році відбулося зростання до 427,6 млн. Прогнози показують, що у 2023 році очікується подальший ріст до 514,8 млн, а в 2024 році кількість відвідувачів може перевищити рівень 2019 року, досягнувши 587,5 млн, і в 2025 році може досягти 627,5 млн туристів у Європі.

Якщо розглядати глобальні прогнози розвитку туризму, то є два сценарії: оптимістичний, де очікується досягнення -5% порівняно з 2019 роком, і песимістичний -20%. Ці сценарії базуються на геополітичних подіях у світі та інших факторах, що впливають на розвиток туризму.

Прогнозується, що дохід від подорожей та туризму в світі до кінця 2023 року досягне 854,8 млрд доларів, з щорічним зростанням на 4,4%, що призведе до отримання понад 1015,6 млрд доларів до 2027 року. При цьому спостерігається тенденція до збільшення бронювань онлайн, де співвідношення між офлайн та онлайн форматами туристичних послуг змінюється. У 2019 році це співвідношення було 37/63, у 2022 році - 32/68, і до 2025 року прогнозується 28/72.

Таким чином, враховуючи вплив війни в Україні на туризм, можна сказати, що спостерігається спад туристичних потоків не тільки в Україні, але й у міжнародному масштабі. Пандемія 2019 року та війна 2022 року стали важливими викликами для туристичної індустрії, яка дуже чутлива до зовнішніх факторів. Прогнози показують, що відновлення туризму буде поступовим, але нерівномірним. Відкладений попит та зміна вподобань туристів, передусім з урахуванням безпеки, онлайн-сервісів та інновацій, а також розвиток штучного інтелекту, визначатимуть розвиток туризму в кожному регіоні і навіть в кожній країні окремо.

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ПРОЄКТАМИ З ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Баришевський А. І., керівник проф. Корогод Н.П.
Український державний університет науки і технологій

Цифрова трансформація - це процес впровадження цифрових технологій для зміни способу функціонування організацій, бізнес-процесів та суспільства загалом. Це може включати в себе автоматизацію, використання аналітики даних, штучний інтелект, хмарні технології та інше. Мета цифрової трансформації - покращити ефективність, інноваційність та конкурентоспроможність. Процес цифрової трансформації може стосуватися практично будь-якої галузі, від бізнесу до урядових служб і освіти. Водночас, успішна цифрова трансформація вимагає змін в культурі організації, процесах управління та підготовки персоналу до роботи з новими технологіями та інноваційними проектами.

В Україні нещодавно було створене Міністерство цифрової трансформації, що є передумовою запуску та фінансування проектів, пов'язаних з цифровізацією багатьох бізнес-процесів державних служб. Тому розробка методики управління такими проектами є вкрай актуальною. При цьому необхідно враховувати такі етапи, як: визначення області цифрової трансформації, ідентифікація ключових викликів та можливостей, а також потреб користувачів; формулювання чітких та вимірюваних цілей проекту цифрової трансформації, які пов'язані з покращенням ефективності, інноваціями, покращенням клієнтського досвіду тощо; вибір або розробка методології управління проектом, яка найкраще відповідає специфіці (Agile, DevOps, Design Thinking, Waterfall тощо); планування проекту, включаючи завдання, терміни виконання, ресурси, ризики та контрольні точки; розробка цифрових рішень, які впроваджуються в рамках трансформації, розгортання рішень на всіх рівнях організації, надання навчання персоналу та забезпечення підтримки проекту. Постійне відстеження результатів, аналіз даних та внесення коректив для досягнення максимальної ефективності допоможе створити систематичний та структурований метод управління проектами з цифровою трансформацією, спрямований на досягнення поставлених цілей.

ДОСЛІДЖЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОГО КАПІТАЛУ ІНЖИНІРИНГОВИХ КОМПАНІЙ

Бушуєв М.Б., керівник проф. Петренко В.О.
Український державний університет науки і технологій

Актуальність дослідження полягає у важливості удосконалення діяльності інжинірингових компаній, як однієї з рушійних сил оновлення та інноваційного розвитку держави. Для вирішення цього завдання необхідно дослідити всі складові підвищення ефективності діяльності таких компаній. Одним з напрямків є формування організаційного капіталу.

На сьогодні немає єдиного трактування поняття організаційного капіталу. Але є певні підходи, які дозволяють на практиці здійснювати заходи задля його формування. Такими заходами являються сучасні організаційні структури управління. Адже сутністю організаційного капіталу є організованість як цінність компанії.

Організаційний капітал поєднує людський капітал з засобами матеріально-технічного й інформаційного озброєння через побудовану організаційну структуру управління, що безпосередньо впливає на кінцевий результат не тільки з точки зору економічної ефективності, а й з точки зору соціального ефекту.

Особливого значення набуває організаційний капітал для інжинірингових компаній, адже, як цінність, він поєднує інтереси всіх стейкхолдерів з якими працює підприємство через комунікації, обмін інформацією, координацію та узгодження дій, регламентацію надання послуг та колективного прийняття рішень щодо інжинірингових проектів.

Напрямок подальших досліджень полягає у визначенні сутності організаційного капіталу з точки зору інжинірингової компанії, підходи до формування та оцінки його ефективності.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ФРАНЧАЙЗИНГУ В УМОВАХ АВТОСЕРВІСНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Божко І.М., керівник доц. Фонарьова Т.А.

Український державний університет науки і технологій

Покращення якості надання автосервісних послуг залежить від впровадження інноваційних технологій обслуговування, нового обладнання, стандартизованих запчастин тощо. Все це можливо забезпечити завдяки франчайзингу та розвитку, так званого, мережевого автосервісу. Мережевий автосервіс об'єднує станції технічного обслуговування (СТО) на основі франчайзингової угоди, коли франчайзер передає франчайзі за плату у вигляді роялті право на певний вид діяльності та /або готову бізнес-модель ведення цієї діяльності. СТО, які уклали таку угоду, отримують багато позитивних та вигідних умов користуватися торгівельною маркою, товарами й запчастинами, інформаційним забезпеченням, сучасними технологіями обслуговування та ремонту автомобілів, комп'ютерними програмами, вебсайтами, маркетинговими програмами, рекламою тощо. Франчайзінг, який застосовується в діяльності станцій технічного обслуговування (СТО) може бути як без сплати за франшизу, у випадку якщо франчазі (володарь мережі СТО) купує у другої сторони угоди товари або послуги, так й з зазначенням суми сплати за використання франшизи.

Головною проблемою на сьогодні є відсутність законодавчо визначеного поняття франчайзингу. В українських реаліях використовується поняття комерційної концесії, яке знайшло відображення у Главі 76 Цивільного кодексу України та інших законах України. Це в свою чергу призводить до незахищеності франчайзі (особливо українських франчайзі) в франчайзингових договорах з іноземним франчайзером.

Таким чином, напрям подальших досліджень буде включати розробку певних заходів для зниження ризиків використання угоди з франчайзингу. До таких ризиків в Україні відносяться: відсутність капіталу для купівлі франшизи та труднощі в отриманні кредиту, відсутність в Україні системи франчайзингу та відповідних інститутів, які б підтримували підприємців, збільшували обізнаність про побудову діяльності на умовах франчайзингу з врахуванням особливостей української економіки, відсутність чітких правил оцінки якості сервісних послуг та їх стандартизація.

ІННОВАЦІЙНІ ПРОЄКТИ АВТОМАТИЗАЦІЇ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Горбаньов М.О., керівник доц. Фонарьова Т.А.

Український державний університет науки і технологій

Необхідність розробки та впровадження інноваційних проєктів автоматизації аграрних підприємств обумовлена цілою низкою чинників: по-перше, війна на території нашої країни, яка ставить аграрний сектор певних регіонів на край знищення та руйнування, що викликає необхідність нарощувати інноваційний потенціал на підприємствах у регіонах, які знаходяться в глибині країни, по-друге, необхідність розвивати інфраструктуру зернового ринку, а саме елеваторів - хлібоприймальних пунктів, тому що дефіцит елеваторних потужностей приводить до необґрунтованого падіння цін на зерно і істотно ускладнює його транспортування; по-третє, в Україні наголошується тенденція збільшення інвестицій в елеваторну галузь, і хоча їх об'єм ще недостатній, існує тренд на впровадження інноваційних проєктів з автоматизації приймання, обробки, сушки, доведення зерна і маслонуасіння до базисних кондицій, і тривале їх зберігання.

Проведене дослідження показало, що в процесі тривалого зберігання зернова маса, підпадаючи під вплив зовнішнього середовища, може змінювати свої фізико-хімічні властивості, що загрожує нормальній якості продукції. Зерно, будучи живим організмом, здатне само нагріватися, проростати, змінювати вологість. Всі ці і інші негативні процеси мають бути своєчасно відстежені і усунені, що і є основним завданням впровадження інноваційного проєкту автоматизації.

Напрямок подальших досліджень полягає у розробці інноваційного проєкту автоматизації елеватору, що дозволить: а) підвищити продуктивність та пропускну здатність; б) понизити енергоємність зерносушарок; в) підвищити якість просушеного зерна; г) зменшити собівартість сушки; д) поліпшити екологічні показники роботи сушарки. Окрім модернізації зерносушарки, інноваційний проєкт забезпечить автоматизацію всіх етапів зберігання зерна. Це здасть до 30% економії електроенергії при повному завантаженні системи і до 50% при частковому завантаженні. Також дозволить понизити споживання газу і оптимізувати пропорції подачі газу в пальник для ефективнішого його спалювання, що дасть можливість економити від 7 до 15% газу. Що особливо актуально при постійно зростаючій ціні на енергоносії та в умовах воєнного стану.

ОПТИМІЗАЦІЯ ВИРОБНИЦТВА ТЕКСТИЛЬНОЇ ПРОДУКЦІЇ

Дегтярьова А.Д., керівник доц. Фонарьова Т.А.

Український державний університет науки і технологій

В умовах інформатизації та інноваційного розвитку постає необхідність впровадження концепції постійного покращення бізнес-процесів на підприємстві. Ця концепція складається з наступних фаз: 1 фаза – організація покращення бізнес-процесів, яка включає формування команди по управлінню проєктом покращення бізнес-процесів, план проєкту, моніторинг, методи планування; 2 фаза – документування (вибір підходу), яка визначає критерії, характеристики та розробку набору методик документування; 3 фаза – аналіз можливостей для покращення, тут виявляються причини дефектів адміністративних бізнес-процесів, ефективність управління інформацією, своєчасність та тривалість циклу, маршрутизація та ефективність адміністративних бізнес-процесів, використання можливостей стандартизації, виявлення дублювання та надмірних процедур, ефективність та

продуктивність інструментів, які використовуються тощо; 4 фаза – проектування нового бізнес-процесу; 6 фаза – впровадження, реалізація рішень, спрямованих на майбутнє; 7 фаза – управління адміністративними бізнес-процесами задля постійного покращення.

Напрямок подальших досліджень полягає у впровадженні проекту оптимізації витрат на виробництво при збереженні якості текстильної продукції за рахунок впровадження нових технологій й високотехнологічного обладнання, що дозволить скоротити час виготовлення, знизити дефекти, підвищити якість та продуктивність. Так дослідження показали, що за один і той час швачка виготовляє 1 деталь, а автоматична швейна машина - чотири, тобто підвищення продуктивності в 4 рази. Окрім, цього переваги впровадження високотехнологічного обладнання полягають у зниженні собівартості, зростанні прибутку.

КОМПЛАЄНС-КОНТРОЛЬ В БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВАХ

Лисько Б.А., керівник доц. Фонарьова Т.А.

Український державний університет науки і технологій

Ситуація яка склалася в економіці України в умовах воєнного стану вимагає посилення вимог щодо контролю за банківською сферою. Держава вимагає прозорості та збільшує контроль за діяльністю банків. В таких умовах банківська система змушена впроваджувати зміни, покращувати контроль за внутрішніми процесами. Метою комплаєнс-контролю є підвищення ефективності та стійкості до ризиків внутрішніх процесів і систем. Це дасть банку можливість уникати високих штрафних санкцій за порушення дотримання законодавства, формувати сучасну політику розвитку. Для здійснення такої функції в банку призначається відповідальна особа на посаді комплаєнс-контролера із функціональним підпорядкуванням Наглядовій раді банку. Діяльність комплаєнс-контролера включає в себе три головні елемента. По-перше, контроль за дотриманням правових норм, внутрішніх правил, інструкцій, настанов тощо. Сюди також відноситься робота з розв'язанням конфліктних ситуацій, дотримання етичних норм, впровадження антикорупційних заходів тощо. По-друге, основна його діяльність пов'язана із виявленням ризиків, їх оцінкою на основі постійного проведення моніторингу і контролю. По-третє, комунікаційна складова, яка включає в себе різні інструменти переконання та направлена на спілкування зі всіма працівниками банку. Адже, необхідно проводити роз'яснювальну роботу серед персоналу банку щодо дотримання комплаєнс-програми в діловому житті кожного дня. Ефективність комплаєнс-контролю можливо забезпечити тільки тоді, коли робітники банку довіряють комплаєнс-контролеру і виконують усі правила добровільно та свідомо.

На сьогодні, на жаль, бракує таких фахівців. Напрямок подальших досліджень полягає у визначенні вимог до комплаєнс-контролерів банківської установи.

ОБГРУНТУВАННЯ ВИХОДУ НА НОВИЙ ЗОВНІШНІЙ РИНОК ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ-ВИРОБНИКІВ ІТ-ПРОДУКЦІЇ

Мцаканов М.С., керівник доц. Фонарьова Т.А.

Український державний університет науки і технологій

Підприємство ТОВ Науково-виробниче підприємство «Апекс» (далі НВП «Апекс») спеціалізується на створенні «під ключ» систем керування устаткуванням (АСУ ТП) автоматизації технологічних процесів у різних галузях промисловості, розробці і виготовленні електронних модулів «під замовлення», а також виконує повну

комплектацію всіма необхідними компонентами й аксесуарами для створення закінченої системи. Одним із пріоритетних напрямків діяльності підприємства є розробка власних виробів електронної техніки, яка відноситься до ІТ-продукції. Зараз діяльність підприємства орієнтована на розширення зв'язків із зарубіжними партнерами, що дасть змогу за рахунок надходження валютних коштів поліпшити і стабілізувати фінансовий стан підприємства. Керівництвом підприємства розглядається проєкт виходу на новий зовнішній ринок, а саме ринок Узбекистану. При проведенні маркетингового дослідження та вивчення вторинної інформації було з'ясовано, що у структурі національної економіки Узбекистану особливе місце займає гірничо-металургійний комплекс (ГМК). Основний приріст конкурентоспроможності економіки Узбекистан планує досягти за рахунок технологічного прориву, на основі модернізації та автоматизації гірничо-видобувальної промисловості, а саме необхідності впровадження автоматизації процесу здобичі руд чорних і кольорових металів і створенню структури «копалень майбутнього». Саме для реалізації цих програм НВП «Апекс» пропонує розробку технічних заходів по ліквідації «вузьких місць» гірського виробництва за рахунок створення на базі контролерів АСУ ТП видобутку руд. За даними маркетингового дослідження виявлені об'єми попиту на високотехнологічне електронне обладнання. Для розробки проєкту побудована модель прогнозування об'єму виробництва та реалізації контролерів та супутніх товарів для АСУ ТП до 2025 р. підприємством НВП «Апекс», які складають близько 110 тис. грн. у 2024 році, та в 2025 році – 122,8 тис. грн.

**ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВОЇ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В
ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ТРАНСПОРТНИХ ПОСЛУГ**
Ніколайчук Т.В., керівник доц. Фонарьова Т.А.
Український державний університет науки і технологій

Актуальність досліджень з використання цифрової інтелектуальної власності в умовах підприємства з транспортних послуг можливо розглядати у двох напрямках: по-перше, цифровізація суспільства та розвиток інформаційних технологій вимагають від керівників сфери послуг, зокрема транспортних, застосовувати цифрову інтелектуальну власність для інноваційного розвитку та отримання конкурентних переваг задля всебічного задоволення потреб споживачів та надання якісних послуг; по-друге, вивчення особливостей використання об'єктів права цифрової інтелектуальної власності. Ці особливості виникають внаслідок недосконалої законодавчої бази.

Товариство з обмеженою відповідальністю «Аль Карго Україна» організує вантажні перевезення автомобільним транспортом та експедирування вантажів по території України. Для розширення та поглиблення ринкового сегменту, в якому працює підприємство необхідно застосовувати нові рекламні канали та інструменти інтернет-маркетингу. Одним з таких інструментів є створення сайту та контекстної реклами.

Отже, постає проблема урегулювання прав власності на сайт, як цифрової інтелектуальної власності підприємства. Напрямок подальших наукових досліджень буде направлений на з'ясування питань регулювання та захисту прав на цифрову інтелектуальну власність, та обґрунтування ефективності використання її у проведенні рекламної компанії, збільшені клієнтів та об'єму наданих послуг, й зростання прибутку, як головного результуючого показника ефективності діяльності підприємства.

СУЧАСНІ АСПЕКТИ УДОСКОНАЛЕННЯ МАРКЕТИНГОВОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ ГОТЕЛЮ

Руденко В.А., керівник доц. Фонарьова Т.А.

Український державний університет науки і технологій

Актуальність теми полягає в тому, що в сучасних умовах посилення конкуренції та глобалізації бізнесу готельні підприємства використовують різні підходи та інструменти, спрямовані на залучення споживачів і підвищення привабливості та іміджу, як самого готельного підприємства, так і його продуктів. Основою успішної ринкової діяльності сучасного готелю виступає саме маркетинг та маркетингова інформаційна система (МІС). Саме маркетингова інформаційна система повинна постійно вдосконалюватися залежно від вимог ринку, специфіки та потреб готелю. Найсучаснішим варіантом удосконалення МІС готелю є CRM-системи. Це дасть такі можливості готелю, як: ефективно керувати контактами з клієнтами, формувати історію контактів; керувати зв'язками як з клієнтами, так й стейкхолдерами підприємства; прогнозувати плани продажів на основі маркетингових досліджень; формувати потенційних клієнтів завдяки управлінням можливостями; керування замовленнями на основі наявності місць і розміщення інформації в он-лайн бронюванні; керування документацією; аналіз продажів; створення нових конфігурацій послуг; управління маркетингом.

Напрямок подальших досліджень полягає у розробці проєкту з удосконалення маркетингової інформаційної системи підприємства шляхом впровадження CRM-системи управління відносинами з клієнтами.

РОЗВИТОК ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА ЯК ОСНОВА ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Щербина М.В., керівник доц. Фонарьова Т.А.

Український державний університет науки і технологій

Сучасні виклики вимагають пошуку ефективних інструментів управління маркетинговою діяльністю в інноваційних проєктах. Формування комплексу маркетингу інновацій має свої особливості. Ретельне вивчення попиту та ранжування за різними рівнями новизни дозволяють визначити ключові фактори успіху інновації. Чинники попиту на інноваційну продукцію поділяються на внутрішні та зовнішні, які пов'язані із функціонуванням ринку інновацій. До внутрішніх чинників відносяться: конструктивні особливості пропонованого зразка та відповідність його певним галузевим стандартам задля можливості після продажного обслуговування; якість нової продукції; умови продажу із забезпеченням гарантійного й сервісного обслуговування; високий рівень витрат на наукові дослідження та розробки; високий технічний рівень підприємства-виробника; транснаціональний рівень підприємства з метою розширення закордонних ринків; ціноутворення на інновації; вибір першого найбільш авторитетного покупця; вибір ринкового сегменту; політика комунікацій; рівень професійної підготовки персоналу, тощо. До зовнішніх чинників відносяться: економічна та політична ситуація в країні; правове забезпечення господарської діяльності; екологічні чинники, як стимул до розробки інновацій; технічний прогрес, який впливає на старіння інновацій та змінює співвідношення на ринку старої і нової продукції; розвиток технологій, які сприяють підвищенню фондівіддачі, зниженню матеріаломісткості і трудомісткості, випередженню конкурентів за якістю, часом випуску нової продукції і іншими показниками.

Таким чином, на основі дослідження чинників попиту на інноваційну продукцію, визначаються ключові фактори успіху, розробка яких є напрямом подальших досліджень.

ПРОЕКТ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ ОСББ

Колісник К.В., керівник доц. Виприцький А.О.

Український державний університет науки і технологій

Проведення енергетичного аудиту будівлі є однією з обов'язкових умов, що передує поданню ОСББ Заявки на участь у Програмі підтримки енергомодернізації багатоквартирних будинків «Енергодім».

Фонд енергоефективності відшкодовує 70% витрат на проведений енергоаудит.

Енергетичний аудит – це обстеження будівлі атестованим енергоаудитором, під час якого:

- здійснюється аналіз інформації щодо фактичних або проектних характеристик огорожувальних конструкцій та інженерних систем
- оцінюється відповідність розрахункового рівня енергетичної ефективності встановленим мінімальним вимогам до енергетичної ефективності будівель
- надаються рекомендації щодо підвищення рівня енергетичної ефективності будівель, що враховують місцеві кліматичні умови, є технічно та економічно обґрунтованими.

Як обрати енергоаудитора та вимоги до кваліфікації та роботи енергоаудитора в матеріалі за посиланням.

На основі даних підрахунків фахівець з енергоаудиту зможе правильно визначити оптимальні заходи з енергоефективності для будинку, які дозволять ефективно використовувати енергію та скоротити її споживання.

Також енергоаудитор допомагає ОСББ скласти Опис проекту для участі у Програмі «Енергодім».

Розширений перелік заходів з енергоефективності, вартість яких може відшкодувати Фонд енергоефективності.

Крім цього, енергоаудитор складає інвестиційний план реалізації Проекту з модернізації будинку, тобто визначає приблизну оціночну вартість заходів, базуючись на орієнтовних середніх показниках обсягів запланованих робіт, а саме: кількості стояків, теплових вводів, опалювальних приладів, площі стін чи перекриття тощо.

УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ПРОЄКТОМ МАЛОГО БІЗНЕСУ

Корнійченко Д.М, керівник доц. Виприцький А.О.

Український державний університет науки і технологій

Поговоримо про шляхи вдосконалення управління проектами малого бізнесу чи фрілансовими проектами, розглянемо, що таке управління проектом і як можна використовувати методології менеджменту проекту для розвитку своїх здібностей у ролі проектного менеджера.

Отже, управління проектами. Це словосполучення є одним із тих новомодних ключових понять сучасної бізнес-культури, як і “фріланс”. Чи були ви коли-небудь залучені до розробки проекту і чи вам доводилось обговорювати на організаційній нараді про Scrum або гнучке управління проектами? Якщо так – вам пощастило, і ви знаєте, що раціональне управління проектом – завдання далеко не з простих. Якщо ж ні, і ви ніколи не мали справи з методологіями менеджменту проектів, то вам пощастило ще більше. Але, можливо, прийшов час розібратися із цим процесом.

Не хвилюйтесь, щоб бути хорошим менеджером проекту, вам не обов'язково знати всі модні слівця. В основному, раціональне планування проекту – не що інше, як здоровий глузд і здатність інтегрувати майбутні цілі та вихідну реальність, при цьому застосовувати методи ефективного управління часом.

Кожен член команди працює над тим, що вміє найкраще, але таким чином всі разом досягають спільного результату, ключовими факторами отримання якого є раціональна організація і комунікація. zistemo – досконалий інструмент для управління проектом, який максимально можливо спрощує його планування і запуск. Просто автоматично створюйте плани проектів, і їх кількість немає значення, бо ви зможете легко керувати усіма одночасно.

УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТОМ СТВОРЕННЯ ЕНЕРГОАУДИТОРСЬКОЇ КОМПАНІЇ

**Колісник С.В., керівник доц. Виприцький А.О.
Український державний університет науки і технологій**

Енергетичний аудит є одним із перших завдань, що постають перед підприємством на шляху до ефективного контролю витрат енергоресурсів. Енергоаудит передбачає детальний аналіз ефективності використання енергії на промисловому об'єкті, оцінку вартості цієї енергії та, зрештою, формування рекомендацій щодо змін у роботі й заміни обладнання, що можуть знизити витрати на енергоресурси. Іноді енергоаудит називають енергетичною оцінкою чи аналізом, уникаючи негативних асоціацій, пов'язаних зі словом «аудит».

Енергоаудит – позитивний процес, що може згенерувати суттєву вигоду для підприємства та його працівників. Він лежить в основі системного підходу до прийняття рішень у сфері управління використанням енергоресурсів та сприяє збалансуванню споживання енергетичних ресурсів та реальної потреби в них. В ході аудиту визначаються всі потоки енергії на промисловому об'єкті, а також обсяги її використання для здійснення окремих функцій.

Промисловий енергоаудит є ефективним інструментом, що сприяє формуванню та виконанню повноцінної програми енергетичного менеджменту.

ВИКОРИСТАННЯ ВІЙСЬКОВОЇ ТЕМАТИКИ ДЛЯ СТВОРЕННЯ ТОРГОВЕЛЬНИХ МАРОК ТА ПЕРСПЕКТИВА ЇХ ПОДАЛЬШОЇ ОХОРОНИ В УКРАЇНІ

**Полторацька К.В., керівник ст. викл. Швець Є.С.
Український державний університет науки і технологій**

Військові дії стали поштовхом для виникнення нових фраз та висловів, які знають не тільки в Україні, але й в усьому світі, появи імен видатних військових, політичних діячів та волонтерів та ін., і, звісно з'явилися підприємці, які прагнуть їх використати задля блага власної підприємницької діяльності – привернення уваги до своїх продуктів чи послуг, використовуючи їх як торговельні марки. Але чи підлягають такі торговельні марки охороні і чи пройдуть вони подальшу експертизу в Українському національному офісі інтелектуальної власності та інновацій (УКРНОІВІ).

ІР офіс так само, як і автори цієї праці, засуджує подібні маніпуляції болем українців та переконаний в тому, що спекуляція на символах війни є неприпустимою.

Відповідно до пункту 1 статті 5 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» правова охорона надається торговельній марці, яка не суперечить публічному порядку, загальновизнаним принципам моралі, вимогам Закону України

«Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки» та на який не поширюються підстави для відмови в наданні правової охорони, встановлені цим Законом.

20 березня 2023 року у Верховній Раді України був зареєстрований законопроект «Про внесення змін до деяких законів України щодо обмеження використання патріотичної тематики при реєстрації торговельних марок та в рекламі» № 9128., ініціаторами якого стали народні депутати Ірина Геращенко, Вікторія Сюмар, Максим Бужанський та інші. Законопроект підготовлено у зв'язку з необхідністю перешкодити експлуатації в комерційних цілях подій, під час яких загинули люди, унеможливити випадки використання інших чутливих назв, образів та знаків, пов'язаних з опором російській агресії: – трагічних подій війни; назв постраждалих міст; патріотичних закликів і військових вітань тощо.

Стосовно застосування імен та прізвищ командирів та військових ЗСУ і волонтерів – їх не можна використовувати без дозволу цих осіб, окрім цього – нанесення таких зображень або фото на пакування або товар може суперечити нормам гуманності та моралі, тому УКРНОІВІ відмовить у такій реєстрації.

УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ В ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЕКТАХ РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Лелікова О.С., керівник ст. викл. Швець Є.С.

Український державний університет науки і технологій

Інноваційна діяльність – діяльність, пов'язана із використанням нових, прогресивних, високих технологій та процесів, але проблеми, пов'язані із військовим станом призводять до зниження рівня фінансування інвесторами та державної фінансової підтримки промисловості (державна, є постачальником інвестиційних, фінансових гарантій) та складнощів реалізації продукції, що нерідко призводить до збільшення періоду окупності. необхідних нормативно-правових актів. Головною метою промислового підприємства є досягнення необхідного балансування між ризиками і прибутковістю інвестицій за рахунок зниження можливих втрат ефекту від інвестицій і посилення можливостей зростання. На стадії розробки найбільш поширеним способів реагування на виявлені та оцінені ризики є: ухилення від ризику, локалізація, дисипація та компенсація ризику.

Зважаючи на зобов'язання України в рамках Асоціації з ЄС, застосування цифрових технологій та автоматизації процесів можуть надати можливість для збереження конкурентоспроможності промислових підприємств.

Управління ризиками у проектах включає їх планування, аналіз та ідентифікацію, моніторинг і контроль ризиків під час виконання проекту та реагування на появу ризиків в проекті і нейтралізацію факторів, які можуть призвести до виникнення ризиків. Але ризики можуть бути не тільки негативними, а й позитивними, тому менеджери проектів прагнуть саме до підвищення вірогідності появи позитивних у ході виконання проекту подій та зниження несприятливих.

Зазначимо, що істотний вплив на інноваційні проекти розвитку промислового підприємства можуть мати ризики мікросередовища: організаційні ризики (неефективна стратегія інноваційної діяльності підприємства, погане організування підрозділів, які займаються інноваційними розробками тощо); маркетингові ризики (неефективний підбір відповідних маркетингових стратегій пропагування та впровадження інновацій); продуктові ризики (неефективний підбір відповідних технологій, постачальників ресурсів, підрядників тощо); фінансові ризики (брак

необхідних для реалізації інноваційних проєктів коштів, погіршення фінансового стану підприємства тощо); ризики управління персоналом (неспроможність штатних працівників підприємства самостійно реалізувати інноваційний проєкт тощо). Сучасним промисловим підприємствам потрібно працювати в напрямі зниження впливу негативних ризиків в інноваційних проєктах, що сприятиме привабливості України на світовому ринку для вкладання інвестицій у цю галузь.

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ОБ'ЄКТІВ ПРАВА
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В СПОРТИВНО-ОЗДОРОВЧІЙ СФЕРІ**
Шевченко Є.Ю., керівник проф. Петренко В.О.
Український державний університет науки і технологій

Діяльність будь-якої спортивної організації не обходиться без наявності у них відокремленого майна, оскільки всі види спорту вимагають використання предметів техніки, знань, інвентарю, коштів, приміщень та інше. Відмінними особливостями, що дозволяють виділяти спортивні організації в системі юридичних осіб, є їх найменування, комерційне найменування, торгівельна марка, символіка, емблема та інші засоби індивідуалізації.

Однією з актуальних проблем останнього часу є індивідуалізація юридичної особи, що знайшло свій прояв у кількості наукових матеріалів в даній області, які присвячені проблемам захисту права власності на комерційне найменування, засобам індивідуалізації учасників цивільного обороту, регулюванню фірмового найменування, «бренду» як засобу індивідуалізації.

Індивідуалізація підприємницьких спортивних організацій особлива ще й тим, що не кожна з них займається підприємницькою діяльністю, спрямованою на виробництво товарів, надання послуг і, відповідно, такі засоби як комерційне найменування, торгівельна марка не зможуть виділяти їх серед інших учасників обороту.

На сьогодні найпоширенішою формою передачі прав на об'єкти інтелектуальної власності серед вітчизняних підприємств є договірні відносини: про уступку виключних прав (договори про уступку патенту); про передачу виключних і невиключних прав (надання ліцензії).

Перелік об'єктів права інтелектуальної власності, які найчастіше використовуються при створенні спортивних клубів: комерційні найменування; торговельні марки (бренди); винаходи; корисні моделі; промислові зразки; об'єкти авторського права та суміжних прав, тощо. Вказані об'єкти права інтелектуальної власності використовуються у діяльності спортивних клубів задля організації функціонування клубу, підтримки спортивної форми спортсменів, лікування, тренування, проведення заходів з вболівальниками, співпраці з іншими спортивними клубами. Наведені об'єкти права інтелектуальної власності можуть бути отримані чи передані за договорами, які притаманні для розпорядження правами інтелектуальної власності – ліцензійними договорами, договорами франчайзингу чи іншими договорами цивільно-правового характеру.

ВИКОРИСТАННЯ ТОРГОВЕЛЬНИХ МАРОК В РЕКЛАМНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ СФЕРИ ІНДУСТРІЇ КРАСИ

Конопацька Ю.Г., керівник проф. Петренко В.О.

Український державний університет науки і технологій

У всьому світі індустрія краси стрімко розвивається, впроваджуються цікаві інноваційні технології, з'являються нові послуги. Сьогодні багато хто вже не уявляє, як можна обійтися без СПА-салонів і салонів краси. Догляд за зовнішністю стає невід'ємною частиною життя сучасної людини. Здоровий, доглянутий зовнішній вигляд в постіндустріальному суспільстві давно асоціюються з успішністю і є своєрідним капіталом їх володарів.

Інформація про особу, товар, послугу, яка оплачена рекламодавцем з метою залучення уваги до об'єкта рекламування і збільшення збуту – це входить до поняття реклама. Одним із видів реклами є реклама на місці продажу. Така реклама включає сукупність засобів та прийомів реклами, звернених до покупця з метою забезпечення покупки на місці. Основні засоби, носії і прийоми реклами на місці продажу: світлова реклама і вивіски; рекламні панно, вітрини; внутрішня радіореклама; дегустації, демонстрації моделей; упаковка продукції тощо.

Методи просування послуг салону краси включають: набуття прав на торговельні марки, участь майстрів-дизайнерів салону у конкурсах перукарської майстерності, гнучку цінову політику на послуги, рекламну діяльність, власний веб-сайт, зв'язки з громадськістю.

Необхідно відзначити, що реклама дуже тісно пов'язана з процесом встановлення іміджу салону. Цілями проведення реклами є інформування потенційних клієнтів про відкриття нового салону краси, формування у них позитивної думки про даний салон, а також залучення великої кількості клієнтів. Потрібне створення і розкрутка веб-сайту, проведення адресної реклами, розміщення рекламних стендів у торговельно-розважальних центрах та на ігрових майданчиках.

Практика показує, що добре спрацьовує вторинна реклама, тобто клієнти між собою діляться досвідом і враженнями, і в разі позитивної репутації буде високий попит на послуги даного салону.

Торговельні марки можна використовувати в рекламі різними способами. Наприклад, їх можна використовувати як частину логотипу салону краси, слогану або крилатої фрази. Використання торговельних марок у рекламі є важливим способом для салонів краси захистити ідентичність свого бренду та переконатися, що клієнти знають, у кого вони купують послуги.

ЗАХИСТ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В ЦИФРОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Кулик О.М., керівник проф. Петренко В.О.

Український державний університет науки і технологій

За даними науковців цифрове середовище є більш широким поняттям ніж мережа Інтернет, тому що включає в себе не лише веб-сайти, а й електронні документи, файли, в тому числі оцифровані об'єкти інтелектуальної власності.

В епоху цифровізації суспільства, розвитку інформаційно-комунікаційних технологій особливого значення набуває захист прав інтелектуальної власності в цифровому середовищі. Тому для творців цифрового контенту питання захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності є вкрай актуальними. Комп'ютерне піратство в Україні набуло загрозливих масштабів. Закон України «Про авторське право та

суміжні права» захищає оригінальні авторські твори, зафіксовані на матеріальному носії, такому як книга, веб-сайт або комп'ютерний файл. Для боротьби з порушеннями авторських прав в цифровому середовищі використовують не тільки нормативно-правові методи, але й організаційно-технічні засоби захисту інформації. До технічних засобів захисту інформації відносяться спеціальні пристрої, які створюють механічні перешкоди порушенню авторського права. До сучасних технологій захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності відносяться: технології керування цифровими правами, технічні заходи захисту, криптографія, технологія цифрового водяного знаку, технологія цифрового підпису, електронне маркування, технології блокчейн. Але для використання таких технологій потрібне належне нормативне регулювання, як в Україні, так і на міжнародному рівні. У зв'язку із стрімким розвитком цифрових технологій виникає необхідність більш ефективного захисту прав інтелектуальної власності. Тому необхідно удосконалювати законодавство у сфері інтелектуальної власності в контексті цифровізації.

ОСОБЛИВОСТІ ЗАХИСТУ АВТОРСЬКИХ ПРАВ В КРЕАТИВНИХ ІНДУСТРИЯХ

**Шепілов-Комарницький В.В., керівник проф. Петренко В.О.
Український державний університет науки і технологій**

В Законі України «Про культуру» надано визначення креативних індустрій: «Креативні індустрії — види економічної діяльності, метою яких є створення доданої вартості та робочих місць через культурне (мистецьке) та/або креативне вираження». Творчі роботи часто мають високу цінність і можуть бути використані різними способами. Тому дуже важливо, щоб творці мали контроль над тим, як їх робота використовується та розповсюджується. Захист прав інтелектуальної власності в креативних індустріях є актуальним. В Україні, з розвитком інновацій та креативності, спостерігається розквіт різноманітних креативних індустрій, від кіно до моди. Таким чином, для підприємств, які працюють у цих сферах, важливо розуміти, як захищати та керувати своїми правами інтелектуальної власності.

Захист прав інтелектуальної власності на продукти творчої діяльності креативного сектору економіки передбачає прийняття сучасних управлінських рішень, розробки інноваційних бізнес-моделей для управління їх виробництвом, розподілом та реалізацією. Широке поширення піратської продукції заважає розвиватися таким сферам креативних індустрій як музика, кіно, розважальне програмне забезпечення. Типовими порушеннями авторських прав на твори мистецтва є порушення права на відтворення, права на публічний показ, право слідування. Основними майновими правами, якими користуються творці творів образотворчого мистецтва є право на використання, право доступу до твору та право слідування. Якщо розглянути судову практику в розрізі порушення авторських прав творців, то потрібно відзначити, що найчастіше порушується виключне право авторів творів образотворчого мистецтва на використання.

Підсумовуючи треба констатувати, що правова і нормативна база функціонування креативних індустрій в Україні ще недосконала задля високопродуктивного використання креативних індустрій в господарському обігу. Креативні індустрії будуть мати позитивну перспективу розвитку у разі внесення відповідних змін в державні нормативні та законодавчі акти та законодавство у сфері інтелектуальної власності.

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА БЕЗПЕКА ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

Сторчай А.А., керівник проф. Петренко В.О.

Український державний університет науки і технологій

Інтелектуальна безпека є складовою системи економічної безпеки держави, яка відповідає за такий стан відносин в інтелектуальній сфері, за якого створюються умови, необхідні для збереження, розвитку та ефективного використання інтелектуального потенціалу.

Для захисту інтелектуальної власності підприємства від крадіжки, неправильного використання або несанкціонованого розголошення потрібно вживати адекватних заходів: впровадження жорсткого контролю доступу для запобігання несанкціонованому доступу до конфіденційної інформації та використання технології шифрування для захисту конфіденційних даних; застосування судових позовів для переслідування будь-яких порушень або несанкціонованого використання інтелектуальної власності підприємства. Керівники підприємства повинні ознайомити своїх працівників про їх обов'язки щодо захисту прав інтелектуальної власності підприємства. Можливо на підприємстві необхідно проводити навчання з питань авторського права, комерційної таємниці та інших аспектів законодавства про інтелектуальну власність. Підприємства повинні мати Положення про нерозголошення комерційної таємниці підприємства, а також Положення про інтелектуальну безпеку підприємства.

Захистом прав інтелектуальної власності є правове забезпечення недоторканості цих прав, їх непорушності, а в разі порушення, застосування заходів примусового характеру, спрямованих на відновлення цих прав. Право на захист з'являється у власника прав інтелектуальної власності лише в момент порушення, або оспорювання його прав та охоронюваних законом інтересів і реалізується в рамках цивільних, кримінальних та адміністративних правовідносин, які виникли при цьому.

Однією з головних умов забезпечення захисту інтелектуальної власності підприємства є здатність протистояти загрозам, що вже існують або можуть виникнути в майбутньому. Аналізуючи загрози, слід звернути увагу на наступне: які загрози можуть завдати шкоди підприємству; які збитки підприємство може понести; внаслідок чого підприємство може знизити темпи свого розвитку та зменшити капітал.

Інтелектуальною безпекою підприємства є захист результатів розумової діяльності співробітників підприємства, метою якої є гарантія стабільної та максимально ефективної діяльності підприємства, підвищення його конкурентоспроможності в майбутньому та здатності протистояти загрозам.

СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА ПОРУШЕНИХ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Погорілий С.С., керівник проф. Петренко В.О.

Український державний університет науки і технологій

Будь-яке судочинство, а тим більше цивільне, базується на доказуванні, що неодмінно позначається на остаточному результаті – рішенні суду. У свою чергу, при здійсненні захисту прав і законних інтересів власників прав на об'єкти інтелектуальної власності у судовому порядку досить часто в якості одного з доказів по справі використовують висновки судових експертів. Відповідно, інтеграція спеціальних знань в юридичну практику набуває все більшого поширення, а судова експертиза як основна форма використання спеціальних знань у цивільному процесі в умовах правової

дійсності. У правозастосовчій практиці постійно виникають питання щодо доцільності або обов'язковості призначення судової експертизи при розгляді цивільно-правових спорів з порушення прав на об'єкти інтелектуальної власності, щодо врахування висновків судової експертизи при ухваленні судових рішень.

Дослідження, присвячене розгляду питань цивільно-правового захисту прав інтелектуальної власності, а саме – судовій експертизі як одному із засобів доказування, підіймає важливу теоретичну та практичну проблематику. Це набуває ще більшого значення у зв'язку з тим, що процесуальна форма здійснення судово-експертної діяльності, яка базується на закріплених у нормах цивільного процесуального права принципах, повинна всебічно гарантувати забезпечення законності і обґрунтованості у застосуванні судом норм права і його реалізації учасниками процесу.

Захист прав інтелектуальної власності потребує спеціальних знань, які є у судового експерта з питань інтелектуальної власності. Однією з особливостей розгляду цивільних спорів з порушення прав інтелектуальної власності (як окремої категорії справ) є необхідність залучення до розгляду у більшості випадків особи, що володіє спеціальними знаннями, з метою всебічного дослідження предмету спору, та залучення висновку експерта як одного з доказів у справі. у цивільному провадженні з розгляду спорів щодо порушення прав інтелектуальної власності найбільш розповсюдженою формою з'ясування обставин, які мають значення для справи і потребують спеціальних знань, якими суд не володіє, є експертиза.

Висновок експерта при дослідженні об'єктів інтелектуальної власності є відображенням його дослідницької (науково-дослідницької) діяльності по виявленню, класифікації, роз'ясненню ознак та властивостей об'єктів експертизи, на підставі якої формулюється думка експерта.

РОЗПОРЯДЖЕННЯ ПРАВАМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ ПРОДУКТ В УМОВАХ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

Лапін П.Д., керівник проф. Петренко В.О.

Український державний університет науки і технологій

Носіями суб'єктивних знань виступають розробники знань, результатом інтелектуальної праці яких є інтелектуальний продукт, що набуває таких головних форм: а) об'єкти інтелектуальної власності як системи відносини привласнення - відчуження знань, що здійснюються між їх творцем (творцями) та користувачем (користувачами) з приводу їх продукування, передавання/залучення, обміну, розповсюдження, трансформації, накопичення та ін.; що стосується суб'єктивних (неявних) знань, то їх привласнення (володіння знаннями) забезпечує пізнавальна діяльність у різних формах; відносини інтелектуальної власності, об'єктом яких є кодифіковані та об'єктивовані знання, набувають таких правових форм, як авторське право, право промислової власності; б) складові елементи інтелектуального капіталу, який можна визначити як капіталізовані знання, що забезпечують зростання вартості промислового підприємства.

При розпорядженні правами інтелектуальної власності на підприємстві можливо використовувати винахід (корисну модель) у власному виробництві, або купити об'єкт права інтелектуальної власності у іншої особи чи підприємства, наприклад, за ліцензійним договором. Договір про передачу права власності на винахід (корисну модель) і ліцензійний договір вважаються дійсними, якщо вони укладені у письмовій формі і підписані сторонами. Сторона договору має право на офіційне загальнодоступне інформування інших осіб про передачу права власності на винахід

(корисну модель) або видачу ліцензії на використання винаходу (корисної моделі). Ліцензійний договір – це двостороння угода, за якою ліцензіар зобов'язується передати право на використання об'єкта інтелектуальної власності іншій особі (ліцензіату), що приймає на себе обов'язок вносити ліцензіару обумовлені договором платежі і здійснювати інші дії, передбачені договором.

Сторонами договорів про розпорядження правами ІВ можуть бути будь-які фізичні та юридичні особи. Однією зі сторін договору є правовласник (автор, власник патенту тощо), а інший – набувач права інтелектуальної власності. Предметом договорів є майнові права інтелектуальної власності. При цьому, предмет може охоплювати передачу всього комплексу майнових прав або передачу виключно права на використання об'єкта інтелектуальної власності в обсязі, визначеному договором. Майнові права інтелектуальної власності можуть передаватися повністю або частково іншій особі на умовах, визначених у ліцензійному договорі. Майнові права інтелектуальної власності мають певний строк дії, але можуть припинятися і достроково.

ОСОБЛИВОСТІ ЗАХИСТУ ПОРУШЕНИХ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА КОМЕРЦІЙНУ ТАЄМНИЦЮ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Товщик С.О., керівник проф. Петренко В.О.

Український державний університет науки і технологій

До складу комерційної таємниці мають бути віднесені різні види ноу-хау; відомості про винаходи й рацпропозиції, які не захищені авторським або патентним правом; інформація про факти укладання договорів і їхній зміст.

Особливу увагу необхідно приділити розробці положення про комерційну таємницю на підприємстві. Таке положення є основним у системі правового захисту інформації від несанкціонованого доступу. У ньому розкриваються загальні положення у сфері захисту інформації, принципи й процедури розмежування доступу до такої інформації, порядок прийому, реєстрації, інвентаризації й обліку носіїв інформації, що містить комерційну таємницю. У такому положенні прописуються також механізми забезпечення схоронності інформації, що є комерційною таємницею, зокрема деталізуються процедури забезпечення доступу до комерційної таємниці сторонніх осіб (включаючи перевіряючі органи). Рекомендується закріплювати правило, згідно з яким, сторонні особи допускаються до ознайомлення з документами, що містять комерційну таємницю, з дозволу керівника при обов'язковій наявності письмового запиту. При цьому такі особи повинні видати розписку про нерозголошення комерційної таємниці або укласти угоду з підприємством про таке нерозголошення. У положенні рекомендується прописати порядок поширення комерційної таємниці, а також процедуру виключення інформації з переліку комерційної таємниці.

Рекомендується включати норму про нерозголошення комерційної таємниці в трудовий договір (контракт) як керівника підприємства, так й інших співробітників. На керівника організації мають бути покладені обов'язки із забезпечення схоронності комерційної таємниці підприємця. До контракту керівника із власником підприємства доцільно включити відповідні положення з цього питання. Зокрема, необхідно зобов'язати керівника зберігати комерційну таємницю організації й не використовувати її для заняття будь-якою іншою діяльністю на шкоду підприємства. У контракті варто зазначити, що керівник організації несе персональну відповідальність за створення необхідних умов для забезпечення схоронності комерційної таємниці підприємства. Зрозуміло, що керівник підприємства, як і

члени трудового колективу, має бути попереджений про відповідальність за порушення режиму комерційної таємниці й про те, що наслідками цього можуть стати настання передбаченої законом юридичної відповідальності й розірвання контракту.

АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ В ПРОЄКТАХ ЗІ СТВОРЕННЯ ОЗБРОЄННЯ ТА ВІЙСЬКОВОЇ ТЕХНІКИ УКРАЇНИ

Сушко М.П., керівник проф. Петренко В.О.

Український державний університет науки і технологій

Проектно-орієнтоване управління ризиками у проєктах зі створення озброєння та військової техніки залежить від значної кількості різних чинників та являє собою складний багатовимірний процес.

Характерними особливостями управління ризиками в проєктах зі створення озброєння та військової техніки України є значний ступінь ризику та висока міра невизначеності. Команда проєкту повинна забезпечити обґрунтоване управління ризиками, підходити комплексно до всіх аспектів, пов'язаних із моментами виникнення ризиків, їх сутністю, впливом на функціонування підприємства зі створення озброєння та військової техніки України. Ризики, які виникають потрібно ідентифікувати, оцінити на предмет можливих загроз та невикористаних можливостей для прийняття правильних та обґрунтованих управлінських рішень для мінімізації негативного впливу ризиків на національну безпеку країни. Ризики розподіляються на ризики зовнішнього середовища (економічні, соціальні, науково-технічні, екологічні, політичні, законодавчі) та ризики внутрішнього середовища (комерційні: неплатежі, транспортний ризик, торговельний ризик, маркетинговий ризик; ресурсні ризики: низька кваліфікація персоналу, інформаційний ризик, фінансовий ризик, енергетичний ризик; виробничо-господарські ризики: майновий, технічний, технологічний, інноваційний). Після визначення ризиків їх необхідно оцінити з точки зору їхньої ймовірності впливу на успіх проєкту. Серед методів управління ризиками у проєктах зі створення озброєння та військової техніки України є уникнення, запобігання виникненню ризиків, зниження ступеня ризику, прийняття ризику, контроль та реагування на зміни у зовнішньому та внутрішньому середовищі проєкту протягом життєвого циклу проєкту.

ДОКУМЕНТАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПРОЄКТУ

Бушувєв К.М., керівник проф. Савчук Л.М.

Український державний університет науки і технологій

Інноваційно-інвестиційна діяльність підприємств потребує здійснення оцінки інвестиційних рішень. В загально прийнятому сенсі під інвестиційним рішенням розуміють зважений і аргументований аналіз всіх позитивних і негативних сторін інвестицій. Тобто таке рішення це процедура затвердження ідеї інвестування на основі оцінки й аналізу інформації, яка є в наявності та найбільш повно та всебічно характеризує ідею або проєкт для інвестування. Актуальність дослідження документального забезпечення інвестиційної діяльності полягає, перш за все, в мінімізації ризиків втрати коштів інвестором, та допомагає залучити потенційних інвесторів, що дуже важливо для старту проєкту.

Згідно з міжнародними вимогами, варто розуміти цикл інвестиційного проєкту, який включає наступне: передінвестиційний етап (ідея, дослідження ринку, лабораторні, дослідно-промислові іспити, підбір устаткування, аналіз альтернативних

варіантів, обмеження, обґрунтування інвестицій, оцінка, висновок, розробка плану проекту тощо); інвестиційний етап (переговори, укладання контракту, інженерні та проектні роботи, навчання персоналу); експлуатаційний етап (пуск та комерціалізація, план маркетингу задля завоювання та розширення ринку). Відповідно до циклу інвестиційного проекту формуються відповідні документи, а саме: інвестиційний проспект, техніко-економічне обґрунтування, інвестиційний меморандум, бізнес-план, інвестиційна пропозиція, паспорт інвестиційного проекту, проспект емісії цінних паперів тощо. Вибір складання того чи іншого документу залежить від джерел фінансування. В загальному вигляді джерела фінансування можуть бути такими: державні програми, особисті збереження розробника проекту або інвестора, комерційні банки, виробники обладнання, венчурні фонди, гранти тощо. Напрямо подальших досліджень полягає у побудові моделі оцінки й добору інвестиційних рішень, яка матиме ряд переваг, а саме: використання знань та досвіду експертів на основі методу Дельфі, адекватний апарат для розв'язання задач з оцінки інвестиційних проектів на основі нейронної мережі, важливою властивістю якої є висока швидкість навчання та універсальні апроксимуючі можливості, та формування інтерпретації результату відбору з відповідним документальним забезпеченням з метою залучення інвестиційних ресурсів.

ЕКОЛОГІЯ

ПІДСЕКЦІЯ «ІНЖЕНЕРНА ЕКОЛОГІЯ»

РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ ЕКОЛОГІЧНИХ ПАРАМЕТРІВ ВОД КАНАЛІВ ОРІЛЬСЬКОЇ ЗАХИСНОЇ ДАМБИ

Коваленко А. Б., керівник доц. Сорока М.Л.

Український державний університет науки та технологій

Однією з основних проблем сучасної України є проблема екологічної безпеки всіх водних об'єктів держави. Сьогодні, в умовах інтенсивного антропогенного впливу, майже не залишилось річок з непорушеним станом їх водних екосистем. Саме цим пояснюється обрана мета мого магістерського дослідження - вивчення екологічного стану вод Дніпропетровщини, господарського використання та забрудненості поверхневих та підземних вод, складання оцінки та прогнозу змін морфометричних, гідрологічних та біологічних характеристик вод даної ділянки басейну. У власних дослідженнях ми фокусуємося на аналізі екологічного стану Орільського річкового басейну, який формує основу гідрологічної сітки регіону.

Результати дослідження встановили, що промислові та господарські об'єкти у зоні Орільської захисної дамби суб-басейну р. Дніпро та р. Оріль спричиняють постійний вплив на якість навколишнього середовища та забруднення поверхневих та підземних вод. Особливо це спостерігається в районі дренажних каналів с. Шульгівка. Перевищення фонових показників було помічено за весь період досліджень 2016–2021 рр. Найбільші концентрації забруднювачів спостерігались на західному дренажному каналу «Кравець». Найбільший вплив на показники інтегрального індексу забруднення поверхневих та підземних вод спричиняють сполуки нітрогену та фосфогену: нітрит-іони та ортофосфати. Також ці сполуки мають порівняно високу мобільність поширення на досліджуваній території, що може спричинити щорічне збільшення ризику Інтегрального забруднення водних ресурсів до 20%. Відповідно нітрат-іони та амоній-іони демонструють менші показники мобільності та впливають на Інтегральний індекс забруднення водних ресурсів на рівні до 10%.

Загалом, екологічний стан та якість водних ресурсів у дослідженій території слід оцінити як стабільно-задовільний, з високим ризиком забруднення сполуками нітрогену та фосфору. Для розроблення детальних рекомендацій потрібно провести додаткові моніторингові спостереження.

ОЦІНКА КРИТЕРІЇВ ЕКОЛОГІЧНОГО ВПЛИВУ МАЛОГО ВИРОБНИЧОГО МЕБЛЕВОГО КОМПЛЕКСУ НА ЯКІСТЬ ПОВІТРЯ

Марочка М.О., керівник доц. Сорока М.Л.

Український державний університет науки та технологій

Збереження якості та безпечності атмосферного повітря на локальному рівні є важливим завданням екологічної безпеки та сталого розвитку. На території міст та агломерацій функціонують багато великих джерел викидів. Разом з цими, свій внесок у якість та безпечність повітря створюють малі виробничі комплекси, які діють у безпосередній близькості до житлової забудови. В рамках магістерської роботи було обрано мале меблеве виробництво «Меблі-Д ЛТР», які виконують виробничу діяльність в межах агломерації м. Дніпро. (лівобережний житловий масив). Це виробництво спеціалізується на випуску меблів з металу й деревини, меблевої фурнітури та столярно-віконної продукції.

Детальний аналіз виробничих процесів виявив, що основний вплив на якість атмосферного повітря на локальному рівні спричиняють такі технологічні процеси: (1) машинна обробка деталей брусків дерев'яних плит, (2) фарбування і обробка різного типу деталей, (3) виготовлення м'яких елементів меблів та робота з поролоном, (4) збірка меблів та збірне комплектування. Детальні дослідження встановили, що для цей тип малого виробництва викидає такий перелік небезпечних забруднюючих речовин: пил та речовини у вигляді суспендованих твердих частинок, пил деревини, пил абразивно-металевий, пил бавовняний, аерозоль лакофарбних матеріалів, ацетон, етилацетат, ксилол, толуол, етилцелозоль, бутилацетат, спирт бутиловий, спирт етиловий, циклогексан, гексан. Проведені обчислення встановили, що сумарний викид підприємства складає 5,4379 т забруднюючих речовин за рік. Моделювання розсіювання викидів з організованих джерел показало, що розмір нормативної санітарно-захисної зони для підприємства відповідає класу шкідливості виробництва 5 класу і складає 50 м.

Незважаючи на мінімальний (та нормативно припустимий) вплив підприємства на довкілля, за результатами роботи складено рекомендації удосконалення аспіраційних мереж та систем очищення викидів. За результатами додаткових досліджень ми рекомендуємо провести комплексну реконструкцію циклонів ЦН-11 та ЦН-15 у складі підприємства, а також додати сорбційну камеру для викидів, які утворюються на дільницях фарбування деталей.

ЧИННИКИ ЕКОЛОГІЧНОГО ВПЛИВУ СЕРВІСНОГО ПІДРОЗДІЛУ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ НА СТАН ТА ЯКІСТЬ ВОДНИХ РЕСУРСІВ

Альошин М. А., керівник доц. Сорока М.Л.

Український державний університет науки та технологій

Охорона водних ресурсів від забруднення визнана головним завданням Водної стратегії України на період до 2030 року. В якості об'єкту магістерського дослідження обрано мале інфраструктурне підприємства залізничного транспорту, яке забезпечує допоміжні процеси перевезень вантажів та пасажирів. В рамках магістерських досліджень виконано аналіз кількісних та якісних показників стічних вод підприємства,

проаналізовано структуру системи водоспоживання та водовідведення підприємства, надані рекомендації щодо методів очищення стічних вод та наведена принципова технологічна схема очищення.

Спираючись на результати аналізу специфіки виробничої діяльності ми дійшли висновку, що основними споживачами води пасажирських мотор-вагонних депо є технологічні процеси прання білизни у пральні, задоволення господарсько-побутових потреб працівників у лазні, екіпірування пасажирських вагонів. Узагальнення результатів якісного та кількісного складу стічних вод (за останні 10 років) виявили, що підприємство характеризується стабільністю вмісту на рівні граничної похибки методики виконання вимірювань за деякими показниками (наприклад азот амонійний, БСК5, ХСК). Проте більшість показників складу стічних вод змінюються у декілька разів, а для деяких інгредієнтів – до п'яти разів (наприклад нафтопродукти та СПАР).

Основні ризики для водних ресурсів та очищення стічних вод слід зосередити за такими групами забруднюючих речовин: (1) завислі речовини, емульсовані нафтопродукти, залізо загальне (гравітаційні методи очищення); (2) нафтопродукти, СПАР, азот амонійний, нітрити, ортофосфати, ХСК, БПК5 (фізико-хімічні методи очищення, а саме: флотація, барботаж, сорція або контактна коагуляція); (3) азот амонійний, нітрати, нітрити, БПК5 (біологічні методи очищення); (4) хлориди, сульфати, залізо загальне, сухий залишок (фізико-хімічні методи очищення, а саме група іонообмінних методів та електродіаліз).

Спираючись на результати досліджень, нами було запропоновано принципову модернізацію технологічної блок-схеми очищення стічних вод, які підприємство скидає до міської системи водовідведення. За базові методи обробки стічної води слід прийняти: усереднення, відстоювання, флотацію (аерацію), фільтрацію через інертні та сорбційні матеріали, розбавлення.

ВИВЧЕННЯ ТОКСИЧНОГО ВПЛИВУ ВІДПРАЦЬОВАНИХ НАФТОПРОДУКТІВ НА ДОВКІЛЛЯ

Кравченко В. О., керівник доц. Безовська М. С.

Український державний університет науки та технологій

Нафтопродуктами називають суміші вуглеводнів, а також окремі хімічні сполуки, які були отримані з нафти і нафтових газів. До них відносять різні типи пального (бензин, дизельне паливо, гас та ін.), різноманітні оливні матеріали, електроізоляційні середовища, розчинники, нафтохімічну сировину.

Майже всі процеси використання нафти і нафтопродуктів супроводжуються їх постійними втратами внаслідок аварійних розливів, випаровування, промислових скидів забруднених вод тощо. Це призводить до забруднення довкілля та негативного впливу на всі його компоненти.

Потрапляння у навколишнє природне середовище забруднювачів зі значним вмістом відпрацьованих нафтопродуктів створює значні екологічні проблеми та навантаження, які у свою чергу призводять до глибоких змін всіх ланок природних екосистем або їх повної трансформації. Так, повітряне середовище забруднюється викидами з автомобільного транспорту та викидами при переробці нафтопродуктів, нафта забруднює Світовий океан потрапляючи до нього разом з річковими стоками або при аварійних ситуаціях, що виникають на танкерах чи при розривах морських трубопроводів, потерпають тваринний і рослинний світи.

Особливо ж варто відзначити глибокі зміни, що відбуваються з нафтозабрудненими ґрунтами, які значно змінюють всі свої властивості, зокрема порушується їх родючість.

Загальною особливістю всіх нафтозабруднених ґрунтів є зміна чисельності та обмеження видової різноманітності педобіонтів. Речовини, що містяться, наприклад, у відпрацьованих оливах, здатні накопичуватися в ґрунті й атмосфері, можуть негативно впливати на імунну систему людини, функціонування внутрішніх органів, мають ембріо- та генотоксичну дію, викликають дисбаланс статевих гормонів.

Проаналізувавши наявні у вільному доступі результати досліджень на тему токсичності ґрунтів, забруднених різноманітними похідними нафти, можемо зробити наступні висновки. Наприклад, при вивченні впливу різних концентрацій дизельного пального у лісових ґрунтах різних типів на показники росту крес-салату було встановлено, що вплив нафтовміщуючого продукту залежить від його виду та складу ґрунту. Такі дослідження допомагають встановлювати достатньо безпечний рівень вмісту нафтопродуктів у різних ґрунтах, що дасть змогу застосовувати їх для оцінювання рівня їхнього забруднення і обирати методи подальшої рекультивації територій. Також виявлено, що нафтопродукти сповільнюють схожість насіння і зміну ростових і продукційних процесів. Через забруднення ґрунту нафтопродуктами порушується вуглецевоазотний баланс, створюються анаеробні умови, змінюється окисно-відновний потенціал та вміст поглинутих основ кальцію і магнію.

Крім того, лабораторні випробування підтверджують взаємозалежність між фітотоксичністю ґрунту і ступенем гальмування розвитку рослин, а також інтенсивністю і довготривалістю забруднення. Встановлено, що рослини з довгим коренем підходять для фіторекультивації територій, що зазнали забруднення нафтопродуктами. Важливу роль у відновленні ґрунтів відіграє наявність або відсутність рослин. Наприклад, мікроорганізми, які виконують функцію окиснювачів нафти, гарно розвиваються лише в тому випадку, коли в них немає конкурентів – а саме, якщо в ґрунті відсутня рослинність з власною мікрофлорою.

ВИБІР СОРБЕНТІВ ДЛЯ ОЧИЩЕННЯ КОМПОНЕНТІВ ДОВКІЛЛЯ ВІД ЗАБРУДНЕННЯ МЕТАНОЛОМ

Звяга Д.В., керівник доц. Тарасова Л.Д.

Український державний університет науки та технологій

Забруднення природного середовища, які зумовлені аваріями відрізняються від багатьох інших техногенних негативних впливів тим, що дають не поступове, а, як правило, спричиняють залпове навантаження на довкілля, викликаючи швидку відповідну реакцію. В умовах військового стану, в наслідок застосування ворогом ракет та артилерії, аварії, при яких порушується цілісність цистерн або ємностей та відбувається вилив метанолу на ґрунт, призводять не тільки до руйнування ґрунтового покриву, але й до забруднення атмосфери, водойм і, врешті решт, до загальної токсичної дії на живі організми.

Зараз існує декілька схем ліквідації аварійних розливів метанолу, більшість з них не є досконалими: деякі не є економічними, інші не є екологічними, остання група зовсім не враховує хімічні властивості метанолу.

У роботі проведено критичний аналіз літературних джерел щодо сучасних сорбентів, які можуть бути використані при ліквідації екологічних наслідків розливів метанолу та встановлено, що більшість сорбентів, що використовують для поглинання нафти та нафтопродуктів можуть бути використані для поглинання етанолу(СТРГ, ВІВАН, МОБИУС тощо), але їх адсорбційна здатність значно зменшується (30-60 г/г для нафти до 3-5 г/г для метанолу).

У роботі наведені дані щодо статичної і динамічної ємності синтетичного ТРГ, вивчено вплив різних параметрів (швидкості фільтрування, вихідної концентрації

фільтрату та рН середовища) на сорбцію метанолу. Показано, що при сорбції метанолу з водних розчинів на ТРГ, високий ступінь видалення метанолу з води (97-98 %) до норм ГДК можна досягти при співвідношенні твердої фази сорбенту до розчину 1:100 і вихідної концентрації метанолу 10-30 мг/дм³. І тільки при концентрації метанолу > 30 мг/дм³ потрібне додаткове очищення розчину. Наведено результати дослідження сорбції метанолу на ТРГ у динамічному режимі при вихідній концентрації 50 мг/дм³ та показано, що збільшення швидкості фільтрування від 0,38 до 0,76 м/год в 2,4 рази зменшує тривалість процесу. Нами рекомендована оптимізована технологія ліквідації наслідків аварій з метанолом з застосуванням в якості сорбенту ТРГ, яка складається з локалізації розливу та збору з наступної утилізації відпрацьованих сорбентів; промивання ґрунту *in situ* з наступною очисткою стічних вод від метанолу; у разі неможливості або економічної недоцільності – зняття верхнього шару ґрунту та його утилізація.

ЕКОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ОЧИЩЕННЯ ПРОМИСЛОВИХ СТІЧНИХ ВОД ВІД ЗАБРУДНЕННЯ ОРГАНІЧНИМИ РЕЧОВИНАМИ

Мацюк Я.М., керівник доц. Тарасова Л.Д.

Український державний університет науки та технологій

Проблема повної очистки виробничих стоків від розчинених у воді органічних речовин, зокрема смол та фенолів, є однією з найбільш важливих і одночасно складних для розв'язування. Незважаючи на велику кількість вітчизняних і закордонних розробок, дану проблему не можна вважати вирішеною. складно. Тому пошук нових ефективних способів очистки промислових стічних вод є, як і раніше, актуальним.

У роботі наведені результати порівняльного аналізу методів очищення стічних вод від фенолу, формальдегіду та інших дозволяє зробити наступні висновки: всі методи, за винятком біохімічного очищення, адсорбції й евапорації, забезпечують очищення стічних вод з високими концентраціями 2-6 г/л; біохімічне очищення має високу ефективність для стічних вод з низькими концентраціями фенолу; адсорбційне очищення досить ефективне, але його переваги проявляються повно при низьких концентраціях фенолу, до того ж через регенерацію вугілля цей метод є досить дорогим; застосування евапорації можливо в тих випадках, коли переваги компактності установки, простоти експлуатації, повної автоматизації, відсутності контакту стічної води з реагентами дозволяють зневажити порівняно низькою ефективністю видалення фенолів з води в процесі відгону летючого аміаку, при якій спостерігаються значна витрата лугу, водяної пари, втрати фенолу; екстракція, як і випарювання, не забезпечує залишкових концентрацій фенолів, близьких до ГДК рибогосподарської водойми, і припустимих концентрацій для скидання в системи водовідведення, після них необхідна істотне доочищення; методи термічного окиснювання застосовуються при невеликих витратах стічних вод з високою концентрацією забруднень, у цьому випадку вони мають високу ефективність- й здатні очистити до припустимих концентрацій для скидання в каналізацію.

Остаточний вибір методу буде визначатися, з одного боку, техніко-економічним порівнянням вартості очищення всіх методів, а з іншого боку – екологічними вимогами до залишкової концентрації фенолу в стоках.

Розглянувши існуючі технології знешкодження технологічних стоків, що містять фенол та інші органічні речовини мною рекомендовано застосування комплексних методів очистки промивних вод від фенолів, а саме – електросорбційних. У роботі наведено результати визначення оптимальних умов роботи електросорбційної установки та запропоновано технологічну схему установки.

ВАЖЛИВІСТЬ ОЦІНКИ ВПЛИВУ МЕТАЛУРГІЇ НА КОМПОНЕНТИ ДОВКІЛЛЯ

Сторожко Г.О., керівник доц. Тарасова Л.Д.

Український державний університет науки та технологій

Впровадження сучасних виробничих технологій у наше життя негативно позначається на екології. Металургія – не виняток, адже вона забруднює довкілля та сприяє виснаженню природних ресурсів.

Насамперед багато металургійних об'єктів переробляють техногенні речовини, для отримання сировини. У більшості випадків, доменні шлаки збираються у відвалах. Таким чином, вони забирають сільськогосподарські та міські земельні території, створюють додаткове навантаження на ґрунт. Металургійна галузь забирає близько 25% води від усієї промисловості. Часто ця вода не обробляється належним чином і потрапляє у ґрунтові води. Це – величезна проблема довкілля. Забруднювачі провокують масову загибель біоресурсів у водоймах. У свою чергу, не можна не відзначити негативного впливу металургії на атмосферу.

Найвищий пріоритет промислової діяльності сьогодні – екологічний менеджмент, що було продекларовано у 1992 році у Ріо-де-Жанейро на Конференції об'єднаних націй з навколишнього середовища та розвитку. Європейські стандарти ISO 14000 передбачають створення безвідходних виробництв, екологічних технологій, виготовлення високоякісної продукції.

Європейська економічна спільнота допускає на свій ринок лише сертифіковані за ISO компанії. Отримання цього сертифіката дуже вигідно, адже він забезпечує: освоєння нових ринків екологічно безпечної продукції; підвищення конкурентоспроможності продукції на внутрішніх та світових ринках та інше.

Щоб зберегти природний баланс і звести до мінімуму шкідливий вплив металургії на навколишнє середовище, необхідно в найкоротший термін розв'язати багато екологічних завдань: оцінка реального стану довкілля; визначення шляхів зниження негативного впливу на природу та здоров'я людини; реконструкція та створення нових виробництв з урахуванням вимог природоохоронного законодавства; впровадження та застосування екологічно чистих технологій; створення системи управління довкіллям.

Тому дуже важливо якісно, кількісно та своєчасно визначать вплив металургії на складові біосфери. Існує багато різних підходів до вивчення біосфери, включаючи польові дослідження, лабораторні експерименти та технології дистанційного зондування.

Технології дистанційного зондування, такі як супутникові знімки та повітряні датчики, особливо корисні для вивчення біосфери у глобальному масштабі. Ці технології можуть надавати інформацію про ґрунтовий покрив, динаміку рослинності та інших екологічних змінних, які можна використовувати для моніторингу здоров'я біосфери та виявлення територій, що потребують захисту.

ОГЛЯД ТЕХНОЛОГІЙ ПЕРЕРОБКИ ПОЛІМЕРНИХ ВІДХОДІВ ТА ВИБІР ТЕХНОЛОГІЇ ДЛЯ АНАЛІЗУ ЕКОЛОГО-ТОКСИКОЛОГІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ

Інюшина К. В. , керівник проф. Зеленько Ю.В.

Український державний університет науки та технологій

Вартість обробки і знищення відходів полімерів приблизно в 8 разів перевищує витрати на обробку більшості промислових і майже в три рази - на знищення побутових

відходів. Протягом останніх п'яти років суттєво збільшилася не тільки кількість зібраних відходів, а й частка відходів, що піддаються вторинній переробці.

Розробки технологій вторинної переробки полімерів ведуться дуже давно, зокрема, в 70-х роках минулого століття було розроблено кілька методів вторинної переробки, заснованих на виробництві пластиків, здатних руйнуватися під впливом біологічних організмів, сонячного світла або води, але більшість робіт, які велися в цьому напрямку, були закриті.

На сьогоднішній день існує три основних способи вторинної переробки полімерів. Першим є термічний розклад за допомогою піролізу, який може відбуватися як в присутності кисню, так і без нього. В результаті піролізу виходять напівфабрикати-мономери, які в подальшому можуть використовуватися при синтезі. Другий за популярністю спосіб пов'язаний з розкладанням матеріалу до рівня низькомолекулярних продуктів. Отримані продукти вторинної переробки можуть бути використані для виготовлення ливарних пластмас і легкокорозійних клеїв. В даний час в Україні найбільшого поширення набув третій метод вторинної переробки полімерних матеріалів, який називається механічним рециклінгом, в результаті якого може бути отриманий гранулянт, придатний для вторинного виробництва пластмас. У більшості європейських країн, а також в США і Японії механічному рециклінгу піддаються 90% пластикових відходів, а отримані інгредієнти йдуть на вторинне виготовлення виробів із пластику.

Технологічний процес переробки ділиться на наступні етапи: сортування (грубе) і ідентифікація (для змішаних відходів); подрібнення і дроблення; відмивання і сушка; агломерація або грануляція. Першим етапом переробки є поділ змішаних (побутових) відходів термопластів за видами, яке проводять наступними основними способами: флотаційним, поділом у важких середовищах, аеросепарацією, електросепарацією, хімічними методами і методами глибокого охолодження. Найбільшого поширення набув метод флотації, який дозволяє розділяти суміші таких промислових термопластів, як ПЕ, ПП, ПС і ПВХ. Поділ пластмас проводиться при додаванні в воду поверхнево-активних речовин, які вибірково змінюють їх гідрофільні властивості.

Другий етап полягає в подрібненні полімерної сировини в крихту, розміри якої повинні складати 10-30 міліметрів в залежності від матеріалу. Потім йде відмивання і сушіння полімерної сировини з будь-якими типами забруднень. Цей етап найважливіший, так як від якості відмивання безпосередньо залежить якість готової продукції і конкурентоспроможність підприємства. Наступний етап - агломерація або грануляція. Агломерація представляє собою спікання відмитої крихти в невеликі грудочки. Агломерат вже можна реалізовувати як вторинну сировину або гранулювати. При грануляції полімерна сировина стає більш однорідною, якісною і має велику насипну густину. Гранульовану сировину в порівнянні з агломератом можна реалізувати за вищою вартістю, збільшуючи прибуток. У теперішній час перспективним напрямком переробки полімерів вважається створення проміжних матеріалів для заміни традиційних матеріалів з дерева. Основна перевага вторинної полімерної сировини над деревом – біологічна стійкість: полімери не піддаються руйнування мікроорганізмами і можуть тривалий час перебувати у воді без загрози для структури. Для поліпшення механічних властивостей до складу полімерів вводяться різні інертні добавки, наприклад, пилоподібна дерев'яна стружка або волокна.

**ВПРОВАДЖЕННЯ НОВІТНІХ ДЖЕРЕЛ ОСВІТЛЕННЯ У ВАГОННОМУ
ГОСПОДАРСТВІ ДЛЯ ДОСЯГНЕННЯ СТАЛОГО ЕНЕРГОСПОЖИВАННЯ**
Лобур Є.М., керівник ст. викл. Лоза В.Г.
Український державний університет науки і технологій

Сучасні умови перед нашою країною ставлять нові виклики, в умовах яких енергозбереження є ключовим показником для національної безпеки та екологічності. Залізнична галузь, на часі, одна з найбільших в Україні, тому впровадження енергозберігаючих технологій є позитивною стратегією, для зменшення споживання і встановлення сталого розвитку.

Вагонне господарство у своєму складі має найбільшу кількість пасажирського рухомого складу, виробничих, службових приміщень (заводи, депо, ПТО та ін.), саме тому зменшення енергоспоживання на місцях, є перспективним напрямом. Збережена енергія може бути спрямована в інші галузі, які є більш енергоємними.

Аналіз використання приладів для освітлювання, на підприємствах вагонного господарства показує, що найпоширенішими джерелами освітлення є лампи розжарення. Згідно діючих норм [ДБН В.2.5-28-2018 Природне та штучне освітлення] в Україні, встановлюються нормативні показники освітленості в різних приміщеннях, виконання котрих необхідно відповідно до вимог охорони праці.

Завдяки розвитку новітніх технологій з'явилися нові джерела освітлення, зокрема світлодіодні (LED) лампи. Приведемо основні їх відмінності від ламп розжарювання.

По-перше це безпека, при порушенні освітлювальних приладів з лампою розжарювання - можливий вибух скляної колби лампи, що призводить до травмування, світлодіодні лампи за своєю конструкцією унеможливають розрив або вибух корпусу лампи.

По-друге, це енергоефективність і енергозбереження. На жаль, вольфрамова спіраль більше випромінює «теплових» фотонів (тобто світло з довжиною хвилі більше 700-800 нм), ніж дає світла у видимому діапазоні (300-700 нм). З урахуванням того, що споживана потужність газорозрядних і світлодіодних ламп в кілька разів нижче, ніж у ламп розжарювання при тій же освітленості, яка вимірюється в люксах. Таким чином, отримуємо, що для кінцевого споживача, це дійсно вигідно.

Інша справа – промислові об'єкти. Від якості освітлення виробничих приміщень, на пряму залежить безпека виробництва профілактика виробничого травматизму та якість виготовленої продукції. Тому «корисні» гігавати повинні використовуватися безпосередньо для виробництва: обточка колісних пар, преси, електропечі і т.д.

По-третє, термін служби LED ламп, які прийшли на заміну лампам розжарювання, вище в кілька разів. Для світлодіодної лампи термін служби практично необмежений, якщо правильно організована правильна експлуатація і обслуговування.

По-четверте, це інновації та модернізації застарілих освітлювальних приладів та покращення якості освітлення, створення світлового комфорту на робочих місцях.

Таким чином з перелічених аргументів, можна зробити наступні висновки. Поступове впровадження світлодіодних ламп у вагонному господарстві, підвищить безпеку праці, суттєво знизить сталу енергоспоживання, що використовується для освітлення приміщень, дозволить економити кошти, з перспективою в майбутньому витратити менше енергоресурсів та досягнути сталого розвитку у цілій галузі та країні.

УПРАВЛІННЯ ЕКОЛОГІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ЗА ДОПОМОГОЮ ГІС

Мазний В. Ю., керівник ст. викл. Самарська А. В.

Український державний університет науки і технологій

Рівень екологічної безпеки (ЕБ) є одним із найважливіших показників сталого розвитку будь-якої країни, регіону, міста, підприємства тощо. Так система управління ЕБ повинна включати різні рівні та підрівні (ієрархію). Щоб ця система працювала швидше та ефективніше, можна застосувати геоінформаційні технології. Нині геоінформаційні системи (ГІС) є потужним інструментом для дослідження, вирішення та превентивізації екологічних проблем. Візуалізація потенційно небезпечних об'єктів і процесів на мапах дозволяє передбачити можливі негативні екологічні наслідки та запобігти надзвичайним ситуаціям (аваріям, катастрофам тощо). Наприклад, використовуючи ГІС та дані дистанційного зондування, можна контролювати: екосистеми коралових рифів; вирубку лісів (особливо незаконну); землетрусу активність та деформацію, зсуви, осідання ґрунту, берегову ерозію; теплове забруднення (міські острови тепла), пожежі, посуху, опустелювання; швидкість руху льодовиків, морський лід і сніговий покрив; рослинність і посіви; забруднення повітря (діоксид азоту, діоксид сірки, формальдегід, чадний газ, метан, тропосферний («поганий») і стратосферний («хороший») озон, аерозолі)), озонові діри, викиди від пожеж, викиди вулканів та їхню діяльність; забруднення води, якість прісної води, колір океану, повені та розливи нафти. Хоча оцінка рівня ЕБ та екологічних наслідків є складним, ресурсним та трудомістким завданням (наприклад, щоб оцінити площу земель, які постраждали від техногенної катастрофи, лісової пожежі чи повені, потрібно від кількох днів до кількох місяців), сучасні ГІС та супутникові знімки дозволяють це зробити за кілька годин.

БІОТЕХНОЛОГІЇ ОЧИЩЕННЯ ТА ВІДНОВЛЕННЯ ҐРУНТІВ, ЗАБРУДНЕНИХ ВИБУХОВИМИ РЕЧОВИНАМИ

Місяць С. А., керівник ст. викл. Самарська А. В.

Український державний університет науки і технологій

В результаті важких бойових дій довкілля неминуче зазнає негативного руйнівного впливу, особливо ґрунти. Щодня Україна несе величезні втрати чорнозему – одного з найродючіших ґрунтів у світі, для відновлення якого потрібні десятиліття та значні фінансові вкладення. Якщо своєчасно не провести належне відновлення, очищення та оздоровлення ґрунтового покриву, то бездіяльність може призвести до серйозної та масштабної екологічної кризи, а також світової продовольчої кризи. Очікується значне забруднення ґрунту 2,4,6-тринітротолуолом (тротилом). Це – одна з найпоширеніших вторинних або бризантних вибухових речовин. Доведено, що тротил є тератогенним та цитотоксичним. Також викликає занепокоєння той факт, що ця речовина та продукти її перетворення в ґрунті досить стійкі. Але на відміну від важких металів, нітро-ароматичні сполуки, у тому числі тротил, піддаються біологічному розкладанню. Це в свою чергу означає, що застосування мікроорганізмів-деструкторів може бути досить ефективним і безпечним. Крім того, корисні мікроорганізми здатні природним шляхом відновлювати родючість ґрунту та збагачувати його поживними речовинами. Так з екологічної точки зору тротил є поширеним воєнним забруднювачем та ксенобіотиком ґрунту, але для деяких корисних мікробів він є потужним джерелом азоту (N), одного з найважливіших поживних макроелементів для рослин і ризосферних мікробних спільнот. Таким чином, більшість корисних бактерій та грибів можуть рекультивувати ґрунти, забруднені внаслідок воєнних дій.

THE PHYTOMINING OF PRECIOUS METALS: OPPORTUNITIES AND LIMITATIONS

Bunchuk Yu., supervisor PhD Samarska A.

Ukrainian State University of Science and Technologies

The problems of rapid natural resource depletion and severe environmental pollution are closely and directly connected. That is why contaminated lands, brownfields and waste have recently been considered and investigated as secondary sources of useful and valuable components or “technogenic deposits”. Also, the current situation in Europe dictates new scientific directions and objectives, such as the search for alternative energy and mineral sources, especially platinum group elements (PGEs). PGEs are widely used in many branches of industry as well as in medicine, e.g., to treat cancer. Therefore, in the context of the constant demand in PGEs, their rising prices, environmental pollution and natural resource depletion: 1) biomining / phytomining is a promising alternative to traditional mining; 2) contaminated areas, brownfields and waste are perspective sources of these metals; 3) recovering polluted sites and reducing the volumes of dangerous waste are an important contribution to ecological well-being and sustainable development.

Phytomining is a special case of biomining. It is a multi-step process that implies an investigation and preparation stage (1), the intensive cultivation of specially selected plant mixtures including their microbial associations to extract different elements from contaminated soils and substrates, brownfields, low grade ores, tailing piles and ponds, dumps, sludge and other waste (2), further harvested biomass enrichment/processing (3) and target component extraction (4). From an ecological point of view, phytomining is phytoremediation with additional benefits. The phytomining of PGEs is a relatively novel, developing and highly promising eco-friendly technology. It can be technologically effective and economically beneficial where traditional methods are inexpedient and vain due to e.g., low concentration of target elements.

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ ПРАЦІВНИКІВ АГРАРНОГО ПРОФІЛЮ

Чмирков А. С, керівник доц. Вовк Б.І.

Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка

Сучасні екологічні проблеми, пов'язані зі зміною клімату, виснаженням природних ресурсів та забрудненням навколишнього середовища, висувають певні вимоги до підготовки майбутніх фахівців-аграріїв. Актуальним завданням стає формування їх екологічних можливостей. Екологічно компетентні експерти в аграрному секторі не тільки забезпечують високу якість продукції, але й вирішують завдання сталого розвитку та забезпечують захист природних ресурсів і навколишнього середовища. У цьому контексті розглянемо основні аспекти формування екологічної компетентності майбутніх кваліфікованих працівників сільського господарства.

Екологічна компетентність включає здатність розуміти зв'язок між діяльністю людини та умовами навколишнього середовища та враховувати фактори навколишнього середовища під час прийняття рішень і вирішення проблем. Вона включає знання про екосистеми, здатність оцінювати вплив сільськогосподарської діяльності на природне середовище та використовувати екологічно чисті технології та методи виробництва.

Розвитку екологічного потенціалу в аграрному секторі сприяє низка факторів. По-перше, освітні програми мають передбачати вивчення екологічних аспектів ведення

сільського господарства. По-друге, важливу роль у формуванні програмних компетентностей відіграє практичний досвід та стажування на сільськогосподарських підприємствах, які вже застосовують екологічні методи. По-третє, безперервне навчання та вдосконалення в галузі сприяють розвитку екологічної свідомості майбутніх фахівців.

Формування екологічних здібностей може здійснюватися різними методами і формами роботи. Це уроки різних типів, лекції, семінари, практичні заняття, використання сучасних цифрових технологій та взаємодія з фахівцями-практиками. Використання інтерактивних методів навчання та практичних завдань сприяє активізації освітнього процесу та сприяє кращому засвоєнню знань.

Нарешті, формування екологічної компетентності майбутніх кваліфікованих працівників сільського господарства потребує підтримки всіх сторін – закладів професійної (професійно-технічної) освіти, державних установ, громадських організацій і самих учнів. Важливо сприяти розвитку екологічно свідомих методів сільського господарства.

Формування екологічних компетентностей майбутніх кваліфікованих працівників сільського господарства є актуальним завданням, яке потребує комплексних зусиль та об'єднання зусиль закладів освіти, педагогів професійного навчання та учнів. Екологічно компетентні експерти стануть основою для сталого розвитку аграрного сектору, сприяючи захисту навколишнього середовища та покращенню якості сільськогосподарської продукції. Освіта в галузі екології та сталого виробництва має залишатися пріоритетом, а її результати мають знаходити відображення в практичній діяльності та розробках в аграрному секторі.

Список використаної літератури:

1. Оцінювання сформованості екологічних компетентностей: Навчально-методичний посібник / В. П. Карпенко, І. І. Мостов'як, Т. М. Пушкарьова-Безділь. УНУС, 2017. Одеса: НУ «ОМА», 2017. 59 с.

ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ НЕБЕЗПЕКИ НА ПРОМИСЛОВОМУ МАЙДАНЧИКУ ТЕС ПРИ НЕСПРИЯТЛИВИХ МЕТЕОУМОВАХ

Гуцаленко М.В., керівники проф. Біляєва В.В., доц. Усенко А.Ю.

Український державний університет науки і технологій

У зв'язку з підвищеною увагою до забезпечення нормальних умов праці на промислових об'єктах критичної інфраструктури виникає актуальна проблема оцінювання рівня хімічного та пилового забруднення повітря при техногенних викидах на промислових майданчиках ТЕС за несприятливих метеоумов. Існуючі методи оцінювання рівня забруднення орієнтовані на розрахунок поширення домішки в умовах конвекції та не можуть бути використані для рішення задач прогнозування для несприятливих метеоумов – штиль та інверсія.

Сучасним підходом для рішення цієї задачі є використання багатопараметричних чисельних моделей. При цьому дуже важливо використовувати математичні моделі що дозволяють швидко визначати області забруднення при використанні комп'ютерів малої та середньої потужності.

Для рішення цієї задачі розроблена чисельна модель, що орієнтована на прогнозування рівня пилового та хімічного забруднення повітря на промисловому майданчику ТЕС при штилі та інверсії. Для розрахунку поширення газоподібних та пилових домішок використовується 3D рівняння конвективно-дифузійного переносу. Це моделює рівняння враховує:

1. профіль та напрям вітру;

2. атмосферну стратифікацію;
3. інтенсивність емісії домішки;
4. місце емісії;
5. гравітаційне осадження домішки.

Положення джерела емісії домішки моделюється за допомогою дельта-функції Дірака.

Для моделювання стану штилю та інверсії використовується модель М. Берлянда для розрахунку вертикального коефіцієнту атмосферної дифузії. Чисельне інтегрування рівняння конвективно-дифузійного переносу домішки здійснюється за допомогою різницевих схем та методу розщеплення. Моделююче рівняння масопереносу розщеплюється на три рівняння: перше рівняння описує конвективний перенос домішки, друге рівняння – перенос домішки за рахунок дифузії, третє рівняння описує зміну концентрації домішки внаслідок дії джерела емісії. Далі будуються неявні кінцево-різницеві схеми, що дозволяють розв'язати рівняння розщеплення. Особливістю використаних різницевих схем є те що на кожному кроці розщеплення розрахунок здійснюється за явною формулою. Це дозволяє створити простий алгоритм розрахунку концентрації домішки в умовах штилю та інверсії.

Для проведення обчислювального експерименту потрібно використовувати типові дані метеослужб.

На базі розробленої чисельної моделі проведений комплекс розрахунків по визначенню областей небезпеки на промисловому майданчику Придніпровської ТЕС для умов штилю та інверсії. Наведені результати комп'ютерного моделювання при емісії пилу від штабелів вугілля та при викиді домішки з труб ТЕС.

ПРОГНОЗУВАННЯ РАДІОАКТИВНОГО ЗАБРУДНЕННЯ ПОВІТРЯ ПРИ АВАРІЙНІЙ ЕМІСІЇ РАДІОНУКЛІДІВ НА АЕС

**Беленко А.І., Срібний В.С., керівники проф. Біляєва В.В., доц. Форись С.М.
Український державний університет науки і технологій**

Аварійні ситуації на АЕС створюють масштабну загрозу для працівників станції та населення. Тому дуже важливо заздалегідь визначити зони ураження при можливому виникненні екстремальної ситуації на АЕС. Для рішення цієї важливої задачі використовується декілька математичних моделей. Перший клас моделей – це моделі Гауса. Моделі Гауса дозволяють визначати зони радіоактивного забруднення для постійно діючого точкового джерела емісії радіоактивної домішки або для випадку миттєвого викиду. Інший підхід – використання CFD моделей. Дані моделі дозволяють визначати зони радіоактивного забруднення з урахуванням рельєфу місцевості, наявності забудови тощо. Але використання моделей даного класу потребує дуже потужних комп'ютерів та значного часу на проведення обчислювального експерименту. Тому актуальною проблемою залишається створення швидкорозрахункових чисельних моделей, які дозволяють здійснювати прогнозування з урахуванням найбільш вагомих фізичних факторів, що впливають на формування зон радіоактивного забруднення.

Для рішення цієї задачі розроблена математична модель, що дозволяє в режимі реального часу розраховувати розміри та інтенсивність зон радіоактивного забруднення повітря та підстилаючої поверхні в разі викиду радіонуклідів на АЕС. Модель базується на використанні тривимірною рівняння масопереносу, що записано відносно об'ємної активності радіонуклідів. Моделююче рівняння дає можливість враховувати:

- стан атмосфери;
- тип викиду (залповий, довгостроковий, напівперервний)

- профіль вітру;
- швидкість вітру, напрям вітру;
- місце аварійної емісії радіоактивної домішки;
- час напіврозпаду домішки.

Чисельне інтегрування рівняння масопереносу здійснено з використанням змінно-трикутних кінцево-різницевоїх схем. На кожному кроці розщеплення визначення об'ємної концентрації радіонуклідів здійснюється за явною формулою. Створена комп'ютерна програма для проведення обчислювального експерименту.

Для експрес прогнозу зон радіоактивного забруднення повітря та підстильної поверхні розроблена двовимірна чисельна модель, що базується на чисельному інтегруванні рівняння масопереносу осередненого по висоті переносу домішки. Для чисельного інтегрування цього рівняння використовується схема Мак-Кормака.

На підставі розрахунку полів об'ємної концентрації радіонуклідів в атмосферному повітрі визначається площа радіоактивного забруднення земної поверхні та водного середовища, якщо радіоактивна хмара рухається над поверхнею водойми.

Наведені результати обчислювальних експериментів по визначенню зон радіоактивного забруднення при ймовірній емісії радіоактивних домішок на Запорізькій АЕС у випадку різних метеоситуацій. Розглядалися наступні сценарії:

1. миттєвий викид радіонуклідів з енергоблоку;
2. довгостроковий викид для метеоситуації, коли вітер спрямований на м. Нікополь.

Також отримані прогнозні дані, щодо ступеню радіоактивного забруднення сільськогосподарських угідь біля АЕС.

ЕКСТРЕМАЛЬНІ СИТУАЦІЇ НА ПОТЕНЦІЙНО НЕБЕЗПЕЧНИХ ОБ'ЄКТАХ: ПРОГНОЗУВАННЯ НАСЛІДКІВ

**Самосієнко Я.Б., Дубов Т.М., керівники доц. Берлов О.В., доц. Якубовська З.М.
Український державний університет науки і технологій**

В Україні для прогнозу аварійного забруднення робочих зон та навколишнього середовища при виникненні екстремальних ситуацій на потенційно небезпечних об'єктах використовуються емпіричні моделі, що не дають можливості здійснити оцінювання рівня безпеки з урахуванням сучасних вимог до прогнозованої інформації. Це пов'язано з тим, що дані моделі не враховують такі важливі фактори як наявність забудови на промислових майданчиках, нерівномірний профіль вітру, рух джерела емісії, нерівномірний викид хімічно небезпечних речовин з часом. Використання моделей класу CFD (ці моделі реалізовані у вигляді комерційних пакетів ANSYS, COMSOL тощо) потребують досить довгої підготовки користувача, який повинен мати ліцензію на проведення розрахунків за допомогою цих комерційних пакетів. Крім цього, дані комерційні пакети мають значну вартість – прядка декілька сотень тисяч доларів лише для вирішення обмеженого класу задач (наприклад, лише теплові задачі). Тому актуальною задачею є створення багатопараметричних моделей для визначення рівня безпеки при екстремальних ситуаціях, що, з одного боку, враховують значну кількість важливих фізичних факторів, а, з іншого боку – доступні для користувача в проектних організаціях. Розробці таких математичних моделей присвячена дана робота.

В роботі розглядаються чисельні моделі, що розроблені для рішення наступних задач:

1. Оцінювання ризику ураження людей при аварійному викиді в разі розгерметизації трубопроводу з хімічно небезпечною речовиною.

2. Оцінювання ризику баричного ураження людей при русі ударної хвилі після вибуху.

3. Прогнозування динаміки забруднення промислового майданчику при залповому викиду хімічно небезпечної речовини.

4. Експрес оцінювання ризику токсичного ураження персоналу в промислових будівлях.

5. Оцінювання ризику ураження персоналу та інтенсивності забруднення навколишнього середовища при емісії токсичної речовини в разі руху джерела по території промислового майданчика.

Для розрахунку аеродинаміки вітрових потоків використовується модель потенціальної течії та рівняння Нав'є-Стокса. Для розрахунку поля тиску при русі ударної хвилі використовуються рівняння Ейлера. Оцінка рівня забруднення атмосферного повітря і повітряного середовища всередині робочих приміщень проводиться на базі рівняння масопереносу, що враховує хімічну трансформацію домішки в повітрі. Чисельне інтегрування моделюючих рівнянь здійснюється на базі неявних схем розщеплення. Особливістю кінцево-різницевих схем, що використовуються є те, що на кожному кроці розщеплення розрахунок невідомої здійснюється за явною формулою.

Наведені результати проведених обчислювальних експериментів по оцінюванню динаміки забруднення повітря при можливих екстремальних ситуаціях на потенційно небезпечних об'єктах м. Дніпро. Розглядалося рішення задач по витоку аміаку на промислових майданчиках, аварійного розливу кислот. Результати моделювання представлені у вигляді, що дає можливість швидко аналізувати розміри та інтенсивність зон забруднення, що формуються під дією техногенного джерела забруднення.

ДОСЛІДЖЕННЯ МОЖЛИВИХ ШЛЯХІВ УТИЛІЗАЦІЇ ШЛАМІВ ГАЛЬВАНІЧНОГО ВИРОБНИЦТВА З ОБРАННЯМ РАЦІОНАЛЬНОГО

Богдановський А.П., керівник доц. Гупало О.В.
Український державний університет науки і технологій

Проблема утилізації шламів гальванічного виробництва та глибокої очистки стічних вод від іонів важких металів є актуальною для машинобудівних підприємств, які мають у своєму технологічному циклі гальванічні процеси. В роботі було розглянуто технологію нанесення гальванічного покриття: підготовка поверхонь, процес нанесення покриття, обробка після нанесення, оксидування, фосфатування. Визначено джерела утворення і склад стічних вод гальванічного виробництва. Також розглянуто джерела утворення гальванічних шламів.

Досліджено хімічний склад гальванічних шламів та їх вплив на довкілля. Виконано огляд основних напрямів утилізації гальванічних шламів, а саме:

- поховання;
- у виробництві склокерамічних композиційних матеріалів, гіпсу, облицювальних і декоративних матеріалів;
- в якості добавки, що активує, для мінерального наповнювача при виробництві асфальтових покриттів;
- в якості активних мінеральних і добавок, що пластифікують, до цементів і бетонів;
- при виробництві керамзитового гравію і цегли;
- у виробництві шліфувально-полірувальних паст;
- зв'язування інертними речовинами при високих температурах;

- використання в якості пігментів в лакофарбовому виробництві;
- в якості наповнювачів полімерних композицій на основі епоксидних смол;
- отримання металів і сплавів;
- імобілізація в полімерну матрицю, в поліоксидні каталізatori.

Також, було досліджено властивості гальванічних шламів: процесу вилуговування важких металів при контакті з дистильованою водою; взаємодії відпаленого гальванічного шламу з дистильованою водою; взаємодії гальванічного шламу зі стічною водою гальванічної ділянки. На підставі проведених досліджень запропоновано технологію виробництва сорбентів з використанням гальванічних шламів та відходів металургійного виробництва.

ДОСЛІДЖЕННЯ СТОКІВ ПІДПРИЄМСТВА ПО ВИРОБНИЦТВУ ЦУКРУ ТА ОБРАННЯ І ОБГРУНТУВАННЯ РАЦІОНАЛЬНОЇ СХЕМИ ЇХ ОЧИЩЕННЯ **Беймо Е.В., керівник доц. Суліменко С.Є.** **Український державний університет науки і технологій**

Проаналізовані особливості технології переробки цукрових буряків та цукрової тростини у цукор-пісок, визначені основні джерела забруднення води. Всі стічні води цукрових заводів можна умовно розділити на 3 категорії. Води I категорії характеризуються підвищеною температурою (в середньому близько 40°C), порівняно невисоким вмістом завислих частинок (124 мг/дм³), відносно низьким сухим залишком (600 мг/дм³). рН цих вод складає 7,7, ХСК=189 мг О₂/дм³, БСК=161 мгО₂/дм³. До вод II категорії відносяться води, що використовуються для транспортування буряків, після споруд для видалення води, ті що відходять від споруд для мийки буряків, а також з мийниці бурякових хвостиків та від промивання бурякових елеваторів. Води II категорії називають транспортерно-мийною водою. Ця категорія вод містить значну кількість завислих частинок(1971-27820 мг/дм³), їх ХСК складає 611 - 6394 мг О₂/ дм³, БСК=470 - 4150 мг О₂/дм³. Виробничі стічні води III категорії включають: розведений транспортерно-мийний осад, кислу жомову воду, воду від промивання бурякорізок, від прання фільтрувальних тканин та мішків, промивання апаратури, виварки випарної установки, з лабораторії, від промивання вловлювачів пульпи, скид від продувки оборотних систем вод I категорії, осад жомотресової води, відстій фільтраційного осаду, стоки ТЕЦ, а також побутові води житлового селища, від санвузлів заводу та промислового майданчика.

Виконані розрахунки концентрацій шкідливих речовин перед пунктом водокористування, запропонована схема очищення стоків з розподілом потоків стічних вод на три частини, залежно від ступеню забруднення, з використанням біологічних методів очистки: анаеробних та аеробних.

Метанове бродіння відбувається в двох окремих резервуарах. У першому резервуарі створюються умови, сприятливі для гідролізу високомолекулярних органічних сполук і утворення летких органічних кислот, і таким чином суттєво скорочується тривалість утворення летючих кислот. У другому резервуарі зі специфічним складом активних форм метанових бактерій відбувається обробка стічних вод, в яких вже пройшла перша фаза бродіння, утворилися летючі кислоти і рН стало рівним 7,2. В результаті тут зберігаються оптимальні умови і для другого типу спільноти мікроорганізмів і весь процес завдяки цьому значно прискорюється. Доочищення стічних вод може бути здійснене шляхом аеробного окислення в одну ступень на аеротенках-змішувачах з регенераторами. В першу частину аеротенку додається коагулянт – сірчаноокислий алюміній. Тривалість відстоювання води у вторинних відстійниках – 1,5 години. Після чого вода надходить в третинний

відстійник, куди додається коагулянт з реагентного господарства, а надлишковий активний мул з відстійника повертається в аеротенк. Потім вода надходить в контактний резервуар для дезінфекції, і, повертається в оборот.

Розрахований матеріальний баланс за запропонованою схемою очистки стоків. Також розраховано реагентне господарство для приготування гашеного вапна та розчину коагулянту.

ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СИСТЕМИ ОЧИСТКИ ВИКИДІВ АГЛОМЕРАЦІЙНОГО ЦЕХУ ФЕРОСПЛАВНОГО ЗАВОДУ

Маковецький О.В., керівник проф. Єршомін О.О.
Український державний університет науки і технологій

Основними забруднювачами навколишнього природного середовища в промислових регіонах є підприємства металургійної галузі, серед яких феросплавні заводи.

Актуальність теми зрозуміла, у зв'язку з високою токсичністю манганомісткого пилу, який містить манган та його сполуки. Відповідно до вимог екологічних нормативів, для аспіраційних систем В-3, В-5 необхідне очищення аспіраційних викидів до залишкового вмісту пилу не більш 10 мг/м^3 .

Головною продукцією одного з підприємств по виробництву феросплавів, який розташовується на Дніпропетровщині, є манганові феросплави – феросилікоманган і фероманган, які виробляються у феросплавних печах потужністю 23-75 МВ-а. У складі заводу працює агломераційний цех з 4 агломашинами, на яких виробляють агломерат мангановий, використовуваний при власному виробництві манганових феросплавів і товарний мангановий агломерат.

У агломераційному виробництві піддаються очищенню:

- газу агломераційних машин (в них міститься до 7 кг пилових викидів на 1 т агломерату);
- викиди охолоджувачів агломерату і повернення (у газах після барабанних охолоджувачів міститься до 1,2 кг пилових викидів на 1 т агломерату).

Викиди на ділянці агломерації складають 10-20 % від кількості забруднень всього підприємства.

Для того, щоб оцінити дію на атмосферу викидів були проведені розрахунки розсіювання забруднюючих речовин по програмі ЕОЛ.

Проведений аналіз схем очищення пилогазових викидів агломераційних машин, основних типів пиловловлювачів та аналіз ефективності роботи існуючої пилогазоповітряної системи очищення викидів агломераційного цеха феросплавного підприємства.

Кінцевий вміст пилу у викидах після існуючих «мокрих» пилогазоочисток аспіраційних систем агломераційного цеху складає 150 мг/м^3 та більше, що у 15 разів перевищує екологічні нормативи.

З метою забезпечення екологічних умов, запропонована блок схема, відповідно до неї розроблена технологічна схема, яка складається з групових циклонів та рукавного фільтру.

В якості пиловловлюючих апаратів першої ступені очистки пилогазоповітряної суміші пропонується використовувати групові циклони у складі трьох циклонів типу ЦП2-4250.

У якості другого ступеня очистки пилогазоповітряної суміші пропонується прийняти рукавні фільтри з імпульсною регенерацією ФРІР-7000.

За розрахунками ефективність запропонованої схеми складе 99,9 %.

АНАЛІЗ СХЕМ ОЧИСТКИ СТОКІВ ПІДПРИЄМСТВ МОЛОКОПЕРЕРОБНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ З ОБРАННЯМ І ОБҐРУНТУВАННЯМ РАЦІОНАЛЬНОЇ

**Мешков О.С., керівник ст. викл. Мешкова А.Г.
Український державний університет науки і технологій**

Необхідність пошуку та розроблення нових технологій очищення стічних вод молокопереробних підприємств обґрунтована низькою ефективністю роботи існуючих очисних споруд. Використання класичної технології біологічного очищення, що характеризується наявністю рециркуляційних потоків, пов'язано із порівняно високими витратами електроенергії на оброблення стічних вод та утворенням значної кількості надлишкової біомаси. Необхідність стабілізації утворених осадів вимагає додаткових витрат, а потреба у розробленні нових технологій очищення стічних вод обґрунтована зміною характеру та фазово-дисперсного стану забруднень стічних вод молокозаводів. За останні 10 років спостерігається зміна фазово-дисперсного складу стічних вод молокозаводів, пов'язана із зростанням попиту на кисломолочну продукцію та зменшенням обсягів виробництва пастеризованого молока, а також підвищенням концентрації нерозчинених органічних часток порівняно із вмістом розчинених сполук. Під час виробництва молочних продуктів утворюється велика кількість сироватки, близько 90 % від об'єму молока, яке переробляється. Відомі різні методи утилізації сироватки – ультрафільтрація, сушіння, виробництво етилового спирту та інших продуктів. Через відсутність досконалих ресурсощадних технологій ці методи майже не застосовуються. Основну частину сироватки разом із стічною водою скидають у каналізацію, що створює екологічну проблему. ХСК сироватки і стічних вод становить, відповідно близько 70000 та 3000 мгО₂/л, а недостатнє промислове використання відходів призводить до великих втрат цінних речовин, зниження ефективності виробництва та необхідності сплати штрафів за скидання стічних вод.

Під час дослідження був проаналізований склад молока, технологічні стадії його переробки, склад стічних вод молокозаводів.

Розглянуті широко відомі схеми очистки даного типу стічних вод (з використанням озонування, адсорбції, флоатації, електрохімічних та біологічних методів), їх переваги та недоліки. На основі аналізу була складена схема очистки, яка дозволить за своїми параметрами після очистки скидати воду у міську каналізацію або замкнути її у цикл. Розраховане обладнання для очистки

Також розглянуті та класифіковані умови праці робітників підприємства по переробці молока. За сукупністю діючих несприятливих факторів виробничого середовища умови праці більшості вивчених робочих місць молокопереробної промисловості відповідають класам 2 - 3.1.

ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ОЧИСТКИ ГАЛЬВАНОСТОКІВ ВІД ЦІАНІДІВ ТА ВАЖКИХ МЕТАЛІВ ВІДОМИМИ МЕТОДАМИ З ОБРАННЯМ РАЦІОНАЛЬНОГО

**Мотрій Д.С., керівник ст. викл. Мешкова А.Г.
Український державний університет науки і технологій**

Основним напрямком в захисті водойм від забруднення стоками гальванічного виробництва є максимальне використання їх в системах оборотного водопостачання після очищення та видалення коштливих компонентів. Очищення стоків, які використовуються в системах оборотного водопостачання, регламентується тільки технологічними вимогами до якості води повторного використання.

Об'єктом дослідження в роботі є раціональність очищення стоків гальванічного виробництва від ціанідів та хроматів реагентним та іонообмінним методами.

Мета роботи – обґрунтування найбільш доцільного та рентабельного методу знешкодження промивних стічних вод, що містять хромат-іони т.

На підставі проведеного аналізу різних існуючих схем очищення гальванічних стоків від ціанідів та хроматів, запропонований метод іонного обміну для очищення води від хрому та реагенти для очищення води від ціанідів. За результатами досліджень встановлено, що реагентний метод дозволяє досягати ГДК за ціанід-іонами, метод іонообмінної сорбції на аніоніті АВ-17-8 – за хромат-іонами. Розраховані величини питомої адсорбції хромат-іонів на аніоніті. Побудовані ізотерми адсорбції, які мають висхідний характер. Виявлено, що введення іонів хлору в модельний стік, що містить іони хрому, і, також, зміна його рН не впливає на ступінь очищення на аніоніті. Проведені дослідження регенерації хромат-іонів і аніоніту. Регенерація аніоніту 5 %-вим розчином гідроксида натрію протягом години й, відповідно, виділення хромат-іонів не дало позитивних результатів. Ступінь регенерації виявився недостатнім. Необхідно збільшити концентрацію гідроксида натрію або час регенерації.

Таким чином, можна визнати задовільним очищення стічних вод, що містять хромат-іони, на аніоніті АВ-17-8, якщо підібрати умови регенерації з метою повернення хромат-іонів для повторного використання.

РОЗРОБКА ТЕХНОЛОГІЧНОЇ СХЕМИ ОЧИСТКИ СТІЧНИХ ВОД ГАЗООЧИСТКИ ДОМЕННОГО ВИРОБНИЦТВА

Пікуш О.Г., керівник доц. Прокопенко О.М.

Український державний університет науки і технологій

Виконано аналіз складу стоків від газоочисток доменних печей, з'ясовано, що основний компонент забруднення – зважені речовини.

Розглянуто вплив стічних вод доменного виробництва на екологічні системи водойм в разі експлуатації прямої системи водопостачання.

Зважені тверді частинки сприяють утворенню стабільних водних суспензій, при цьому погіршуються прозорість та інші органолептичні властивості, знижується активність фотосинтезу водоростей.

Виконано аналіз сучасних схем очищення стоків газоочисток доменного виробництва. У технологічних схемах очищення стоків газоочисток доменного виробництва застосовуються такі методи: відстоювання, коагуляція із застосуванням поліакріламідів, осадження під дією відцентрових сил, фільтрування.

Вибір того чи іншого методу очищення (або декількох методів) виробляють з урахуванням санітарних і технологічних вимог, що пред'являються до очищених виробничих стічних вод з метою подальшого їх використання, а також з урахуванням кількості стічних вод і концентрації забруднень в них, наявності необхідних матеріальних і енергетичних ресурсів і економічності процесу

Обраний метод очищення – осадження під дією відцентрових сил.

Розглянуто фізико-хімічні основи обраного методу очищення.

Розрахований необхідний ступінь очистки стічних вод і обґрунтований варіант технологічної схеми скидання стоків. З наведених даних видно, що якість води не відповідає вимогам, що пред'являються по зважених речовинах і температурі, а в разі створення оборотної системи водопостачання – і по жорсткості.

Запропонована технологічна схема і виконаний розрахунок матеріального балансу. Схема передбачає очистку води в гідроциклонах, в відстійниках радіальних з камерою пластивцеутворення, двоступеневу рекарбонізацію, охолодження води в

вентиляторної градирні та стабілізацію свіжої води, яка подається для підживлення оборотної системи.

Розраховані основні параметри апаратів для очистки: гідроциклона та відстійника.

ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ТЕПЛОЕЛЕКТРОСТАНЦІЙ НА НАВКОЛИШНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ТА РОЗРОБКА ЗАХОДІВ ЩОДО ЙОГО ЗМЕНШЕННЯ

**Скотарь О.Ю., керівник проф. Єрємін О.О.
Український державний університет науки і технологій**

Сучасна ТЕС являє собою складний технологічний комплекс, який включає велику кількість теплосилового, електричного, електронного устаткування і будівельних конструкцій.

Факторами екологічного впливу ТЕС є забруднення повітряного басейну газовими й аерозольними викидами, ґрунтових та поверхневих вод стоками, літосфери випаданням твердих частинок та рідкими розчинами, вилучення орних земель під золошлаковідвали, теплове, акустичне, електромагнітне й електростатичне забруднення довкілля.

Пилогазові викиди ТЕС в Україні у 5-30 разів перевищують стандарти ЄС. Вміст оксидів сірки у приземному шарі повітря на границі санітарно-захисної зони перевищує ГДК у 12-12,5 разів, оксидів азоту – у 22-23 рази, золи – у 2,4 рази. Концентрації шкідливих речовин нижчі від ГДК стійко досягаються лише на відстані більшій від 15 км.

Викиди ТЕС є причиною погіршення прозорості атмосфери, кислотних дощів, парникового ефекту, підвищення захворюваності населення.

Основними напрямками підвищення екологічної безпеки ТЕС є запровадження природоохоронних заходів та заходів щодо енергозбереження, екологічного моніторингу, використання новітніх наукових розробок.

Існуючі мокрі золоуловлювачі не забезпечують достатній ступінь очищення димових газів від золових частинок, а системи очистки від оксидів сірки та азоту на ТЕС України відсутні.

Розроблена технологічна схема очистки газів з використанням жалюзійного пиловловлювача, електрофільтру, циклону та адсорберу скорочує кількість шкідливих викидів пилу та оксидів сірки в повітряний басейн до значень, що не перевищують гранично допустимих за санітарними нормами.

РОЗРОБКА СИСТЕМИ ОЧИСТКИ СТІЧНИХ ВОД ЕЛЕКТРОФЕРОСПЛАВНОГО ВИРОБНИЦТВА

**Репешко М.М., керівник доц. Романько Я.В.
Український державний університет науки і технологій**

Робота виконана на актуальну тему – підвищення екологічної безпеки електросталеплавильного виробництва. В роботі була проаналізована технологія виробництва ферохрому. Одним з джерел утворення стічних вод у виробництві ферохрому є мокра газоочистка. Основні забруднювачі, що надходять в воду: ціаніди (до 700 мг/л), хлориди (до 1000 мг/л), сульфати (до 1200 мг/л), зважені речовини (до 2000 мг/л). Описано їх вплив на екологічні системи водойм.

Розраховані умови скиду стічних вод в поверхневі водойми (концентрації речовин перед пунктом водокористування, максимальні концентрації, допустимі для

скиду). Проаналізовані існуючі схеми очищення стоків виробництва феросплавів і на підставі цього аналізу запропонований основний метод очищення для повернення води в виробництво: коагуляція з флокуляцією і вапнуванням. Розглянуто фізико-хімічні основи обраного методу очищення. Запропонована оборотна схема водопостачання, в склад якої входять: реагентне господарство коагулянту, флокулянту, апарати для приготування вапняного молока, гідроциклон, змішувач, радіальний відстійник з камерою коагуляції. Розрахований матеріальний баланс процесу очищення: залишкові концентрації в оборотній воді зважених речовин – 30 мг/л, сульфатів – 160 мг/л, хлоридів – 50 мг/л, ціанідів – 0,14 мг/л. Таким чином, запропонована схема очистки дозволить створити оборотну систему водопостачання газоочистки електросталеплавильного виробництва, і, тим самим підвищити його екологічну безпеку.

АНАЛІЗ ПРОЦЕСУ УТВОРЕННЯ ТА МЕТОДІВ ЗНИЖЕННЯ НАДХОДЖЕННЯ ДІОКСИНІВ В НАВКОЛИШНЄ СЕРЕДОВИЩЕ

Строценко М.В., керівник ст. викл. Мешкова А.Г.

Український державний університет науки і технологій

Діоксиноподібні сполуки – це досить велика кількість (близько 419) сполук: поліхлорованих дибензодіоксинів, дибензофуранів, біфенілів. Деякі з них є токсичними для живих істот і мають однаковий механізм дії. Найбільш токсичний з ДПС – 2,3,7,8-тетрахлордобензо-*p*-діоксин, токсичність якого прийнята за одиницю.

З аналізу будови молекули найбільш характерного (токсичного) представника діоксинів та його фізичних та хімічних властивостей ми бачимо, що діоксин є стійким до дії різноманітних екстремальних факторів середовища, що зумовлює довгий строк його «життя» у природі.

Для діоксинів характерна кумулятивність і відділені наслідки хронічного отруєння малими дозами. Вплив діоксинів на людину здійснюється за багатьма напрямками: порушення серцево-судинної, дихальної, травної, ендокринної, репродуктивної, кровотворювальної, нервової, кістково-м'язової, видільної систем, порушення обміну речовин, розвитку, імунітету, патологія шкіри та ін.

Діоксини не є природними утвореннями. Діоксини та діоксиноподібні сполуки поступають в біосферу від процесів переробки нафти, виробництва пестицидів, гербіцидів та дефоліантів, місць захоронення відходів, спалювання хлормістких сполук, автомобільного масла і бензину, у вихлопних газах автомобілів, що працюють на бензині, який містить свинцеві присадки, електролізні процеси отримання нікелю і магнію, литві сталі і міді, при виробництві алюмінію.

Серед джерел надходження діоксинів в організм людини на першому місті знаходяться молочні продукти, на другому – вода, риба, на третьому – молоко, на четвертому – яловичина.

Кінетичні дослідження привели до наступних оцінок періоду напіврозпаду найбільш токсичного діоксину 2,3,7,8-ТХДД:

- 1) в ґрунті – понад 10 років (до 20);
- 2) в поверхні ґрунту – від 1 до 3 років;
- 3) у донних відкладеннях – до 2 років;
- 4) у воді – 1-2 роки .

Єдиним аналітичним методом достовірного визначення діоксинів і споріднених сполук на необхідному рівні чутливості є хромато-мас-спектрометрія.

Проаналізовані відомі технології знешкодження діоксинів, які поділяються на термічні, низькотемпературні методи деструкції, біологічні методи, комбіновані

технології. Важлива роль в зменшенні забруднення діоксинами навколишнього середовища належить удосконаленню існуючих технологій, завдяки чому надходження діоксинів в біосферу припиняється чи зменшується в десятки разів. Основний метод знешкодження ґрунтів, забруднених діоксинами, поки зводиться до їх видалення та складування у спеціальних сховищах. Інші методи використовуються багато рідше, і вони ще не вийшли із стадії експерименту.

Запропонована технологія знешкодження діоксинів у ґрунтах за допомогою пероксиду або його суміші з супероксидом лужного та / або лужно-земельного металу, яка додатково може містити оксид або гідроксид цього металу.

ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ВИКИДІВ КОКСОВОГО ЦЕХУ НА СТАН ПОВІТРЯНОГО БАСЕЙНУ ТА РОЗРОБКА ЗАХОДІВ ЩОДО ЇХ ЗМЕНШЕННЯ

Ткач А.П., керівник доц. Суліменко С.Є.

Український державний університет науки і технологій

Коксохімічне виробництво забруднює атмосферу окислами вуглеця і сірки. На 1 т вугілля, що переробляється, виділяється близько 0,75 кг SO₂ і по 0,03 кг різних вуглеводнів і аміаку. Крім газів, коксохімічне виробництво виділяє в атмосферу велику кількість пилу. Є дані, що при виробництві коксу на 1 т вугілля, що переробляється, виділяється близько 3 кг вугільного пилу. Основними шкідливими інгредієнтами пилогазових викидів є вугільний і коксовий пил, оксиди вуглецю, сірки та азоту, аміак, сірководень, фенол, бензол, ціаністий водень, нафталін, бенз(а)пірен. Деякі сполучення цих речовин володіють ефектом сумачії; пил містить сполуки марганцю, міді, цинку, кадмію, свинцю. Максимальна концентрація більшості шкідливих речовин у приземному шарі атмосфери від неорганізованих викидів при виробництві коксу значно перевищують їх ГДК_{м.р.}

Була виконана оцінка рівня забруднення атмосферного повітря з врахуванням кратності перевищення показників забруднення їх гранично допустимого нормативного значення. Індекс ПЗ представляє собою відносний інтегральний критерій, який характеризує інтенсивність та характер сумісного впливу усієї сукупності присутніх в повітрі шкідливих домішок:

Розраховані значення ПЗ для різних джерел викидів та окремих забруднювачів повітряного басейну, а також їх внесок в загальне забруднення повітряного басейну коксовим цехом. Кратність перевищення індексу забруднення повітряного басейну гранично допустимого нормативного значення складає 13,191. Такий рівень забруднення повітряного басейна в районі підприємства є неприпустимим (ПЗ > ПДЗ), а ступінь його небезпеки кваліфікується згідно нормативним документам як дуже небезпечний, тому що ПЗ > 8,0 * ПДЗ.

Має місце перевищення гранично допустимого рівня забруднення за 5 інгредієнтами викидів, пріоритетними з яких є діоксид азоту, бенз(а)пірен та діоксид сірки.

Запропонована система безпилової видачі коксу, яка передбачає відбір пилогазової суміші за допомогою парасольки удосконаленої конструкції та двохступеневе її очищення спочатку в груповому циклоні ЦН-15×6УП, а потім в мокрому коагуляційному пиловловлювачі КМП-7/1 забезпечує локалізацію викидів в атмосферу та зниження вмісту коксового пилу у них на 99,8 % та інших забруднювачів на 95 ÷ 96 %.

Реалізація результатів роботи дозволяє гарантовано знизити максимальну приземну концентрацію шкідливих речовин від викидів при виробництві коксу до

санітарних норм, сприятиме зменшенню захворюваності населення, збереженню біологічних ресурсів промислових регіонів і запобіганню деградації природних екосистем.

РОЗРОБКА СХЕМИ ОЧИСТКИ СТІЧНИХ ВОД ВИРОБНИЦТВА СВИНЦЕВИХ АКУМУЛЯТОРІВ

**Філоненко Д.С., керівник ст. викл. Мешкова А.Г.
Український державний університет науки і технологій**

Розглянута технологія виробництва свинцевих акумуляторів, джерела утворення стічних вод, концентрації забруднень – сульфатів (3000 мг/л), свинцю (20 г/м³). Описано вплив свинцю і сульфатів на екологічні системи водойм і людину. Охарактеризована існуюча на Дніпропетровському акумуляторному заводі схема очищення стічних вод, в яку входять такі споруди: горизонтальний відстійник, три реактора, тонкошаровий відстійник, фільтр. Схема ґрунтується на хімічних методах очищення, пов'язана з великою витратою коштовних реагентів і не забезпечує необхідного ступеня очищення. Проаналізовані можливі методи очистки стоків.

Розрахунками обґрунтована неможливість, з екологічної точки зору, експлуатації прямої системи водопостачання. Запропоновано в якості основного методу очищення для повернення води в у виробництво – електроліз. Розглянуто фізико-хімічні основи обраного методу очищення. Запропоновано технологічну схему очищення, в яку входять: реагентне господарство коагулянту, флокулянта, апарати для приготування розчину лугу, електролізер, фільтр, апарати для відстоювання. Розрахований матеріальний баланс процесу очищення і параметри електролізера. Запропонована схема дозволяє очистити воду до вмісту свинцю – 0,01 мг/л, сульфатів – до 150 мг/л. Сила струму, необхідна для виділення речовини в розчин – 0,58 А, ширина реактора – 50 см, довжина – 8 м, швидкість руху води – 27 м/год, відстань між електродами – 8-10 мм.

ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ОЧИСТКИ СТІЧНИХ ВОД ВИРОБНИЦТВА КОКСУ З РОЗРОБКОЮ ЗАХОДІВ ЩОДО ЇЇ ПІДВИЩЕННЯ

**Чапалюк О.В., керівник ст. викл. Мешкова А.Г.
Український державний університет науки і технологій**

Розглянута технологія коксування кам'яного вугілля, проаналізовані викиди в атмосферу з опалювальної системи коксових печей та викиди шкідливих речовин при гасінні коксу. Далі приведені тверді відходи, які утворюються в даному виробництві. Фус кам'яновугільний складається зі смоли кам'яновугільної (50-80 %), фенолу (до 10 %), вугільного та коксового пилу (до 5 %). «Кисла смолка» містить бензолні вуглеводні (25 %), воду (до 25 %), сірчану кислоту (20 %), сульфокислоти (20 %), золу (5 %). Далі були проаналізовані джерела забруднення води в коксохімічному виробництві та робота установки біохімічного очищення оборотної води. Фенольна вода, яка надходить після очищення на БХУ підприємства не задовольняє вимогам до якості оборотної води по ХСК, фенолам, роданідам та смолам. Воду необхідно доочищати.

Також розглянутий вплив фенолів на екологічні системи водойм.

Надана порівняльна характеристика якості води після гасіння коксу з вимогами до якості води в водоймах, води оборотних циклів. Проаналізовані можливі методи очищення стоків від фенолів: екстракція, пароциркуляційний метод, біологічний метод. Рідше застосовують окислення та адсорбцію.

Рекомендується використання інгібіторів корозії – ортофосфата натрія. Це дозволить знизити швидкість корозії вуглецевої сталі до допустимих норм – 0,2-0,3 мм/рік, при рівномірному характері протікання процесу, а також зменшити кількість зважених речовин у воді.

Для скорочення викидів шкідливих речовин з гасильних веж, потрібно доочищати стоки після біохімічної очистки. Пропонується це робити за допомогою 2-х ступеневої адсорбції в адсорбційному фільтрі з нерухомим шаром адсорбенту. В якості адсорбентів можливо використовувати коксовий, вугільний пил, полукокс, кокс замість відомих та дорогих сорбентів. За запропонованою системою очищення розраховано матеріальний баланс. В результаті було складено таблицю порівняльної характеристики якості води після запропонованих заходів і води, яка використовується в оборотних циклах коксохімічного виробництва. Виконано розрахунки основних технологічних параметрів обладнання для очистки води: флотатора, аеротенка, вторинного відстійника, адсорбційного фільтра.

ПІДСЕКЦІЯ «БЕЗПЕКА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ»

РИЗИКИ ПІДПРИЄМСТВ ПІД ЧАС РОБОТИ В ОСОБЛИВИЙ ПЕРІОД

Дзюман А.В., керівник проф. Горобець В.Л.

Український державний університет науки і технологій

Ризики підприємств під час роботи в особливий період можуть бути різноманітними і залежать від природи цього періоду. Особливі періоди можуть включати кризові ситуації, зміни на ринку, економічні або політичні проблеми, природні катастрофи, пандемії, війну, а також специфічні події.

Ризик війни є однією з найсерйозніших загроз для підприємств під час роботи в особливий період. Цей ризик складається з різних аспектів та наслідків.

Фізичні руйнування та втрати.

- Фізичні збитки - військовий конфлікт може призвести до фізичного руйнування будівель, обладнання, складів та інфраструктури підприємства. Важливо мати страхові поліси та плани відновлення для відновлення пошкоджених активів.
  - Втрати виробничих потужностей - руйнування та призупинення виробництва може призвести до втрати доходу. Підприємства повинні розглядати можливості альтернативного виробництва та виробничого обладнання в інших регіонах.
- Сприйняття ризику.
- Невизначеність – під час військового конфлікту може з'явитися невизначеність на ринку праці, а також в суспільстві. Підприємства повинні бути готові до цього та робити регулярний моніторинг ситуації.
  - Страхи та паніка - страх перед воєнними подіями може вплинути на споживчий попит та інвестиції. Комунікація з клієнтами та інвесторами у цей період є досить важливою для збереження довіри.
- Заборони та обмеження.
- Експорт та імпорт – події у цей особливий період можуть призвести до обмежень та заборон на зовнішню торгівлю. Підприємствам слід враховувати це під час планування подальших поставок, а також під час роботи з міжнародними партнерами.
  - Фінансові обмеження - фінансові санкції та блокування рахунків, як правило, ускладнюють фінансову діяльність підприємства.
- Людські ресурси.

- Евакуація та безпека працівників – підприємствам важливо мати плани евакуації та забезпечити безпеку працівників в умовах війни. Це може включати евакуацію зони конфлікту та надання допомоги працівникам у небезпеці.
Фінансові втрати.
- Ризики валютних курсів - воєнні конфлікти впливають на валютні курси та фінансові ринки. Підприємствам необхідно розглядати заходи для зменшення ризику змін валютних курсів.
- Втрати вартості активів – існує ймовірність втрати вартості акцій та інвестицій підприємства.
Пошкодження інформаційних систем.
- Під час війни, ворог може намагатися здійснити кібератаки на підприємства, які спрямовані на руйнування чи крадіжку конфіденційної інформації. Підприємствам необхідно вдосконалити свої системи кіберзахисту та постійно робити перевірку на витік інформації.
Усі ці аспекти ризику війни вимагають комплексного планування та реагування з боку підприємств. Важливо мати стратегії, плани надзвичайних ситуацій та засоби комунікації, щоб ефективно подолати ризики та зберегти стійкість підприємства не лише під час воєнних конфліктів, а й під час таких ризиків, як правові та політичні, економічні, природні та соціальні, технологічні тощо. Крім того, важливо бути гнучким та швидко реагувати на зміни в ситуації та робити все можливе для збереження безпеки працівників та активів підприємства.

РИЗИКИ ТА НАСЛІДКИ ПОРУШЕНЬ ПІД ЧАС ЕКСПЛУАТАЦІЇ ЕЛЕКТРИЧНИХ ПРИЛАДІВ

Богуш А.А., керівник проф. Горобець В.Л.

Український державний університет науки і технологій

У сучасному світі експлуатація електричних приладів є невід’ємною частиною нашого повсякденного життя та промислового виробництва. Від побутових пристроїв, таких як холодильники та мікрохвильові печі, до великих промислових систем, які забезпечують виробництво, — усі вони потребують правильної експлуатації. Проте, навіть при дотриманні всіх правил та стандартів існують ризики та можливі наслідки порушень під час експлуатації електричних приладів.

Одним із найбільших ризиків є неправильне підключення або використання електричних приладів. Наприклад, неправильно підключений кабель може призвести до короткого замикання, пожежі або навіть ураження електричним струмом. Крім того, неправильна експлуатація приладів, така як перевищення навантаження або використання у непридатних умовах, може призвести до їхніх несправностей та небезпеки.

Важливим аспектом є також недбале ставлення до обслуговування електричних приладів. Регулярна перевірка на стан та ефективність може запобігти несправностям, але нерідко цим нехтують. Відсутність регулярного обслуговування може стати причиною небезпеки.

Важливо також враховувати ефективне управління електричними приладами з точки зору енергоефективності та збереження ресурсів. Перевищене використання електроенергії не лише призводить до збитків у грошових витратах, але й сприяє енергетичним втратам і може впливати на навколишнє середовище. Оптимізація використання електричних приладів, вимкнення їх у режимах очікування та вибір енергоефективних моделей може сприяти зменшенню споживання електроенергії.

Електричні транспортні засоби, такі як автомобілі та автобуси, споживають електроенергію для руху. Якщо ці транспортні засоби живляться від енергосистем, які виробляють електроенергію з використанням вугільного палива, це може призвести до збільшення викидів CO₂ у навколишнє середовище, що призводить до забруднення повітря та сприяє зміні клімату.

Наслідки порушень під час експлуатації електричних приладів можуть бути катастрофічними. Пожежі та вибухи можуть призвести до втрати майна та, що є найважливішим для кожної людини, життя. Ураження електричним струмом може завдати серйозних травм або навіть призвести до летальних наслідків.

Доцільно наголосити, що освіта та підвищення обізнаності громадськості стосовно безпеки електричних приладів є дуже важливим. Інформаційні кампанії та навчальні заходи можуть допомогти людям краще розуміти ризики та правила безпеки з електричними приладами. Це особливо важливо для дітей та підлітків, які можуть бути менш усвідомленими щодо правил поведінки з електричними приладами.

Тому важливо бути обізнаними у вимогах та правилах безпеки для кожного конкретного електричного приладу, ретельно слідкувати за їх станом та регулярно проводити технічне обслуговування. Навчання безпечній експлуатації та свідоме ставлення до використання електричних приладів є важливими кроками для забезпечення безпеки та запобігання можливим небезпечним наслідкам.

ГУМАНІТАРНІ ДИСЦИПЛІНИ

ПІДСЕКЦІЯ «УКРАЇНОЗНАВЧІ НАУКИ»

ДЖЕРЕЛА ПОПОВНЕННЯ МОЛОДІЖНИХ ЖАРГОНІЗМІВ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Бичишина Д.О., керівник доц. Ляшенко І.С.

Український державний університет науки і технологій

Сучасний молодіжний сленг (або жаргон) – структура досить складна. Вона включає в себе дуже багато підвидів – хіпі, панків, металістів, рейверів, реперів, байкерів, комп'ютерників тощо. Жаргонізми, сленгові словця стали свого роду «модою», вони звучать скрізь. Причину посилення впливу жаргонів дослідники пов'язують тим, що ці елементи нелітературної мови відображають сутність реальних соціальних та економічних відносин. Зміна соціально-політичних умов, поява і розвиток «тіньового» приватного підприємництва, що супроводжується боротьбою за переділ власності і сфер впливу, зміна у зв'язку з цим ціннісних орієнтирів, прояв таких «виразок» суспільства, як рекет, наркоманія тощо – ось головні чинники активності подібної лексики. Підлітки високо цінують неординарні жести, вчинки і, природно, слова. Усе це – грунт для зростання молодіжного жаргону. Крім того, молодіжний жаргон – це щось на зразок пароля, що вказує на приналежність до «своїх».

Істотний вплив на молодіжний жаргон справляє сьогодні англійські запозичення, зокрема, комп'ютерний сленг (*зависнути, клікати* тощо); будучи одним з джерел поповнення молодіжного жаргону, в той же час сам комп'ютерний сленг зазнає впливу з боку жаргонів, у результаті чого «комп'ютерна мова» починає виступати як новий різновид молодіжного жаргону.

Які ж основні джерела поповнення і збагачення молодіжного жаргону в українській мові початку XXI ст.? Зібраний фактичний матеріал і спостереження дали змогу виокремити кілька таких джерел.

1. Новоутворення на основі як питомих, так і запозичених дериваційних ресурсів. Перший спосіб представлений різними підспособами, серед яких переважає суфіксальний. У процесі творення іменників-неологізмів, корпус яких є найбільшим в аналізованому соціолекті, на початку ХХІ ст. найпродуктивнішими постпозитивними формантами є: *-ик* (*джусик* – сік, *борзик* – той, хто поводить себе нахабно, агресивно), *-ух(a)/-юх(a)* (*приколюха* – жарт, розіграш), *-к(a)* (*катка* – гра, *ботанка* – заучка-відмінниця), *-он* (*зачесон* – зачіска), *-ак* (*зомбак* – зазомбована), *-іст* (*фінгаліст* – особа, яка ставить синці під оком).

2. Іноземні мови. З-поміж неологізмів іншомовні походження, не зафіксовані словниками, посідають другу позицію в жаргоні й також є досить чисельними. Адже останнім часом іноземні мови мають усе більший вплив на молодіжну субмову. Серед них майже 90 % займають англіцизми й американізми. Це зумовлено тим, що нині англійська мова посідає домінуючу позицію в світі як засіб міжнародного спілкування, активно входить у сучасне мовлення українців. Наприклад, *хейтер* (з англ. *hater* – ненависник) – людина, яка ненавидить й осуджує все і всіх, хто їй не подобається або агресивно реагує на будь-яку інформацію, яку вона тільки бачить; *тічер* (з англ. *teacher*) – учитель; *ізі* (з англ. *easy* – легко) – легко, без зусиль, не стомлюючись.

3. Входження з інших жаргонів. Передусім, це нові жаргонні одиниці з комп'ютерного соціолекту, оскільки в інформаційну добу швидко розвиваються комп'ютерні технології і сучасна молодь підтримує науково-технічний прогрес: *ноут* – ноутбук, *задротити* – фанатично грати в комп'ютерні ігри.

Захоплення молодих людей спортом (особливо футболом) було й залишається на всі часи, а тому проникнення одиниць цього соціолекту досить характерне явище: *пеналь* – одинадцятиметровий штрафний удар.

Не менше зацікавлення виявляє молодь і щодо автомобілів і всього, пов'язаного з ними, а також цим жаргоном, яким вона активно послуговується: *підрізати* – несподівано стрімко обігнати який-небудь транспортний засіб.

4. Запозичення із кримінального аргю. Певній частині молоді здається, що використання таких слів у мовленні підкреслює їх дорослість, «крутизну», підвищує їхній соціальний статус серед однолітків.

Отже, мовний процес кінця ХХ – початку ХХІ ст. характеризується посиленням ролі неформальних, нелітературних елементів у мовленні. Це виявляється не тільки в нестандартизації розмовної мови, а й у проникненні сленгу до різних стилістичних рівнів – мови засобів масової інформації та художньої літератури. Виникнення сучасних сленгових слів і виразів є об'єктивованим дійсністю процесом, який не можна й не варто зупиняти.

З одного боку, сленг збіднює мову, перешкоджаючи інтелектуальному і творчому розвитку особистості, а з іншого. відображає тенденції, важливі для сучасної мови в цілому, і без його всебічного вивчення лінгвістичний опис сучасної української мови буде неповним.

НІКОПОЛЬ У ДРУГІЙ СВІТОВІЙ ВІЙНІ

Гафаров Д.В., керівник ст. викл. Лагдан С.П.

Український державний університет науки і технологій

Моє рідне місто Нікополь – місто обласного значення в Дніпропетровській області, адміністративний центр Нікопольського району, четверте за чисельністю населення місто області, центр Нікопольського марганцевого басейну, у місті працюють два підприємства металургійної та декілька машинобудівної промисловості.

Вдруге за останнє століття місто переживає жахіття війни, постійно перебуваючи під обстрілами армії рф, близько 50–60 % нікопольців виїхали з міста через активні бойові дії.

Напередодні Другої світової війни нікопольські підприємства напружено працювали, зокрема трубний завод випустив 86 000 т труб. Площа Нікополя на 1 січня 1941 р. досягла 57,8 км², населення становило 70 тис. осіб. Серед них українців було 74 %, росіян – 20,2 %, євреїв – 3 %. Навесні 1941 р. в Нікополі були сформовані полки 206-ї стрілецької дивізії. Після нападу Німеччини на СРСР 22 червня 1941 р. частини цієї дивізії, поповнені нікопольцями, були введені до складу Південно-Західного фронту та взяли участь в обороні столиці України – міста Києва.

У Нікополі було створено винищувальний батальйон для боротьби з ворожими парашутистами. Тисячі мешканців працювали на спорудженні оборонних рубежів під містом. Наприкінці липня 1941 р. було сформовано 255-у стрілецьку дивізію, підпілля та два партизанські загони. На початку серпня 1941 р. на підтримку нікопольських партизанів прибули дві групи харківських партизанів.

У зв'язку з наближенням військ ворога трубний та машинобудівний заводи евакуювали на Урал. Нікопольсько-харківський партизанський загін перейшов на базу до Дніпровських плавнів. 255-а стрілецька дивізія була відправлена на фронт під Кривий Ріг і там була розбита німецьким моторизованим корпусом протягом двох днів. 17 серпня 1941 р. Нікополь був захоплений німецькими військами першої танкової групи під командуванням генерала Евальда фон Клейста. Під час окупації в місті загинуло 8 тис. жителів та військовополонених.

На південному заході від Нікополя в серпні-жовтні 1941 р. діяло велике партизанське об'єднання, до складу якого входили загін спеціального призначення № 1080 Південного фронту, Апостолівський, Лепетиський, Нікопольсько-Харківський, Криворізький загони (близько 500 бійців). Після запеклих боїв німці оточили район розташування партизанської бази двома полками 444-ї охоронної дивізії і завдяки підтримці артилерії розгромили партизанів. Понад 200 партизанів загинули в боях, решту було захоплено в полон і розстріляно. Врятуватися вдалося одиницям.

Восени 1941 р. виникла підпільна група «Правда» учнів Нікопольської педагогічної школи на чолі з М. Хілінським. У лютому 1942 р. група припинила свою діяльність, але вже навесні М. Хілінський почав організовувати нове підпілля. У грудні 1942 р. гестапо виявило організацію, заарештувало та розстріляло більшість її активу. У квітні 1943 р. розпочала діяльність підпільна група на чолі з А. Я. Кардашовим, яка проводила антифашистську агітацію та здійснювала акти саботажу. У той самий час виникла підпільна група «Месник», організатором якої був Л. Ф. Хлястиків. Восени 1943 р. ці підпільні групи почали створювати партизанський загін для надання збройної допомоги військам Червоної армії, але підпільники були виявлені німецькою контррозвідкою та розгромлені. Активну діяльність проти окупантів вела також Нікопольська організація українських націоналістів під керівництвом Федора Вовка, директора ЗОШ № 9. Вона налічувала до 100 осіб. Гестапо виявило кількох членів ОУН, тому Ф. Вовк наказав учасникам залишити місто. Частина членів ОУН виїхала на захід під виглядом біженців. Іншу частину українських підпільників-націоналістів, що залишилась, у 1944-1945 рр. викрили й репресували органи НКВС. Ф. Вовка було обрано третім віце-президентом Української Головної Визвольної Ради, він продовжив діяльність в еміграції.

Після визволення 25 жовтня 1943 р. міст Дніпропетровськ та Дніпродзержинськ війська 3-го Українського фронту вийшли на лінію Кривий Ріг – Апостолово – Нікополь. Німці чинили запеклий опір, намагаючись зберегти родовища Криворізького залізорудного та Нікопольського марганцевого басейнів для військової промисловості

Німеччини. Так, із 1941 по кінець 1943 р. в Німеччину було вивезено 1 782 тис. т марганцю, що задовольнило до 88 % потреб її військової промисловості. Тривали жорстокі кровопролитні бої. Лише в ніч із 7 на 8 лютого 1944 р. Нікополь був звільнений. У боях за місто загинуло та померло від ран 547 бійців та командирів. Німецькі війська в боях під Нікополем втратили більше 15 тис. солдатів та офіцерів убитими, пораненими й полоненими.

У Нікополі було зруйновано близько 900 будинків, спалено цехи трубного заводу, інших підприємств, багато шкіл, установ тощо. Загальні збитки народному господарству Нікопольського району становили 944 млн 929 тис. карбованців.

Пам'ять про воєнні часи назавжди залишиться в історії Нікопольського краю.

ВІДОБРАЖЕННЯ СІМЕЙНИХ ЦІННОСТЕЙ У ПАРЕМІЯХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Деєв В.Ю., керівник ст. викл. Лагдан С.П.

Український державний університет науки і технологій

У кожному етносі сама наявність родини відіграє важливу роль. Сформовані в родині цінності безпосередньо залежать від того, які норми світосприйняття панують у суспільстві. Водночас постає питання: чому часто звертаються до проблеми інституту сім'ї? Зрозуміло, що сім'я – це коло рідних людей, до яких людина має довіру, із якими відчуває себе в безпеці, яких любить, вважає найкращими друзями, із якими ділиться найважливішими таємницями й думками. З огляду на нинішню ситуацію щодо цілісності інституту сім'ї можемо відзначити, що, на жаль, не кожна сім'я є повною, благополучною, а деколи її члени зовсім не мають тих стосунків, які повинні бути в справжній сім'ї. Беручи до уваги ці факти, звернемося до прислів'їв та приказок, які передають народні уявлення про основи справжньої сім'ї.

Українські паремії містять свого роду послання, які мають повчальний зміст. Звернемо увагу на такі паремії на тему сім'ї: Міцна сім'я – міцна держава; Земля без води мертва, людина без сім'ї – пустоцвіт; До свого роду хоч через воду; Яке дерево, такий клин, який батько, такий син; Хто батька-матір зневажає, той добра не знає. Що ж за контекст ховається за словесними завісами цих виразів? Спробуємо з'ясувати.

Так, зі змісту приказки «Міцна сім'я – міцна держава» не складно здогадатися, що коли в сім'ї міцні взаємовідносини, то завдяки їй і сама держава зміцнюється, адже коли є злагодженість і гармонія між людьми, то успіх і стабільність будуть супроводжувати їх. Як наслідок, держава в цілому відчуватиме на собі вплив характерів таких родин.

Прислів'я «Земля без води мертва, людина без сім'ї – пустоцвіт» відображає головний сенс наявності сім'ї в житті людини. За відсутності сім'ї людина відчуває пригніченість, самотність, тривожність. У всіх нас є проблеми й думки, з якими не завжди вдається впоратися самотужки, і часто виникає потреба розділити це з кимось. Родина – це те коло близьких і важливих людей, що завжди допоможуть вирішити життєві проблеми один одного, тож її відсутність має такий самий наслідок, що має відсутність води у землі. Це прислів'я закликає цінувати сім'ю, зокрема батьків.

Радість від присутності родини поруч із нами – саме про це твердить вираз «До свого роду хоч через воду». Людина готова проходити будь-які випробовування заради найдорожчого, що є в неї, долати всі труднощі й перешкоди. Цінність родини в її очах має найвищий ступінь важливості, тому вона шанує та любить свій рід, батьків, родичів.

«Яке дерево, такий клин, який батько, такий син» – це порівняння не є випадковим. У житті «що посієш, те й пожнеш». Діти схожі на власних батьків не лише

зовнішньо, і саме батьківське виховання відображається в них. Коли батьки є людьми чуйними, добрими та справедливими, то і їхні діти стануть такими, братимуть із них приклад.

Прислів'я «Хто батька-матір зневажає, той добра не знає» має антонім: «Батька й неньку поважати – крашу долю мати». Незважаючи на форму, обидва мають спільний сенс. Діти не завжди розуміють прагнення своїх батьків, нехтують настановами, тим самим проявляючи непослух. Часто це стає причиною труднощів у навчанні, досягненні мети, взаємовідносинах. Сформована в сім'ї повага один до одного стає нормою поведінки загалом, допомагає адаптуватися до нового оточення, сприяє налагодженню взаємин у суспільстві, досягненню успіхів у житті.

Проведений аналіз дає змогу дійти висновку, що народна мудрість, виражена в прислів'ях та приказках, – це путівник по життю людини, а також настанова для формування відносин у родині. Завдяки їм можна знайти орієнтир у досягненні злагоди в сім'ї та успіху в цілому.

КОЗАЦЬКІ ПРИЗВИЩА НА ВІДОБРАЖЕННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ РИС ТА ВДАЧІ ЇХ НОСІЇВ

Кімлик А.О., керівник ст. викл. Лагдан С.П.

Український державний університет науки і технологій

Сучасні прізвища постали від давніх прізвищ – найменувань, які давали людині (додавали до її імені) і вказували на яку-небудь рису її характеру, зовнішності, діяльності, звичок. Такі слова здебільшого з'являлися мимовільно, стихійно, ніхто їх не творив спеціально. Козаки ж вигадувати прізвищя навмисно, перетворюючи наречення новоприбулих на цілу церемонію й випробовуючи їх вдачу. Присліпа, Сторчак, Підвечеря, Кабанець, Корж, Горб, Шмат, Шматенко – сотні подібних прізвищ значилися в списках куренів Запорозької Січі. Хоча вони напевно не були справжніми. Часто зміна прізвища з приходом на Січ була необхідністю, адже серед козаків було безліч кріпаків-утікачів з усієї України. Тому новоприбулих іменували по-новому, щоб їх не могли розшукати поміщики. До того ж зміна прізвища позначала початок нового життя, споріднення із січовим товариством.

Разом із наданим на Січі прізвищем новоприбулий козак отримував і рід занять. Велику групу складають прізвища на позначення військових занять, як-от: Хорунжий – козак, який оберігав корогву (застарілий варіант «хоругва» – прапор); Сотник – очільник сотні; Атаманенко – від «атаман» – ватажок військового загону; Джур, Джура, Цюра – зброєносець у козацької старшини; Курінний, Кошовий – ватажок куреня, коша; Компанієць – представник Компанійського полку, що складався з вільнонайманої кінноти; Пушкар, Гармаш, Гарматій – козаки, які обслуговували або виготовляли цей вид зброї; Сердюк – гетьманський охоронець або найманий піхотинець тощо.

Щоб забезпечити життєдіяльність Запорозької Січі, козаки опанували різні ремесла, промисли, вели господарську й торговельну діяльність, що підтверджують такі прізвища: Соломаха, Тетеря (від назв страв, які козаки готували), Скляр, Саловоз, Стороженко, Мельниченко, Порохня, Тягнишкіра, Дігтяр, Стельмах, Попович, Крамар.

Низка козацьких прізвищ містить назву місцевості, міста або села, звідки походив прибулий, і має прикметникові чи іменникові основи, наприклад, Полтавський, Галицький, Кодацький, Чигиринський, Лебединець, Чугуєвець, Поліщук, Волошко. Як відомо, січове козацтво було багатонаціональним, тому козаки отримували й такі прізвища, як Лях, Полулях, Сербин, Литвин, Вірменко, Циганенко, Турчин, Гуцул тощо.

Яскрава риса зовнішності, типова поведінка, своєрідність вдачі, мовленнєві відмінності – такі ознаки портрета новоприбулого на Січ, позначені влучними словами, спонукали до виникнення прізвищ на кшталт Головатий, Чубенко, Носань, Шрам, Горбоніс, Сухина, Слинько, Легкоступ, Свистун, Покотило, Гаркуша, Заїка та ін.

Під час нагородження прізвищем новачки виявляли свій характер. Когось ображало нове прізвище, тому він захищався кулаками. Таких козаків зазвичай не поважали. Але більшість новачків усе ж витримувала випробування, показуючи свою емоційну загартованість. Відчайдушний дух запорозьких козаків відображає своєрідна за способом творення група прізвищ, не властива іншим слов'янським мовам, що поєднує наказовий спосіб дієслова, із заперечною часткою чи без, та іменник: Непийвода, Недайкаша, Неїжборщ, Нагнибіда, Паливода, Перебийніс, Убийвовк, Куйбіда.

Виходячи з вищевикладеного, можемо зробити висновок, що козацькі прізвиська створювалися з якоїсь характерної риси людини. Таким чином звичай найменування, використовуваний із метою сховати козаків від тієї чи іншої написаної для них долі, дав їхнім нащадкам славетні прізвища. За ними можна дізнатися, чим займалися і якими були предки, визначити їх особливу ознаку.

РОЗКРИТТЯ ПРАВДИ ПРО ГОЛОДОМОР 1932-1933 РР. ЗА КОРДОНОМ Костенко К.Л., керівник доц. Ляшенко І.С. Український державний університет науки і технологій

Голодомор 1932-1933 рр. є однією з найбільших трагедій в історії народу України. Майже півстоліття замовчували про ці жахливі «сторінки», і лише наприкінці ХХ ст. почали з'являтися перші спогади очевидців, дослідження, видання збірок архівних документів, увічнення пам'яті загиблим. Через цензуру, що поширював радянський уряд, розповісти світові про трагічні сторінки народу України було неможливо. Радянська влада не хотіла признавати голод, як щось жахливе, тому відкидали очевидні факти і закривало на це очі. Навіть вже за часів незалежності факт голоду як геноциду українського народу багатьма політиками та політичними силами заперечувався. Велику роль в розкритті правди про Голодомор відіграла українська діаспора США та Канади.

Одним з перших про голод в СРСР повідомив англійський журналіст Малкольм Магерідж у грудні 1933 р. У своїх трьох статтях в газеті «Manchester Guardian» він описував свої гнітючі враження від поїздок Україною та Кубанню, де був голод серед селян. Після першої статті радянською владою було заборонено іноземним журналістам їздити по вражених голодом територіях країни.

У березні 1933 р. британський журналіст Гарет Джонс поїхав до Радянського Союзу аби взяти інтерв'ю у Сталіна. Він мав можливість проїхати Україною та зафіксував жахіття, які там коїлись. Того ж року Джонс опублікував статтю «Тут немає хліба» про голод українського народу.

Значний внесок у розкритті правди приніс американський дослідник Роберт Конквест у своїй книзі «Жнива скорботи: радянська колективізація і голодомор», яка вийшла друком у 1986 р., українською – лише у 1993 р. У праці сформовано три причини того, чому геноцид так довго замовчувався і не був визнаний світом. Р. Конквест називав: різний рівень суспільного життя селян на Заході та в колишньому СРСР; Україна мала досить хитку і непевну незалежність, була під владою; перекручувались правдиві історичні факти, інформацію та події під бажаним кутом зору.

Поштовхом щодо вивчення історичної правди стала книга «Голод 1932-1933 років на Україні: очима істориків, мовою документів», яку видали друком у 1990 р. У книзі говориться про те, що матеріали розкривають безпосередню причину голоду на початку 30-х років у республіці стало примусове проведення згубної для селянства політики хлібозаготівлі. Аналіз відібраних партійних документів дозволив з'ясувати систему державних заходів щодо селянства: не лише хлібозаготівельна політика, а й накладання натуральних штрафів за невиконання планів здачі хліба; заборона виїзду селянам у місто і багато іншого.

Саме слово «Голодомор» вперше з'явилося в друкованих працях українських емігрантів у Канаді та США в 1978 р. У Радянському Союзі в той час історикам було дозволено говорити лише про «труднощі з продовольством». Першим професійним літературним твором про голод був «Жовтий князь» Василя Барки, який вийшов у діаспорі в 1962 р. У 1981 р. в США були видані мемуари українського дисидента та радянського генерала Петра Григоренка, в яких дуже детально описано жахи голоду та механізми його впровадження на Херсонщині та всі Україні.

Для всіх свідомих українців тема Голодомору є дуже актуальною і буде такою завжди. Достатньо внеску принесла для поширення цього питання українська діаспора, а також підтримка іноземців. Знання правдивої історії, фактів; зроблені належні висновки – це важлива складова розвитку духовної держави. Мета сучасників – вшанувати пам'ять мільйонів співвітчизників, які стали жертвами Голодомору 1932-1933 рр.; змусити світ визнати цю жахливу сторінку історії України як геноцид проти українців; зберігати та поширювати історію свого народу.

МОВНІ ЗАСОБИ МАНІПУЛЯЦІЇ В ЗАСОБАХ МАСОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ **Костирко Р.В., керівник ст. викл. Лагдан С.П.** **Український державний університет науки і технологій**

Сучасні дослідження засобів масової комунікації (масмедіа) відбуваються в різних галузях гуманітарної науки – лінгвістиці, теорії комунікацій, соціології, філософії, культурології, політології. Вони спричинені тими важливими суспільними функціями, які масмедіа виконують, а саме пізнавальною, оперативною, інформативною, комунікативною, регулятивною, оцінною, мобілізаційною, інтегративною, культурною, гедоністичною тощо.

Спосіб поширення, необмеженість аудиторії читачів чи слухачів (глядачів), можливість приховати своє авторство, зокрема в коментарях, перетворили масмедіа на платформу з особливим типом комунікації – у віртуальній реальності, досить часто з агресивним середовищем, із нав'язливою рекламою чи масованою пропагандою. Поступово ця платформа стала місцем для застосування навіювання, різноманітних маніпулятивних технік, тактик і стратегій вербального впливу.

Спочатку маніпуляцією називали майстерне володіння руками під час демонстрації циркових трюків. Протягом кількох останніх десятиліть це слово вийшло за межі свого попереднього значення і сфери використання. Сьогодні маніпуляцію здебільшого тлумачать у контексті інформаційних технологій, пояснюючи зв'язок маніпулятивних засобів і прийомів із мовою, за допомогою якої досягається ефект впливу на свідомість читача.

Щоб вплинути на свідомість та поведінку читача, переконати його в певній ідеї, домогтися від нього необхідного сприйняття інформації та підтримки, спонукати до конкретних дій, а також щоб створити ілюзію самостійного прийняття рішень, у масмедіа широко послуговуються різноманітними засобами емоційності,

експресивності та образності на різних рівнях мови (фонетичному, лексичному, морфологічному, синтаксичному і т. ін.).

Так, звукове оформлення масмедійного тексту є важливим компонентом його сприйняття читачем. На фонетичному рівні найчастіше застосовують різноманітні повторення, як звукові, так і лексичні: алітерація, асонанс, анафора, епіфора, фонемне повторення, рима («продукція перехідного періоду»).

На морфологічному рівні застосовують заміну, усічення, перестановку, додавання морфем («новодністровські хотілки»), а на лексичному – уживання тропів, залучення мовної гри, уживання емоційної та оцінної лексики, модальних та спонукальних дієслів, стилістично забарвленої, розмовно-побутової лексики, ідіоматичних та стійких словосполучень, евфемізмів, національно забарвленої лексики: «патріоти-зрадофіли»; «пупси», «дівчулі» (у звертаннях); «секретики» тощо. Маніпулятивним прийомом «зіткнення смислів» послуговуються для привернення уваги, посилення зацікавлення. Полягає цей прийом у поєднанні семантично різних слів в одному виразі, використанні замаскованих фраз, які здебільшого виражені запитаннями: «Чайник або светр?». До мовної гри в масмедіа вдаються, щоб вплинути на емоційну сферу читача, акцентувати увагу на певних фрагментах повідомлюваної інформації, зробити її ефективним засобом формування громадської думки щодо важливих проблем політики й суспільного життя: «ліс рубають – позови до суду летять»; «блудний мер повернувся з відпустки»; «сіль на рани нардепів посиплеться» (сіль – мандати).

На синтаксичному рівні послуговуються займенниками першої особи множини в позиції суб'єкта, пасивними конструкціями, градацією, непрямими мовленнєвими актами: «Як же їм не хочеться ...». Прагматичний рівень передбачає зміну інтонації, постановку риторичних запитань: «Все ще хочете до Одеси? Не варто!».

Ще одна стратегія маніпулювання – посилення на авторитет, що полягає в ненав'язливому та, на перший погляд, непомітному поширенні відомої чи впливової особистості, або в посиленні на джерело інформації без вказівки імен: «як сказав один психолог»; «доведено експериментально».

Отже, багато сучасних засобів масової комунікації активно використовують стратегії й тактики маніпулювання у статтях. Вони привчають людину мислити стереотипами та поступово знижують інтелектуальний рівень повідомлень так, що перетворюються на інструмент притуплення. Читаючи такі повідомлення, ви ще думаєте, що ви самі думаєте?

СОЦІОЛЕКТ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Мельникова Н.Я., керівник ст. викл. Лагдан С.П.

Український державний університет науки і технологій

Студентський соціолект є складним та багатогранним явищем, яке становить цілий лінгвістичний світ. Цей соціолект поєднує в собі не лише лексичні особливості, а й унікальні особливості фонетики та граматики. У студентському мовленні, наприклад, можна помітити скорочення слів, розмовну інтонацію, а також широке використання англійських слів і фраз. Такі слова, як «факультет», «презентація» можуть стати «факульт», «преза». Проте студентський соціолект – це не лише поповнення мови новими локальними виразами, це також спосіб вираження індивідуальності та належності до освітньої спільноти.

Цей соціолект виявляє значний вплив на сучасну мову та суспільство, і цей вплив не обмежується лише академічними контекстами. Студенти використовують свій мовний код і під час занять, і в побутовому спілкуванні, і у відносинах з друзями та в

онлайн-середовищах. Таким чином, студентський соціолект перетворюється на ключовий мовний компонент сучасної молодіжної культури.

Слід також відзначити, що студентський соціолект стає важливим інструментом самоідентифікації студентів. Він слугує не тільки для вираження їхнього студентського статусу, але і для відокремлення власної групи, і для культурного самовираження. Це своєрідний ідентифікаційний маркер, який допомагає формувати самосвідомість та підтримувати відчуття належності до освітньої спільноти. Із плином часу студентський соціолект може еволюціонувати, поповнюватися новими виразами та лексичними одиницями, а також віддзеркалювати соціокультурні зміни в суспільстві. Він завжди актуальний і відкриває можливість для дослідження впливу моди, медіа та технологій на мову молодіжної культури.

Також важливо враховувати міжнародний контекст студентського соціолекту, особливо у ЗВО з численною міжнародною студентською спільнотою. Мовна різноманітність у студентському соціолекті сприяє розширенню мовних горизонтів і може бути корисною для міжкультурного розуміння та співпраці. Студенти з різних країн та культур можуть вносити особливості своїх мов у загальний студентський соціолект, створюючи таким чином цікавий культурний мікс у мовленні.

Варто зауважити, що серед дослідників немає однозначного трактування у ставленні до студентського мовлення. Одні дослідники знаходять у студентському соціолекті позитивні аспекти, трактують його як своєрідну молодіжну культуру, що допомагає виокремитися, емоційно забарвити своє мовлення, зробити його неповторним, індивідуальним. Для інших же дослідників студентський соціолект може бути предметом критики. Деякі науковці стурбовані відчуженням студентської молоді від інших соціальних груп через використання специфічної мови, що може ускладнювати комунікацію між різними соціальними класами або групами.

Та попри різне ставлення важливо розуміти, що соціолекти – це невід’ємна частина мови, і їх несприйняття чи навіть заперечення частиною суспільства не впливає на використання цієї групи лексики. Соціолекти є показником розвитку та сучасного стану мови. Вони відображають рух суспільства, молодіжної культури та зміни в мовному середовищі.

Студентський соціолект є досить цікавим явищем, що впливає на мовну культуру та ідентичність студентської молоді. Ним послуговуються студенти різного інтелектуального рівня та соціального походження. Дослідження студентського соціолекту може допомогти розкрити більше аспектів цієї мовної дійсності і зрозуміти його роль у формуванні мови та суспільства.

НІМЕЦЬКІ ЗАПОЗИЧЕННЯ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Москвітін А.Р., керівник доц. Ляшенко І.С.

Український державний університет науки і технологій

Запозичення іншомовних слів – це об’єктивний історичний процес, який зумовлений постійними й різноманітними контактами між народами. Мовознавці стверджують, що зрозуміти мову можна лише з урахуванням її соціальної природи. Слова, що потрапили з іншої мови, у більшості випадків входять у наш активний ужиток і посідають важливе місце в мовному словниковому складі, особливо, якщо у рідній мові не існує певної лексеми для позначення даного об’єкта чи поняття. При цьому запозичення додатково збагачують лексику мови-реципієнта.

У різні історичні періоди запозичена лексика потрапляла на територію України усним або писемним шляхом. Зі зміною часу багато слів втратили характерні ознаки своєї прамови, асимілювалися і стали сприйматись суспільством як цілком українські

слова. Тому часто лише завдяки етимологічному аналізу можна дізнатися походження окремих лексем. Тема доповіді стосується запозичень з німецької мови – германізмів.

Історично так склалося, що більшість територій України в період 14-15 ст. були приєднані до Великого князівства Литовського, а згодом і до Польщі. Саме через польську (здебільшого) і литовську мову, які мали тісний контакт з мовами Західної Європи, до української прийшла більшість німецьких слів. Відомо, що на Буковині та в Галичині у 18 ст. відбувалося насильницьке нав'язування німецької мови, яка була мовою шкіл та інституцій, мовою науки та літератури. Це спричинило подальше використання багатьох слів, що мали німецьке походження: *бурмістр (der Bürgermeister)*, *швагер (der Schwager)*, *мур (die Mauer)*, *солдат (der Soldat)*. Більшість із них гармонійно доповнили та урізноманітнили український розмовний дискурс.

За Д. Дорошенком, до першого видання «Енеїди» (1798) І. Котляревський додав словничок чужомовних слів, серед яких 45 мають позначку «німецькі слова», а у середині XIX ст. український етнограф П. Єфименко уклав словник, в якому зафіксовано 125 слів німецького походження.

Авторки відомої в Німеччині книги «Культурний шок – Україна», Евелін Шеер та Ірина Сердюк, стверджують, що в сучасній українській мові налічують від 1000 до 1500 запозичених слів з німецької мови. Переважно їх можна зустріти в адміністративно-діловій та військовій лексиці (*верстат, оренда, варта*), виробничо-професійній (*тонн, маляр, пензель*), суспільно-політичній (*бунт, герб*), побутовій лексиці (*гаплик, льох, клямка*), назві дій, процесів, станів (*мандрувати, міркувати*), назви якостей (*гарт, татунок, шик*) та інші назви (*буриштин, крейда, шлунок, цегла*).

До германізмів належать також деякі синтаксичні та фразеологічні звороти типу «*шляк би (кого) трафив*» («*der Schlag hat ihn getroffen*»), фраземи, афоризми: «*Drang nach Osten*» («*натиск на Схід*»), «*Sturm und Drang*» («*Буря і натиск*») та інші.

Частина германізмів уже втратила ознаки свого походження (*дратва, лантух, рада, стельмах* та ін.), частина усвідомлюється мовцями як чужорідний елемент. Такі германізми зберігають типові фонетичні (*штуцер, шпиталь, лейтмотив, купферштейн*) і словотвірні (*ландшафт, мітельшпіль, плексиглас, штрейкбрехер*) риси німецької мови.

Українська мова протягом століть збагачувалася словами іншомовного походження, серед яких німецькі лексеми посідають одне з провідних місць. У сучасному українському розмовному дискурсі існує понад 1000 німецькомовних лексем, повністю асимільованих українською мовою. Процес запозичення інших слів триває постійно, оскільки мова – це явище, що як живий організм: народжується, зростає, розвивається, вдосконалюється, частково мандрує, поповнюється, оновлюється та застаріває.

СТОРІНКИ ДОСЛІДЖЕННЯ РОДОВОДУ

Мясніков Д.О., керівник ст. викл. Лагдан С.П.

Український державний університет науки і технологій

Упродовж останнього століття наша країна перебуває у вирі буремних подій: Першої і Другої світових воєн, голодомору і сталінських репресій, економічних і соціальних криз, політичних протистоянь і спроб оновлення влади, Помаранчевої революції та Революції гідності, російсько-української війни, що почалася 2014 року на сході, а 24 лютого цього року переросла в повномасштабне вторгнення. Ці події торкнулися всього суспільства, усього українського народу.

Трагічними були роки Другої світової війни, ветерани й учасники якої є майже в кожній українській родині. Я хочу розповісти про своїх рідних, а саме прадіда

Карпюшу Івана Петровича, який брав участь у Другій світовій війні, та прабабусю Карпюшу Олександрю Степанівну.

Згідно з розповіддю моєї бабусі, прадідусь народився в 1926 році в Україні в місті Мелітополь у звичайній сім'ї робітників. Після закінчення школи він навчався на курсах бухгалтерів, працював на Мелітопольському моторному заводі токарем. До війни завод спеціалізувався на виробництві швидкохідних двигунів для рибальських суден. Коли почалася війна, завод евакуювали в Росію, де він випускав міномети, снаряди та масляні насоси для танків Т-34.

У Другій світовій війні Карпюша Іван Петрович брав участь із листопада 1943 до лютого 1945 року у складі Першого Українського фронту, був призваний Мелітопольським міським військовим комісаріатом. Іван Петрович був навідником міномета 67-го стрілецького полку. 26 лютого 1945 року брав участь у наступальних боях у районі міста Брестлау (Німеччина), де був тяжко поранений кулею в ліве плече з пошкодженням променевого нерва. У результаті поранення отримав обмежений рух у ліктьовому та променево-зап'ястковому суглобі лівої руки. Нагороджений медаллю за відвагу, орденом війни 1-го ступеня № 967 СП, орденом 273 СД та багатьма іншими медалями.

Саме на заводі прадідусь познайомився з Олександрєю Степанівною, своєю майбутньою дружиною. За самовіддану працю прабабуся була нагороджена медаллю за трудовий фронт та іншими відзнаками періоду війни.

Прабабуся народилася 28 грудня 1929 р. в селі Терпіння Мелітопольського району Запорізької області. Зростала в багатодітній родині, батько був сотником. Узагалі рід моєї прабабусі має польське походження. За розповідями рідних, бабуся Олександри Степанівни на ім'я Харитина була дворянкою. Змалечку бабуся допомагала батькам доглядати худобу – корів, гусей, кіз, оскільки господарство родина мала досить велике. Здобувши середню освіту, вступила до технікуму. Після його закінчення працювала на Мелітопольському моторному заводі, що в роки війни був перекваліфікований на потреби фронту й виготовляв деталі та обладнання для військової техніки.

Після війни Іван Петрович перебував у госпіталі в місті Харків. Одужавши, повернувся на Мелітопольський моторний завод, став токарем вищого розряду. Його працю цінували й поважали не лише колеги по роботі, а й керівництво заводу. Портрет прадідуся висів на дошці пошани заводу, на якому він працював, а також на алеї трудової слави у місті Мелітополь.

Карпюша Іван Петрович був ветераном праці. Також протягом усього життя займався спортом. У вільний від роботи час полюблив вести господарство, вирощував овочі, але особливим та улюбленим його заняттям було вирощування винограду та прищеплення дерев різних сортів. Приділяв багато уваги вихованню своїх двох дочок. Помер Іван Петрович 5 листопада 2008 року.

Я вважаю, що життєвий шлях моїх прадідуся й прабабусі – це приклад мужності, сумлінної праці, ставлення до сім'я як до цінності, до праці як неодмінної умови особистого й суспільного розвитку, життєвого кредо.

УКРАЇНСЬКІ ПРІЗВИЩА КОМПОЗИТНОГО ТИПУ

Положечко О.Ю., керівник ст. викл. Лагдан С.П.

Український державний університет науки і технологій

Серед сучасних українських прізвищ значне місце посідають складні найменування. Дослідники (зокрема, Ю. К. Редько у праці «Сучасні українські

прізвища») відзначають, що для української антропонімії характерне збереження досить значної кількості композитів у ролі родових прізвищ.

Складні, чи двоосновні, композитні, прізвища є досить цікавим явищем в українському словотворі, у них яскраво відображена така ментальна риса наших предків – авторів цих прізвищ, як природна дотепність, уміння з гумором сприймати оточення й різні життєві ситуації, самобутня мовна творчість.

Прізвища-композити були утворені шляхом переходу із загальних назв у власні окремих слів або груп слів, що називають особу, до якої звертаються. Такі найменування виникали як поєднання основ (Гріховод, Остроух) та злиття словосполучень (Захватихата, Заплюйсвічка, Неїжборщ, Несвятипаска). Проте, на відміну від односкладних, прізвища-композити більш яскраво змальовували їхніх перших носіїв, точніше характеризували їхню зовнішність чи вдачу, а також надавали мовленню емоційного забарвлення, колориту.

Залежно від відображених у прізвищах-композитах ознак їх можна поділити на такі групи:

1) прізвища з дієвим значенням, що називають виконавців дії. У них один компонент позначає певну дію, а інший – об'єкт, на який спрямована ця дія. За структурою такі прізвища бувають двох видів, що залежать від розташування назви дії – перед об'єктом чи після нього. Назви першого виду містять дієслово в наказовому способі та залежний, проте граматично неузгоджений іменник – у називному відмінку: Вернидуб, Вернигора, Дериземля, Дерикорчма, Завалипич, Захватихата, Махниборода, Подопрігора. Прізвища другого виду мають структуру «іменник + усічена дієслівна основа» (Гріховод, Дуболаз). Частина таких прізвищ є жартівливими, дошкульними найменуваннями представників давніх ремесел, промислів: Бикодер, Голиус, Горшковоз, Деримедвідь, Козопас, Козоріз, Муковоз. Деякі прізвища цієї групи позначають характерні звички їх носіїв: Мукоїда, Неїжкаша, Несвятипаска, Ракоїд;

2) прізвища з означальним значенням, у яких один із компонентів виражає певну ознаку, а інший – називає суб'єкт. Ознаку здебільшого передають прикметники, рідше – числівники та прислівники. Суб'єкт у складі прізвищ-композитів може характеризувати: яскраво виражену рису зовнішності носія прізвища (Золотоверх, Красношапка, Краснощок, Кривобік, Криволап, Островух, Гонкошкур, Тригуб, Тризуб, Чорнозуб, Чорноус, Чорноштан, Шестопап); засіб власності, найчастіше свійську тварину, що є причиною поваги, заздощів чи, навпаки, насмішки з боку оточення (Біловіл, Білокінь, Рябокінь, Чорновіл, Білокіз, Сивокіз); місце проживання чи особливості житла (Білогай, Нетудихат). У творенні прізвищ-композитів з означальним значенням можна відзначити продуктивність окремих прикметникових основ, наприклад: Криво- + -бік, -лап, -ручка, -ніс, -рот, -ус, -шея. Активне словотворення характерне для якісних прикметників на позначення кольорів: Чорно- + -віл, -зуб, -ус, -штан; Красно- + -жон, -ніс, -шапка, -щок. Іменникова частина, яка входить до складу таких прізвищ, найчастіше позначає певну рису обличчя, тіла людини, елемент одягу, а також тварину: Біло- + -віл, -кіз, -кінь.

Отже, прізвища-композити є надбанням і багатством лише української мови, невідомим іншим слов'янським мовам. В аналізованих утвореннях збережено багато назв, що характеризують народний побут, звички, поведінку перших носіїв, їм притаманний яскраво виражений український народний гумор і дотепність.

МОВА ПЕРІОДУ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Фурсенко М.А., керівник ст. викл. Лагдан С.П.

Український державний університет науки і технологій

Російсько-українська війна, яка розпочалася в 2014 році, не тільки переформатувала політичну та військову картину України, але також мала великий вплив на мову. Війна стала джерелом нових слів, понять і висловів, які відображають складність та особливості сучасної української мови. Спробуємо розглянути важливі аспекти мови періоду російсько-української війни та її вплив на мовну ідентичність, військову термінологію, гібридну війну та дезінформацію, а також спільноту і солідарність.

Одним із ключових аспектів періоду війни є підтримка та захист української мови. Українці визнали важливість своєї мовної ідентичності в умовах конфлікту з росією. Відмова від російської мови та посилення використання української стали символом національного спротиву. Нові слова та фрази, пов'язані з відмовою від російської, почали активно використовувати в громадському та політичному дискурсі, що свідчить про зростання мовної самосвідомості. Так, загальнонаціональне опитування, проведене Національним інститутом стратегічних досліджень у березні 2022 р., засвідчило, що війна консолідувала українське суспільство та відчутно вплинула на ставлення громадян до питання статусу мови. Переважна більшість (83 %) опитаних висловила думку, що єдиною державною мовою має бути українська.

Під час війни зростає роль мови як чинника національної консолідації, мірила розмежування «свій – чужий». Російсько-українська війна призвела до значного поповнення складу військової термінології в сучасній українській мові. Активізувалося використання слів «фронт», «окупація», «бронетехніка», «військова підготовка» не тільки у Збройних силах та серед волонтерів, але й серед усіх громадян незалежно від їх віку, професії тощо. Нові терміни та аббревіатури на кшталт «дрони», «тепловізори», «БпЛА» відображають реалії сучасних військових операцій. Ця лексика стала важливим інструментом для сприйняття та розуміння подій на війні.

Лексика періоду війни включає також назви, пов'язані з гібридною війною, пропагандою та дезінформацією. Ця війна розгортається не лише на бойових фронтах, але й у медіапросторі. Такі слова, як «фейк», «пропаганда», «інформаційна війна», «кібератака», «ІПСО» тощо описують боротьбу за інформаційний контроль, протистояння масованій дезінформації.

Також потрібно звернути увагу на лексику, що спрямована на вираження зневаги до країни-окупанта, а саме: «орки», «оркостан», «рашисти», «русня», «країна 404», «тікток-війська» тощо. Щоб психологічно полегшити стресовий стан від жорстокості війни, вбивств, українці почали розмежовувати своїх та чужих. У такий спосіб ми починаємо морально знижувати значущість людей-ворогів, змінюємо їхню ідентифікацію. З цієї ж причини уже з початком повномасштабного вторгнення започатковану в соцмережах практику писати з малих літер «рф», «росія», «путін», «москва» підхопили по всій країні, а Національна комісія зі стандартів державної мови навіть офіційно дозволила в усіх текстах неофіційного характеру.

Протилежним, позитивним, сенсом – безмежної вдячності, пошани, любові – наповнені слова та словосполучення на позначення захисників України: «охоронці (оборонці) неба», «титани неба», «боги війни», «кіборги», «азовці», «привид Києва».

Отже, мова періоду російсько-української війни стала не лише відображенням складних подій і процесів, воєнних реалій, але й символом національного спротиву, мовної самосвідомості та бажання захищати свою ідентичність.

ЛЮДИНА І ПРИРОДА В УКРАЇНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТОЛІТТЯ

Шелепова Д.Д., керівник проф. Кривчик Г.Г.

Український державний університет науки і технологій

Реальними обставинами життя людини з давніх-давен є природа. Людина і природа взаємозалежні, взаємопов'язані у повсякденному житті. Фокусує увагу на зазначеній взаємозалежності українська художня література. Показати внутрішній світ людини, створити її характер, розкрити його сутність можна тільки при умові, коли образ людини розкриває себе у певному конкретно-історичному оточенні. У художніх творах природа зображується тому, що вона «нерозривно пов'язана з людиною, складає реальне оточення людського життя, для більш глибокого розкриття характерів, їх відношень, переживань і настроїв».

Одним із перших письменників ХХ сторіччя був Олесь Гончар, який відверто поставив екологічне питання, порушивши проблему збереження природи, збереження людського життя і здоров'я. У полі зору Олесь Гончара перебували глобальні проблеми людства, його турбували екологічні фактори розвитку цивілізації, байдуже ставлення держави до захисту довкілля, бездумне втручання в природне середовище, що стало особливо актуальним у контексті Чорнобильської катастрофи.

Поезія Ліни Костенко вимагає особливого багатоаспектного прочитання, коли сутність цілості відкривається із окремого, звичного і зрозумілого на перший погляд. Спокій і лагідність тону початкових рядків чарівної мініатюри Ліни Костенко бере читача в полон безповоротно. Особливе, особистісне бачення навколишнього як живого й рівного собі, де спілкування tet-a-tet стає не просто можливим, а й необхідним.

Своєрідне розкриття духовного світу персонажа, витoki його людяності простежує Ю. Яновський у романі «Вершники», подаючи у новелі «дитинство» умови формування світогляду Данила Чабана. Романтична, лірично-поетична душа малого хлопчика розкривається саме через сприйняття природи, що його оточує, а це – дикий степ, що «простелявся перед ним, як чарівна долина, на якій пахне трава, пахнуть квіти, навіть сонце пахне, як жовтий віск...»

На думку У. Самчука, дивовижний духовний світ української людини, її вітаїзм сягає основної риси українського менталітету – працелюбності. Саме любов до праці на рідній землі дає можливість героїні однойменного роману Марії побороти усі негаразди сирітської долі, знайти своє щастя та жити у гармонії із людьми та природою.

Післячорнобильська духовність українців стає об'єктом дослідження у творах багатьох митців, зокрема у «Чорнобильській Мадонні» І. Драча, «Марії з полином у кінці століття» В. Яворівського, «Чорнобилі» Ю. Щербака та ін. А Євген Гуцало видав збірку оповідань «Діти Чорнобиля», в якій атомна трагедія розкривається у повсякденних житейських ситуаціях та долях дітей, що на кожному кроці спостерігають наслідки страшної екологічної катастрофи.

Отже, українській літературі ХХ ст. досить розповсюдженими є пейзажні образи, особливо у ліричних та епічних творах. Спостерігаємо видове багатоманіття пейзажів. Це пейзажі степові, польові, лісові сільські, урбаністичні; романтичні, ліричні, реалістичні; зимові, осінні, літні, весняні; ранкові, вечірні та інші. У функціональному відношенні пейзажі виконують, як правило, обставинну, психологічну, культурологічну, сюжетоорганізуючу та естетичну функції.

СПОРТИВНІ ЖАРГОНІЗМИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Ярьоменко М.А., керівник доц. Ляшенко І.С.

Український державний університет науки і технологій

У кінці ХХ – на початку ХХІ століття роль спорту і фізичної культури та зацікавлення ними неухильно зростає як у всьому світі загалом, так і в Україні зокрема. Постійно виникають його нові види та різновиди, а також певною мірою вдосконалюються відомі, на спортивних форумах різного рівня неухильно зростає число учасників змагань, їхніх тренерів та наставників, поступово змінюються рекордні досягнення, увесь час збільшується армія любителів і поціновувачів цього надзвичайного феномена, а то й просто - уболівальників. До того ж, у мові спортсменів, що нерідко перебувають у ситуаціях швидкої гри, швидкого обміну інформацією, відправлення команд, складних колективних дій, виникає природна потреба в економії мовних зусиль, яку задовольняють розмовні утворення – жаргонізми.

Варто відзначити таку особливість спортивного жаргону як його неоднорідність. Він закономірно (нерідко відповідно до видів спорту) поділяється на сленг футболістів, баскетболістів, волейболістів, хокеїстів, плавців, боксерів, борців та ін.

Серед усіх груп жаргонних слів значно переважають назви осіб, що продиктовано дією потужної антропоцентричної тенденції в сучасній українській мові. Вони становлять найбільшу за обсягом тематичну групу, яка поділяється на декілька підгруп:

1. Антропоніми-прізвиська спортсменів (*Шумі* – Міхаель Шумахер; *Шева* – Андрій Шевченко; *Відірвувухо* – боксер Майк Тайсон тощо)

2. Назва гравців за кольором спортивної форми певних клубів (*біло-сині* – гравці ФК «Динамо» (м. Київ); *червоно-чорні* – гравці ФК «Мілан» (м. Мілан, Італія) тощо).

3. Назва гравців за гербом певних клубів (*акули* – гравці БК «Одеса», *гармаші* – гравці ФК «Арсенал» (м. Лондон, Англія)

4. Назва гравців за характерними ознаками місця розташування клубу (*гірники* – гравці ФК «Шахтар» (м. Донецьк); *фармацевти* – гравці ФК «Баєр» (м. Леверкузен, Німеччина)

5. Назви гравців, утворені за нетиповими моделями: *пенсіонери* – гравці ФК «Челсі» (м. Лондон, Англія) (назва виникла у зв'язку з тим, що середній вік гравців за футбольними мірками досить поважний) та ін.

6. Назви спортсменів за їхнім місцем та роллю на спортивній арені, уміннями й характерними діями (*хав* – півзахисник, *гравець середньої лінії* у футбольній і хокейній командах, *опорник* – опорний оборонець, *мазило* – той, хто не попадає по воротах або не влучає в ціль тощо)

7. Назви уболівальників команд та їхніх дій (*тифозі* – уболівальники-фанатики (переважно футбольні), *грядка* – стрій фанатів у секторі, *глушити* – перекикувати фанатів команди-суперниці чи інших уболівальників на стадіоні тощо)

Наступну і за обсягом менш чисельну тематичну групу становлять загальні назви (назви спортивного екіпірування, позначення спортивних вправ, назви частин тіла спортсмена тощо). Наприклад, *свіча/свічка* – політ м'яча високо вгору після потужного удару, *бучка* – бейсбольна біта, *байда* – байдарка, *вишка* – вища ліга, *горнище* – верхня частина турнірної таблиці, *підвал/дно* – нижня частина турнірної таблиці та ін.

Також треба зазначити основні джерела поповнення і збагачення спортивного жаргону, а зокрема це:

- 1) словотворення на основі питомих і чужомовних ресурсів;
- 2) іншомовні входження.

На жаль, спортивний український жаргон поки що мало вивчений. Сучасні словники різних типів лише у незначному обсязі фіксують розмовну нелітературну лексику.

МОВНИЙ ЕТИКЕТ ЯК СКЛАДОВА КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЯ

Дідик А.В., керівник доц. Решетілова О.М.

Український державний університет науки і технологій

Мова і культура як духовні цінності органічно пов'язані між собою. Культура мови передбачає дотримання мовних норм вимови, наголосу, слововживання і побудови висловів, точність, ясність, чистоту, логічну стрункність, багатство і доречність мовлення, а також дотримання правил мовного етикету.

Мовний етикет – це сукупність мовних засобів, які регулюють нашу поведінку в процесі мовлення. Український мовленнєвий етикет, на думку професора М. Стельмаховича, – це національний кодекс словесної добропристойності, правила ввічливості. Він сформувався історично у культурних верствах нашого народу й передається від покоління до покоління як еталон порядної мовленнєвої поведінки українця, виразник людської гідності й честі. Українське виховання застерігає дітей і молодь від вживання грубих, лайливих, образливих слів.

Виділяють такі основні аспекти вияву культури мовлення:

- нормативність (дотримання усіх правил усного і писемного мовлення);
- адекватність (точність висловлювань, ясність і зрозумілість мовлення);
- естетичність (використання експресивно-стилістичних засобів мови, які роблять мовлення багатим і виразним);
- поліфункціональність (забезпечення застосування мови у різних сферах життєдіяльності).

Мовленнєвий етикет висуває перед людьми, що спілкуються, певні вимоги. Їх розмова має бути ввічливою, статечною, пристойною, а самі комуніканти мають виявляти один до одного уважність і повагу.

Існують формули мовного етикету. Відомо, що спілкування можливе за наявності мовця, адресата, до якого звернена мова, а також мети й теми мовленнєвої діяльності. Схематично код мовленнєвої ситуації можна зобразити так: «хто – кому – чому – про що – де – коли». Етикетною вважається тільки та ситуація, для якої суттєвими є відмінності між мовцями (їхній вік, соціальний статус, стать тощо).

Структуру мовного етикету визначають такі основні елементи комунікативних ситуацій, які властиві всім мовцям: звертання, привітання, прощання, вибачення, подяка, побажання, прохання, знайомство, запрошення, пропозиція, порада, згода, відмова, співчуття, комплімент, присяга, похвала тощо.

Названі елементи мовного етикету покликані репрезентувати, насамперед, увічливість розмовників. Дотримуючись правил мовного етикету, ми передусім засвідчуємо свою вихованість, шану й уважність до співрозмовника, привітність, приязнь, прихильність, доброзичливість, делікатність, тобто риси, віддавна притаманні нашому народові.

Культура мови – один із головних показників загальної культури людини. А тому нам усім необхідно постійно вдосконалювати свою мову та манери спілкування. Культура мови полягає не тільки в умінні уникати помилок у мові, але і в прагненні постійно збагачувати свій словниковий запас, в умінні слухати й розуміти співрозмовника, поважати його точку зору, в здатності підбирати потрібні слова в кожній конкретній ситуації спілкування.

ЛЕКСИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТЕКСТІВ ОФІЦІЙНО-ДІЛОВОГО СТИЛЮ

Соломчак А.О., керівник доц. Решетілова О.М.

Український державний університет науки і технологій

Основною і визначальною особливістю мови офіційно-ділового стилю є мовний стандарт. Необхідність мовного стандарту обумовлена екстралінгвістичним фактором точності й однозначності тлумачення змісту документа.

Мовний стандарт в документі проявляється в оформленні та структурі тексту, у використанні одних і тих же слів і мовних формул, в повторюваних ситуаціях, в побудові речень.

Лексичні особливості ділової мови мають відповідати лексичним нормам української літературної мови з урахуванням характерних ознак офіційно-ділового стилю. Перш за все, найхарактернішою ознакою документів є вживання, так званих, канцеляризмів.

Канцеляризми – це слова або стійкі словосполучення, граматичні форми чи конструкції, які визначають специфіку офіційно-ділового стилю літературної мови. Відзначаються сухістю, беземоційністю, словотвірною одноманітністю. Наприклад: відповідно до, згідно з, незважаючи на, взяти за основу, взяти до уваги, брати участь, прошу прийняти, доводити до відома, формуляр, розпорядження, вищезазначений та ін.

У діловому мовленні також використовують мовні кліше та штампи. Під мовними кліше розуміють мовні одиниці, яким властиві постійний склад компонентів, звичність звучання, відтворюваність готових мовних блоків, вільний зв'язок між словами. Наприклад, існують кліше мовного етикету: добрий день, доброго здоров'я, радий вас бачити, будьте здорові, на все добре, будь ласка, з повагою та ін.

В офіційно-діловому спілкуванні використовують, наприклад, такі мовні кліше: відповідно до чинного законодавства, порядок денний, поставити питання на розгляд, довести до відома, взяти до уваги, вжити заходів, з боку адміністрації, обіймати посаду, за місцем основної роботи, укласти договір.

Мовні штампи – це стерті, колись образні вислови, неточні фрази, стилістично невмотивовані словесні повтори, які створюють негативний стилістико-семантичний ефект. Наприклад: питання підвищення, забезпечення виконання, здійснення завдання, виконання зобов'язання. Штампами вважаються й логічні вставні слова і конструкції, якщо вони часто повторюються і не несуть корисної інформації, наприклад: треба сказати, слід зазначити, потрібно відзначити, вважаємо та ін.

Отже, мовні штампи та кліше слід віднести до канцеляризмів, оскільки вони є лексемами, які активно використовуються у текстах офіційно-ділового стилю.

Попри стандартизованість мови ділових паперів вони мають велику кількість лексичних особливостей, зокрема, синонімів, паронімів, іншомовних слів та ін., які слід застосовувати залежно від контексту. Намагаючись надати висловлюванню велику значимість, дуже часто простим думкам надають складну словесну форму, в результаті чого зміст речення втрачає свою чіткість, зрозумілість. Також вони тягнуть за собою появу такого небажаного явища, як мовні штампи, «слова-паразити», тавтологія, плеоназми.

Мова тексту офіційно-ділового стилю істотно відрізняється від мови текстів, що належать до художнього, публіцистичного чи іншого стилів. Тексти ділового мовлення створюються із застосуванням мовних норм, властивих офіційно-діловому стилю. Специфіка офіційно-ділового стилю полягає в певних стильових рисах: нейтральний тон викладу змісту, наявність усталених одноманітних мовних зворотів, суворая регламентація тексту, точність та ясність повинні поєднуватися із лаконічністю й

стислістю. Для того, щоб текст відповідав цим вимогам, його слід правильно скласти як за формою, так і за змістом.

ПІДСЕКЦІЯ «ФІЛОСОФІЯ, ПОЛІТОЛОГІЯ ТА ПЕДАГОГІКА»

ПСИХОЛОГІЧНА МАНІПУЛЯЦІЯ – ВПЛИВ, НАЦІЛЕНІСТЬ ТА РІЗНОВИД **Алексєєнко В.О., керівник доц. Айтєв С.Ш.** **Український державний університет науки і технологій**

Маніпуляція - це психологічна зброя, яка дає людині перевагу над іншими людьми, причому вона є досить універсальною, за допомогою неї можна як нападати, так і захищатися.

Людина, яка майстерно володіє прихованими психологічними прийомами може спонукати найрізноманітніших людей до потрібних йому дій і таким чином вирішувати будь-які проблеми та завдання.

Єдине обмеження – власні можливості. Чим досконаліше навички маніпуляцій, тим більшою кількістю людей можна керувати.

Будь-яка маніпуляція завжди націлена на три базові мотиватори:

- інстинкти,
- систему переконань
- та життєвий досвід.

Інстинкти визначають потребу людини, а система переконань та життєвий досвід визначають спосіб задоволення цих потреб. Культура, освіта, виховання - визначають те, як людина буде задовольняти цю свою інстинктивну потребу - з ким, як і коли він будемо знайомитися і за якими правилами будемо вибудовувати з людиною відносини.

Життєвий досвід також впливає на наші уподобання - він робить нас більш обережними і виборчими при виборі. Якщо людина в минулому, що називається, обпалювалася, коли знайомилася з людьми, то в майбутньому вона намагатиметься діяти більш обережно.

Маніпуляція має на увазі вплив на людські інстинкти, переконання, які сформувалися в їх голові завдяки життєвому досвіду. Це, в першу чергу, результат хорошого спостереження та аналізу, вивчення об'єкту, що дозволяє підійти до кожної людини з різного боку.

Важливо розуміти, що на ухвалення людиною тих чи інших рішень впливає все, що її оточує і що з нею відбувається. Тому часом складно підібрати до людини потрібний ключ, щоб до чогось його спонукати, так як на нього можуть впливати різного роду внутрішні чинники, про які маніпулятор просто не знає. Адже коли ми говоримо про багатий внутрішній світ людини, то треба розуміти, про що йдеться. А йдеться про всю ту інформацію, яку людина ввібрала протягом усього свого життя. Вона позначається на його поведінці, мисленні, оцінці того, що відбувається, рішеннях.

Коли ми говоримо про феномен самоманіпуляції, то говоримо насамперед про те, що всередині нас є різні складові, які борються, «конфліктують та обдурюють один одного». У цьому, на наш погляд, закладена ілюзійна сутність людини, з якої виростають феномени самоманіпулювання, самообману, які на певному етапі виходять назовні у вигляді обману та маніпуляції над іншими людьми. Отже, особистість може себе-суб'єкту ставитися як до об'єкту. І справді, є деякі особи, які себе ставляться як до об'єкту.

ПСИХОЛОГІЧНИЙ ВПЛИВ ОСОБИСТОСТІ КЕРІВНИКА НА МОТИВУВАННЯ ПРАЦІВНИКІВ

Велко Т. С., керівник доц. Айтюв С.Ш.

Український державний університет науки і технологій

Компанії, чиє вище керівництво регулярно вступає в пряме спілкування з підлеглими, можуть похвалитися більш високим рівнем ентузіазму персоналу й нижчим коефіцієнтом плинності кадрів. Опитування виявило стійку залежність між інтенсивністю такого спілкування, низькою плинністю кадрів і високою фінансовою ефективністю. Тісне спілкування з підлеглими не тільки підвищує їхній ентузіазм і зміцнює командний дух, але й приносить користь бізнесу.

Підключення службовців до прийняття рішень, які впливають на долю організації й на їхню власну роботу, допомагає підтримувати зацікавленість і готовність викласти заради успіху задуманої справи. Доступні й відкриті старші керівники, які регулярно залишають свої кабінети, щоб пройти по відділах і поговорити зі співробітниками у звичній для тих робочій обстановці, здатні помітно підняти людям настрої і підвищити їхню захопленість. До того ж, це хороший спосіб довідатися, «що насправді діється» у вашій організації.

Представники вищої ланки управління обов'язково повинні особисто брати участь у заохоченні співробітників, регулярно відвідувати підрозділи, хоча б по телефоні контактувати з передовиками. Тільки в цьому випадку система заохочення буде ефективною. Щоб мотиваційний процес був керованим, необхідно створити визначені умови:

- потрібно мати повну і достовірну інформацію про об'єкт управління;
- постійно мати представлення про стан і динаміку мотиваційної спрямованості персоналу;
- ретельно стежити за соціально-економічними наслідками управлінських рішень і вміти їх прогнозувати.

Основним інструментом психологічного впливу керівника на групу є його авторитет. Виникає питання, від чого залежить величина, ступінь авторитетності керівника? Виділимо ряд психологічних факторів, що визначають міру авторитетності керівника. До них можна віднести деякі особистісні особливості, організаторський і мотиваційний потенціал (здатність лідирувати як лідер-організатор і лідера — мотиватора), ціннісну привабливість особистості керівника для членів групи (готовність розділити його принципи й ідеали) і найбільш істотний фактор — стиль керування, реалізований керівником.

Вище керівництво повинне чуйно прислухатися до нових ідей і заохочувати тих, хто їх пропонує, особливо якщо це звичайні службовці. Зрештою, саме рядові працівники краще за всіх інших знайомі з деталями того або іншого проекту. Найвдаліші пропозиції варто підкріплювати фінансово, а тих, хто їх висунув, відзначати й нагороджувати незалежно від їхнього місця в організації.

Зміни, внесені в манеру спілкування вищого керівництва з персоналом, здатні значно підняти рівень зацікавленості службовців. Люди, щиро зацікавлені своєю роботою, приносять більше користі, ніж від них очікується, оскільки віддають спільній справі всі свої сили й використовують весь свій творчий потенціал. Саме такі ентузіасти впливають на продуктивність організації, і саме їхні зусилля знаходять наочне відображення в графі «доходи».

СТРУКТУРА УПРАВЛІНСЬКОГО ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ КЕРІВНИКА
Гулько В. О., керівник доц. Айтюв С.Ш.
Український державний університет науки і технологій

Професіонал - це людина, яка зробила те чи інше заняття своєю професією. Зазвичай професіоналом називають хорошого фахівця, знавця своєї справи. Так і поняття " **професіоналізм** " означає не просто заняття будь-якої трудовою діяльністю, а відповідний, досить високий рівень майстерності в даній діяльності.

Професіоналізм управлінської діяльності — сукупність загальнотеоретичних, спеціальних управлінських і психологічних знань, умінь і навичок, якими повинен володіти керівник для ефективного її здійснення й корекції.

Професіоналізм керівника характеризується певним рівнем психологічної готовності до управлінської діяльності.

Професійна компетентність структурно складається з управлінських, комунікативних, діагностичних і дослідницьких компонентів діяльності і визначається рівнем сформованості професійних знань і умінь, ступенем розвитку професійно значущих особистісних якостей, що необхідні для оптимальної реалізації управлінських функцій з досягнення цільових настанов.

Щоб компетентність як потенційна можливість особистості сприяла ефективній професійній діяльності, необхідні певні об'єктивні умови, відповідна мотивація, волевільні зусилля і визначена актуалізація одержаних знань. Особа керівника, його професійні та моральні якості можуть служити основою для згуртування колективу, успішного вирішення в сучасних умовах складних завдань ринкового простору.

Управлінська компетентність керівника є готовність і здатність виділяти, точно формулювати, цілісно й глибоко аналізувати проблеми закладу і знаходити з більшого числа альтернативних підходів до їх вирішення найбільш доцільний і ефективний щодо конкретної ситуації. У чому ж виявляється і що складає «професійну компетентність» сучасного

керівника? Насамперед, змістовна сутність професіоналізму управлінської діяльності виявляється у таких компетенціях:

- функціональна компетенція полягає у відтворенні традиційного управлінського циклу та володіння вміннями здійснювати управлінські функції;
- соціальна компетенція передбачає управління закладом як соціальною системою;
- соціально-економічна компетенція означає управління в умовах складних економічних перетворень, оволодіння менеджментом і маркетингом;
- інноваційна компетенція спрямована на розвиток системи шляхом опанування інновацій.

Професія керівника вимагає не тільки нормативно регламентованих, а й творчих, нестандартних, організаційних дій, що сприяють розвитку особистості самого керівника, які формують його мотиваційну сферу та змінюють ціннісні орієнтації.

Отже, професійна компетентність керівника — це комплексна характеристика управлінця-професіонала, яка включає і знання, і вміння, і психологічні характеристики, і певні особистісні якості. Головним чинником якісного управління організації є наявність у керівника професійної управлінської компетентності.

ВПЛИВ РЕЛІГІЇ НА ПСИХІКУ ЛЮДИНИ

Завертяєва О. І., керівник доц. Айттов С.Ш.

Український державний університет науки і технологій

Релігія (лат. religare – пов'язувати, з'єднувати) особлива форма світогляду, обумовлена вірою в надприродне, включаюче у собі зведення моральних і типів поведінки, обрядів, культів дій та об'єднання людей організації (церква, умма, релігійна громада).

Очевидно, що розквіт світових релігій та поява численних нових релігійних течій безпосередньо залежить від духовних та психологічних потреб людей. Роль релігії в сучасному світі практично не змінилася в порівнянні з тією роллю, яку відігравали релігійні вірування в минулі століття, якщо не враховувати того факту, що в більшості держав релігія і політика розділені, і священнослужителі не мають влади впливати на політичні та цивільні процеси в країні.

Проте, у багатьох державах релігійні організації значно впливають на політичні та соціальні процеси. Також не слід забувати, що релігія формує світогляд віруючих, тому навіть у світських державах релігійні організації опосередковано впливають на життя суспільства, оскільки вони формують погляди на життя, переконання, а найчастіше – і громадянську позицію громадян, які є членами релігійної громади. Роль релігії у світі виявляється у цьому, що вона виконує такі функції:

Регулятивна функція релігії. Вона полягає в тому, що кожна релігія має зведення встановлених правил та моральних норм, яких має дотримуватись кожен віруючий. Тому можна сказати, що релігійні організації створюють та обґрунтовують морально-етичні та поведінкові норми.

Виховна функція релігії. Приналежність людини до тієї чи іншої релігійної організації змушує її дотримуватись правил і норм, передбачених для всіх віруючих, тому багато людей після приходу до церкви коригують свою поведінку і навіть позбавляються шкідливих звичок.

Втішна функція релігії. У моменти трагедій, складних життєвих ситуацій та сильних душевних страждань багато людей звертаються до релігії, оскільки хочуть отримати втіху.

Комунікативна функція релігії. Практично у всіх релігійних організаціях віруючі спілкуються між собою, знаходять серед одновірців товаришів та друзів. Релігія поєднує людей однієї конфесії у групу, дає їм певні моральні, духовні та ціннісні орієнтири.

Релігія була і залишається сьогодні важливим фактором у розвитку будь-якої цивілізації. Її місце у житті того чи іншого соціуму визначається різними обставинами: рівнем розвитку суспільства, суспільної свідомості, культури, традиціями та ін.

Релігія активно впливає на буття людини, і цей вплив відзначається протягом усієї історії людства. Адже стабілізований психічний стан, відчуття цілісності світу, а також чітке уявлення про сенс свого життя є невід'ємною частиною аспектів психічного здоров'я кожної людини.

ФІЛОСОФІЯ ДОБИ ПРОСВІТНИЦТВА ТА ЇЇ ВПЛИВ НА СУЧАСНІСТЬ

Каїра А.Є., керівник доц. Айттов С.Ш.

Український державний університет науки і технологій

Філософія доби Просвітництва, виникла наприкінці XVII-на початку XVIII ст.. Вона бере свій початок у найрозвиненішій того часу країні- Англії, а піку популярності, як ідейного руху, досягає у Франції.

Основи англійського Просвітництва заклав видатний мислитель Джон Локк. Він стверджував, що від народження всі люди створені рівними, а тому мають природні права на життя, свободу і власність. Для забезпечення і захисту цих прав люди добровільно укладають між собою суспільний договір, який слугує підґрунтям для створення держави і виникнення державної влади. У разі порушення державною владою суспільного договору і зазіхання з її боку на особисту свободу і власність підданих, народ має законне право змінити таку владу.

Найчисленніше коло талановитих просвітителів склалося у Франції. Одним із засновників французького Просвітництва був Шарль Монтеск'є. Він критикував французький абсолютизм і з повагою ставився до англійської конституційної монархії. Услід за Локком Монтеск'є розробляв теорію поділу влади. У творі «Про дух законів» він першим висловився за необхідність розмежувати законодавчу (парламент), виконавчу (монархія) і судову форми влади з тим, щоб кожна з них могла реально служити протиположною іншій. Цей принцип Монтеск'є вважав вирішальним у справі забезпечення законності.

Найвідомішою постаттю французького Просвітництва, з іменем якої прийнято асоціювати епоху, став Вольтер. Саме у нього на перший план виходить характерна просвітництву риса – рішучий поворот від дещо абстрактних, загальних проблем буття, реальності як такої, до проблем живої практики людського життя, соціальної проблематики, упорядкування і вдосконалення людського існування в світі. Усі освічені люди Європи знали його заклик: «Роздавіть гадину!», спрямований проти могутності католицької церкви. Проте критика церкви не заважала Вольтеру залишатися щирим християнином. Він вважав релігію опорою моралі, необхідною для суспільства, але водночас рішуче виступав за свободу віросповідання і прославляв ідею віротерпимості.

Зараз доба Просвітництва вважається епохою всесвітнього прогресу і з цим не можливо не погодитись. Той світ, в якому ми живемо зараз був би не можливий без неоцінного внеску мислителів та вчених XVII й XVIII століть. Адже вони вплинули на всі сфери нашого буття, в цьому списку освіта, наука, політика й багато іншого. Завдяки освітньому прогресу багато дітей почали відвідувати школи, учнями були не тільки діти з багатих сімей, а й з менш заможних, здобувати освіту змогли навіть дівчатка. Оскільки поповнилась численність шкіл, збільшився й рівень освіченості суспільства, що позитивно вплинуло на розвиток науки. Значні зміни відбулися й в політиці, адже були закладені основи сучасної демократії, якою ми її бачимо сьогодні.

ФІЛОСОФІЯ ТОМАСА ГОББСА У КОНТЕКСТІ СУЧАСНОСТІ

Костенко К.Л., керівник доц. Айтов С.Ш.

Український державний університет науки і технологій

Мислитель націлює увагу на людині, як головним предметом його вчення. Більше звертається саме до вивчення соціально-політичного та морального аспектів людського буття. Людина є жителем двох світів – природи та суспільства. Людська природа така, що в суспільстві всі приблизно рівні за своїми фізичними і розумовими здібностями. З цього і розпочинається так званий, на думку Гоббса, «природний стан людей», адже через рівність здібностей і надій на досягнення мети, люди намагаються підпорядкувати або підкорити одне одного і вступають у стосунки, відносини, що приблизні до війни. Філософ доходить до єдиного висновку, що людина є зла істота і її порятунком у розумі, до якого варто прислухатися, шукати вірний шлях, який приведе до миру і спокою.

Гоббс стверджує, що людина шукає світ тільки для особистого самозбереження, що можливо лише в суспільстві. А значить, людина з людиною укладає договір для спільного захисту та миру. Починає слідувати закону, що проголошує Євангеліє: стався до інших так, як ти хотів, щоб ставилися до тебе. На думку Томаса Гоббса, такий закон розумного егоїзму – основне моральне кредо людини, інші ж соціальні права є витоками цього закону. Права людей скрізь однакові, для всіх рівні, незважаючи на різні держави, в яких вони живуть. Влада сама по собі безмежна, вище законів, безкарна, безвідповідальна. А король повинен бути втіленням народу або самим народом.

Філософ наголошує на тому, що закони має оберігати штучно створений людиною суб'єкт – Левіафан. У своїй книзі «Левіафан або Суть, будова і повноваження держави церковної та цивільної», Томас Гоббс втілює у образі Левіафана земного Бога, що є владою та порядком в суспільстві, символізує державу як гарант людської свободи.

Мислитель використовує образ Левіафана – ім'я нездоланного біблійського чудовиська – в позитивному ключі для опису могутньої держави («смертного Бога»), яка знищує все, що наважиться чинити йому опір.

Гоббс у своїй філософії розкриває те, що у наш час є актуальним та поширеним. Мислитель націлює свою увагу не на самій людині, а на соціально-політичному та моральному бутті. Виділяє головне для вивчення і розуміння людини, дає начало іншим філософам для вивчення людського життя.

Філософія Томаса Гоббса стала однією із відомих не лише у добу Нового часу, а й у наш час. Саме праця «Левіафан» визначала ідею громадського суспільства. Держава, щоб бути справедливою, має спиратися і визнавати закони і право кожного на рівність перед спільно прийнятими законами. Свобода – природний стан, простір природних відносин, у якому розгортаються події індивідів, які слід підпорядковувати владі держави, оскільки необмежена свобода може привести до загальної ворожості і насильства.

Головне – це те, що все залежить від правителя держави, адже лише він керує своїм народом, і його життям. Теорії, що висував філософ стосовно держави і людини є актуальними в нашому сучасному світі. Людина не може жити без держави, адже за своєю природою є егоїстичною і прагне досягти лише до власної користі, що може призвести до війн. Навіть з появою держави, людина не втрачає свого егоїзму, гордості, а головне жорстокості, вона легко піддається впливу з боку інших, а найбільше – правителю своєї держави. Адже лише він у змозі вести свій народ, учити їх, пробуджувати в них як і позитивні, так і негативні якості. Правитель є взірцем свого народу.

ПСИХОЛОГІЯ УПРАВЛІННЯ КОНФЛІКТАМИ В ОРГАНІЗАЦІЇ

Костирко Р.В., керівник доц. Айтгов С.Ш.

Український державний університет науки і технологій

Практика підприємництва підтверджує, що в умовах розвитку організаційних структур особливе місце в будь-якому колективі займає конфлікт. Це пов'язано з тим, що конфлікт є невід'ємною частиною життєдіяльності кожного підприємства. Тому виникає необхідність у поглибленому вивченні сучасних закономірностей формування організаційних конфліктів, способів їх ліквідації та боротьби з їх наслідками. При цьому найважливішим результатом ефективного управління конфліктами на підприємстві стане формування механізму завчасного попередження конфліктних ситуацій та механізму ліквідації конфліктів, які вже виникли. Аналіз діяльності сучасних підприємств показує, що конфлікт – важлива форма взаємодії між людьми, це

засіб вирішення тих чи інших бізнесових проблем і самоствердження особистості в колективі.

Складна система всередині організаційних відносин потенційно містить у собі можливість виникнення конфліктів різних рівнів під впливом безлічі причин. Виникнення конфліктів пов'язане з різного роду протиріччями. В організаціях вони в основному виникають через розбіжності в поглядах між співробітниками різних посад, викликані як особистісними характеристиками, так і умовами роботи. Через те, що різні індивіди мають різний доступ до ресурсів (влада, повноваження, права, обов'язки та ін.), вони не можуть повноцінно вирішувати свої життєві завдання і змушені взаємодіяти і підкорятися.

Управління конфліктами вміщає в себе стратегії та моделі управління актуальними конфліктами. Всередині стратегій розв'язання конфліктних ситуацій можна використовувати різного виду технології. Серед них найбільш часто використовуваними є переговори і посередництво. Управління може бути представлене трьома видами моделей такого типу, як: «виграш – виграш», «виграш – програш», «програш – програш». При цьому тут особливо важливо враховувати наслідки конфлікту, які зазвичай розглядають із трьох позицій, таких як: предметний зміст конфлікту, емоційний складник, процедура вирішення конфлікту.

Завдяки своєчасному вирішенню (а ще краще – запобіганню) конфліктних ситуацій будь-яке підприємство зможе з легкістю досягти планових фінансово-економічних цілей за рахунок згуртованої та плідної роботи колективу. В умовах ринкових відносин важливим регулюючим чинником економічного благополуччя підприємства стає колектив, а точніше – його працездатність і продуктивність. Внутрішні умови функціонування організації досить мінливі, оскільки на них впливає безліч чинників. Все розмаїття зовнішніх впливів знаходить своє концентроване вираження у ставленні співробітників до підприємства, тому важливим моментом є формування сприятливого мікроклімату, зокрема за рахунок своєчасного виявлення конфліктних ситуацій і запобігання або вирішення конфлікту.

Діагностика та управління організаційними конфліктами повинні стати запорукою успішного функціонування підприємства завдяки створенню працездатної атмосфери в колективі, де кожен буде себе комфортно почувати і працювати на максимальний результат. При цьому подальші дослідження мають спрямовуватися на формування механізму завчасного попередження конфліктних ситуацій та механізму ліквідації конфліктів, які вже виникли.

ЕМОЦІЙНИЙ ІНТЕЛЕКТ В БІЗНЕСІ

Котенко Р.О., керівник доц. Айтов С.Ш.

Український державний університет науки і технологій

Емоційний інтелект — вміння, яке дозволяє взаємодіяти з людьми, суспільством, розуміти та оцінювати те, що відбувається навколо, реагувати на події належним, вигідним та екологічним для себе та оточуючих способом. Це вміння, яке допоможе встановити зв'язок зі світом та людьми, у нашому випадку – з цільовою аудиторією, споживачами, потенційними клієнтами та покупцями.

Вчені з'ясували: вміння керувати власними емоціями покращує якість соціальної взаємодії. Якщо бачите негативний коментар, перша реакція – відповісти агресією на агресію, грубістю на грубість. Але люди з розвиненим емоційним інтелектом можуть вирішити конфлікт. Цю навичку варто використовувати, коли відповідаєте людям у цифровому просторі – на скарги, прохання, претензії. Пряма та доброзичлива

комунікація зі споживачами підвищить впізнаваність бренду та допоможе отримати лояльних клієнтів.

Згідно з дослідженнями, заснована на емоціях реклама вдвічі ефективніша, ніж та, що звертається до розуму та логіки. Чим сильніший емоційний відгук, тим вище продажі. А ще емоційна реклама має більше шансів стати віральною (Віральність — це характеристика контенту, яка визначає, з якою ймовірністю читачі захочуть поділитися публікацією).

Повернемося до п'яти складових емоційного інтелекту та подивимося, яку користь для продажу він несе згідно з кожним пунктом.

- Самосвідомість. Ви повинні розуміти ваш продукт, у чому його користь для покупців, до якої аудиторії звертаєтесь, яку цінність несете, чим відрізняєтесь від конкурентів.
- Самоконтроль. Це про активне слухання, розуміння споживачів, доброзичливе ставлення до них.
- Мотивація. Цінності бренду чи продукту, від яких не слід відхилитися.
- Емпатія. Ви продаєте не безликому натовпу, а людям. Кожен споживач — індивідуальність. І хоче, щоб до нього ставилися по-людськи, із емпатією.
- Соціальні навички. Шукайте компроміси, не загострюйте конфлікти, не бійтеся визнавати свої помилки та йти назустріч споживачам. Будьте щирими.

Перевага емоційного інтелекту в тому, що це soft skill - навичка, яку можна тренувати та розвивати. У когнітивно-поведінковій психології є техніки, які навчать розпізнавати власні почуття. Надалі це допоможе розуміти свої емоції та емоції інших людей. Все просто: якщо вас накрила емоція, зупиніться і подумайте: що це за відчуття, чому ви це відчуваєте, що з цим робити. Так і кажіть собі: «Зараз я злий, бо... Щоб упоратися з цією емоцією, мені треба...».

Експерти рекомендують вести щоденник власних емоцій. Потрібно щодня відзначати їх, аналізувати джерела та шукати механізми контролю. Ланцюжок «емоція-реакція» має стати складнішим: до нього додається ваш вибір, як реагувати на емоцію. Так ви навчитеся розрізняти фактори стресу, ваші позитивні та негативні тригери. А згодом - і тригери оточуючих.

ЕТИЧНІ КОНОТАЦІЇ В МЕТОДОЛОГІЇ ПІЗНАННЯ ДЖОРДАНО БРУНО

Адамян Г. Р., керівник проф. Малівський А. М.

Український державний університет науки і технологій

Джордано Бруно є маловивченим філософом головним чином через переслідування його філософського спадку інквізицією та системне знищення його творів, а також через подальше одностороннє сприйняття радянською філософською наукою творів Бруно суто як матеріалістичних та атеїстичних.

Виходячи з наукової спадщини Джордано Бруно перед сучасної філософською наукою встановлена задача - виявити та з'ясувати його внесок у світову науку, натурфілософію, та філософію, а особливо вплив його концепцій на подальший розвиток філософії, теології, астрономії, космології, фізики та теорії відносності. Осмислити усі напрямки онтологічного та гносеологічного здобутку «ноланської філософії», включно з астрономічними та теологічними конотаціями його спадщини та зв'язок «філософії світанку» з поняттями середньовічної науки. Проаналізувати твори філософа, що існують, та джерела восьмирічного судового процесу над Джордано Бруно, де в протоколах допитів спочатку у Вінеції, а згодом у Римі філософ викладає багато своїх філософських стверджень. Провести оцінювання впливу філософського вчення Бруно на подальший розвиток світової філософської думки.

Філософську спадщину Бруно потрібно розглядати спираючись виключно на твори самого філософа і повністю відкидаючи застаріле сприйняття філософії Бруно, як виключно матеріалістичну та атеїстичну концепції, а також погляд на філософію Бруно суто з окультно-ізотерічної площини. Необхідно окреслити цілісне бачення натурфілософської, космологічної, філософської та антропологічної спадщини філософа та відокремити основні знакові періоди становлення філософії мислителя, онтологічні та гносеологічні засади світогляду філософа.

Актуальність теми пов'язана з проблемою в корні невірною сприйняття концепції філософії Джордано Бруно, якого продовжують сприймати, з одного боку лише, як матеріаліста та атеїста, а з іншого, суто як містика та окультиста. Філософія Джордано Бруно є набагато складнішою та науково багатшою. Його поняття та філософсько-етичні конотації набагато випередили свій час, що навіть зараз стає на заваді правильного сприйняття ноланської "філософії світанку". Онтологічні орієнтири ноланської філософії виявили концептуальну новизну, всебічну широту поглядів Джордано Бруно в області натурфілософії свого часу, яка охоплює філософію, астрономію, теологію, медицину, фізику, математику.

КОНЦЕПЦІЯ ФІЛОСОФІЇ КУЛЬТУРИ ЖАН - ЖАКА РУССО.

Адамян Г. Р., керівник проф. Малівський А. М.

Український державний університет науки і технологій

Що таке філософія культури? Головне завдання феномену культури - формування та сублимація загального культурного відчуття, світу мислення, моральності, етичного формування відчуттів. Це єдиний перманентний процес, це та підсвідома, ментальна, рушійна сила, яка підіймає людську думку над творчим задумом, художнім процесом. Тій субстанціальний важіль, який тримає зв'язок людства з історичною культурною спадщиною та одночасно просуває людство у майбутнє.

«Як і тіло, дух має свої потреби, тілесні потреби є основою суспільства, а духовні його прикрашають. У той час як уряди й закони оберігають суспільну безпеку і добробут співгромадян, науки, література і мистецтва менш деспотичні, але, можливо, більш могутні - обвивають гірляндами квітів залізні ланцюги, що оковують людей, заглушають у них природне почуття свободи, для якої вони, здавалося б, народжені, змушують їх любити своє рабство і створюють так звані цивілізовані народи». Руссо Ж. – Ж. «Міркування про науки та мистецтва».

Значущість та субстанціальність теорії та філософії Руссо її вплив на культуру Франції неможливо переоцінити. Руссо відродив моралістичний підхід до розуміння культури людини та суспільства. Він протипоставив природну чесноту людини цивілізаційному фактору, який підтримували усі інші філософи - просвітники. Його заклик до повернення до природного стану життя людини та керування соціальні постанови, основані на рівності та братерстві та природній свободі людини, наданій їй самою природою. Протиставлення відчуттів розуму та прагматизму.

Все, що створила Природа, а для Руссо Бог та Природа мали прямий когерентний зв'язок, вийшло ідеальним і все це було трансформовано та спотворено цивілізацією та людським суспільством, саме через відрив від природного стану з'явилися такі суспільні явища, як приватна власність, рабство, сословний розподіл. Таким чином Руссо приходять до прямої критики суспільної будови, що існує. Така суспільна будова порушує природний стан людини й руйнує рівність, а саме рівними Бог – Природа створила усіх людей.

Рівність – це природне, законне благо, в той час, як нерівність є найвищим людським злом. Концепція Руссо повністю відкидала розвиток цивілізації й прогрес,

вважаючи його первопричиною суспільного зла, і саме з поверненням до природи людина зможе подолати цю нерівність. Саме відчуття, а не розум вважав Руссо головними.

Філософії Руссо притаманний концептуальний ригоризм, він жодного разу не відходить від власних пролегоменів і наводить цілісну систему природного керування життям суспільства, яке, на його думку, може повернути людство до природних законів рівності та братерства.

В педагогіці ідеї вільного виховання Руссо також знайшли послідовників, так педагоги І. Г. Песталоцці, Ф. Фребель, Э. Кей стали послідовними прихильниками постулатів Руссо.

А стосовно соціальних ідей зменшити вплив Руссо на Французьку революцію неможливо. Ми бачимо, як пролегомени Руссо викликали переворот в літературі, педагогіці, соціальній теорії й нарешті в політиці, відкривши нову еру людства, яка знаменувала перехід від феодалізму до буржуазного суспільства.

ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА РІВНОСТІ ЖІНОК У ПОЛІТИЧНОМУ ПРОЦЕСІ ДЕРЖАВИ

Бичкова Д.М., керівник к.політ.н Цурканова І.О.

Український державний університет науки і технологій

Гендерна рівність є важливою складовою рівності жінок у політичному процесі держави. Вона відображає принцип рівності та рівних можливостей для всіх гендерних груп, що покликані уникнути дискримінації на підставі статі і сприяти рівній участі та впливу жінок і чоловіків у прийнятті рішень на різних рівнях управління.

Останні десятиліття відзначаються зростанням уваги до проблеми гендерної нерівності, особливо в політичній сфері. Країни та міжнародні організації дедалі більше розуміють важливість забезпечення рівних можливостей для жінок та чоловіків у політичних процесах. Декілька ключових аспектів гендерної рівності у політиці включають:

1) Рівну участь, тобто гендерна рівність передбачає рівні можливості для жінок та чоловіків у висуненні кандидатів на вибори, участі у виборчих кампаніях та обранні на посади влади. Це допомагає забезпечити різноманітність поглядів та інтересів у прийнятті рішень.

2) Лідерство, адже гендерна рівність вимагає рівних можливостей для жінок і чоловіків обіймати ключові лідерські посади в державі. Це може включати посади в уряді, парламенті, муніципальних органах управління тощо.

3) Політичне представництво, аби висловити і врахувати гендерні погляди та інтереси у прийнятті рішень.

4) Рівність у прийнятті рішень.

5) Законодавче забезпечення, що спрямоване на забезпечення рівних можливостей у політичній сфері.

6) Свідомість і освіта, які є запорукою засвоєння гендерної рівності в суспільстві та підвищення усвідомлення щодо важливості участі жінок у політиці.

Забезпечення реального гендерного паритету в системі державного управління може бути досягнуто через гендерну освіту державних службовців, що включає в себе перетворення організаційної культури за допомогою спеціальних соціально-психологічних методів і методик. Ця освіта спрямована на формування позитивного ставлення до жінок-керівників шляхом послідовного подолання гендерних стереотипів.

За показником представництва жінок в парламенті, Україна посідає 113-тє місце у світі, поступившись навіть Єгипту, Туреччині, Узбекистану, Киргизстану тощо.

Таким чином, гендерна рівність у політичному процесі держави є ключовою для будівництва справедливого та рівноправного суспільства, де голоси та інтереси всіх гендерних груп доповнюються та впливають на прийняття рішень.

СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ПОЛІТИЧНОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ

Бакун А.К., керівник к.політ.н. Цурканова І.О.

Український державний університет науки і технологій

Становлення та розвиток політичної влади в Україні – це складний процес, який пройшов кілька етапів від моменту отримання країною незалежності в 1991 році.

Період становлення української влади почався після отримання Україною незалежності від Радянського Союзу в 1991 році і тривав упродовж перших років незалежності. Цей період характеризувався важливими політичними, конституційними та економічними змінами, спрямованими на визначення формату державного устрою та системи влади в країні. Основні аспекти цього періоду включали: державну незалежність, політичні реформи, прийняття Конституції, економічні перетворення, встановлення зовнішніх зв'язків, громадянське суспільство.

Період становлення влади був важливим часом в історії країни, коли були визначені основи для подальшого розвитку політичної системи, демократії та державності.

Етап політичної трансформації в Україні відбувався одразу після стадії становлення влади та складався з ряду змін та подій, що сприяли розвитку демократії, прав людини та політичного устрою. Один із ключових періодів політичної трансформації в Україні був від 2004 до 2010 року, коли відбулася Помаранчева революція та зміни в політичному спрямуванні країни.

Саме цей етап важливий для зростання свободи, демократії та громадянської участі в Україні. Водночас, слід відзначити, що цей процес був супроводжений викликами, і реформи не завжди реалізовувалися успішно через політичні, економічні та соціокультурні обмеження.

Нові фактори та трансформації періоду з 2010 по 2014 роки були важливими в історії України, адже цей час був сповнений новими викликами та змінами в політичному, економічному та соціальному вимірах. Основні події цього періоду включають: приход до влади Віктора Януковича, схильність до авторитаризму, відмова від євроінтеграції, майдан 2013-2014, захоплення Криму росією, конфлікт на сході України, зміна влади.

Цей період в історії України був вкрай складним та трансформаційним. Він визначив подальший розвиток країни, змусив українців звернути пильний погляд на свої цінності та політичну спрямованість, а також підкреслив важливість демократії та прав людини.

Початок реформування державних структур стали спробою зміцнити демократію та встановити прозору та ефективну систему влади.

Усі етапи, які посприяли розвитку політичної влади були супроводжені викликами, переїнами та перетвореннями у політичному ландшафті України. Країна продовжує працювати над вдосконаленням демократичних процесів, боротьбою з корупцією, підвищенням якості життя громадян та підтриманням міжнародних відносин.

СУЧАСНІ МІЖНАРОДНІ КОНФЛІКТИ: ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

Школа С.В., керівник к.політ.н. Цурканова І.О.

Український державний університет науки і технологій

Функціонування сучасного міжнародного товариства неможливе без протистояння позицій і поглядів, притаманних певним суб'єктам. Тлумачення певних питань, наявних у практиці міжнародних відносин, отримують відмінні оцінки з боку учасників процесу. Логічним наслідком цього є суперечності та конфлікти. Ці конфлікти інколи призводили до небезпечних міжнародних криз і збройної боротьби, які спричиняли серйозні та небезпечні наслідки. Декотрі з них виявилися стійкими, тривали упродовж років і десятиліть, інші затихали на певний час і за певних умов починалися з новою силою.

Можна виділити декілька основних причин міжнародних конфліктів: недосконалість людської природи; бідність та нерівність у добробуті народів різних країн; соціально-економічний та політичний лад держави, рівень її культури і цивілізованості; невпорядкованість міжнародних стосунків; територіальні конфлікти; етнічні та релігійні розбіжності; економічні інтереси; геополітичні впливи тощо.

Практика міжнародних відносин свідчить, що в основі суперечностей зрідка лежить якийсь один чинник. Джерелом суперечностей здебільшого є інтереси певних держав, економічних союзів, а також військово-політичних блоків. Предметом суперечностей часто є території та кордони (о. Коса Тузла, 2003 р.), прагнення посісти домінуюче становище в регіоні, протистояння економічних, політичних інтересів країн, що розвиваються, негативні етнічні стереотипи, релігійні протиріччя.

Урегулюванню міжнародних конфліктів сьогодні сприяють також деякі об'єктивні тенденції світового розвитку. По-перше, у світі, зокрема, й у безпосередніх учасників конфліктів, виникає розуміння безмістовності та небезпечності військових методів вирішення спірних питань. Тому сторони, які конфліктують, зазвичай переходять до політичного діалогу на переговорах. По-друге, посилюються інтеграційні процеси, руйнуються міждержавні та міжрегіональні бар'єри, що знижує рівень конфронтації й створює умови для формування регіональних та міжнародних союзів, асоціацій, об'єднань держав, таких як Європейська співдружність тощо, що ставлять за мету координацію дій, об'єднання сил і можливостей для забезпечення більш тісної співпраці, яка зменшує вірогідність конфліктних ситуацій.

Ми вважаємо, що саме дипломатичні переговори та міжнародні договори можуть допомогти врегулювати суперечки, а міжнародні організації та країни-посередники можуть сприяти вирішенню конфліктів, допомагаючи сторонам знайти компроміс. Однак, вирішення міжнародних конфліктів може бути складним і часом вимагати багатосторонніх зусиль та багато часу. Ефективність рішень залежить від участі всіх сторін та взаємного бажання досягнути миру та стабільності.

Чинники, які сприяють подоланню конфліктів і конфліктних ситуацій, мають як об'єктивний, так і суб'єктивний характер. Це передусім загальна міжнародна обстановка і зацікавленість конфліктуючих сторін у подоланні конфлікту. Це також ступінь розвитку демократії в суспільстві та усвідомлення необхідності ліквідувати причини, що призвели до конфлікту; це наявність уряду, якому довіряє народ; це здатність держави чи міжнародних структур консолідувати національні, регіональні та міжнародні політичні сили довкола програми виходу з конфлікту.

ПОЛІТИЧНА ІДЕНТИЧНІСТЬ ТА ЕТНІЧНА ПОЛІТИКА: АНАЛІЗ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ ТА ЇХНЯ РОЛЬ У КОНФЛІКТАХ ТА ПРОЦЕСАХ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Пінкін Я.Г., керівник к.політ.н. Цурканова І.О.

Український державний університет науки і технологій

Красномовство, мабуть, найрідкісніший, як і найвитонченіший з усіх талантів.

Вовенарг Люк де Клан'є

Політична ідентичність та етнічна політика - це два різні аспекти, які грають важливу роль в сучасних суспільствах і можуть взаємодіяти між собою.

Політична ідентичність та етнічна приналежність є вагомими факторами, що визначають поведінку та орієнтацію людей у політичних процесах. Дослідження взаємозв'язку між ними дозволяє зрозуміти, як етнічна політика впливає на конфлікти та процеси національної інтеграції.

Політична ідентичність є сукупністю переконань, цінностей і почуттів, пов'язаних з політичною спільністю, яка може бути національною, релігійною, культурною чи іншою. Етнічна приналежність, з іншого боку, пов'язана з груповою ідентичністю, заснованою на спільності мови, культури, історії та генетичної спадщини. Часто політична ідентичність та етнічна приналежність взаємопов'язані, оскільки почуття приналежності до певної етнічної групи може формувати основу політичної ідентичності. Політичні лідери та державні структури можуть активно підтримувати та використовувати етнічну приналежність у своїх політичних цілях, створюючи ярлик "ворог" або "інший", та мобілізуючи етнічну групу навколо спільних інтересів. Своєю чергою, політична ідентичність відображає переконання та приналежність особи до певної політичної ідеології, партії або групи. Вона також відображає те, як людина сприймає свою роль у політичній системі та її ставлення до політичних питань.

Етнічна політика може зіграти як конструктивну, так і деструктивну роль. У деяких випадках підтримка етнічної ідентичності сприяє зміцненню солідарності та спільності всередині групи, а також сприяти збереженню культурної спадщини. Однак вона також може стати джерелом конфліктів, особливо якщо політичні лідери використовують етнічні відмінності для маніпулювання громадською думкою та набуття влади.

Однією з основних відмінностей є те, що політична ідентичність зазвичай стосується індивіда, тоді як етнічна політика орієнтована на взаємини між етнічними групами. Однак ці два аспекти можуть взаємодіяти, оскільки політичні погляди можуть бути суттєво впливовими на позицію особи стосовно етнічних питань, а етнічні конфлікти можуть мати політичні коріння та наслідки.

Вплив етнічної політики на національну інтеграцію може бути позитивним або негативним. Врахування відмінностей між етнічними групами та захист їх прав може сприяти мирному співіснуванню та національній гармонії. Проте неадекватна етнічна політика може призвести до розривів у суспільстві.

Розуміння цих взаємозв'язків може допомогти розробити ефективніші стратегії для підтримки миру, стабільності, міжетнічної співпраці та консолідації суспільства і країни.

РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ УКРАЇНИ

Мозолевський Д.Д., керівник к.політ.н. Цурканова І.О.

Український державний університет науки та технологій

Невід'ємною частиною політичної системи сучасного демократичного суспільства є політичні партії.

Політична партія - це організація, що об'єднує на добровільній основі найактивніших представників тих чи інших класів, соціальних верств та груп.

Згідно зі ст.2 Закону України «Про об'єднання громадян» - політичною партією є об'єднання громадян - прихильників певної загальнонаціональної програми суспільного розвитку, які мають головною метою участь у виробленні державної політики, формуванні органів влади, місцевого та регіонального самоврядування і представництво в їх складі.

Основним призначенням партії є політична освіта мас та надання цілеспрямованого й організованого характеру діям цих мас для захисту власних інтересів. Як свідчить історична практика, політичні партії в усіх країнах створювалися як інструмент боротьби за владу та перенесення інтересів різних ідейно-політичних течій у реальну політику держави. Звідси випливає й головна мета їхньої діяльності — захист соціально-політичних інтересів певних груп населення. Саме заради реалізації цих інтересів і ведеться боротьба за завоювання й утримання влади.

Однак, порівняльний аналіз ролі та значення різних політичних партій може бути корисним для розуміння їхнього внеску у розвиток країни, зокрема, треба звернути увагу на ідеологію та програми; виборчий успіх; участь у владі; позицію в парламенті; суспільну підтримку; антикорупційні зусилля та реформи; зовнішньополітичні позиції тощо. Порівнюючи ці аспекти для різних політичних партій, можна сформулювати більш об'єктивне уявлення про їхню роль та значення в політичному житті України.

Покращити життя українців обіцяють практично усі політичні партії, що йдуть на вибори до Верховної Ради. Шляхи до виконання такої мети вони пропонують різні.

Проаналізувавши передвиборчі програми найбільш рейтингових партій України, можна із легкістю помітити багато схожих ідей, але втілення їх відрізняється. Так кожна з партій пропонує покращити сферу освіти, але кожна своїм шляхом, іноді - достатньо радикальним. Також всі платформи обіцяють навести вклад в пенсійну сферу тощо, тобто, через реформи. Єдиною кардинально різною сферою роботи партій є політичне життя країни. В цій сфері спільних інтересів серед топ партій майже неможливо помітити.

Отже, як висновок можемо бачити, що найпопулярніші українські політичні партії мають як спільні ідеї і напрямки розвитку країни, так і кардинально різні. Вибір у кожного свій і нам його робити.

ПРОФЕСІЙНА МОТИВАЦІЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА РОЗВИТКУ ПРОФЕСІОНАЛА Й ОСОБИСТОСТІ

Арсенівська В.О., керівник проф. О.П. Лучанінова

Український державний університет науки і технологій

Розвиток професійної мотивації у здобувачів вищої освіти є вирішальним фактором у формуванні їхнього майбутнього кар'єрного успіху. Для цього необхідно створити певні педагогічні умови, які допоможуть студентам розвинути професійну мотивацію. Наприклад, створення освітнього середовища, яке має бути сприятливим для навчання і забезпечувати студентам відчуття приналежності, безпеки та комфорту.

Також важливим є залучення до складного і змістовного навчального процесу, який сприяє когнітивному, емоційному і соціальному зростанню студентів. Неабияке значення мають позитивні стосунки між викладачами та студентами, які виховують у студентів почуття підзвітності, відповідальності та відданості своїм академічним і професійним цілям. Звичайно, необхідно враховувати забезпечення регулярного і конструктивного зворотного зв'язку для формування професійної мотивації студентів. Такий зворотний зв'язок допомагає студентам розвивати мислення, спрямоване на зростання, що є важливим для їхнього професійного розвитку. На думку науковців, важливу роль відіграє створення культури досконалості. Викладачі повинні створити середовище, яке відзначає успіхи, заохочує інновації та винагороджує за наполегливу працю. Така культура досконалості мотивує студентів до досягнення своїх академічних і професійних цілей і заохочує їх до навчання впродовж усього життя.

ЕНЕРГОЗБЕРІГАЮЧА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ ТА ЇЇ РОЛЬ У ФОРМУВАННІ НАВИЧОК БЕЗПЕКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ-МЕТАЛУРГІВ
Калініченко Д.І., керівник проф. О.П. Лучанінова
Український державний університет науки і технологій

Упровадження енергозберігаючих проектів та формування нормативно-правової бази управління процесами енергоефективності промислових підприємств носить ситуаційний характер, тож недостатньо опрацьованими залишаються питання, пов'язані з формуванням стратегії енергозбереження підприємства. Відповідно до стратегічних завдань Енергетичної стратегії України на період до 2035 року «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність» головним є виведення держави на рівень максимальної енергетичної незалежності у 2025 році за рахунок енергозаощадження та максимальної диверсифікації постачання первинних енергоресурсів. Дотримання принципів енергозберігаючої політики як на державному, так і регіональному рівні, на самому підприємстві буде сприяти вирішенню проблем енергозбереження. До таких принципів можна віднести: пріоритет мети енергосистеми, принцип системності, комплексності, ефективності розподілу енергоресурсів, нормативності енергозбереження, адекватності чинників виробництва та енергозбереження тощо.

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ І ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-МЕТАЛУРГІВ
Прокопчук А.С. керівник проф. О.П. Лучанінова
Український державний університет науки і технологій

Для будь-якого фахівця структура і зміст професійної компетентності особистості мають притаманні лише їм характерні особливості. Тож особливостями професійної діяльності, характерними для майбутніх фахівців, і з металургії у тому числі, є: професійна спрямованість підготовки студентів ЗВО інженерно-технічних спеціальностей визначається характером праці майбутнього фахівця, пов'язаним з використанням різноманітного та різнопланового обладнання із не менш різноманітним програмним забезпеченням. Студентам потрібно навчитися будувати точні прогнози та приймати на їх основі ефективні інженерні рішення стосовно процесу розробки програмно-технічних комплексів або налаштування систем; обґрунтовувати техніко-економічні проекти технічних комплексів; використовувати відомості про технічний стан обладнання і програм; організовувати взаємодію різних процесів засобами технічного аналізу. Професійна компетентність – це базова характеристика діяльності

фахівця; яка включає як змістовий (знання), так і процесуальний (уміння) компоненти і має головні суттєві ознаки, а саме: мобільність знань, гнучкість методів професійної діяльності і критичність мислення. професійна компетентність – це знання, уміння та навички, якими володіє фахівець на достатньо високому рівні, які є необхідними для реалізації внутрішнього потенціалу майбутнього робітника та якісної роботи в обраній сфері діяльності.

ОСОБЛИВОСТІ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Вільхова Н. керівник проф. О.П. Лучанінова
Український державний університет науки і технологій

Змішане навчання – це поєднання он-лайн та офлайн-навчання у один ланцюжок, що творить «навчальний досвід» студента та самодостатній логічний курс чи предмет. Система змішаного навчання може оптимізувати витрати на використання приміщення чи розробку додаткових матеріалів. Так, студенти працюють онлайн і не потребують, наприклад, роздрукованих додатків для певного матеріалу. Змішане навчання також може вирішити проблему з наданням підручників, оскільки студенти можуть працювати з матеріалами без паперових аналогів. Основною відмінністю змішаного навчання є активне використання сучасних технологій для пошуку матеріалу і отримання нових знань. Так, технології стають повноцінною частиною навчального процесу. Проте йдеться також і про поєднання різних підходів, способів подачі матеріалу, видів роботи. Самостійне опрацювання частини навчального матеріалу робить навчальний процес гнучкішим. Здобувачі освіти можуть проглянути навчальний курс у тому темпі, який зручний для них. Формат лекції, як правило, не дає можливості повторити пройдений матеріал у потрібному обсязі, а під змішаного навчання студенти можуть самостійно структурувати проходження матеріалу, який їм потрібно засвоїти у межах однієї теми. Наприклад, повертатись до попередніх лекцій, шукати додаткову інформацію, конспектувати тощо. Отже, змішане навчання дозволяє використовувати вже накопичений досвід здійснення класичного навчання, доповнюючи його сучасними технологічними інноваціями.

МОДЕЛЮВАННЯ В ОСВІТІ Й ПЕДАГОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

Восьмерик В.М. керівник проф. О.П. Лучанінова
Український державний університет науки і технологій

Моделювання навчання – це послідовність розумових операцій, що розкриває зміст та структуру пізнавальної діяльності при вирішенні завдань та служить практичним керівництвом для вироблення навичок або формування понять. Як метод наукового дослідження моделювання переважає у царіці точних наук (зокрема, моделювання: геометричне, економічне, математичне, комп'ютерне, економічних ситуацій, топографії, попиту підприємств, технологічних процесів та ін.); активно впроваджується у систему досліджень наук природничого циклу, суспільно-політичних (наприклад, моделювання стану довкілля. Перспективним сьогодні є цей метод і у психології, дидактиці, лінгводидактиці, педагогіці. Модель – це об'єкт в ідеалі, аналог реально існуючих складних явищ і процесів. У моделі відсутні другорядні деталі, моменти та випадковості. Головне її призначення – бути в межах дослідження методом, засобом, формою, способом пізнання педагогічної дійсності.

Щодо освітньої діяльності визначення категорії «модель» можливо представити як: - логічна послідовна система елементів: мети освіти, її змісту,

проектування педагогічних технологій та технологій керівництва освітнім процесом, побудови навчальних планів і програм; - ідея, організація, здійснення та розвиток педагогічного об'єкту; - зразок об'єкта педагогічної практики, що зберігає лише його найсуттєвіші риси

ПІДСЕКЦІЯ «ДОКУМЕНТОЗНАВСТВО ТА ІНФОРМАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ»

ІНФОРМАЦІЙНИЙ РЕСУРС ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА РЕКЛАМНОГО ПРОСТОРУ

Богданова І.Ю., керівник доц. Прокоф'єва К.А.

Український державний університет науки і технологій

Інформаційний ресурс є невід'ємною складовою успішної рекламної діяльності установи, а відтак, є необхідним для ефективного функціонування установи. Реклама є однією із складових інформаційного простору, вона стала своєрідною інтегруючою силою людської життєдіяльності. Сутність сприйняття реклами міститься у сприйнятті рекламної інформації.

Рекламна інформація є важливою ланкою інформаційного суспільства, вона розрахована на широке коло потенційних споживачів та спрямована на привернення їхньої уваги до предмету рекламування та підтримки інтересу до нього задля подальшого успішного продажу.

Відповідно до законодавчого визначення, яке міститься у статті 1 Закону України «Про рекламу», реклама – це інформація, а масова інформація – це публічно поширювана друкована та аудіовізуальна інформація. Рекламу слід відносити до масової інформації, оскільки вона розповсюджена на невизначене коло споживачів.

Рекламна інформація може розповсюджуватись у будь-якій формі, тобто за допомогою будь-яких носіїв та засобів, причому як передбаченими положеннями закону, так і будь-якими іншими. Фактично, формою розповсюдження реклами може бути будь-яка форма розповсюдження масової інформації. Закон також не обмежує рекламну інформацію у критеріях способів її поширення.

Основне призначення рекламної інформації полягає у формуванні або підтриманні обізнаності невизначеної кількості споживачів реклами та їх інтересу щодо об'єктів реклами.

Текст є головним елементом, що розкриває основний зміст рекламного повідомлення. Створення рекламного тексту – це комплексний процес, що включає в себе оригінальні ідеї, структуру, основні теми та їх розвиток, салогани, психологічні прийоми, що діють на цільову аудиторію і багато іншого. Розробці рекламного тексту безпосередньо передують вивчення цільової аудиторії, її потреб та її основних характеристик. Рекламний текст обов'язково повинен бути спрямований на певну групу людей. Універсальних рекламних текстів не буває. Важлива вимога до рекламного тексту – максимум інформації і мінімум слів.

У зв'язку з інформаційними потребами суспільства стрімко розширюється мережа рекламних кампаній, прес-служб при державних, комерційних, громадських, конфесійних організаціях. Реклама стала звичною і пересічною в інформаційному просторі, оскільки вона виступає інформативною сполучною ланкою між виробником та споживачем продукції.

Отже, така складова інформаційного простору, як реклама, не просто відображає навколишню реальність, а значною мірою сприяє її формуванню, що подальше сприймається в інформаційному просторі. Основний тягар у понятті реклами покладається не на спосіб популяризації, а на саму інформацію, оскільки будь-яка

реклама – це завжди інформація. Не дивно, що бізнесмени вважають рекламну інформацію однією із головних матеріальних передумов комерційного успіху. Адже, як відомо, хто володіє інформацією – той володіє світом.

ОСНОВНІ ПРАВИЛА ПЕРЕКЛАДУ ДОКУМЕНТІВ

Шевченко М.Т., керівник доц. Прокоф'єва К.А.

Український державний університет науки і технологій

В даний момент розвитку міжнародної економіки переклади документів юридичних осіб стають все більш популярними. Зважаючи на те, що документи можливо розподілити на дві великі групи – це документи підприємців та документи осіб, які не мають відношення до бізнесу, то запит на офіційно-діловий переклад може подати абсолютно будь-яка людина. Від паспортів та особистих прохань на навчання в іноземних університетах до міжнародних угод та контрактів, але це все не відмінняє того, що ці документи повинні мати правовий статус.

Однією з характеристик перекладу особистих документів є необхідність їх легалізації та надання юридичного статусу під час перебування за кордоном.

Також існує особлива структура речень, яка відмінна в українській та англійській мовах, і специфічна лексика, яку дуже важливо зберігати для якісної інтерпретації. Перекладач офіційних документів повинен правильно розуміти умови замовлення, імена та власні назви, які будуть використовуватися у ділових паперах, формат та призначення перекладу. Тому важливо дотримуватися встановлених правил письма та максимально зберегти синтаксичну структуру оригінального тексту.

Перед виконанням перекладу необхідно виділити головні терміни та визначити тип самого документа, а потім вже виконувати сам переклад. На заключному етапі редагується текст та узгоджується термінологія.

Велика кількість лексичних зворотів та визначень вимагає від перекладача високого рівня володіння як іноземною, так і державною мовою та знань в сфері спеціалізованих предметів. Професіоналам доводиться стикатися з великою кількістю різних термінів, у яких відсутні еквіваленти у перекладі, тому є велика значимість в правильній орієнтації у більш вузьких темах, адже неточність в ділових документах може призвести до конфліктів, непорозумінь та зрештою до недосягнення угоди.

Основними правилами перекладу є дотримання точності (всі положення тексту мають бути інтерпретовані у перекладі), стислості (перекладений документ без непотрібних та допоміжних слів), ясності та літературності.

В перекладі заголовку документа варто дотримуватися того, що він має бути максимально наближеним до оригіналу. Оригінальний текст має мати розшифровані скорочення згідно загальноприйнятих норм. Скорочення, які неможливо розшифрувати, повинні залишатися мовою оригіналу.

Слова і речення, які подаються не мовою оригіналу мають бути збережені, так як заборонено їх змінювати, адже це може викликати певні неточності у перекладі. Також до цього правила відноситься і переклад скорочень марок, виробів, приладів та назв іноземних друкованих видань. Але на відміну від вищепереліченого, назви посад, відділів, монополій, промислових об'єднань, назви торговельних марок автомобілів, приладів, хімікатів, продуктів мають транскрибуватися. Спеціальні топоніми та терміни замінюються українськими еквівалентами.

Якщо охопити юридичну галузь, то це означає спеціалізованість лексики в сфері права. Переклад текстів в юриспруденції відзначається тим, що існують відмінності між законодавством різних країн та особливостями юридичного дискурсу. У цій галузі важливо не тільки досконало знати правові норми, але й вільно орієнтуватися в

юридичній термінології. До цього ж варто усвідомлювати відношення до системи правосуддя в культурі різних країн.

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПСИХІКИ СУБ'ЄКТА ЯК НАСЛІДОК ІНФОРМАЦІЙНОГО ВПЛИВУ

Уманська М.С., керівник доц. Решетілова О.М.

Український державний університет науки і технологій

Постійний інформаційний зв'язок із навколишнім світом, соціальним середовищем, в якій людина діє як активний соціальний суб'єкт, є одним із найважливіших умов нормальної життєдіяльності.

Прямий або опосередкований інформаційний вплив це боротьба за вплив на об'єкт через подачу інформації ідеологічного та емоційного змісту. Дослідники зазначають: «Інформаційний вплив – це цілеспрямована інформаційна атака на об'єкт: одиночний, груповий, або масовий. Здійснюється з метою корекції або змін у об'єкта розробки стереотипів поведінки, мислення, мотивацій, трансформації переконань».

Але існують й інші визначення «інформаційного впливу». Частіше у літературі зустрічається термін «інформаційно-психологічний вплив», який означає вплив на свідомість особи і населення з метою внесення змін у їх поведінку або світогляд. Базовими методами такого впливу є переконання і навіювання.

Переконання звернене до власного критичного сприйняття дійсності. Воно має наступні алгоритми впливу:

- логіка переконання повинна бути доступною інтелекту об'єкта впливу;
- переконання необхідно здійснювати, спираючись на факти, відомі об'єкту;
- переконуюча інформація повинна містити узагальнюючі пропозиції;
- переконання має складатися з логічно несуперечливих тез;
- факти, що повідомляються, повинні бути відповідним чином емоційно забарвлені.

Інформаційний вплив дозволяє ініціювати, модифікувати, припиняти, запобігати певним соціальним процесам і подіям за допомогою виборчого інформування або введення в оману причетних до них суб'єктів.

Негативним інформаційно-психологічним впливом називають вплив інформації на психіку та свідомість людини, яка призводить до неадекватного відображення оточуючої дійсності і, як наслідок, зміни поведінки.

Інформаційна загроза – реальна небезпека інформаційного впливу на соціальний суб'єкт із метою зміни його потреб, інтересів і орієнтації відповідно до намірів суб'єкта інформації. Установка служби інформаційного впливу: провокувати або запобігати великі зміни за допомогою малих сил, за допомогою впливу на особливо чутливі точки. Мистецтво впливу полягає у виборі цих точок і способів впливу на них.

Інформаційний вплив здійснюється через маніпулювання індивідами, групами (суб'єктами) – це неявне налаштування їх до певної поведінки за допомогою надання їм спеціально підібраних відомостей і створення обставин, які схиляються до деяких суджень і настроїв.

Інформаційний вплив спрямовується на індивідуальну або суспільну свідомість інформаційно-психологічними або іншими засобами, що викликає трансформацію психіки, зміну поглядів, думок, відносин, ціннісних орієнтацій, мотивів, стереотипів особистості з метою вплинути на її діяльність і поведінку. Кінцевою метою такого впливу є досягнення певної реакції, поведінки (дії або бездіяльності) особистості, яка відповідає цілям впливу.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОКУМЕНТНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НОТАРІАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

П'ятак О.С., керівник доц. Решетілова О.М.

Український державний університет науки і технологій

У системі органів нотаріату нотаріальне діловодство займає особливе місце. Чітка та правильна організація діловодства в нотаріальних конторах має важливе значення для організації якісного та оперативного обслуговування населення, дотримання вимог законодавства про законність, обґрунтованість та оперативність роботи нотаріуса, сприяння громадянам та юридичним особам у здійсненні їх прав та законних інтересів, дотримання таємниці вчинення нотаріальних дій.

Нотаріальне діловодство регулюється Правилами ведення нотаріального діловодства затвердженими Наказом Міністерства юстиції України. Ці правила встановлюють єдиний для державних та приватних нотаріусів порядок ведення нотаріального діловодства, складання та оформлення службових документів.

Нотаріальне діловодство є об'ємним поняттям, що охоплює коло питань, пов'язаних із веденням документування управлінської діяльності установ нотаріату: прийомом, розглядом та реєстрацією кореспонденції; складанням та оформленням службових документів; контролем за виконанням документів; складанням номенклатури та формуванням справ; обліком спеціальних бланків нотаріальних документів тощо.

Порядок складання нотаріальних свідоцтв та посвідчувальних написів, ведення реєстрів для реєстрації нотаріальних дій, а також інших книг, пов'язаних із вчиненням нотаріальних дій, регулюється Інструкцією про порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України та вказівками щодо заповнення форм реєстрів для реєстрації нотаріальних дій та написів на посвідчених угод документи.

Старший державний нотаріус (державний нотаріус), який очолює нотаріальну контору, повинен постійно вдосконалювати діловодство, запроваджуючи наукову організацію праці, передові методи та форми роботи з документами, механізацію діловодства.

Весь процес нотаріального діловодства можна поділити на три взаємозалежні стадії:

- 1) діловодство, яке здійснюється в нотаріальних конторах;
- 2) ведення реєстру реєстрації нотаріальних процесів.
- 3) заповнення нотаріальних свідоцтв та посвідчувальних написів, форми яких встановлено наказом міністерства юстиції «Про затвердження Форм реєстрів для реєстрації нотаріальних дій, нотаріальних свідоцтв та посвідчувальних написів на угодах та документах, що їх засвідчують».

За веденням нотаріального діловодства здійснюється контроль. Причому, виконання контролю над виконанням правил нотаріального діловодства нотаріусами, які у державних нотаріальних конторах, здійснюють органи державної юстиції, а щодо нотаріусів, котрі займаються приватної практикою, – органи юстиції разом із нотаріальними палатами. Така організація контролю над нотаріальним діловодством спрямована на забезпечення уніфікації його ведення, і навіть реєстру реєстрації нотаріальних дій, нотаріальних свідоцтв і посвідчувальних написів на угодах і документах.

Від правильної постановки діловодства в нотаріальній конторі великою мірою залежить належна організація роботи нотаріусів, чітке та швидке обслуговування громадян та організацій, культура оформлення документів.

НАРАТИВ ТА СТЕРЕОТИП: СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ФІЛОЛОГІЇ ТА КУЛЬТУРИ

Богущ А.А., керівник проф. Власова Т.І.

Український державний університет науки і технологій

В сфері філології та культури терміни «стереотип» та «нарратив» часто є пов'язаними, оскільки стереотипи відіграють велику роль у формуванні нарративів. Нарратив – це акт розповіді або переказу історії, події чи низки подій. Він передбачає представлення послідовності подій за допомогою різних форм комунікації, часто з метою інформування, розваги або донесення повідомлення до аудиторії через мистецтво оповіді. У сучасній філології дослідження нарративів є важливим завданням, оскільки вони дозволяють дослідити які ідеї та цінності передаються через літературу та інші культурні прояви. Також вивчення нарративів допомагає зрозуміти які структури оповіді впливають на наше сприйняття, і як ці структури змінюються в залежності від культурних контекстів. Стереотип – заздалегідь сформована людиною розумова оцінка будь-чого, що може відображатися в стереотипній поведінці.

Організація TED (аббревіатура від англ. Technology Entertainment Design) – це всесвітньо визнана організація, яка відома завдяки конференціям та онлайн-платформі, де фахівці з різних галузей наук діляться своїми впливовими ідеями та думками. Ці розповіді охоплюють широкий спектр тем, таких як наука, технології, мистецтво, освіта, психологія тощо. Завданням цієї організації є поширювання знань та інноваційні концепції. Її заходи та відеоконтент здобули світове визнання завдяки своїй здатності надихати, навчати та стимулювати критичне мислення.

Відома нігерійська письменниця та поетеса Чімаманда Нгозі Адічі була на одному із шоу TED і розповідала про «Небезпеку єдиної історії», досліджуючи негативні впливи, які може мати «єдина історія», та визначаючи підґрунтя цих стереотипних історій, що свідчать про те, що в Африці панує лише бідність.

Саме Чімаманда Нгозі Адічі запровадила термін «єдина історія», який стосується ідеї, що зведення людини, групи людей, культури або місця до єдиної розповіді чи стереотипу може бути обмеженим і неточним. Чімаманда Адічі звертається до ідеї, що обмежене розуміння людського досвіду та культурних особливостей може призвести до стереотипів та непорозумінь. Вона розповідає історії зі свого життя, як вона зустрічала людей у західному світі, які мали обмежене уявлення про Африку та Нігерію. Чімаманда підкреслює, що коли ми обмежуємося однією історією про групу людей або країну, ми втрачаємо багатство різноманітності. Вона також зазначала, що влада над історіями та стереотипами, які ми нав'язуємо, часто належить тим, хто керує засобами масової інформації та історичними розповідями. Вона заохочує нас визнавати і слухати різні історії, щоб отримати більш повне розуміння світу та людей у ньому. Її історія є нагадуванням про важливість різноманітності та поваги до відмінностей у культурі та житті.

Проте можна не погодитися з Чімамандою, адже загальне уявлення про Африку не таке яскраве, як вона намагається показати. Навіть сама Чімаманда зазначає, що «Африка – це континент, сповнений катастрофами», і це свідчить про те, що все не так добре. Як відомо, значна частина населення живе в бідності. В Африці високий рівень безробіття, обмежений доступ до базових послуг, таких як охорона здоров'я та освіта. Це не можна не брати до уваги, адже це найважливіші речі для життя людини. Якщо одна людина живе в добробуті, це не означає, що так живуть усі, особливо у випадку Африки. Тому моя загальна думка з цього питання полягає в тому, що один

представник країни не може говорити за всю країну, оскільки розповідь може бути помилковою. Безперечно, важливо бачити позитив, але разом із тим завжди потрібно визнавати речі такими, якими вони є насправді.

Я хотіла би навести власний приклад, коли особисто я зіткнулася з «єдиною історією». Раніше я чула про такі стереотипи, як «китайці не розмовляють англійською» та «китайці дуже працьовиті». І, чесно кажучи, я вірила в це, поки у мене не з'явився товариш, який це спростував. Задовго до початку війни я познайомилася з китайцем, який на той час приїхав до України два роки тому. Ми швидко знайшли спільну мову і я одразу помітила, що він дуже добре розмовляє англійською. Він був гарною людиною, але досить лінивою, яку завжди потрібно було мотивувати. Тоді стало зрозуміло, що цю «єдину історію» створили не самі китайці, а люди по всьому світу. Кожен є частиною цієї «єдиної історії». Ці стереотипи не стосуються лише китайців, вони стосуються усіх людей, адже людина іншої національності також може погано говорити англійською і бути працьовитою. Висновок полягає у тому, що все залежить від людини. Ми всі різні люди, з різними темпераментами, і зовсім неважливо, якої національності певна людина.

Що стосується суспільства, то часто увагу громадськості привертають сенсаційні наративи, і це не дивно. Наприклад, сьогодні українців називають «незламним» народом. Протягом багатьох років Україна боролася за своє існування, включаючи періоди колонізації та панування різних імперій. Ці факти підкреслили незламну рішучість українців відстоювати свою незалежність і територіальну цілісність. Перед обличчям постійних викликів протягом усієї своєї історії українці і на сьогоднішній день демонструють непохитну відданість справі захисту свого суверенітету та національної ідентичності.

Тому слід усвідомлювати, що «єдина історія» – це історія, зіткана з інших реальних історій, кожна з яких робить свій внесок у єдину багату та складну розповідь людського існування. Мова йде про те, щоб вийти за межі спрощених стереотипів і побачити повний спектр людського досвіду. Важливо підходити до цих історій неупереджено, визнаючи як позитивні, так і негативні сторони. Таким чином, ми можемо прагнути до більш повного і точного розуміння світу.

ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗМИ ТА «ФАЛЬШИВІ ДРУЗИ ПЕРЕКЛАДАЧІВ»

Богуш А.А., керівник проф. Власова Т.І.

Український державний університет науки і технологій

У світі глобалізації переклад стає невід'ємною частиною нашого повсякденного життя. Перекладачі відіграють ключову роль в обміні інформацією та культурою між різними мовними та культурними групами. Один із важливих аспектів їхньої роботи – це робота з інтернаціоналізмами та «фальшивими друзями перекладача», які можуть як полегшити, так і ускладнити процес перекладу. Інтернаціоналізми являють собою слова, що мають схоже походження та значення в різних мовах, тоді як «фальшиві друзі перекладача» – це лексичні одиниці, які можуть ввести в оману через схожість написання або звучання, але вони мають різні значення в різних мовах. Розгляньмо ці явища з прикладами з англійської та української мов для більш наглядної демонстрації їхньої важливості та впливу на перекладацький процес.

- We decided to celebrate our anniversary at a cozy Italian *restaurant* in the heart of the city. – Ми вирішили відсвяткувати нашу річницю в затишному італійському *ресторані* в самому центрі міста. Слово *restaurant* має схоже значення в багатьох мовах, включаючи французьку (*restaurant*), іспанську (*restaurante*) та німецьку (*Restaurant*).

- I picked up the *telephone* and heard my friend's voice on the other end of the line. - Я взяв *телефон* і почув голос друга на іншому кінці лінії. Слово *telephone* є в німецькій (Telefon), іспанській (teléfono), італійській (telefono) мовах.

Інтернаціоналізмами є такі слова, як Internet – «інтернет», complexion – «комплекція», computer – «комп'ютер», hotel – «готель», doctor – «доктор», taxi – «таксі», sport – «спорт», music – «музика», pizza – «піца», film – «фільм», text – «текст», microscope – «мікроскоп» та багато інших.

«Фальшиві друзі перекладача» (до яких відносяться такі слова, як magazine – не «магазин», а «журнал»; notebook – не «ноутбук», а «блокнот»; prospect – не «проспект», а «перспектива», «панорама»; intelligent – не «інтелігентний», а «розумний»; accurate – не «акуратний», а «точний»; artist – не «артист», а «художник») – це слова, які за звучанням або написанням схожі у двох мовах, але мають різні значення. Без уважного перекладу їхнє використання може призвести до непорозумінь або навіть безглузвих ситуацій.

- I expressed my *sympathy* for their loss. – Я висловив *співчуття* з приводу їхньої втрати. Можна побачити, що слово *sympathy* перекладається не як «симпатія», а як «співчуття».

- He was tired of the *repetition* of boring days and decided to change his life for the better. – Йому набридло *повторення* нудних днів і він вирішив змінити своє життя на краще. В цьому випадку можна побачити, що слово перекладено як «повторення», хоча на перший погляд можна було подумати про «репетицію».

Існує також категорія слів, які є загальновідомими, і через це іншими значеннями таких слів часто нехтують. Наприклад, happy – «щасливий», також означає «задоволений»; unique – перекладається як «унікальний» та «найбільший».

Інша категорія слів – це слова, які мають два значення – загальноповживане та сленгове. Наприклад lemons – «жіночі груди».

Ще одна важлива група слів – це слова, пов'язані з расизмом, дискримінацією за віком та сексизмом. Це такі слова, як Caucasian – «представник європейської раси», Hindu – «індус» та інші.

До того ж, доцільно брати до уваги часткові псевдо-інтернаціоналізми, у випадках з якими значення українських та англійських слів збігаються не повністю.

- The *story* of the American Revolution is a significant chapter in the *history* of the United States. – *Історія* Американської революції є важливою главою в *історії* Сполучених Штатів. В даному контексті слово *story* вказує на те, що Американська революція – це подія або оповідь, яка має важливе місце в історії Сполучених Штатів. Це слово використовується для позначення певної історичної події або розділу історії. А слово *history* вживається для позначення Сполучених Штатів.

До часткових псевдо-інтернаціоналізмів відносяться такі слова, як hymn – «церковний гімн», anthem – «державний гімн»; technics – «технічні науки», technique – «метод», «техніка», «апаратура», technology – «технологія»; channel – «канал» (по телевізору), canal – «водовід», «протока»; dessert – «десерт», desert – «пустеля».

Паронімічні слова, тобто слова, подібні за формою, але відмінні за значенням, можна поділити на афіксальні, коли слова відмінні афіксами (adapt – «адаптувати»),

adopt – «приймати») та кореневі, коли розбіжності між словами знаходяться у корені або основі слова (асерт – «приймати», ехсерт – «окрім»).

Належне розуміння інтернаціоналізмів та «фальшивих друзів перекладачів» є важливим завданням для кожного професійного перекладача. Таким чином, обізнані фахівці забезпечують точність, зрозумілість та відповідність перекладу оригінального тексту. Працюючи над перекладом, завжди слід пам'ятати про важливість аналізу контексту. Найважливіше завдання – це практикувати свої навички, постійно вдосконалювати свої мовні й культурні компетенції та вивчати здобутки сучасної лінгвістики. Лише у такий спосіб перекладачі забезпечують високий ступінь якості в своїх перекладах і задовольняють потреби своїх клієнтів.

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ УКРАЇНСЬКОГО ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА

Дзюман А.В. керівник проф. Власова Т.І.

Український державний університет науки і технологій

Перекладознавство завжди викликало глибокий інтерес серед філологів, оскільки переклад виступає важливою ланкою міжкультурного обміну знаннями та літературними надбаннями. Нині у сучасному українському перекладознавстві постає чимало проблем, які стосуються не лише методичних аспектів перекладу, а й лінгвістичних, культурних та соціальних аспектів перекладацької діяльності.

Однією з головних проблем перекладацької діяльності виступає наступна: як, залишаючись вірним рідній мові та вітчизняному культурному середовищу, донести до своїх читачів колорит і сутність оригіналу. У контексті наукової літератури ця проблема має свою специфіку. Наука є міжнародним, універсальним проектом і тому передбачає оволодіння Lingua Franca, а по-друге, інтеграцію української наукової школи в міжнародне співтовариство за допомогою перекладу з рідної мови на іноземні та з іноземних мов на рідну.

Переклад англійських текстів українською мовою є не просто актом трансляції певного корпусу знань, а й способом формування українського наукового дискурсу. Саме тому надзвичайно важливим є рівень наукової культури перекладача у відповідній галузі знань.

Нині здійснення перекладів ускладнюється цілою низкою обставин, зокрема падінням престижу перекладацької діяльності та різноманітними інституційними змінами, що відбулися у видавничій галузі. У результаті цих змін виник феномен, який називається наївним перекладом. Наївний перекладач, якщо визначити його головні особливості, не являється фахівцем у сфері тексту, який він перекладає, він недостатньо володіє мовою оригіналу, має прогалини в знаннях рідної мови. Головною стилістичною ознакою наївного перекладу є надмірна калькованість. Наївний перекладач перекладає Criminal Law (кримінальне право) як Кримінальний закон, age of consent for girls (повноліття для жінок) як необхідний вік для дівчат-повій тощо. Наївний переклад робить український текст семантично непрозорим і «придатним для вживання» лише для фахівців відповідної галузі, які знають мову оригіналу і здатні реконструювати її за таким, непрозорим, перекладом. Цей феномен називається парадоксом Беньяміна, згідно якого переклади здійснюються орієнтовано на читача, який розуміє оригінал.

Серед найбільш вагомих проблем перекладу - проблема концептуальної еквівалентності мови оригіналу та мови перекладу. Концептуальна еквівалентність - це поняття, що вказує на здатність перекладача відтворювати не лише лексичні та граматичні структури оригінального тексту, а й передавати той самий концепт, ідею чи

поняття, яке міститься у вихідному тексті. Натомість це означає, що перекладач повинен не лише відшукувати відповідники слів чи фраз, а й відтворювати зміст та ідею оригіналу.

Концептуальна еквівалентність має велике значення для збереження сенсу та адекватності перекладу. Вона сприяє відтворенню перекладу, допомагає донести до читача той самий інтелектуальний та емоційний досвід, який отримують під час читання оригіналу. Без відтворення концептуальної еквівалентності переклад може втратити свою достовірність і цінність, що призводить до поганого розуміння та інтерпретації тексту на різних рівнях.

Наприклад, такі поняття як діяльність, діяння (вчинок), дієздатність - підтримувалися перекладами з німецької класичної філософії, де їм відповідали поняття *Taetigkeit*, *Wirkung*, *Wirksamkeit* etc. Для сучасних перекладачів з англійської мови одним із найскладніших термінів виявився термін *agency*, який інколи означає діяльність в цьому розумінні, а інколи відповідає тому сенсу, який передається раніше введеним поняттям дієздатність. У сучасних перекладах *agency* саме ці значення терміна іноді не враховується, йому приписують інші значення, зокрема свободу дії.

Ускладнення полягає в тому, що термін *agent*, який має значення суб'єкта діяльності або дієздатного суб'єкта, перекладається терміном «агент». Зрештою перекладачі стикаються з лінгвістичним розділенням між поняттями, які раніше мали спільне значення. Саме це створює ситуацію неперекладності кластера.

Перекладознавство - це важлива галузь, яка допомагає зберігати міжкультурний обмін знаннями та літературними цінностями. Сучасне українське перекладознавство стикається з численними проблемами, зокрема з концептуальною еквівалентністю мов та «наївним» перекладом. Ці проблеми вимагають від перекладачів розуміння не лише мовних особливостей, а й сутності та ідей, які автори закладають до оригіналів. Крім того, перекладачам потрібно мати глибокі знання у сфері діяльності та високе розуміння культури. Незважаючи на всі ускладнення, їм необхідно забезпечувати якісний переклад, який сприятиме міжкультурному обміну знаннями та розумінню.

ДИСКУРС ТА ДИСКУРСИВНІСТЬ ЯК ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО ПЕРЕКЛАДУ

Дзюман А.В. керівник проф. Власова Т.І.

Український державний університет науки і технологій

Мова у філології розглядається як складне системне явище, у якому відображаються культурні, історичні, інтелектуальні та психологічні аспекти суспільства. Однією з головних складових вивчення мови є аналіз текстів та мовленнєвих актів, що відкриває перед дослідниками безліч можливостей.

Однак у сучасному світі, з його постійною глобалізацією, технологічними інноваціями та зростаючою кількістю міжнародних комунікацій, переклад стає ключовою складовою філологічної роботи. У перекладі не лише передається мовленнєвий зміст, але і відтворюється комплексність текстового та дискурсивного контексту.

У цьому контексті виникає актуальна проблема вивчення дискурсу та дискурсивності у сучасному перекладі. Дискурс охоплює систему пов'язаних мовленнєвих подій, текстів, чи спілкування, які структуровані інформаційно та семіотично. Це поняття включає в себе не лише тексти, а й контекст, соціокультурні фактори, ідеологію тощо. Це більше, ніж просто послідовність речень або текстів - це спосіб організації мовлення та семантичної інтерпретації в різних контекстах.

Дискурсивність вказує на те, наскільки текст відображає в собі аспекти дискурсу та їх вплив на сприйняття тексту як цілісної одиниці. Дискурсивний текст може включати в себе посилання до інших текстів, мовленнєвих актів, аргументацію, суб'єктивність, тощо. Дискурсивність підсилює важливість контексту та інтертекстуальних зв'язків у розумінні мови.

Серед найбільш поширених труднощів сучасного перекладу дискурсу та дискурсивності виділяють наступні проблеми.

— **Інтертекстуальність.**

Це поняття стосується взаємодії текстів та використання алюзій до інших творів, авторів, чи літературних або культурних асоціацій. В інтертекстуальному плані, перекладач повинен бути своєрідним майстром, який вміє передавати ці асоціації та зв'язки у тексті, який він перекладає.

Прикладом інтертекстуальності постає Роман «Машина часу» Герберта Веллса. У романі «Машина часу,» головний герой використовує термін «Елої» на позначення однієї з майбутніх рас людей. Цей термін став популярним і в інших науково-фантастичних творах. Перекладач повинен враховувати інтертекстуальні зв'язки, які виникають з використанням цього терміну, і забезпечити їх відтворення у перекладі.

Іншим прикладом можна навести роман «Гра Ендера» Орсона Скотта Карда. У цьому романі автор використовує поняття «Вигнанці» (Exiles) для опису головних антагоністів. Це поняття має важливе значення в контексті сюжету та символіки.

— **Контекстуальний переклад.**

У цьому перекладі від перекладача вимагається не лише передача лексичного значення слів, але й розуміння та урахування різних аспектів контексту, зокрема соціокультурного, історичного, ідіоматичного, структурного тощо.

— **Адаптація до культурного контексту.**

Адаптація до культурного контексту є важливою проблемою сучасного перекладу дискурсу та дискурсивності, оскільки різні культури мають свої унікальні норми, цінності, традиції та специфічний спосіб сприйняття мови. Під час перекладу необхідно враховувати культурні особливості та відмінності, зокрема релігійні та соціальні аспекти, щоб передати глибокий зміст та відтворити відповідний культурний контекст і психологічні особливості персонажів.

— **Виразність і структура.**

Ці аспекти визначають, наскільки точно й послідовно можна передати зміст і порядок розташування інформації в тексті. Іноді виникає необхідність у творчому підході для збереження повноти тексту іншою мовою, оскільки в ньому повинен бути переданий глибокий зміст і дискурсивний наратив оригіналу.

— **Мовленнєва активність.**

Ця проблема стосується варіативної виразності та стилю мовлення. Завдання перекладача полягає в тому, щоб відтворити елементи атмосфери, елементи мовленнєвої діяльності, емоції та почуття персонажів так, щоб читачі відчули той самий ефект, що й читачі твору мовою оригіналу.

— **Полісемія.**

Багатозначність слів та виразів також вважається проблемою під час перекладу дискурсу, оскільки вибір необхідного відповідника може бути складним завданням. У перекладі, кожен варіант може мати власний дискурсивний вплив, тому важливо враховувати контекст і задум автора, щоб обрати найкращий із можливих відповідників.

У сучасному перекладі дискурс та дискурсивність мають велике значення та постають актуальною проблемою серед перекладачів та мовознавців. Під час перекладу тексту оригіналу від перекладачів вимагається урахування культурних, історичних,

інтелектуальних і психологічних аспектів суспільства. Особливої уваги приділяють наступним проблемам, зокрема інтертекстуальності, контекстуальному перекладу, адаптації до культурного контексту, виразності та структурі мови, мовленнєвій активності, полісемії тощо. Для вирішення цих проблем і забезпечення адекватності та відповідності перекладу необхідно виконувати ретельний аналіз і вдаватися до творчого підходу під час пошуку та вибору відповідників.

ХРОНОТОП ЯК ПОНЯТТЯ ПРОЗИ (НА МАТЕРІАЛІ ЖАНРУ ФЕНТЕЗІ)

Дзюман А.В. керівник проф. Власова Т.І.

Український державний університет науки і технологій

У сучасному літературознавстві хронотоп є поняттям, яке має велике значення для розуміння структури та особливостей тексту. Запропонований філософом та літературознавцем Михайлом Бахтіним, цей термін об'єднує у собі два фундаментальні аспекти літературної прози – час і простір. Він відіграє важливу роль у формуванні сюжету, структури тексту та наданні характеристик персонажам, особливо тоді, коли мова йде про літературу жанру фентезі.

Хронотоп - це ключове поняття у літературознавстві, яке використовується на поєднання часу і простору, а також для аналізу співвідношення між ними у літературних творах. Він є важливим концептуальним інструментом у літературному аналізі, оскільки він визначає специфіку тексту, його атмосферу та структурованість, що впливає на сприйняття і тлумачення твору.

У контексті літератури жанру фентезі, хронотоп дозволяє створювати письменникам унікальні та альтернативні світи, де правила часу і простору можуть суттєво відрізнитися від реального світу. У творах жанру фентезі можуть створюватися нові географічні реалії, історичні епохи, системи магії та інші аспекти, які відхиляються від нашої реальності. Отже, хронотоп у фентезі може бути дуже різноманітним та унікальним.

Яскравим прикладом використання хронотопу у жанрі фентезі постають твори Дж. Р.Р. Толкіна, зокрема «Володар перснів». У книгах Дж. Р.Р. Толкіна створено багатий хронотоп середньовічного світу фентезі з їх власною історією, культурою та мовами. Це поєднання часу та простору глибоко впливає на розвиток сюжету і створює унікальну атмосферу.

Інший приклад - це серія книг «Гра престолів» Джорджа Р. Р. Мартина, де хронотоп розгортається докола середньовічного світу Вестеросу в жанрі фентезі. У цій серії книжок виділяється багато різних регіонів, культур та історій, і хронотоп відіграє важливу роль у визначенні динаміки конфліктів і формуванні взаємин персонажів.

Ще одним з найвідоміших прикладів хронотопу жанру фентезі вважається серія книг Джоан Роулінг «Гаррі Поттер». У цих романах хронотоп посідає особливе місце у створенні неповторного світу фентезі. Автор ретельно продумала магичні аспекти цього світу, зокрема чарівництво, наявність казкових істот, предметів з магичними властивостями та систему магичної освіти в Хогвартсі. Магічні аспекти хронотопу роблять цей світ надзвичайно захопливим і фантастичним для читачів.

Хронотоп впливає не лише на формування структури світу, але й на розвиток сюжету та створення образів персонажів. У жанрі фентезі хронотоп часто допомагає розкрити, як персонажі пристосовуються до незвичних умов свого часопростору, як вони взаємодіють зі специфічними правилами цього світу, і як усе це впливає на їхні рішення та розвиток подій. Зокрема, у книзі Джоан Роулінг «Гаррі Поттер» навчання персонажів у школі Хогвартс значною мірою впливає на їх розвиток і формування ідентичності.

У жанрі фентезі нерідко використовуються елементи інтертекстуальності, алюзії на класичні міфи, літературні жанри чи історичні події. Хронотоп можна використовувати як засіб для створення референсів і втілення різних змістових відтінків та асоціацій у текстах жанру фентезі.

У сучасному світі жанр фентезі продовжує розвиватися, і з цим розвитком виникають нові тенденції у використанні хронотопу. Від використання традиційних канонів до експериментів з різними аспектами хронотопу - автори творів у жанрі фентезі намагаються надати своїм історіям неповторності та глибини. Новітні твори відрізняються різноманітністю та креативністю у використанні хронотопу, що свідчить про постійний розвиток цього жанру.

Хронотоп як поняття прози сприяє створенню світів у жанрі фентезі, які залишають невимовний слід у серцях читачів. Він формує їхній характер, сюжет і символіку, є джерелом нескінченних можливостей для творчості та досліджень і продовжує суттєво впливати на цей унікальний жанр.

THE NOTION OF BOOKS IN THE XXI CENTURY.

Моргуль А.А. керівник проф. Власова Т.І.

Український державний університет науки і технологій

"I have always imagined that Paradise will be a kind of library"

(Jorge Luis Borges, 1899-1986)

From early childhood, books become our friends and accompany us throughout our lives. These are fairy tales that are read to us in childhood, fiction or educational literature at school or college, one way or another, books help us to learn about the world around us and human essence. Someone immediately falls in love with them forever, and someone even in adulthood still reads them with difficulty.

In addition, now people of our time are not always disposed to reading, and in the age of modern technology and gadgets, we often forget about the books on our shelves. But rest is one of the basic human needs, just like sleeping or eating. And if a person does not rest at all, does not switch from routine activities, but is constantly studying, working or training, sooner or later burnout occurs, the chance of developing diseases increases, which happens because the body is overstressed. Without rest, a person cannot let go of this tension in any way, lives at the limit, and the body begins to falter. Therefore, he/she needs regular rest in order to reboot, get distracted, gain strength and energy.

A book is something that can help you escape from reality, relax, forget about problems for a moment and immerse yourself in a completely different world - the world of reading. Jorge Luis Borges said "I always imagined that Paradise would be something like a library." But is a book really the best way to take a break from reality?

First of all, books give us knowledge and experience. They contain a huge amount of experience and knowledge of other people, a lot of ideas, techniques and strategies. On their pages, they can convey to us the experience of 5, 10 or even 20 years of someone's life. Thanks to books, we can understand the topic of interest to us, become better. Reading books is a conversation with the best people of the past, and, moreover, such a conversation when they tell us only their best thoughts.

While reading, our brain gets a good complex workout, like the body in the gym. This process involves several complex cognitive functions at once: attention, short-term and long-term memory, abstract and associative thinking. Such people are more intellectually developed and for any question from them you are the least likely to hear the answer "I don't know ..."

People who read have an increased vocabulary compared to those who do not read books at all. They are interesting interlocutors and able to captivate with their story. This ability makes them more successful than others in life. Accordingly, a person with a rich vocabulary is much better at negotiating or presenting than someone who is only able to perceive what is happening on the screen.

Thanks to a book, a person develops his imagination and creativity. People who are accustomed to perceiving pictures from a TV or computer eventually lose one of their main abilities - the ability to imagine. By developing their imagination, they develop their creativity and productivity, which helps them in every area of life: from work to family relationships.

It also improves memory, concentration, broadens horizons and forms a worldview. Some thoughts of the authors may differ significantly from each other, which allows you to look at things from a different angle. People who read books see cause-and-effect relationships better and are more difficult to suggest, as they have the skill of processing and comprehending the information received.

But the main thing is that the book is able to distract us from reality and transfer us to a completely different world.

It would seem that this is just paper, but with the help of a book you can travel without getting out of bed. In an instant you can be transported to another planet, visit the past and find out how other people lived, you can understand how the microcosm and the macrocosm work.

Thanks to books, we can live hundreds of lives. We can sympathize or not sympathize with any characters, live their stories, desires, ups and downs, make choices with them, and at the same time live real emotions.

Literature is able to simulate situations that can happen to each of us in real life. The characters become our friends, models of behaviour and advisers. Analysing their actions, thoughts and stories, we can unwittingly discover something for ourselves, find an answer to a question that we have been looking for for a long time or find food for thought. Such books can inspire and motivate us, and sometimes even change our minds and our lives.

And, at the same time, reading can reduce stress. When we are alone with our book, we direct all of our attention to it, sifting away stimuli. We learn to control our thoughts and be more attentive to the details and feelings of the characters, which is essential for a stress-resistant person.

Thus, we can conclude that, having so many advantages, books are able to give us not only knowledge as we got used to, but also open a new colourful world to us, where we can rest, live the emotions we don't have in our real life, be anyone and anywhere we want. There we can dream, travel and discover. That is why, I think that if there were a Paradise on our planet where we could escape from this reality, it would definitely be a kind of a library.

АНГЛІЙСЬКА МОВА В НАУЦІ

Мамчиц В. М., керівник доц. Мунтян А.О.

Український державний університет науки і технологій

За час розвитку науки і технологій, змінилося багато мов, якими описували та публікували дослідження. Сьогодні в науковому світі на заміну латинській, французькій чи німецькій мовам — прийшла англійська. І це явище викликане багатьма факторами, наприклад, можна виділити зручність місткої англомовної наукової бази. Для країн таких, як США, Сінгапур, Канада, Великобританія, де англійська є або рідною від народження, або є однією з державних мов, це надає можливості розвивати,

поглиблювати та поширювати свої наукові праці у великій медіазоні. Провідні наукові журнали, в яких публікують свої дослідницькі статті вчені — англомовні.

З одного боку, як і зазначено вище, це створює зручність в питанні наповненості наукової бази, створює єдину термінологію, усуває неточності перекладу на різні мови. Але з іншого боку це може приректи вчених бути не поміченими, через публікації рідною мовою. Зрозуміло, що для того, щоб публікуватись потрібно володіти англійською на високому рівні, варто опанувати специфічну наукову лексику, та вузькопрофільну лексику матеріалу, який досліджується.

Вирішують дані проблеми, на мою думку, філологи. Безумовно, варто опанувати міжнародну мову для комунікації, роботи чи навчання, але перекладацька діяльність дійсно може спростити деякі процеси. Перекладачі можуть редагувати та перекладати наукові праці на англійську. Працювати над створенням словників специфічної лексики, перекладати наукові роботи з інших мов, що в майбутньому, можливо, дозволить створити ґрунтовну наукову базу, в мережі або в друкованому варіанті.

НАУКОВА КОМУНІКАЦІЯ

Петраш Д.О., керівник доц. Мунтян А.О.

Український державний університет науки і технологій

Навіщо потрібно вчити наукову англійську? Варто розуміти, що Україна зараз переходить на європейський стандарт і відмовляється від старих традицій в науці, коли основою української науки була російська наукова база. Ще одним важливим фактором у вивченні наукової англійської мови є міжнародні конференції, де англійська є основною розмовною мовою.

Чому українським студентам та науковцям потрібно вивчати наукову англійську? В умовах, коли налагоджуються зв'язки між європейським науковим світом та українським, необхідно знати та розуміти англійську мову для обміну досвідом у різних галузях науки. Тим більше, що наразі існує великий дефіцит перекладачів. Яскравим прикладом цього є нестача перекладачів для військових, які зараз навчаються за кордоном, щоб використовувати передові технології у бойових діях. Хороший спеціаліст міг би покращити та пришвидшити підготовку військових. Цю аналогію можна застосувати і до академічного середовища: для обміну знаннями та досвідом нам знадобляться люди, які зможуть добре розуміти своїх партнерів з європейських країн, завдяки знанню англійської мови, і передавати ці знання своїм колегам та студентам.

Отже, наукова англійська мова в перспективі та наразі є дуже потрібною та необхідною, як для наукового середовища України, так і для інших можливих галузей.

КУЛЬТУРА АНГЛОМОВНОГО ДІЛОВОГО СПІЛКУВАННЯ СТУДЕНТІВ

Положечко О.Ю., керівник доц. Мунтян А.О.

Український державний університет науки і технологій

Інтеграція в світовий культурний, освітній та економічний простір вимагає якісної підготовки фахівців, здатних до успішної професійної діяльності в межах світової спільноти. Нові умови життя, нові вимоги до майбутнього фахівця, нові прийоми прийняття на роботу вимагають удосконалення підходів до підготовки сучасного професіоналу. У цьому контексті знання іноземної мови, насамперед англійської, як мови міжнародного бізнесу, стає необхідністю для людини. У зв'язку з

цим перед сучасними вищими навчальними закладами ставиться завдання надати студентам мовну підготовку, адекватну вимогам сучасного економічно розвиненого суспільства; розвивати професійно-спрямовані комунікативні навички майбутніх фахівців, які нададуть їм можливість успішно вести міжнародний бізнес, вільно спілкуючись англійською мовою .

Розвиток ділової активності в Україні зумовив підвищений інтерес і все більшу популярність вивчення ділової англійської мови як мови міжнародного спілкування. Практика, однак, свідчить, що в сучасних умовах постійного розширення міжнародних контактів одного вміння правильно говорити та грамотно писати іноземною мовою, що нехай навіть опирається на фундаментальні знання його основ, явно не вистачає. Відсутньою ланкою тут є грамотне використання культурно-обумовлених норм поведінки як мовного, так і немовного характеру, заснованих на знанні особливостей культури та способі мислення комуні кантів. У зв'язку з цією інформацією більш ніж закономірним уявляється поширення в Україні нової тенденції у вивченні іноземної мови – розвиток крос-культурної компетенції, що може (і повинна) стати основою ефективного ділового спілкування.

Невідповідність професійно важливих якостей, пов'язаних із діловим спілкуванням, розвитку вимогам до діяльності майбутнього фахівця призводять до тривалої адаптації молодого спеціаліста у виробничих ситуаціях. Тому вирішення проблеми розвитку вмінь і навичок, пов'язаних з опануванням основ ділового спілкування у вищих навчальних закладах, є необхідною умовою підвищення якості професійної підготовки. Сформованість таких умінь ділового спілкування створює основу для повного використання випускниками своїх творчих сил, здібностей та талантів.

Базуючись на провідній концепції професійної освіти на сучасному етапі розвитку суспільства – концепції неперервного навчання, “навчання впродовж життя” (так звана концепція LLL – lifelong learning) – можна стверджувати, що здійснити підготовку компетентного, успішного, конкурентоспроможного спеціаліста можливо лише за умови сформованості в нього культури іншомовного професійного спілкування, що вимагає опанування відповідних умінь.

Отже, останнім часом слід приділяти більше уваги культурі ділового спілкування іноземними мовами, але масштаб дослідження ще не досягнув необхідного рівня.

АНГЛІЙСЬКА - МОВА КАР'ЄРНОГО РОЗВИТКУ

Пушкар О.С., керівник доц. Мунтян А.О.

Український державний університет науки і технологій

Чому потрібно вивчати англійську мову? Англійська - хочемо ми цього чи ні, добре це чи погано - це мова міжнародного бізнесу. І незнання цієї мови набагато зменшує ваші можливості. Англійська потрібна для спілкування з іноземними друзями, подорожей у далекі країни, ну, і, звісно, - для роботи. Зараз, коли більшість компаній працюють над розширенням свого бізнесу в усьому світі, потреба працівників, які можуть працювати з міжнародними клієнтами, чи просто обслуговувати англійською, - надзвичайно велика. Незалежно від того, у якій сфері та працюєш. Тому володіння англійською мовою робить тебе більш конкурентоспроможним на ринку праці. Відкриває купу можливостей для працевлаштування як в Україні, так і за кордоном. Якщо ти добре знаєш англійську і маєш хороші комунікативні навички, то це можливість влаштуватися на більшість чинних робочих місць.

Чи справді знання англійської мови сприяє кар'єрному розвитку? На сьогодні велика частина наукових, технічних та культурних знань викладена саме англійською мовою. Вивчення англійської дозволить мати безпосередній доступ до світової літератури, наукових досліджень, актуальної інформації в кожній сфері життєдіяльності людини. Ви зможете вчитися та розуміти нові концепції, ідеї та погляди інших людей у вашій робочій сфері. Не менш важливим є те, що знання англійської мови допоможе вам безпосередньо спілкуватися з вашими закордонними колегами, черпаючи їх досвід та знання, використовуючи його вже для власних потреб, ідей тощо.

Отже, знання та вивчення англійської мови, зараз і надалі, буде пріоритетним для інтелектуального та кар'єрного розвитку людини в Україні та закордоном.

ВАЖЛИВІСТЬ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Хаустов А.В., керівник доц. Мунтян А.О.

Український державний університет науки і технологій

Неможливо не погодитись з тим фактом, що знання будь-якої іноземної мови не тільки покращує якість життя людини, а й відкриває для неї світ нової культури, світ абсолютно не притаманного їй нового мислення та світосприйняття.

Варто зазначити, що будь-яка іноземна мова є абсолютно унікальною та цікавою для вивчення. Так, згадуючи англійську мову, наприклад, у людини відразу виникають асоціації з міжнародним бізнесом та торгівлею, Інтернетом та технікою, наукою та мистецтвом... Все це зрозуміло, адже 80% ділового мовного простору займає саме ця мова. Англійську мову можна почути всюди: і на роботі, і на відпочинку, та на сьогоднішній день дуже стрімко набирає обертів знання східних мов (китайської, турецької та інших). Тому престижні університети України активно підтримують викладання англійської мови, при ЗВО діють англійські культурні центри, для викладання мови паралельно з вітчизняними лінгвістами запрошуються викладачі з Канади, США, Австралії.. Українські та англійські студенти навчаються в університетах обох країн в рамках таких програм обміну студентами

За результатами статистичного наукового дослідження, яке було не так давно проведено вченими Лондонського університету, люди, які вивчають іноземні мови, мають більш гнучке та оригінальне мислення. Недарма мудрі старі приказки говорять: «Скільки мов ти знаєш, стільки раз ти і людина», «Той, хто володіє мовами, володіє світом»...

Отже, володіння іноземними мовами на сьогоднішній день - це просто суттєва життєва необхідність, розуміючи яку з'являється все більше і більше людей, охочих вивчати іноземні мови.

LEARNING LANGUAGE AS THE WAY TO IMPROVE MIND

Bordovskij Oleksandr, assos. prof. Antonina Muntian

Ukrainian State University of Science and Technologies

First, it is learning new words. In my opinion, learning new words improve your memory skills and also improve your mind. You can try some different ways to remember words. Like using cards, making sentences with them, listening music, making the analogies with words from your own language, etc. You will learn new rules, and statements. By this way, you will improve your dictionary and also speaking skills.

It's important to remember this, its reading books on foreign language. It will also improve your dictionary, and it will improve your mind by the way you will learn some new words, facts that was wrote in the book and of course and also some new statements that author used. You broaden your horizons and become immersed in the author's thoughts. Many respected authors around the world have written scientific papers and works of fiction. Therefore, by studying a foreign language you will also gain access to foreign knowledge.

Does learning a language improve your brain? – Yes! The brain regions and networks involved in learning a language become stronger, adaptable, and quicker to respond, which can help improve other tasks, mental skills, and areas of life unrelated to direct communication or language learning.

To sum up - learning another language is one of the most effective and practical ways to increase intelligence, keep your mind sharp, and make your brain stronger. So one of the best ways to improve your mind is learning language.

SUPPORTING TEACHING IT TERMINOLOGY WITH THE USE OF EDUCATIONAL WEBSITE: QUIZLET

Borusenko Anastasia, assoc. prof. Antonina Muntian
Ukrainian State University of Science and Technologies

Using an educational website like Quizlet to support teaching IT terminology can be a valuable tool for both educators and students. Quizlet is a popular platform for creating and sharing flashcards and study materials. Here's how you can utilize Quizlet to enhance your teaching of IT terminology.

Create Custom Flashcards: You can create sets of flashcards with IT terminology and their definitions. This is a straightforward way for students to learn and reinforce new technical vocabulary. **Use Multimedia:** Quizlet allows you to include images, diagrams, and even audio in your flashcards. For IT terminology, you can add images or diagrams that illustrate concepts, components, or processes. **Different Study Modes:** Quizlet offers different study modes, such as "Learn," "Flashcards," "Write," "Spell," and "Test." These modes provide diverse ways for students to engage with and test their knowledge of IT terminology. **Shared Sets:** Quizlet has a vast library of user-generated flashcard sets. You can search for existing sets related to IT terminology and use them in your teaching or recommend them to your students. **Customization:** You have the flexibility to customize your sets based on your specific curriculum and the level of complexity required.

Assignments and Assessments: Quizlet offers features that allow educators to create assignments and assessments using the flashcard sets. This helps in evaluating students' progress and understanding of IT terminology. **Progress Tracking:** As an educator, you can monitor your students' progress, track their performance on quizzes and assignments, and identify areas where they may need additional support. **Collaborative Learning:** Encourage collaborative learning by having students create their own flashcard sets or contribute to existing ones. This can foster a sense of ownership and engagement with the material. **Mobile Accessibility:** Quizlet is accessible on various devices, including smartphones and tablets, making it convenient for students to study IT terminology on the go. **Feedback and Review:** Provide feedback to students on their performance and encourage them to regularly review and revise their IT terminology knowledge. **Integration:** If your institution uses Learning Management Systems (LMS), Quizlet may offer integrations that make it easier to incorporate into your teaching workflow.

Overall, Quizlet is a versatile tool for supporting the teaching of IT terminology, offering a range of interactive and customizable features that can enhance students' learning experiences and help them build a strong foundation in IT-related vocabulary and concepts.

THE IMPACT OF ONLINE LEARNING PLATFORMS: A CASE STUDY OF COURSERA

**Cherednichenko Valeriia, assoc. prof. Antonina Muntian
Ukrainian State University of Science and Technologies**

I am honored to present a report on the transformative impact of online learning platforms, with a specific focus on Coursera. In today's rapidly evolving educational landscape, online learning has emerged as a powerful tool for expanding access to high-quality education, and Coursera stands out as a leading player in this field.

Online education has witnessed tremendous growth in recent years, offering learners a flexible and accessible means of acquiring knowledge and skills. Coursera, founded in 2012, has been at the forefront of this educational revolution. With partnerships with prestigious universities and institutions worldwide, Coursera offers a diverse range of courses across various disciplines.

One of the most significant contributions of Coursera is its ability to democratize education. It has broken down geographical barriers, allowing learners from all corners of the globe to access world-class education. Learners can enroll in courses from renowned institutions like Stanford, Yale, and Harvard, gaining insights and expertise that were once restricted to on-campus students.

Coursera's course catalog is vast and diverse, covering subjects from data science and computer programming to humanities and the arts. This breadth of offerings ensures that learners can find courses aligned with their interests and career goals. Whether you're seeking to acquire technical skills or exploring the humanities, Coursera has something to offer.

One of the key strengths of Coursera is its flexibility. Learners can access course materials at their convenience, allowing for a truly personalized learning experience. This flexibility is particularly beneficial for working professionals seeking to upskill or change careers while managing existing commitments.

Coursera goes beyond traditional online courses by offering certificates and even degree programs. These credentials are recognized by employers and institutions, providing learners with tangible proof of their skills and knowledge. This has made Coursera a valuable resource for career advancement.

Coursera fosters a sense of community among learners. Discussion forums and peer assessments encourage interaction and collaboration, enabling learners to exchange ideas and experiences. This sense of community enhances the learning process and helps learners stay motivated.

In conclusion, Coursera has had a profound impact on the landscape of online education. It has opened doors to learning that were once unimaginable, providing access to a wealth of knowledge and skills. Its flexibility, diverse course offerings, and commitment to credentialing make it an invaluable resource for learners around the world.

As we look to the future of education, Coursera's model serves as a beacon of innovation and inclusivity. It is a testament to the potential of online learning platforms to transform lives and empower individuals to pursue their educational and career aspirations. The journey of Coursera reflects the broader shift towards lifelong learning and the exciting possibilities that lie ahead in the realm of online education.

THE IMPORTANCE OF LEARNING ENGLISH IN MODERN SOCIETY

Nikita Usenko, assos. prof. Antonina Muntian
Ukrainian State University of Science and Technologies

English is one of the most widely spoken languages in the world and is used as a language of international communication. Knowing English makes it easier to communicate with foreigners, travel, study foreign culture and do business abroad. Many important learning sources, research materials and resources are available in English. Knowledge of English simplifies access to these resources and facilitates learning at various levels of education.

Knowledge of the English language opens the door to more opportunities in the job market. Many international companies and organization require English language skills from their employees. Many of the key scientific and technological achievements of recent decades have been published or presented in English. This creates a need for scientists and specialists from all over the world to master this language in order to communicate and perceive new information.

At a time when the Internet is almost everywhere in the world, we can communicate with anyone we want, as long as we both know the same language. At least for the sake of the opportunity to communicate freely and maintain relations with people from other countries, it makes sense to learn foreign languages. At least once in your life you will have the opportunity to visit a foreign country. In order for you feel confident among the local population, you need to know the language. So you will be able to easily find your way, if you get lost, learn some information from the local population. Learning English language is an opportunity to travel around the world like a civilized person.

Knowledge of the English language in today`s world is an important tool for successful functioning in the world. It facilitates international communication, learning, career, development and expands opportunities for personal growth and travel.

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ

ГОЛОВНІ ЧИННИКИ ВПЛИВУ ЗАНЯТЬ ФУТБОЛОМ НА ОРГАНІЗМ

Міщенко П. О., керівник доц. Пічурін В. В.
Український державний університет науки і технологій

В теорії і методиці фізичного виховання спортивне тренування визначають як спеціалізований процес фізичного виховання, спрямований на досягнення індивідуально можливих високих результатів. Його метою є переведення організму і психіки спортсмена в більш високий стан тренуваності. В основі ефекту тренуваності лежить здатність організму людини адаптуватись до навантаження. Цим терміном позначають перш за все кількісну міру впливу фізичних вправ. Ефект навантаження прямо пропорційний його об'єму й інтенсивності. Заняття тим чи іншим видом спорту по різному впливаючи на організм, призводять до специфічної його адаптації. В даній роботі ми поставили за мету проаналізувати головні чинники, які визначають особливості впливу занять футболом на організм тих хто займається цим видом спорту. Методом дослідження став аналіз літературних джерел.

Ця проблематика досліджувалась такими фахівцями як В. М. Шамардін, В. В. Соломонко, В. В. Варюшін, Ю. М. Арестов, Н. Н. Яковлев, Е. Х. Аснаке, В. С. Фомін, В. А. Алов та ряд інших. Вони констатують, що рухова активність у футболі має свою специфіку. Її характеризують такі чинники як: а) велика варіативність у характері і рівні нервово-м'язових зусиль; б) комплексний прояв

рухових якостей у дуже короткий проміжок часу; в) безперервна зміна робочих режимів; г) висока інтенсивність зусиль в вирішальних ігрових моментах; г) високі вимоги як до рухових так і до вегетативних функцій організму; д) багатопланова психічна діяльність на фоні високого емоційного збудження.

Головним елементом гри є технічний прийом – результат психофізіологічних процесів. Кваліфікований гравець відзначається успішним виконанням технічних прийомів в умовах дефіциту часу і простору, активної протидії з боку суперників.

Важливою вимогою, яка висувається до гравців у футболі, є наявність високого рівня працездатності. Велике значення має максимальна реалізація свого техніко-тактичного потенціалу в умовах інтенсивної ігрової і рухової діяльності. В процесі змагальної боротьби на організм футболістів впливають інтенсивні і тривалі навантаження, які вимагають граничної мобілізації функціональних можливостей організму.

Гра у футбол висуває специфічні вимоги до зорового аналізатора. Для зростання спортивної майстерності дуже важливим є розвиток у гравця уміння у будь-який момент прийняття чи передачі м'яча оцінити свою позицію, а також позицію якомога більшої кількості гравців на значній ділянці поля. Постійний зоровий контроль за діями гравців (товаришів по команді та суперників) а також технічно досконале володіння м'ячем в умовах єдиноборства з іншими гравцями (пов'язане з обманними рухами, поворотами і обертами) висувають високі вимоги до функцій зорового, рухового і вестибулярного аналізаторів.

Заняття футболом позитивно впливають на формування у гравців таких характеристик особистості як саморегуляція, вольові якості, рішучість, емоційна стійкість.

ПЛАНУВАННЯ НАВЧАЛЬНО -ТРЕНУВАЛЬНОЇ РОБОТИ У ФУТБОЛІ

Бондарєв В. С., керівник доц. Дутко Т. Р.

Український державний університет науки і технологій

В основі управління навчально-тренувальною роботою у футболі є її планування. Вихідним положенням при плануванні є теза про те, що мета, методи і форми проведення занять повинні відповідати об'єктивним можливостям гравців. При складанні плану навчально-тренувальної роботи попередньо аналізують досягнення і прорахунки гравців та команди в цілому, визначають можливості виконання нових завдань.

Фахівці (В.М.Шамардін, В.В.Соломонко та ін.) найважливішою частиною організаційно-навчального плану вважають річний план тренувань, який складається із трьох періодів - підготовчого, змагального, перехідного.

В підготовчому періоді, у свою чергу, виділяють два етапи: етап витягувальної та загальної підготовки і етап спеціальної та передзмагальної підготовки. На етапі витягувальної та загальної підготовки особливо важливим завданням є розвиток загальної витривалості. На етапі спеціальної та передзмагальної підготовки продовжується робота над підвищенням рівня загальної підготовленості, але увага зосереджується на розвитку спеціальної підготовленості. Зміст і методику спеціальної підготовки визначають особливості ігрової діяльності футболіста, яку характеризують такі чинники як:

- 1) безперервна зміна ситуацій на полі;
- 2) потреба виконувати координаційно складні рухи в умовах гострих єдиноборств та з постійно зростаючою втомою;

3) нерівномірність навантажень і особливості роботи, яку футболісту доводиться виконувати під час гри.

Змагальний період є най тривалішим періодом тренувального процесу. Він триває з березня по листопад. Змагальний період прийнято розподіляти на два етапи – етап входження у спортивну форму і етап збереження спортивної форми. На етапі входження в спортивну форму велику увагу приділяють виконанню комплексних вправ, координації взаємодій між окремими гравцями і лініями команди в рамках систем, які використовуються в іграх з різними суперниками. На етапі утримання спортивної форми головне завдання тренувальних занять полягає у тому, щоб утриматися якнайдовше на високому рівні фізичної, техніко-тактичної та інших компонентів підготовки та ефективно використовувати їх у змаганнях.

Перехідний період триває з середини або кінця листопада до кінця грудня або початку січня. Його можна умовно розбити на два етапи – етап розтренування або регенерації і етап активного відпочинку. На етапі регенерації, після інтенсивно проведеного змагального періоду, настає зміна в характері проведення тренувальних занять. Інтенсивність вправ тут значно зменшується. На тренуваннях збільшується питома вага вправ з інших видів спорту. При цьому кількість тренувань загалом зменшується. На етапі активного відпочинку гравці, по можливості, заліковують травми, одержані під час змагань. Під час тренувальних занять використовуються вправи переважно з інших видів спорту, мета яких – підтримати стан готовності організму до виконання вправ з необхідними фізичними навантаженнями в наступному підготовчому періоді.

ФІЗИЧНА АКТИВНІСТЬ – КЛЮЧ ДО ЗДОРОВОГО ТА ЩАСЛИВОГО ЖИТТЯ

Костенко К. Л., керівник ст. викл. Лутаєва Н. В.

Український державний університет науки і технологій

Фізична активність є важливою складовою здорового та щасливого життя, її роль у задоволенні людини важко переоцінити. Регулярні фізичні навантаження допомагають підтримувати баланс між фізичним та психічним здоров'ям, підвищують якість життя і сприяють загальному відчуттю щастя та задоволення, сприяють підтримці здорового тіла, зменшують ризик розвитку численних захворювань, допомагають покращити якість сну, забезпечують високий рівень працездатності. Фізична активність може приносити задоволення від занять різними способами. Оскільки кожна людина має свої індивідуальні особливості сприйняття світу та самого себе, то й вибір занять для отримання максимального задоволення буде залежати від особистих уподобань та фізичних можливостей. Можна виділити кілька способів, якими фізичне навантаження приносить і задоволення, і користь. Один із таких – це випробування нових видів активності, кожен з яких має свою особливість та чарівність. Наприклад, танці можуть бути веселими та виразними, плавання сприяє розвитку витривалості, важка атлетика розвиває м'язову силу, йога покращує гнучкість та навчає розслаблятися, командні види спорту дають нові знайомства з людьми та сприяють соціальній взаємодії а їзда на велосипеді стає захоплюючою подорожжю. Другий вид задоволення від фізичної активності – це здоровий вибір. Завдяки правильному вибору людина отримує не лише позитивні емоції, а й довгоочікуваний результат. Для досягнення результату необхідно визначити свою ціль (підвищення м'язової маси, зменшення ваги, тощо), оцінити рівень власної фізичної підготовленості перед початком нового виду активності. Варто розпочинати роботу з легких вправ і поступово збільшувати навантаження. Наступні види активності – спільні заняття та змагальний аспект. Виконання різних вправ в колі родини та друзів створить

відповідну спільну та веселу атмосферу довіри, а участь в змаганнях дозволить підвищити інтерес до фізичної активності. Саме в змаганнях ми ставимо перед собою конкретну мету та завдання, які мотивують нас до нових звершень та підвищують спортивний дух. Змагання можуть стати частиною здорового способу життя. Ще один вид активності – релаксація та медитація. Такі види активності як йога й таї-чі поєднують в собі фізичні вправи, елементами релаксу, медитації та створюють відчуття гармонії та спокою.

Помірна фізична активність може стати приємним і корисним дозвіллям, яка допомагає підтримувати фізичне і психічне здоров'я та покращує якість життя. Важливо знаходити ті види фізичної активності, які задовільняють потреби та регулярно займатись для досягнення визначеної мети.

Важливо пам'ятати, що кожна людина унікальна і те, що підходить одній людині, може не підходити іншій, тому є сенс експериментувати, відкривати для себе нові види фізичної активності, що приносять найбільше задоволення.

ІСТОРІЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ВЕЛОСИПЕДНОГО РУХУ В УКРАЇНІ

**Москвітїна А. Р., керівник ст. викл. Дорош В. А.
Український державний університет науки і технологій**

Термін «велосипед» з'явився в 1861 році у Франції. Його винахідник П'єр Міші шукав такий термін, що відображав би принцип дії двоколісного транспорту з найпростішим механічним приводом. Велорух в Києві існує з 1869 року, коли вперше на вулицях мешканці побачили велосипед. Незважаючи на консервативність поглядів, двоколісний транспорт помалу розповсюджувався і в 1887 році в Києві вже налічувалось понад 200 власників велосипедів. Керувати велосипедом жінкам дозволили лише в 1895 році і лише за умови наявності при собі письмового дозволу канцелярії губернатора. Науково-технічний прогрес надав суспільству безліч можливостей для пересування повітряними, морськими судами, автомобільним транспортом, проте кількість велосипедистів в світі збільшується з кожним роком. В 2005 році в Англії було проведено опитування щодо найвеличнішого винаходу людства з 1800 року, в результаті якого улюблений багатьма європейцями засіб пересування переміг навіть винахід інтернету. Для таких країн, як Нідерланди, Італія, Бельгія, Франція велоспорт – це як релігія. Приблизно 30 % людей в Європі користуються велосипедами постійно, в США цей показник дорівнює 1% і це корелює з кількістю людей, які мають різні ступені ожиріння. Європейців в цій категорії практично немає. Дослідження, яке проводив Університет Брістоль виявило, що працівники, які отримують фізичні навантаження перед роботою виконують її більший обсяг, витрачаючи на це менше часу. Такі навантаження формують стійкість до стресів та підвищують мотивацію. За останні тридцять років Україна помалу просувається в напрямку, що забезпечує збільшення кількості екологічного транспорту, в містах з'являються велосипедні доріжки. Найсерйозніше до цього питання поставилась влада міста Львів, запросивши німецьких фахівців і розробивши проекти на понад 40 км велосипедних доріжок. Сьогодні у містах країни можна побачити ригіди (велосипеди без амортизації: шосейні; трекові велосипеди; циклокросові; ВМХ-велосипеди тощо), хардтейли (велосипеди, які мають амортизаційну вилку, але не мають підвішування на колесі. Здебільшого це гірські велосипеди (МТВ) або туристичні) та двопідвіси (велосипеди, що мають підвіску як на вильці, так і на задньому колесі і є виключно МТВ велосипедами). Як молодь, так і літні люди обрали для себе екологічний, в міру недорогий, компактний засіб пересування, що економить багато часу. Щодо

професійного велоспорту, то тут Україні є чим пишатись. З 1990 року успіхи у велоспорті Сергія Гончара, який здобув титул чемпіона світу, перемагав на багатоденних велогонках «Гур де Франс» та «Джиро д'Італія», Ярослава Поповича, що є чемпіоном світу та України з велогонок, Володимира Пульникова, який двічі здобував срібло на Велогонках Світу та приймав участь в літніх Олімпійських іграх 1996 року відомі у всьому світі. В столиці України й на сьогодні проводяться щорічні марафони під назвами «Київський Каштан», «Київська велосотка» та Race Horizon Park. В змаганнях беруть участь щорічно близько півтори тисячі велосипедистів-любителів. Велосипедний аматорський рух в Україні має перспективи для подальшого розвитку, оскільки вирішує коло питань, що стосуються збереження навколишнього середовища та забезпечення необхідного для людини рівня рухової активності без додаткових втрат власного часу.

НОВІТНІ ФІТНЕС-ТЕХНОЛОГІЇ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ЖИТТЯ І ЗДОРОВ'Я СТУДЕНТІВ

**Положечко О. Ю., керівник ст. викл. Дорош В. А.
Український державний університет науки і технологій**

Сучасні студенти – це майбутня еліта суспільства, його розумовий потенціал. Вони є майбутніми творцями матеріальних і духовних благ країни, обличчям нації, носіями творчої енергії. Крім того, студенти – це майбутні батьки й матері, які несуть відповідальність за потенціал здоров'я майбутнього покоління. З огляду на події, що відбуваються в країні, усвідомлена частина молоді прийшла до висновку, що фізичне здоров'я та врівноважений психологічний стан є найбільшою цінністю, наданою людині від народження. Найважливішими завданнями для сучасної молоді є раціональне використання подарованого природою потенціалу та набуття необхідних знань і умінь, за допомогою яких витрачений ресурс можна відновити. За допомогою організованих заходів із використанням фізичних вправ з різних видів спорту, раціонального харчування, режиму праці та відпочинку можна змінювати показники фізичного розвитку й функціональної підготовленості людини. Фітнес-технології – це сукупність наукових методів, прийомів, сформованих в певний алгоритм дій, який реалізується в інтересах підвищення ефективності оздоровчого процесу, що забезпечує гарантоване досягнення результату. Сучасний спортивний фітнес має перевагу перед іншими видами фізичної активності за рахунок своєї універсальності. Дозоване навантаження можна класифікувати таким чином:

1. Кардіопроеграми. Ці програми спрямовані передовсім на розвиток кардіо-респіраторної системи. Під час тренувань відбуваються значні зміни з боку серцево-судинної системи, активізується обмін речовин. В результаті систематичних тренувань настають адаптивні реакції у вигляді зниження частоти серцевих скорочень в стані спокою, зниження артеріального тиску, підвищення фізичної працездатності.

2. Фітнес-програми силового спрямування. Одним із провідних законів фітнесу є дотримання принципу гармонійного поєднання вправ, спрямованих на поліпшення роботи серцево-судинної системи й розвитку сили. Серед групових програм, що пропонуються спортивно-оздоровчими клубами, 40 – 50 % складають різні вправи для розвитку сили.

3. Функціональні тренування. Цей вид фізичних навантажень часто визначають як діяльність, що навчає рухам. Суть функціонального тренінгу полягає у відпрацюванні рухів, необхідних людині в повсякденному житті. Функціональні тренування формують почуття рівноваги, гнучкість, отже, дають можливість впевнено

рухатись і володіти своїм тілом, допомагають позбутися сколіотичної постави, попереджають розвиток остеохондрозу.

Оздоровчий фітнес є однією з найпривабливіших форм рухової активності серед студентської молоді завдяки його доступності та ефективності.

ВПЛИВ СПОРТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА РОЗВИТОК ГРОМАДЯНСЬКОГО ПАТРІОТИЗМУ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

Шульга Д. М., керівник ст. викл. Дорош В. А.

Український державний університет науки і технологій

Розвиток фізичної культури і спорту є важливим компонентом соціальної політики держави. Він забезпечує втілення в життя гуманістичних ідеалів, цінностей та норм, активізацію людського фактора, визначає поведінку людини, сприяє вирішенню соціально-економічних, виховних і оздоровчих завдань. В процесі фізичного удосконалення розвиваються фізичні якості, формуються моральні та психологічні основи особистості. Формуючий вплив фізичної культури і спорту, як складової частини цієї культури, реалізується в умовах міжособистісних національних і громадянських відносин. Це підсилює її дієвість, як чинника формування громадянського патріотизму – моделі для складного суспільства, що відображається в прихильності людини до інтересів країни. Традиційний український уклад життя завжди був спрямований на виховання розумної, здорової, самодостатньої людини, спроможної ефективно вижити у будь-яких умовах. Українські національні види спорту засновані на українських культурних традиціях. Таким є рукопаш гопак – українське бойове мистецтво, яке з кожним роком додає собі прихильників, оскільки являє собою логічно побудовану систему фізично-духовного виховання. Наразі потужним рухом серед молоді і тим, що об'єднує українців по всьому світу, є бойовий гопак – бойове мистецтво, що включає елементи козацького двобою, які збереглися в українських народних танцях. Крім фізичного розвитку, бойовий гопак орієнтований на моральне виховання, повагу до українських традицій та патріотизм. Саме тому учні вивчають техніку двобою, українські національні обряди, вчать народним танцям і співу, грі на музичних інструментах. Визначною подією стала участь української збірної з бойового гопака у IV Всесвітньому фестивалі бойових мистецтв, що відбувся в місті Чхунджу в Південній Кореї у 2001 році. Тоді українці посіли третє місце, чим вразили весь світ, оскільки цей вид бойових мистецтв був продемонстрований вперше. Одним із основних завдань держави є забезпечення прав громадян у сфері фізичної культури і спорту, а саме: в наданні якісних фізкультурно-спортивних послуг, правовому захисті інтересів громадян у сфері фізичної культури і спорту, в розвитку фізкультурно-спортивної індустрії та інфраструктури, у створенні системи стимулів та заохочень для громадян, метою яких є підтримання здорового способу життя. Вирішення зазначених питань має сприяти подальшому становленню і успішному розвитку національної системи спортивного руху, подальшому підвищенню рівня здоров'я, фізичного та духовного розвитку населення, досягненню високих результатів спортсменів, що захищають честь держави на змаганнях світового рівня. Амбітні цілі вимагають мобілізації фізичних, психічних і моральних якостей людини, формують характер, сприяють розвитку особистості та формуванню громадянського патріотизму.

ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ У СПОРТІ

Пошелюжна М. Є., керівник ст. викл. Дорош В. А.
Український державний університет науки і технологій

Спорт завжди відіграв важливу роль у формуванні соціальних стереотипів про роль чоловіків і жінок, проте сучасний світ стрімко руйнує ці стереотипи та наголошує на важливості гендерної рівності у спорті. Як і інші країни, Україна не стояла осторонь, прикладала зусилля, спрямовані на створення рівних можливостей для чоловіків і жінок у спортивному середовищі.

Український спорт стає місцем, де гендерні ролі розмиваються. Жінки все частіше виступають у різноманітних дисциплінах, демонструючи професіоналізм і майстерність. Нещодавно дівчата активно почали займатись футболом, хоча раніше цей вид спорту вважався «чоловічим». Зростаючий інтерес жінок до занять стимулював створення жіночих команд з різних видів спорту та посприяв їхньому визнанню та популярності.

Проте гендерна рівність у спорті не є чітким мандатом. Проблеми включають нерівність в оплаті праці, недостатню участь жінок у прийнятті рішень на всіх рівнях спортивних організацій і стереотипи, які перешкоджають розвитку кар'єри жінок-спортсменок. Франческо Бранка, голова Комітету УАФ з етики та чесної гри наголошував: «У багатьох європейських країнах спостерігаємо значний прогрес, але гендерна рівність ще не досягнута і не буде досягнута найближчим часом. Жінки досі вважаються «стороннім тілом» у багатьох видах спорту і важливо скласти повний перелік активностей, в яких присутня така дискримінація». Українське суспільство не залишає поза увагою ці проблеми. Зараз існує багато програм та ініціатив, спрямованих на підтримку гендерної рівності, створення рівних можливостей щодо фінансування та проведення змагань серед жіночих спортивних команд.

Дослідження Проекту «Гендерне бюджетування в Україні» висвітлює факт значного превалювання чоловіків, які займаються спортом регулярно, що складає 74,9 % від загальної кількості опитуваних у порівнянні з 25,1 % жінок. Поділ на «сильну» і «слабку» стать довгий час був настільки звичним для суспільства, що більшість людей протягом останніх 150 років не усвідомлюють про існування іншої точки зору. Фізична культура – це, в першу чергу, культура, що розвиває не тільки тіло, а й дух, тому це сфера, яка абсолютно точно має надавати свободу у виборі того, чим саме займатись. Принципи справедливості у взаємовідносинах, що закладаються в спорті, будуть розповсюджуватися на інші сфери життя і, безумовно, стануть одним із основних двигунів сучасного суспільства до рівноправ'я.

Гендерна рівність у спорті – це процес, що потребує часу та зусиль усіх членів спортивної спільноти. Ініціативи, спрямовані на створення рівних можливостей для чоловіків і жінок у спорті, мають потужний потенціал для позитивних змін не лише у світі спорту, а й у суспільстві загалом.

ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА І СПОРТ ЯК ТРЕНДИ СТУДЕНТСЬКОГО СЕРЕДОВИЩА

Чепя М. І., керівник ст. викл. Дорош В. А.
Український державний університет науки і технологій

Фізична культура і спорт є невід'ємною частиною освітнього процесу та складовою здорового способу життя студентів. Заняття фізичними вправами самостійно або професійні заняття будь-яким видом спорту мають багато переваг для студентської молоді, яка зазнає негативного впливу у вигляді малорухомої

життєдіяльності. Наслідком сучасних політичних, соціальних та економічних викликів стало усвідомлення частиною молодіжної аудиторії необхідності прийняти на себе відповідальність за стан власного здоров'я. Практично доведено, що фізичні вправи сприяють покращенню психологічного стану людини, розвитку соціальних навичок, лідерських якостей студентів та є профілактикою більшості хронічних захворювань. Крім того, фізична культура і спорт сприяють формуванню ціннісних орієнтацій, громадянської позиції та культурної ідентичності студентського середовища. Зі змінами часу приходять зміни споживчої поведінки та запити на форми та зміст навчальних і тренувальних програм. Категорію «тренд» або «тенденція» розглядаємо як розвиток або зміну попереднього явища з урахуванням нових фактів, як те, що є актуальним в конкретний проміжок часу. Трендотчери або нові тренди найчастіше пов'язані з молодіжною аудиторією.

Визначаємо, що є актуальним на даний час в напрямку фізичної культури та спорту для студентської молоді.

В останнє десятиріччя фізична культура і спорт стали перспективним бізнесом, що залучає значні інвестиції та розвиває новітні підходи в цій галузі. Онлайн-фітнес і мобільні додатки набувають популярності для людей, які мають бажання займатись вдома. Найбільш популярними є мобільні додатки «Plank Workout at home», «Arm Workout», Програма тренування тіла за 30 днів.

Велика кількість професійних тренерів починали використовувати соціальні мережі для запису відео-уроків та проведення трансляцій. Сучасний варіант тренувань через екран - це ще й живе спілкування з тренером.

З урахуванням того, що робочі графіки стають більш напруженими, велика кількість людей мають бажання укладати тренування у власний розклад. Поява персоналізованого тренінгу наразі входить в топ найбільш затребуваних варіантів вдосконалення власного тіла.

Інтенсифікація тренувальних навантажень для людей, які мають достатній рівень фізичної підготовленості є необхідним компонентом ефективного тренінгу, оскільки існує запит на скорочення часу для виконання необхідної кількості вправ.

Сучасна фітнес-індустрія практично прийшла до розуміння якісного поєднання різних напрямків рухової діяльності. Так, наприклад, пілатес і йога, стретчинг і функціональне тренування, силові вправи й танцювальні програми складають єдину програму для вдосконалення фізичних якостей. Наслідком таких перетворень стала поява нових цікавих програм та видів спорту, якими захоплюється сучасна молодь.

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПАУЕРЛІФТИНГУ

Щащенко В. О., керівник викл. Умеренко В. Л.

Український національний університет науки і технологій

Пауерліфтинг - це вид силового спорту, який вимагає від спортсменів підіймати максимально можливу вагу в трьох основних вправах: присідання, жим лежачи та тяга. Успіх у пауерліфтингу залежить не тільки від фізичної підготовки, а й від психологічного стану та ментальної міцності спортсмена. Психологічні аспекти в пауерліфтингу є важливою складовою успіху та досягнення високих результатів.

Однією з ключових психологічних складових успіху є мотивація. Мотивація може бути внутрішньою (полягає в тому, щоб перевершувати себе і ставити перед собою нові цілі) і зовнішньою (наприклад, прагнення задовольнити очікування тренера, команди, або пов'язана з нагородами або винагородами за досягнення певних результатів.). Поєднання внутрішньої та зовнішньої мотивації може стати додатковим стимулом для спортсмена.

Ментальна міцність є критичною для пауерліфтерів. Під час змагань або контрольних тренувань спортсмени повинні зберігати спокій та концентрацію. Техніки релаксації та концентрації допомагають зберігати внутрішній спокій та досягати оптимальних результатів. Вміння керувати стресом і приймати виважені рішення є важливими аспектами ментальної міцності.

Психологічна підготовка до змагань включає в себе візуалізацію успіху та встановлення мети. Психологічна підготовка, поєднана з достатньою фізичною підготовленістю, допомагає спортсмену відчувати себе впевненим та готовим до підіймання критичної ваги.

Спортсмени з пауерліфтингу стикаються з різними психологічними викликами, такими як страх перед поразкою, висока конкуренція, страх отримати травму, індивідуальні очікування. Розуміння цих викликів та розвиток стратегій для їх подолання є важливою частиною психологічних аспектів цього виду спорту. Видатні пауерліфтери мають високий рівень самодисципліни, дотримуються режиму тренувань, харчування, сну, чим забезпечують оптимальний фізичний та психологічний стан.

Важливим аспектом в підготовці є психологічна підтримка тренера, за необхідності спеціалізованого психолога.

Підсумовуючи вищевикладене, констатуємо, що психологічні аспекти відіграють вирішальну роль в досягненні високих результатів в цьому виді спорту. Спортсмени повинні бути ментально міцними, впевненими та мотивованими.

СКАНДИНАВСЬКА ХОДЬБА ЯК ЗАСІБ РУХОВОЇ АКТИВНОСТІ ТА ОЗДОРОВЛЕННЯ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

**Бондаренко Д. О., керівник ст. викл. Савенкова О. В.
Український державний університет науки і технологій**

У сучасному світі перед студентом ставиться багато завдань, серед яких освоєння необхідних компетентностей, набуття професійних знань та вмінь. За даними досліджень визначено, що студенти на протязі навчання у закладах вищої освіти (ЗВО) стикаються з великою кількістю розумового навантаження і мають недостатню рухову активність. При цьому соціум вимагає від майбутнього фахівця високого рівня здоров'я для виконання професійних функцій. Тому задача фізичного виховання у ЗВО сприяти індивідуальній підтримці та розвитку фізичного здоров'я студента, надати кожному студенту такі фізичні навантаження, які компенсують їх відсутність у сучасному житті. Одним з найперспективніших видів рухової активності на сьогодні є скандинавська ходьба – ходьба із застосуванням спеціальних палиць. Це сучасний та доступний вид фізичного навантаження для рухової активності студентів і як засіб оздоровлення організму. В Україні скандинавська ходьба, як вид фізичного навантаження з'явилася порівняно недавно, проте з кожним роком набуває дедалі більшого поширення й популярності. Вона сприяє оздоровленню, стимулює процеси обміну речовин, дихання, кровообігу, залучає до роботи м'язи. Фізичне навантаження при ходьбі спрямоване на активізацію режиму людини та легко піддається дозуванню, а фізична активність допомагає м'язам залишатися у тонусі, покращує циркуляцію крові і загальне самопочуття, що пояснює широке застосування ходьби та її видів серед сучасної молоді. За фізіологічним впливом на організм, скандинавська ходьба належить до ефективних циклічних вправ аеробної спрямованості й може бути застосована як для збільшення обсягу рухової активності, так і для корекції факторів ризику розвитку серцево-судинних захворювань, збільшення функцій дихання і кровообігу, опорно-рухового апарату, обміну речовин. Цей вид рухової активності особливо ефективний, як засіб рекреаційних занять.

ОЗДОРОВЧА ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА – ЯК СКЛАДОВА ЧАСТИНА КУЛЬТУРИ СУСПІЛЬСТВА

Євенко О.М., керівник доц. Чекмарьова Н. Г.

Український державний університет науки і технологій

Оздоровча фізична культура (ОФК) – це складова частина культури суспільства й культури самої людини. Завдяки ОФК людина може раціонально використовувати рухову активність, аби зміцнити здоров'я, а також оптимізувати свій фізичний стан. Щоб фізична культура позитивно впливала на здоров'я людини, необхідно дотримуватись певних правил. По-перше, індивід має застосовувати тільки науково обґрунтовані засоби й методи фізичного виховання, тобто ті, що мають оздоровчу цінність. По-друге, фізичні навантаження необхідно планувати відповідно до особистих фізичних можливостей. У процесі занять треба використовувати усі форми фізичної культури та забезпечити регулярність. Це означає, що за допомогою фізичного виховання людина удосконалює функціональні можливості організму та виконує необхідну кількість вправ, компенсуючи недостатню кількість рухової активності сучасного життя. Сьогодні існує багато авторських комплексів та програм фізичних вправ оздоровчої спрямованості для масового використання. Основні їх переваги – це доступність, простота реалізації та ефективність. Все більшої популярності набуває такий вид оздоровчої фізичної культури, як оздоровча аеробіка. Аеробіка – це система вправ у циклічних видах спорту, пов'язаних із проявом витривалості (ходьба, біг, плавання тощо), вона включає у себе вправи на підвищення функціональних можливостей серцево-судинної та дихальної систем. Зараз набувають популярності такі види оздоровчої аеробіки: степ, слайд, джаз, аквааеробіка, танцювальна аеробіка (фанк-аеробіка, сіті-джем, хіп-хоп), велоаеробіка, памп-аеробіка (аеробіка з невеликою штангою), акваджогінг, стретчинг, фітнес-йога тощо. Всі ці види надзвичайно корисні для здоров'я людини. Обираючи ту чи іншу методику занять фізичними вправами з оздоровчою спрямованістю, необхідно враховувати реальні обставини, фізичні можливості, вимоги, індивідуальний смак та інтереси.

ПОЗИТИВНИЙ ВПЛИВ ОЗДОРОВЧОГО БІГУ НА ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ

Ніколаєв О. О., керівник ст. викл. Максимов А. В.

Український державний університет науки і технологій

Найсприятливіший вплив на здоров'я має біг. Він справляє різнобічний фізіологічний вплив на всі системи організму. Біг є природним руховим актом, що супроводжує людину протягом усього її розвитку. Він з усіх видів спорту має найбільший сприятливий вплив на серцево-судинну систему у цілому, при ньому зростає життєва ємність легень, покращується обмін речовин, вдосконалюється робота м'язової системи, активізується діяльність нервової системи та ендокринного апарату. У результаті підвищується працездатність організму, його опірність до несприятливого впливу зовнішнього середовища. Люди, які ведуть малорухливий спосіб життя, частіше хворіють на гіпертонічну хворобу, атеросклероз, цукровий діабет, схильні до ожиріння. Оздоровчий біг - це простий і доступний спосіб зміцнення здоров'я, він не вимагає постійних фінансових вкладень, спеціального інвентарю. Ефект впливу оздоровчого бігу на організм людини вражає уяву переліком відновлення і зцілення систем і органів. Перш за все, біг тренує всі м'язи людини, а не окремі їх групи, відновлює і зміцнює серцево-судинну, опорно-рухову, імунну, ендокринну та центральну нервову системи. Оздоровчий біг збільшує тиск і прискорює потік крові. Збільшення тиску на тлі трохи більше високої температури тіла сприяє згорянню жирів і відпрацьованих продуктів,

які виводяться з судин, покращуючи здоров'я людини. Заняття бігом покращують роботу ендокринної і нервової систем за рахунок того, що відкриваються «спали» капіляри, активізуючи діяльність органів внутрішньої секреції, збільшується потік гормонів, який тепер вже може доходити до найвіддаленіших клітин. Крім того, біг стимулює роботу кишечника, травна система відновлюється, поліпшується робота підшлункової залози. При оздоровчому бігу, коли задіяно більшість м'язів тіла, вени і артерії, які скоротили свою роботу через нестачу руху, знову відкриваються і виконують свої функції, зміцнюється серце.

МОДЕРНІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ У ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

**Пономаренко В. С., керівник доц. Чернявська О. А.
Український державний університет науки і технологій**

У сучасному світі, де знання і технології оновлюються швидше, ніж життя одного покоління людей, слід спрямувати навчальний процес не тільки на засвоєння базових знань, а й на набуття потреби, умінь і навичок самостійно засвоювати нові знання та інформацію протягом усього життя й ефективно використовувати їх на практиці. Аналіз наукової та методичної літератури дав можливість визначити, що фізичне виховання є складовою освітнього процесу в ЗП(ПТ)О і спрямоване на всебічний фізичний і духовний розвиток майбутніх кваліфікованих робітників, їх підготовку до трудової діяльності, тому процеси реформування системи професійно-технічної освіти безпосередньо впливають на модернізацію процесу фізичного виховання. Будь-яка професійна діяльність вимагає сформованості у фахівців фізкультурно-оздоровчої компетентності, яку можна розглядати як один із складників професійної компетентності. Формування фізкультурно-оздоровчої компетентності майбутніх кваліфікованих робітників у процесі фізичного виховання наразі є актуальним питанням і розуміється як цілеспрямований спеціально побудований освітній процес професійно-прикладної фізичної підготовки, що потребує розвитку мотивації на збереження й зміцнення власного здоров'я як цінності, збагачення знань про збереження і підвищення рівня здоров'я засобами фізичного виховання та вплив фізичних вправ та видів спорту на організм, вмінь щодо використання засобів фізичної культури для корекції фізичного та функціонального стану і зміцнення здоров'я, а також вмінь діагностування рівня здоров'я через зв'язок фізичної та розумової працездатності.

РІВЕНЬ ЗДОРОВ'Я І ФІЗИЧНІ ВПРАВИ

**Хаджинов Р.В., керівник доц. Хаджинов В.А.
Український державний університет науки і технологій**

Одним з найбільш об'єктивних критеріїв здоров'я людини є рівень її фізичної працездатності. Висока фізична працездатність синонім міцного здоров'я і навпаки, її низькі значення розглядаються як фактор ризику для здоров'я. Підвищенням рівня фізичної працездатності за допомогою регулярних занять фізичними вправами можна зміцнити здоров'я і продовжити активне довголіття. В основі підвищення рівня здоров'я під впливом фізичних вправ лежать певні фізіологічні механізми, які забезпечують в процесі життєдіяльності ефективне функціонування і пристосування людини до незвичайних умов існування, до впливу різних несприятливих чинників. Це пристосування забезпечується за рахунок резервних можливостей організму, вироблення і вдосконалення компенсаторних пристосувальних реакцій. Важливе

значення при цьому має принцип «економізації функцій», який проявляється у тренуваних людей, як у спокої, так і при дозованих впливах факторів. Наприклад: у тренуваних людей частота серцевих скорочень у спокої 46-60 ударів за хвилину, а у нетренуваних – 70-80 ударів за хвилину. Такі зміни дають істотні переваги тренуваним людям при виконанні однакових об'ємів робіт. Адже функціональні резерви людини широкі і включають фізіологічні та психофізіологічні можливості людини, які забезпечують мобілізацію резервних сил організму і стійкий стан в умовах різних несприятливих ситуацій, а систематичні фізичні тренування дають можливість істотно їх підвищувати.

СУЧАСНІ ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ У ЗВО.

Хаджинов Р.В., керівник доц. Хаджинов В.А.
Український державний університет науки і технологій

Впровадження фізичної культури і спорту в побут молоді – одне з основних завдань в галузі фізичного виховання. Аналіз фізичної підготовки студентів показує, що за останні роки суттєво знизилися показники їх здоров'я, фізичного розвитку і фізичної підготовки. При цьому, ряд фахівців вказують, що студентський вік є надзвичайно сприятливим періодом для цілеспрямованого впливу на формування активного відношення до фізичної культури і відповідно на стан їх здоров'я, фізичний розвиток і фізичну підготовку. Аналіз та узагальнення науково-методичної літератури показав, що для того щоб розвивати зацікавленість до занять фізичною культурою доцільно проводити їх з ухилом спортивних спеціалізацій, які є мотивовані бажанням до самовдосконалення. Результати опитування студентів свідчать про невисокий рівень фізичного виховання в школі, що позначається у студентів на інтересі до цієї дисципліни, а також на необхідності покращення організації занять у ЗВО зі студентами. Дані наших досліджень підтверджують також, що заняття із врахуванням інтересів студентів є невід'ємною складовою фізичного виховання і повинні бути мотивованими бажаннями до самовдосконалення.

МОТИВАЦІЙНА СКЛАДОВА ЯК КОМПОНЕНТ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Хорошаєв М.А., керівник ст. викл. Матлахов М. В.
Український державний університет науки і технологій

Здоров'я – найважливіше для людини, основа її життєдіяльності, матеріального благополуччя, трудової активності, довголіття. Хронічний дефіцит рухової активності молоді є загрозою здоров'ю і нормальному фізичному розвитку. Рівень здоров'я залежить від соціально-економічних і санітарно-гігієнічних умов, харчування, способу життя, рівня культури, освіти і багато в чому від ступеня рухової активності. Ситуація щодо рухового режиму студентства ускладнюється інтеграцією України у Європейській соціальний простір і можливим переведенням обов'язкової дисципліни «Фізичне виховання» у категорію «дисципліна за вибором». В умовах несформованої мотивації до занять фізичним вихованням такий перехід може призвести до зниження рухової активності молоді загалом. Заповнити дефіцит рухової активності можна за рахунок регулярних занять з фізичного виховання. Мотивація до здорового способу життя, покращення здоров'я населення залишається сьогодні актуальною проблемою країни. Недостатність рухової активності призводить до погіршення функціонального фізичного та психологічного стану молодого організму, зниження опору

захворюваності і втомлюваності. Сьогодні значно підвищити інтерес до занять фізичними вправами можна, запропонувавши молоді різні види масового спорту і рухової активності для відпочинку та відновлення сил. Фітнес-клуби, що забезпечені сучасними тренажерами, нові види занять з оздоровчого фітнесу, фестивалі, конвенції – усі ці напрями сприяють розвитку та підтриманню інтересу студентів до оздоровчих занять. У фітнесі назріває нова ера - так названих трьохмірних, або функціональних тренувань, а традиційні силові поступово відходять у минуле. З пропонованими комплексами підвищується спортивна майстерність, тіло стане набагато стрункішим, м'язи пружними та еластичними. Якщо у повсякденному житті м'язи працюють під різними кутами, то у спортзалі їх качають у одній площині. Потрібен був новий підхід. Тоді виник принципово новий вид тренінгу. У його основу полягають рухи, які людина виконує в своєму побуті. Функціональні вправи відрізняються від традиційних силових тим, що змушують рухатися м'язову систему тіла у різних напрямках.

БАДМІНТОН ЯК МАСОВИЙ І ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ У ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Чистякова Є.М., керівник доц. Чекмарьова Н. Г.

Український державний університет науки і технологій

Бадмінтон – спортивна гра з воланом та ракеткою, в якій беруть участь один або два гравці з кожного боку. Назва походить від англійського міста Бадмінтон, де гра була винайдена у її нинішньому вигляді, хоча її витоки сягають далеко у минуле. Гра була відома вже у Стародавній Греції, а у 19 столітті ця гра була привезена до Європи з Індії англійцями. Видовищність, ефективний вплив на організм визначили включення цього виду спорту до системи фізичного виховання у школах, середніх навчальних закладах та у закладах вищої освіти (ЗВО). Застосування бадмінтону у процесі фізичного виховання сприяє розвитку сили м'язів спини, швидкості, витривалості, спритності, гнучкості. сприятливо впливає на анатомо-фізіологічну структуру. Під час гри відбувається опанування складних рухових процесів, розвиток усієї сенсорної системи організму, формуються і відпрацьовуються навички самоконтролю, самоспостереження та самооцінки. Бадмінтон є не тільки дієвим фактором підвищення активності а й засобом вирішення однієї з найбільш поширених проблем фізичного виховання – формування усвідомленої мотивації до оздоровчих занять. Бадмінтон не тільки за найвищими мірками задовольняє потребу організму у навантаженні через рух, а й дозволяє, у силу ігрового характеру, досягати досконалості рухів меншими зусиллями над собою. Як і будь-який інший вид спорту, бадмінтон – це здоровий спосіб життя і можливість активного проведення дозвілля. Його доступність, легкість і простота правил дозволяє досягти високих результатів навіть новачкові.

Наукове видання

**ВСЕУКРАЇНСЬКА НАУКОВО-ТЕХНІЧНА
КОНФЕРЕНЦІЯ СТУДЕНТІВ І МОЛОДИХ УЧЕНИХ
“НАУКА І СТАЛИЙ РОЗВИТОК ТРАНСПОРТУ 2023”
27 жовтня 2023 року**

ЗБІРНИК ТЕЗ

Том III

Відповідальний редактор Л.З.Мартінова
Комп'ютерна верстка Л.З.Мартінова
Дизайн обкладинки Л.З.Мартінова

Видавець: Український державний університет науки і технологій.
вул. Лазаряна, 2, ауд. 2216, ауд. 263 (наукова бібліотека)
м. Дніпро, 49010
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК №7709 від 14.12.2022